

dicit in cœlo, sed « in paradiso (Luc. xxiii, 43). » A Paradisus enim est, ubi jugis Christi visio est; quod nusquam nisi in illo spiritali sæculo est. Neque namque cœlum discipulis videntibus ideo ascendit, ut, parte inferiore vacante, parti superiori insideat, sed quasi digniorem locum obtinere se monstret, ex quo minus intelligentibus apud Patrem præsidere se indicet, cum apud interiorem illum mundum, neque altum, neque imum, aut locale aliquid esse constet, præsertim qui tempora et loca non habet.

Sicut ergo sensualitas per seipsam rationem atque intellectum non dico superordinat, sed nec penetrat: « Animalis enim homo non percipit quæ Dei sunt (I Cor. ii, 14), » ratio autem et intellectus non solum ista sub se discernit, sed et divina subintrat, sic Deus et sancti, quasi intellectus et ratio, corporea cuncta dijudicant, ita tamen ut neutros corporea illa contingant.

Hæc sine præjudicio melioris sententiæ nucusque decursa, non verborum ambitu, sed sola fide munimus.

FINIS.

## HISTORIA QUÆ DICITUR GESTA DEI PER FRANCO

EDITA

**A VEN. GUIBERTO**

ABBATE MONASTERII SANCTÆ MARIE NOVIGENTI.

**EPISTOLA GUIBERTI**

AD LYSIARDUM SUESSIONENSEM EPISCOPUM.

**367** Patri et domino sanctæ SueSSIONENSIS Ecclesiæ episcopo LYSIARDO, GUIBERTUS, perpetuo suæ liberalitati debitor, quidquid dulce et unicum creditur in affectu.

*Lysiardus nobilitate et scientia clarus. — Quare elegantior hujusce historiæ stilus, quam in aliis Guiberti operibus. —* Cum ab amicis meis sæpe suggeretur aliquibus, quare opusculum præsens proprio non insignirem nomine, hucusque repulsi, plane veritus piam historiam, personæ odibilis scœdare vocabulo. Ratus autem ipsam per se claram præclari hominis titulo posse fieri clariorem, ad te tandem appuli, et operi sui auctoris nota depresso, jucundissimum luminare præposui. Cum enim tuæ vetustissimæ nobilitati, scientia litteralis, serenitas specialis, modestiaque moralis accederet, Deo juste creditur C provisore dispositum, ut tantæ reverentiæ munus pontificii dignitas honestaret. Sequens itaque schedula tuo amplectendo nomine infloretur; quæ ad se quidem incondita, tui, cui scribitur, amore condiatur, et officii quo præemines, auctoritate firmetur. Non deerant sane præsules et alii, quos hujus aliorumque

B scriptorum meorum notiones, aut etiam opiniones attigerant. His certe sepositis, ad te summa fuit concurrisse voluntas. In qua tibi est lectione pensandum quod, si etiam aliquoties me a vulgari grammatica peregrinari contigerit, idcirco fecerim, quod vitia, imo illud humi serpens eloquium præcedentis corrigebam historiæ. Et villas video, urbes, ac oppida studiis fervere grammaticæ. Unde a veteribus historicis noluissem, si facultas suppeteret, discrepare. Pensa denique quod inter rei familiaris curas, et crebras auditiones causarum, dictandi mihi, imo quod gravius est, translantandi æstuabat intentio, et dum diversa, non sine mordaci importunitate, foris audire compellerer, stabiliter intus quæ orsus fueram cœpta tenere cogebam. Longe alio, quam in *Expositionibus Gencseos* vel aliis opusculis tractatoriis, me usum stylo nemo miretur; decet enim, licetque prorsus operosa historiam verborum elegantia coordinari; sacri autem eloqui mysteria non garrulitate poetica, sed ecclesiastica simplicitate tractari. Id ergo peto grate suscipias, et pro perenni tui nominis monumento retineas.

EXPLICIT EPISTOLA.

## PRÆFATIO SEQUENTIS HISTORIÆ.

**368** Ad præsentis opusculi executionem multum mihi præbuit ausum, non scientiæ litteralis, cujus apud me constat forma pertenuis, ulla securitas, sed historiæ spiritualis auctoritas. Quam enim certum semper tenui solo Dei numine, et per quos voluit consummatam, eam non dubium habui per quos etiam rudes ipse voluerit conscribendam. Qui enim eos per tot difficultates traduxit itinerum, qui succidit ante ipsos tot excrementa bellorum, dubitare non valui, quod rei gestæ mihi, quibus sibi placeret modis, inderet veritatem, nec negaret competentium ordini ornamenta dictorum.

*Prioris narrationis, quæ tunc exstabat, stylus simplex nimis. Qualis historici, qualisque res divinas tractantis stylus.* — Erat siquidem eadem historia, sed verbis contexta plus æquo simplicibus, et quæ multoties grammaticæ naturas excederet, lectoremque vapidi insipiditate sermonis sæpius exanimare valeret. Ea plane minus eruditis, nec de locutionis qualitate curantibus, ob illius novæ relationis amorem satis opportuna videtur, nec aliter quam illi sentiunt, ab auctore dici debuisse putatur. His autem quibus pabulum eloquentiæ æstimatur honestas, dum ea minus apte dicta perpendunt, ubi narrationis dignoscitur expedire comitas; et prolata succincte, ubi facundiæ paregorizantis decuit laciniosa varietas, dum susceptæ materiei seriem nudo procedere vestigio vident, juxta poetæ sensum, aut dormitant, aut rident; quin etiam, malæ præsumptæ orationi, quam longe diverso oportuisse cantari modo considerant, invident. Pro statu plane casuum sermo coaptari debet orantium, ut verborum acrimonia bellica facta ferantur; quæ ad divina pertinent, gradu temperatiore ducantur. Quæ gemina, si facultas mihi suppeteret, forma, in hujus stadio operis excurrisse debueram, ut et facinorum suorum insignia nequaquam verbis recitata disparibus insolens Gradivus agnosceret, et nunquam gravitatis sibi inditæ tonum, cum de pietate res agitur, modestia Mercurialis excederet. Quæ licet ex sententia adimplere nequiverim, bene tamen ab alio gesta, plurima ex parte approbare nec minus probare didicerim.

*Grammaticæ tum fervebat studium.* — Ergo alienorum judiciorum, valde temerarius (sed ex fidei amore) et impudens, me fateor incidisse discrimina, quia dum corrigendi voto, hæc me compererint attingisse studia, fortassis secunda deterius appetiari poterunt quam priora. Cum enim passim videamus fervere grammaticam, et quibusque vilissimis præ numerositate scolarum hanc patere noverimus disciplinam, horrori fuit, et si non uti debuimus, vel uti potuimus, hanc nostri gloriam temporis non scribere: imo reliquisse sub inconditi scabredine sermonis

**A** historiæ, videram, his Deum diebus quam fecerit a sæculo, mirabilia gessisse, geminamque hujusmodi extremo diversari in pulvere; tantique contemptus impatiens, curavi quibus potui eloquiis, id omni charius auro, quod neglectui tradebatur, absolvere.

*Poesi plus æquò incubuerat Guibertus.* — Nec id solo præsumptive, instinctu egi meo, sed sua aliquibus petitione, huic admittentibus fideliter voto. Quidam sane, prosa ut scriberem, metro autem id fieri plerique rogabant, quoniam talis me studii in primævo rudimenta celebrasse satius justo, compererant. At ego juventutē, gradu, experientiaque provecior, non id verbis plausilibus, non versuum crepitis enuntiandum rebar, sed majori, si dicere audeam, quam omnes belli Judaici historias maturitate dignum digeri, si esset cui Deus copiam super hac re tribueret, arbitrabar. Nec diffiteor me post Jerusalemæ captionem, ex quo illi, qui tantæ interfuerant expeditioni redire cœperunt, ad scribendum ea animum appulisse, sed quia quarumdam circa istud importunitatum obices asiterant, distulisse. Sed quia, Deo permittente, nescio si volentē, voluntati meæ constat oblata facultas, in id quod pie affectaveram fortasse a cunctis ridendus, incessi, cachinnos ac triscûria prætergrediens aliquorum, dum modo diuturni eruptioni conceptus quacunque delatatione sategerim. Et si sit qui rideat, non tamen juxta posse gerenti ac sanum intendenti detrahat, nec meis præpropere nævum dictis inurat, sed si penitus aspernatur, posthabita lite verborum, ipse male perorata rescribens, exempla dictandi præbeat.

*Ex relatione texit Historiam.* — Porro si quis aliquid subobscurè dictum causetur, notam sibi hebetudinis infligere vereatur, cum pro certo noverim quod ex his quæ in subjecto libro dixerim, nemini in litteris exercitato justè quæstionem moverim. Corrigen-dum igitur, nescio an corrumpendum, historiæ ipsius aggressurus exemplar, primo causas et necessitates quæ hujus occursum expeditionis urgebant, sicut audieram, proposui referendas, et sic, occasionibus præmonstratis, res demum attexere gestas. Quorum tenorem, ab illo priori quem prosequor auctore, multa varietate [al., veritate] prolatum, ab eis qui eidem interfuerant viæ, edidici. Ea sane quæ ferebantur in libro, contuli crebrius cum ipsorum qui facta viderant verbo, et procul dubio expertus sum quia neutrum discreparet ab altero; quæ autem addiderim, aut ab his qui videre didicerim, aut per me ipsum agnoverim.

*Idcirco non mirum si in nonnullis hallucinatur.* — Quod si quidpiam aliter dictum quam se res habet, constiterit, incassum fateor mendacii **369** mihi probra callidus deprehensor objecerit, cum me fallendi

desiderio nulla dixisse, sub Dei testimonio scire possit. Quid enim mirum si fallimur, dum aliena facta referimus, cum nos ne nostras ipsorum quidem cogitationes ac opera, non dico verbis exprimere, sed ne colligere tacita saltem mente possimus? Quid de intentionibus loquar, quæ adeo latere plerumque probantur ut vix ab ipso interioris hominis acumine discernantur? Non est igitur severius arguendum, si ignoranter in verba prolabimur; sed illud est irremissibili censura terendum, cum falsitas ex industria deceptionis, vel ejuspiam subornationis voto contextitur.

Quare nomenclatura recentiori in citandis propriis nominibus fuerit usus. — Porro de nominibus hominum, provinciarum et urbium multa mihi est difficultas ingenita. Dum enim quædam, quorum attingerim notionem, male ab illo auctore expressa cognosco, remota quælibet, eoque magis incognita, eadem pravitate enuntiata non dubito. Verbi gratia: *Turcos*, quotidiano increpitamus strepitu; *Corozaniam*, quiddam novi nominis vocitamus. Ubi vocabulorum vetustas quoniam pene prorsus oblitterata delituit, antiquitate omni, etiamsi ad integrum patuisset, amota, nihil nisi quod publice cantatur dicere libuit.

A Si enim *Parthos*, ut aliqui sentiunt, non *Turcos*, *Caucasum*, non *Corozaniam* ponere, quasi sectando authentica, obscurus fierem; meque illis qui de propriis regionum nominibus certant carpendum exponerem. Et maxime illud attendo quia, sicut in his provinciis, terras novis constat vocabulis insignitas, itidem immutari non dubitamus et exteris. Namque si ea quæ olim *Neustria*, modo *Northmannia* appellatur; et quæ *Austria*, nunc *Lotharingia* pro aliquibus accidentiis nuncupatur, idem apud Orientales quomodo fieri non credatur? Utasserunt plane quidam, ipsa quondam *Memphis Ægyptia*, *Babylonia* nunc dicitur. Vulgari itaque modo nialui enuntiare aliqua quam obscurari aut contendere ponendo diversa. De nomine autem *Podiensis* (vulgo, le Puy) episcopi diu hæsi. Vix in hujus operis fine edidici, non enim in meo habebatur exemplari.

Parcat quoque lector meæ sermonis incuriæ, indubie sciens quia quæ habuerim scribendi, eadem mihi fuerint momenta dictandi, nec ceris emendanda diligenter, excepi; sed uti præsto est, foede delatratam membranam apposui. Nomen autem indidi quod arrogantia careat gentisque honori proficiat, scilicet: DEI GESTA PER FRANCOS.

# GESTA DEI PER FRANCOS

SIVE

## HISTORIA HIEROSOLYMITANA

### LIBER PRIMUS.

#### CAPUT PRIMUM.

[L.] *Cœvorum virtus minime est vituperanda.* — Quorundam mortalium vitiose aliquoties, sed non semper, moribus constat inolitum, ut modernorum facta vituperent, præterita sæcula sustollant. Et quidem laudanda fuit veterum modestiæ contemperata felicitas et retractatione consilii moderata vivacitas; sed nemini discreto, qualicunque virtuti nostræ, sæcularis eorum fuerit ullo modo anteferenda prosperitas. Etsi enim in antiquis virtus defæcata præeminuit; tamen in nobis, in quos licet sæculorum finis devenit, dos naturæ nequaquam prorsus extabuit. Prædicantur merito pro hominum novitate priscis acta temporibus, sed multo justius efferrī digna sunt quæ, mundo prolabente in senium, peraguntur utiliter a rudibus.

Regna quondam extera bellis suspiramus insignita potentibus. Stragem Philippicam, et ubique inclementem, non sine continua sanguinis effusione victoriam, suscipimus; Alexandri rabiem de camino Macedonum ad totius Orientis exitia emergentem, tonantibus eloquiis pensitamus. Xerxis in Thermopylas, Darii in Alexandrum copias, cum execrabili infinitarum gentium digladiatione metimur. Chaldai-

C cam superbiam, Argivam acrimoniam, Ægyptiorum spureitiam, instabilemque Asiam Pompei Trogi et auctorum disquisitione sublimium miramur. Prima Romanorum instituta, sub communis utilitatis censura et imperii propagatione, complectimur. Et tamen, si horum omnium ad purum discutiatur essentia, non modo apud probos quoslibet laudabilis ipsorum habetur audacia, sed merito patet infamiæ pertinax belligerandi sine ulla ratione, pro sola dominandi libidine, vecordia.

*Præcellunt gentium, Christianorum gesta bellica.* — Respiciamus ergo, imo resipiscamus, ad hujus quas despiciamus ævi fetulentas, ut sic dixerim, fæcēs, et minimum digitum nostrum, patrum quos plus æquo extollimus, nostrorum dorsis grossiorem, juxta illud fatui regis dictum, reperire poterimus. Si enim prælia gentium, 370 et regnâ multo armorum labore pervasâ perpendimus, nullas eorum vires, nulla prorsus exercitia nostris, per Dei gratiam, æquiparandâ censebimus. Si Deum in Judaico populo magnificatum audivimus, Jesum Christum, sicut heri apud antiquos, ita et hodie apud modernos, esse et valere certis experimentis agnovimus. Reges, duces, dictatores ac consules, uspiam pugna-

turi populorum examina, conflaverunt, et edictis A potentibus, undecunque gentium numerosos exercitus contraxerunt :

*Hi tamen, hi coeunt hominum terroribus acti.*

Quid de illis dicam qui sine domino, sine principe, solo videlicet Deo impulsore, non modo extra natalem provinciam, extra etiam originale regnum, verum quoque extra multitudinem interjacentium nationum progressi atque linguarum, de extremis Oceani Britannici finibus, usque ad totius terrae medietullium castrorum suorum acies produxere? De [al., illa] nova et incomparabili Jerosolymitanæ expeditionis victoria loquimur; cujus tanta erga eos qui non desipiunt existit gloria ut nostrâ, quod nulla præterita meruerunt, tali titulo jubilemüs insigniri tempora. Hoc nostros aggredi, non inanis famæ, non pecuniarum, non dilatandi limitis coegit ambitio, quibus occasionibus innituntur aut nisi sunt pene omnes qui contra quoslibet armâ movent, sive moverunt. Quibus illud poeticum opportunè dicitur:

*Quis furor, o cives, quæ tanta licentiâ ferri,  
Gentibus invisus proprium præbere crüorem?  
Bella geri placuit, nullos habitura triumphos.*

Si enim pro libertate tuenda, aut pro publica re defendenda sumerent causam, excusationem utique præterdere possent honestam: Ubi autem aut barbararum gentium, aut metuitur gentilitatis incursus, ab armorum jure nullus debet miles arceri, et si ista defuerint, pro sola sanctæ Ecclesiæ tuitione consueverunt quam legitime bella tractari. At; quoniam in omnium animis hæc pia desinit intentio et habendi cunctorum pervasit corda libido, instituit nostro tempore prælia sancta Deus, ut ordo equestris et vulgus oberrans, qui vetustæ paganitatis exemplo in mutuas versabantur cædēs, novum reperirent salutis promerendæ genus; ut nec funditus electa [f., ejecta] (uti fieri assolet) monastica conversatione, seu religiosa qualibet professione, sæculum relinquere cogentur, sed sub consueta licentia et habitu, ex suo ipsorum officio, Dei aliquatenus gratiam consequerentur.

*Omni genii status et conditionis homines cuncta abdicabant uti contra perfidos ad bellum proficiscerentur.* — Deo ergo incentore, motas audivimus [al., vidimus] nationes, et ad omnia necessitudinum affectionumque genera præcordiales aditus prædurantes, tanta aviditate ad Christiani nominis hostes evadendos exsilium petere, orbemque Latinum, notitias etiam terrarum excedere, quanta neminem alacritate viderimus aut epulas aut dies festos adire. Honores amplissimi, castellorum et urbium dominia spernebantur, uxores pulcherrimæ quasi quiddam tabidum vilescabant, omni gemma quondam gratiores promiscui sexus pignorum fastidiebantur aspectus, et ad quod mortalium nullus aut urgere imperio potuisset, aut suasionem propellere, ad id subita mentium demutatam obstinatione ferebantur. Non erat ecclesiasticæ cuiquam personæ necessarium ut ad excitandos pro hoc ipso populos in ecclesiis de-

clamarēt, cum alter alteri non minus monitis, quam exemplo domi forisque protectionis vota clamaret. Ardebant studia singulorum, et tanta illis facultas videbatur illud iter ineundi, quibus nullæ sumptuum copiarum suppetebant, quanta illis quibus ingens possessionum venditio, aut thesauri repositi opulentissimum viaticum convehebant. Viderēs dictum Salomonis evidenter illud impleri: « Regem locusta non habet, et egreditur universa per turmas suas (Prov. 30, 27). »

Hæc locusta nullum bonæ operationis saltum dederat, quandiu longæ iniquitatis congelatione torpuerat: at ubi solis justitiæ fervor incanduit [al., excanduit], genuinæ illico transmigrationis evolatione prosiliit, dum de patris domo ac cognatione digreditur, et per sanctæ intentionis assumptionem moribus immutatur. Ipsa regem non habuit, quia quæque fidelis anima omni ducatu, præter solius Dei caruit, dum illius se contubernalem æstimat, eumque prævium sibi esse non dubitat, cujus voluntate et instinctu se cœpisse, quem in egestatibus solatio sibi futurum conjubilat. Sed quæ est quæ egreditur universitas, nisi illa, quæ ad unum idemque appetendum numerosissimarum plebium corda vertit simplicitas? Cum solam quasi specialiter Francorum gentem super hac re commonitorium apostolicæ sedis attigerit, quæ gens Christiano sub jure agens non illico turmas edidit: et dum pensat se Deo eandem fidem debere quam Franci, Francorum quibus possunt viribus, nituntur et ambiunt communicare discrimini? Videres Scotorum apud se ferocium, alias imbellium, cuneos crure intecto, hispida chlamyde, ex humeris dependente psitarcia [al., sytarchia], de sinibus uliginosis allabi, et quibus ridicula, quantum ad nos, forent arma copiosa, suæ fidei ac devotionis nobis auxilia præsentare. Testor Deum me audisse nescio cujus barbaræ gentis homines ad nostri portum maris appulsos, quorum sermo adeo habebatur incognitus ut, lingua vacante, digitorum super digitos transversione **371** crucis signa prætenderent, hisque indicibus, quod nequibant vocibus, se fidei causa proficisci monstrarent. Sed de his suo loco uberiori forsitan circumlocutione tractabimus; nunc de Jerosolymitanæ vel Orientalis statu, qui tunc erat, Ecclesiæ, aliquantisper agamus.

## CAPUT II.

[II.] *Orientalium fides nutabunda. Unde hæreses.*—

A temporibus fidelis Helenæ; Constantini principis matris, per loca Dominorum et suppliciorum [al., Dominicorum suppliciorum] vestigiis insignita, basilicæ sunt, per eandem Augustam, et ministeria digna basilicis instituta. Quem institutionis ordinem post decessum præfatorum, per Romani imperii successiones, diuturnis temporibus, ecclesiastica historia docente, comperimus perdurasse. Orientalium autem fides, cum semper nutabunda constituerit, et rerum molitione novarum mutabilis et vagabunda fuerit, semper a regula veræ credulitatis

exorbitans, ab antiquorum Patrum auctoritate deservit. Ipsi plane homines, pro acris et cœli cui innati sunt puritate, cum sint levioris corpulentia, et ideo alacrioris ingenii, multis et inutilibus commentis solent radio suæ perspicacitatis abuti [al., acrioris ingenii perspicacitate solent abuti]; et dum majorum sive cœvorum suorum despiciunt obtemperare magisterio, scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes, scrutinio (*Psal. LXIII, 71*). Inde hæreses et pestium variarum genera portentosa: quarum tanta pernicies et inextricabilis existit labyrinthus, ut veprium vel etiam urticarum ferocior usquam fieri nequaquam incultissima possit humus. Omnium hæreseon catalogi perlegantur, libri antiquorum scripti adversus hæreticos recensentur, mirabor si præter Orientem et Africam vix aliqui sub Latino orbe cernentur.

*Pelagius, Arius, Manis, Eunomius, Eutyches, Nestorius, hæresiarchæ.* — Pelagium, nisi fallor, Britonem hæreticum nescio quo legerim; sed illorum vel erroneos, vel errores colligere neminem unquam potuisse crediderim. Ipsi fuerunt terra in suorum maledicta magistrorum opere, spinas et tribulos germinans operantibus se. Ex Alexandria Arius, ex Perside Manis emersit. Alterius rabies sanctæ Ecclesiæ vestem, maculam aut rugam non habentem, tanta scidit atque cruentavit instantia ut ejus consideratione, brevior penitus tempore, locis contractior æstimetur persecutio Deciana, utpote cui post Græciam, plenissime succubuerunt Hispania, Illyricum [al., Illyres] et Africa. Alterius fabulæ, etsi ridendæ, argutissimorum etiam virorum longe lateque obtuderunt quasi præstigiis quibusdam acumina. Quid Eunomios, Eutychetes, Nestoriosque loquar? monstrorum millia texam? Quorum adversus nostros tam pertinax vecordia fuit, adeoque difficilis victoria provenit ut viderentur hæreses non gladiis sed fustibus decollari. Recolamus veteres de originibus regnorum historias, et garriamus super ridiculo statu regum et Asiaticam levitatem, super subita principum destitutione ac restitutione miremur.

*Græcorum erronea doctrina.* — Qui ergo doceri de eorum foeda mobilitate desiderat, rotabundos in regnis alternantesque Antiochos Demetriosque recenseat, et quem hodie florentissimum viderit in imperio, gentium facilitas subditarum eum non modo a fascibus, verum naturali cras exsulem disperget a solo. Unde hæc ipsorum, et in actu sæculari, et in Christiana professione nugacitas, ad hoc usque tempus in tantum viguit ut neque in Euchari- stia confessione, neque in apostolicæ sedis subjectione pene quidquam illis commune nobiscum sit. Sed si illud quod de panibus fermentatis sacramenta conficiunt, convenienti aut vero simili rationatione defenditur, quia, quod recta cum fide geritur, materialis fermenti admistione non læditur, et quod veteribus cæremoniis Dominus fidem ponens, postquam cum azymis agnum comedit, de

A eodem pane, quia alius non aderat, nec secundum legem quam implebat, induci tunc poterat, corporis sui sacramenta contradidit, azymorum illatio, quæ tunc affuit necessitati, non eis videtur ad institutionem pertinere mysterii; sicut buccellæ intinctio, non sacramenti peragendi, sed Judæ proditoris fuit ostensio; si, inquam, ista aut quælibet alia aut falso aut veraciter obtendi possunt, quid de Spiritu sancto dicturi sunt, qui adhuc eum secundum reliquias hæreseos Arianæ, minorem Patre et Filio profana mente contendunt? Cum ab institutis paternorum canonum, et ab Occidentalis Ecclesiæ pio ritu, sensu ac multimoda actione discordent, hunc damnationis suæ abjecerunt cumulum, ut claudicare perhibeant, inflicta ei propriæ naturæ inæqualitate, B Deum. Si enim, ex Filii Dei præcepto, in Patris et Filii et Spiritus sancti nomine baptizandum est (*Matth. xxviii, 19*), et hoc ideo quia hæc tria unus Deus est: quidquid in his tribus asseritur minus alterutro, Deus profecto non est.

*Ob ipsorum peccata gentibus traditæ sunt diversæ provinciæ.* — Talium ergo congregatio taurorum inter vacas populorum, excluserunt etiam nunc eos qui probati sunt argento (*Psal. LXVII, 31*), dum quidam nostratum, hac Græcorum altercatione citati, clarissimos de sancti Spiritus processione ediderunt libros. At quoniam offendiculum ponit Deus coram his qui voluntarie peccant, terra eorum ipsos sui habitatores evomuit, dum primo fiunt a notitia veræ credulitatis 372 exsortes ac merito deinde ac jure, omnis suæ terrenæ possessionis extorres. Dum enim a Trinitatis fide desciscunt, ut adhuc sordescant qui in sordibus sunt (*Apoc. xxii, 11*), paulatim usque ad extrema suscipiendæ gentilitatis detrimenta venerunt, et procedente pœna peccati, alienigenis irruentibus, etiam solum patriæ amiserunt; aut, si quempiam ibidem remanere contigit, externis indigenæ sese sub tributis redibitionibus subdiderunt. Prædicatissimæ nobilitatis urbes Antiochia, Jerusalem ac Nicæa, etiam provinciæ, Syria, Palæstina et Græcia, et quibus novæ gratiæ seminaria pullularunt, abortivis florentibus Italis, Gallis, Britonibus ab interno virore radicitus defecerunt. Taceo quod in ipsis, ut ita dixerim, quiesciliis Ecclesiarum tantæ abusiones inoleverunt, ut in plerisque illorum regionibus, nemo ad presbyterium provehatur, nisi primo conjugium sortiatur, ut de unius uxoris viro, qui eligendus est, Apostoli sententia compleatur (*I Tim. iii, 2*): cum idem dictum non de eo qui habeat et utatur, sed de eo qui habuerit habitamque dimiserit, constantissime Occidentalis Ecclesiæ auctoritate firmetur. Taceo quoque, contra consuetudinem Latinam, marium feminarumque, dignitatis etiam Christianæ personas indifferenter emi, ac si bruta animalia, distrahi, et longius a patria ad crudelitatis augmentum, ut gentilium fiant mancipia vendendas emitti.

*Nefanda Orientalium scelera.* — His denique omnibus præponderare videtur quod imperiali apud

eosdem constat generaliter lege sancitum quod, de omnium videlicet filiabus, concessa passim quasi pro justo licentia, assumi debeant subituræ præstibulum. Verbi gratia: Ecce quis habet tres aut quatuor filias, una earum ad lupanar exponitur, et de eo ipso tam potenti lucro, quod infelicitum illarum est passione quæsitum, pars nescio quota miseri imperatoris desertur ad fiscum; pars in sumptus ejus quæ turpiter admeruit, retinetur. Ecce clamor in Domini Sabaoth aures nimis truculenter ascendens. Præterea sacerdotes quibus est sacramenta divina tractare commissum, Dominicum corpus post prandia in locis, ut audivi, plerisque conficiunt, et jejuno cuilibet absumentum porrigunt. Dum his et aliis similibus malitiarum modis exerrant; dum in suis adinventionibus eunt (*Psal. LXXX, 13*), novum constituit Deus super eos legislatorem: Ut sciant gentes quoniam homines sunt (*Psal. IX, 21*). Et dum terminos patrum suorum scienter transgrediuntur (*Prov. XXII, 28*), ad hoc merito devoluti sunt ut, pecoribus facti petulantiores, opprobrio habeantur. Sed aliquantisper edisserendum est, cum Christianum cultum aliquando deseruisse noscantur Orientalium nationes ut in paganismum redierint, quo tandem auctore nitantur.

### CAPUT III.

[III.] *Mahometi dogmata.* — Plebeia opinio est quemdam fuisse, qui, si bene eum exprimo, Mathomus nuncupetur, qui quondam eos a Filii et Spiritus sancti prorsus credulitate diduxerit (30\*), solius Patris personæ, quasi Deo uni et creatori invidi dæcuerit, Jesum purum hominem dixerit, et, ut breviter ejus dogma concludam, circumcisione quidem decreta, totius eis impudicitiae laxavit habenas. Quem profanum hominem parvæ multum antiquitatis existimo non ob aliud scilicet, nisi quia ecclesiasticorum doctorum neminem contra ejus spurcilliam scripsisse reperio. Cujus mores vitamque, cum nusquam scripta didicerim, quæ a quibusdam disertioribus dici vulgo audiverim, nulli debet esse mirum si dicere velim. Frustra plane ab aliquo, si falsa an verâ sint discutatur, dum hoc solummodo attendatur, quantus ille magister fuerit, de quo tam nobilium facinorum gloria propagatur. Securas enim quis de eo male cantat, ejus malignitas quid quid pravi dicitur transcendit et superat.

[IV.] *Unde suum hausit venenum.* — Alexandrinum, quo nescio tempore, patriarcham obisse constiterat, et vacans, ut assolet, Ecclesia sese multa animorum varietate disciderat; et dum quisque in eam quam affectat personam liberiori voluntate protrahitur, erga eos qui diversa sentiunt, acriori severitate invehitur. In quem ergo plurimæ consideratio partis incesserat, haud procul inde eremita manebat. Quem, causa ejus essentialiam comperiendi, scientiam facundiamque noscendi, cum crebro quidam eorum argutiores inviserent,

A ex ejus confabulatione conjiciunt eum intelligentiam catholicæ fidei non habere concordem. Quo cognito, confestim penitus ab hominis quam ceperant electione desciscunt, et in maximo mœrore pro sui reprobatione constituunt. Contemptus igitur cum molestia [*al., mœstitia*] dilaceraretur atroci, quoniam non potuit ad id quod ambiebat assurgere, ad Arii similitudinem meditari secum anxie cœpit, quo modo effuso quod conceperat perfidiæ veneno, ad sui ultionem catholica passim posset documenta pervertere. Tales namque homines, quorum tota intentio humanæ prona est laudi, lethaliter feriuntur, intolerabile rugiunt, si æstimationem suam qualibet senserint occasione imminui. Hac antiquus hostis apud eremitam suum opportunitate provisa his miserandum dictis aggreditur: « Si, inquit, vis evidens repulsæ tuæ solatium, et multo majus quam patriarcha valeres habere magisterium, inter eos qui ad te proxime venient, nota diligenter juvenem tali veste, tali vultus et corporis habitudine, **373** tali etiam nomine. Hunc animis acrem, tuisque competentem moribus, ea doctrina quæ cordi tuo adjacet imbue. Hunc institutionum tuarum fidissimum auditorem propagatoremque tuo magistratu prosequere. »

*Vidua ipsi ab eremita uxor adjungitur. In epilepsiam incidit.* — Ille sollicitus hoc oraculo redditus, prædicta sibi inter adventantium cuneos circumspexit insignia, juvenemque recognitum affectuose tenuit, peste qua tabescebat imbut; et, quia pauper erat et pauperi minus auctoritatis suppetebat, hoc ei statim modo divitias procaravit. Ditissima quædam mulier viduitatem, obente marito, inciderat. Eam sibi nuntio sordidissimus eremita contraxit, et de conjugii iteratione submonuit. Illa cum diceret, juxta suæ statum honestatis, non se præsto habere quem duceret, ipse intulit, se sibi aptum invenisse prophetam, et eam, si sibi acquiesceret, per ejus nuptias felicem omnino vicuram. Multa mulierem circumlocutione præstringit; et ad præsens ei futurumque sæculum affuturas prophetæ illius provisiones pollicens, in amorem ipsius quem non noverat hominis femineum jecur exporrigit. Spe igitur omnium quæ fierent et quæ fienda essent præcognitionis illecta, suo vati conjungitur; et pridem miser Mathomus, fortunis undecumque micantibus, ad incopinatos fascas, forsitan non sine sui ipsius incredibili stupore, provehitur. At cum sæpius utrorumque commercia lecti unius urna susciperet, propheta cœpit egregius morbo epilepsiæ, quem caducum vulgo dicimus, aliquoties acriter, prophetissa cernente, vexari, et eversis obtutibus, facie tabida, labiis spumantibus, dentium ejus stridoribus ipsa terreri. Insperato hoc eventu perterrita, recurrit ad solitarium, quodque sibi accidit causatur infortunium, et, animi prorsus ægritudine consternata, præoptare sibi fatetur interitum quam execrabile arreptitii subire conjugium.

30\*) De iisdem, et Mahometi origine vide Cedrenum, et Damascenum De hæresibus, sub finem

*Mahometum uxor repudiandam ait, sed eremitæ A* *suasionibus deterretur.* — Innumeris itaque querimoniarum modis eremitæ improperat, nequæ sibi præbuisse consilium. At ille, cum incomparabili præmunitus esset astutiâ: « Desipis, inquit, fatua, dum id quod est claritatis et gloriæ, tu tuæ ascribis injuriæ. An nescis, improvida, quia quotiescunque prophetarum mentibus Deus illabitur, tota corporis humani massa concutitur, quia ferre non prævalet carnis infirmitas, cum ei se applicat divina majestas? Resipisce tandem, ne insolitis visionibus expavescas, beatasque sancti hominis tortiones gratanter attende, præsertim cum eum tunc virtus spiritualis instituat super his omnibus quæ sciri et fieri in futurum a vobis expediât. » His feminea levitas relevata sermonibus, totum jam non modo tolerabile, B sed etiam sacrosanctum et spectabile arbitrabatur, quidquid prius foedum ac despicabile putabatur. Interea per hæreticum eremitam ad profana dogmata ille, diaboli fistula, imbuebatur, et ipsius quæ versum præeunte præconio, propheta ab universis creditur.

*Qua astutiâ fert legem.* — Cumque jam longe lateque, in omnium opinionibus fama proficiente, claresceret, et suis documentis circumjacentium ac remotarum provinciarum acclines populos conspexisset, communicato cum suo doctore consilio, legem scripsit, ubi suis sequacibus totius turpitudinis, per quod magis traherentur, frena remisit. Quo facto, infinitæ multitudinis vulgus aggregat, et ut magis vaga C corda præmissa religione deciperet, triduo eis jejunare imperat, et ut Deum attente postulent pro legis acceptione sollicitat. Hoc etiam eis signum dat: Quia si Deo sibi legem dare placuerit, more eis insolito, et per manum, de qua non speratur, dabit. Interim vaccam habebat, quam ita manui suæ assuefecerat ut quotiescunque aut ejus vocem audiret, vel videret præsentiam, vix eam vis ulla teneret quin ad eum intolerabili quadam aviditate concurreret. Factum igitur libellum cornibus animalis circumligat et in tentorio quo versabatur illud occultat. Tertio denique die super omnem qui convenerat populum eminens, tribunal ascendit, et declamare productis vocibus ad populum cœpit. Quæ cum, ut ita dixerim, summa aure verborum sonum attigisset, e tentorio subterjacenti confestim egreditur, et per medias coadunatarum gentium turmas, volumine cornibus imposito, ad pedes loquentis quasi congratulatura vacca contendit. Mirantur omnes, raptim volumen evolvitur, anhelanti turbæ exponitur, petulantia turpi lege permissa, gaudenter excipitur. Quid plura? oblatis libri miraculum centuplicatis favoribus celebratur.

Propagatur ubique gentium quasi cœlitus veniens indifferenter coeundi nova licentiâ. Et quanto magis pollutionum concessarum exuberat copia, tanto magis tacito foeditatis nomine, Dei remissiora tempora indulgentis prædicatur gratia. Tota Christianitatis censura convitiis mille damnatur, et quidquid olim

honestatis ac vigoris ex Evangeliorum tenore constituerat, crudelis vocatur acerbitas. At præceptum, quod vacca detulit, generale appellatur, et ipsa solum a Deo commendata libertas. Non Moysi antiquitas, non catholica novitas reputatur. Quidquid ante legem, sub lege, quidquid sub gratia, inexpiabili falsitate notatur, et, ut psalmo minus congrue utar, Deum non fecisse taliter omni nationi, et judicij sua nulli a sæculo alii manifestasse cantatur (*Psal. cXLVII, 20*). Profusior libidinis adimplendæ facultas, et bestialem 374 jam superans appetitum, non conjugiorum jam, sed scortorum numerositate voluptas, procreandorum liberorum superficie palliatur. Sed, dum in his quæ quasi usualia sunt, nequaquam fluxus naturæ restringitur, usque ad ea quæ non conveniunt, nec nominari in nobis debent, brutis etiam pecoribus inexperta, concurrunt.

Hujus nefariæ institutionis obscuritas Christianum tunc nomen obtexit, et adhuc pertinentia [*al.*, per Orientis] pene universi, Africa, Ægypti, Æthiopiæ, Lybiæ, et juxta nos Hispaniæ remotissimos sinus oblitterat. Sed hunc tantum tamque mirificum legislatorem quis exitus de medio tulerit, dicendum est. Cum subitaneo ictu epilepticos sæpe corrueret, quo eum superius diximus laborare, accidit semel, dum solus obambulat, ut morbo elisus eodem caderet, et inventus, dum ipsa passione torquetur, a porcis in tantum discerpitur ut nullæ ejus præter talos reliquæ invenirentur. Ecce legifer optimus, dum Epicureum, quem veri Stoici, Christi scilicet cultores, occiderant, porcum resuscitare molitur, imo prorsus resuscitat, porcus ipse porcis devorandus exponitur, ut obscenitatis magisterium obscenissimo, uti convenit, sine concludat. Talos jure relinquit, quia perfidiæ ac turpitudinis vestigia, deceptis miserabiliter animabus infixit. Cujus talorum titulo exegimus tetrasticum, juxta poetam (*HORAT. Od. xxx, 1, 2*):

*Ære perennius,*

*Regalique situ pyramidum altius,*

ut vir egregius omni jam porco felicior cum poeta eodem (*Ibid.*, 6-7) dicere valeat:

*Non omnis moriar, multaque pars mei*

*Vitabit Libitinam.*

Quod est:

*Manditur ore suum, qui porcum dixerat; hujus*

*Membra beata cluunt, podice fusa suum.*

*Cum talos ori, tum quod sus fudit odori,*

*Digno qui celebrat cultor honore ferat.*

Quod si Manichæorum sunt vera repurgia sectæ, ut in omni quod comeditur pars quædam maneat commaculata Dei; et dentium comminatione et stomachi concoctione pars ipsa Dei purgetur; et purgata jam in angelos convertatur, qui ructibus et ventositate extra nos prodire dicantur, sues de hujus carnibus pastas, quod credimus angelos effecisse et magis hinc inde flatibus emisisse? Sed omissis jocularibus quæ pro sequacium derisione dicuntur,

hoc est insinuandum quod non eum deum, ut aliqui æstimant, opinantur, sed hominem justum, eundemque patronum, per quem leges divinæ tradantur. Hunc cœlitus assumptum astruunt, et solos talos relictos ad suorum fidelium monumentum, quos etiam infinita veneratione revisunt; porcorum vero esum, justa prorsus ratione contemnant, qui morsibus eorum dominum consumpserunt.

## CAPUT V.

[V.] Hæ igitur quas supra diximus gentes, postquam per longa tempora, post multas posteritates, error cœptæ gentilitatis invaluit, cum Palæstinam, tum Jerosolimam ac sepulcrum Domini pervaserunt, Armeniamque, Syriam, partemque Græciæ, pene usque ad illud mare quod Brachium Sancti Georgii dicitur, obtinuerunt. Inter omnia Orientis regna Babylonicum imperium, ab antiquo præpotentissimum fuit, et regnis quampluribus imperavit. Atiamen Parthorum regnum, quos Turcos corrupto nomine vocitamus, in re militari et equestri elegantia, animi etiam virtute præpollet; sed terrarum amplitudine minus patet. Imperator itaque Babylonicus eas quas præmisimus provincias magno exercitu occuparat; sed temporis processu, Turcorum emergente copia, Assyriis evictis amiserat.

*Peit imperator Græcorum a Roberto Flandriæ comite auxilia.* Hii igitur armis vivaciores, et consuetius utentes audacia, dum Constantinopolitanum urgerent imperium, et eidem urbi pene obsidendæ viderentur irruampere, imperator Græcorum minis eorum frequentibus, et assiduis incursionibus tremefactus, misit in Franciam, scribens Rothberto seniori Flandrensi comiti epistolam, multiplices ei objectans causas, quibus excitari ejus animus posset ad defendendam periclitantem Græciam. Non autem ideo sollicitabat eundem virum, quod tanto negotio, solius ipsius æstimaret sufficere posse concursum, licet ditissimus esset, et magnam valuisset conflare manum, sed quia non ignorabat quod, si vir adeo potens id ipsum aggrediretur iter, nostræ secum gentis auxilia plurima pro sola novitate rei contraheret. Fuit vero comes isdem, quantum sagax in rebus bellicis, tantum perspicax et facetus in litteris. Is Jerosolimam orationis gratia aliquando profectus, forsitan Constantinopolim perviam habens, cum ipso est imperatore locutus, unde et apud eum sumpta majore fiducia, de adiutoriis est expetendis impulsus. Ipsam autem epistolam, quam inserere opusculo istius omnino piguit, quædam ibidem dictorum, verbis tamen vestita meis, proferre libuit.

*Imperatoris epistola.* — « De Ecclesiis querimonia est, quas siquidem gentilitas eversa Christianitate tenebat, in quibus equorum, ac mularum cæterorumque animalium catabula construebatur. Quod in tantum verum fuit ut etiam fana sua, quæ Mathomarias vocant, inibi instituerent [al., constituerent], et infinitæ quoque turpitudinis commercia exercerent, ut **375** non jam basilicæ, sed merito-

ria et scenæ fierent. Porro de Catholicorum necibus frustra agerem, cum mortuis in fide, vitæ æternalis videretur instare concambium, superstites sub miseri jugo famulatus vitæ gererent, ipsis, ut arbitrator, mortibus acriorem. Virgines enim fidelium deprehensæ, publicam fieri præcipiebantur scortum, cum nusquam pudori deferretur ac honestati conjugum. Matres corruptæ in conspectu filiarum, multipliciter repetitis diversorum coitibus, vexabantur, cum filia assistentes, carmina præcinere saltando nefaria inter hujusmodi cogentur. Eadem statim passio, quod dici quidem et dolor et pudor est, revolvebatur ad filias, quæ etiam sceditas obscenis infelicitum matrum cantionibus ornabatur. Totius denique nominis reverentia Christiani, prostibulo tradebatur. Cumque sexui feminino, quod tamen excusari poterit, pro competenti natura non parceretur, in masculinum pecualitate transgressa, solutis humanitatum legibus, itur. »

Unde, ut unius execranda et penitus intolerabili auribus majestate flagitii, illa, quæ in mediocres et infimos, defurebat petulantia, panderetur, dicit quemdam eos abusione Sodomitica intervenisse [al., interemisse] episcopum. « Et quomodo præceps et omnibus omnino vesaniis præferenda libido, quæ semper consilii frontisque fugax perpetuo impetu agitur, et quo crebrius extinguitur, eo vivaciôr flamma iterato succenditur, erga humana se temperet, quæ brutorum animalium inauditis, et ori Christiano vetitis commistionibus sordet? Et cum sit miseris permissa suo ipsorum arbitrio multiplicitas feminarum, parum est apud eos nisi et dignitas tantæ spurcitia vultu commaculetur marium. Nec mirum si Deus exoletam eorum nequitiam, et in clamorem versam impatienter tulerit, tantaque funestorum habitatorum execramenta, more antiquo, terra vomuerit. »

Cum ergo de Constantinopolitana quam potissimum verebatur, et quæ transito Sancti Georgii Brachio imminerebat obsidione, multa querela tractaret, inter cætera intulit: « Quod videlicet si non alia subveniendi sibi videretur nobis occasio, saltem propter senos, quorum corpora ibidem tumultata habentur, apostolos, ne ab impiis, aut incendio conflagentur, aut in voragines demergantur, celeberrimam perhibet civitatem omnimoda opitulatione dignissimam. » Et certe nihil verius. Urbs enim illa, non modo sanctorum illorum monumentis excellens, sed et auctoris merito et nomine præcluens, præsertim cum ex revelatione superna, ex vetustissimo oppidulo eam toti mundo spectabilem, Romanque secundam fecerit, universi, si fieri posset, orbis concursu et suffragio digna fuit.

*Caput B. Joannis Baptistæ Constantinopoli.* Non probat auctor sacrarum reliquiarum ostentationes. *Quare.* — Sequitur demum post apostolorum illationem, et dicit « apud se beati Joannis Baptistæ caput haberi. » Quod, quamvis falso dicat: « Hodieque, ac si viventis capillis, et cute videatur insi-



gniri. Quod si verum est, quærendum apud Agriacenses est monachos, de cujus Baptistæ Joannis capite gorientur, cum pro certo habeamus : neque duos Joannes fuisse Baptistas, neque unum ipsum, quod dici nefas est, fieri potuisse bicipitem. Et considerandus etiam sub hac occasione, plurimus quidem, sed non perniciosus error, qui Gallicanas præcipue, de sanctorum corporibus obsedit Ecclesias (31) ; istis illum, illis eundem, seu martyrem, seu confessorem se habere jactantibus, cum duo loca non valeat occupare integer unus. Quod totum contentionis malum inde sumit originem quod sancti non permittuntur habere debitæ et immutabilis sepulturæ quietem. Et plane ex pietate descendisse non ambigo quod eorum corpora argento operiuntur et auro ; sed jam evidenti et nimium turpi avaritiæ militant, et ossium ostensiones, et feretrorum, ad pecunias corrogandas circumlationes. Quæ omnia desivissent, si eorum, ut ipsius Domini Jesu, forti apposito obice immobili clauderentur membra sepulcro. Sed his omissis sequentia attingamus.

*Quam perversa imperatoris mens.* — Præterea adjicit ut, si non tanti cohibitio mali, si non præfatorum sanctorum ad hoc ipsum eos animaret amor, saltem auri argentique, quorum innumera-biles illic habentur copiæ, cupiditas illiceret. Infert denique et quiddam bonorum virorum frugalitati incompetens, ut videlicet, præter hæc universa pulcherrimarum feminarum voluptate trahantur, quasi Græcarum mulierum species tanta esset, ut Gallicis modo quolibet præferrentur, solaque earum causa Francorum exercitus in Thraciam ageretur. Dum hæc sordidissimus ille tyrannus ediceret, meminisse debuerat quod ob hoc ipsum, hæc sibi suisque adversitas potissimum ingeneret [al., ingrueret], quia edicto celebri, de pluribus universorum filiabus, unam per omne imperium suum prostitui juberet, et fisco proprio lucrum fœdissimæ passionis inferret. Nec minus illud, quod de pluribus filiis, unum eunuchizari, data præcepti auctoritate, mandaverit, et corpora marium adeptis viribus

A enervia ac effeminata reddiderit, quæ usibus militiæ jam non habeantur utilia, imo ad detrimenti cumulum, abscidatur in ipsis propago futura, cujus incrementis sperari valerent contra hostes auxilia. Qui ergo damnaverit ultro sua, jam quærere merito cogitur aliena.

Sed attendendum etiam quod is ipse imperator non ex legitima purpuram successione suscepit ; sed cum de officialibus palatii sub principe, qui, nisi fallor, Michael vocabatur, 376 esset, et cuidam portioni plurimæ occidentalium militum præesset, quos excellentiores apud Græcum imperatorem, et ad ejus custodiam magis contiguos ingenita eorum probitas fecit, collecta ex subjectis militibus audacia, novas res contra ipsum principem moliri cœpit. Qui Constantinopolitana contra imperatorem civitate pervasa, captum eundem luminibus illico feraliter privat, et in quodam municipio arctæ custodiæ mancipat, et jura imperii totius experts juris usurpat. Qui Francos quidem, ea quam diximus necessitate compulsus, expetiit ; sed postquam tantæ dignitatis proceres convenisse adeo instructos modestia et armis, equites vidit, multitudini multum, sed multo amplius prudentiæ eorum invidit. Ast ubi ad effectum eorum pervenit intentio, crevit hujus contra nostrorum efficaciam invidentiæ magnitudo, dum post Jerosolymitanam victoriam veretur, ne victricia in se arma retorqueant, præsertim cum eo potioem sibi æmulum, inter nationes nequaquam esse didicerant. Auditum tamen nobis constat, ante hujus viæ compertum primordia, matrem hunc habuisse sortilegam ; quæ sibi sæpe prædiceret, quia ex Francis originem duceret, qui ei imperium vitamque adimeret. Cujus oraculum ipsis effectibus explere forsitan Boemundus affectat. Qui tantopere illi insistit, ut sæpenumero cum eodem confligens vertere terga compulerit, et plurimam provinciarum ejus partem suæ ditioni addixerit. Qui cum genus ex Northmannia ducat quam Franciæ partem esse constat, ob hoc vel maxime Francus habebitur, quia regis Francorum filix conjugio jam potitur.

## LIBER SECUNDUS.

### CAPUT PRIMUM.

[I.] *Urbani papæ præconia.* Post mortem clarus miraculis. — Urbanus papa, ante papatum Odo vocabatur, ex Francis claro germine oriundus, ex territorio et clero Bemensi, et existens, ut ferunt, nisi falluntur, papa primus ex Francis. Is Cluniaci factus ex clerico monachus, post abbatem gloriosæ memoriæ qui adjuvit Hugonem non multo post rexit officium prioratus. Inde proficiente merito, civitati

D Ostiæ, Gregorii septimi papæ jussu, destinatur episcopus ; ad extremum apostolicæ sedi præficitur pontifex summus. Cujus quanta magnanimitas exstitit, hujus profectionis incentivo innotuit, quod dum primus ipse præbuit, quonam pacto id fieret, totus mundus obstupuit. Attestatur statui mentis finis ejus splendens miraculis. Defuncto etenim ac sepulto eo, sicut succedens ei Ostiensis scripsit episcopus, cum plurima signa jam fierent, astilit quidam sepulcro illius juvenis, et membrorum dampnum sibi

(31) Prolixius de his in tractatu De pignoribus sanctorum, lib. 1.

imprecatus est, si per Urbani merita, qui Odo dice-  
retur, signum unquam factum fuerit ac fieret. Nec-  
dum pedem a loco extulerat, cum officio sermonis  
amisso, et altero laterum paralyti intercurrente  
correpto, postridie, Urbani virtutum testimonia  
mortuus ipse perhibuit.

*Suppetias ab antiquo soliti sunt Romani pontifices  
a Francis expetere.* — Is itaque vir eximius, cum  
ab Alexi Græcorum principe magnis honoraretur  
exsequiis, et precibus quidem, sed multo propensius  
generali Christianitatis periculo pulsaretur quæ  
quotidianis Gentilium minuebatur incursibus (et Sar-  
raçenorum namque irruptionibus Hispanias audie-  
bat sæpissime conturbari), pro hoc ipso, suæ gentis  
sollicitaturus homines, comœatum facere destina-  
vit in Franciam, apostolicæ nempe sedis pontificibus  
ab antiquo consuetudinarium fuit, si quam sunt  
passi a finitima gente molestiam, auxilia semper  
expetere a Francis. Stephanus et Zacharias pontifi-  
ces, uterque sub Pippino et Carolo regibus confu-  
gium fecit ad ipsos. Quorum prior, e pontificibus  
sequentem, facta usque Ticinum expeditione, Ec-  
clesiæ suum patrimonium reparando, propriæ sedi  
restituit; Desiderium regem, qui violentiam intule-  
rat, ad eorum quæ diripuerat redditionem sola ar-  
morum intentatione coegit. Cæteris enim gentibus  
erga beatum Petrum ergaque pontificalia decreta,  
timoratus humilisque se habuit gens eadem, nec  
temeritate, qua alii assolent, velamen malitiæ ar-  
ripere contra Deum voluit libertatem.

*Francorum erga summum pontificem devotio con-  
tinuata.* — Vidimus, jam annis emensis pluribus,  
Teutonicos, imo totius Lotharingiæ regnum, beati  
Petri ejusque pontificum præceptis barbarica qua-  
dam obstinatione reniti, et ambientes malle aut  
diuturno sive sempiterno anathemati subjacere  
quam subjici. Audivi anno præterito, dum cum ar-  
chidiacono quodam Magentino super sua ipsorum  
rebellionem congregarer, quod regem nostrum cum  
populo in tantum vilipenderit, ob hoc solum quia  
dominum papam Paschalem **377** cum suis princi-  
pibus grate ubique suscepit, ut eos non modo  
Francos vocaverit. Cui inquam: « Si ita eos inertes  
arbitraris et marcidos ut celeberrimum usque in  
Oceanum Indicum nomen, fœde garriendo detor-  
queas, dic mihi ad quos papa Urbanus contra Turcos  
præsidia contracturus divertit? nonne ad Francos?  
hii nisi præissent et barbariem undecunque con-  
fluentium gentium vivaci industria et impavidis vi-  
ribus constrinxissent, Teutonicorum vestrorum,  
quorum ne nomen quidem ibi sonuit, auxilia nulla  
fuissent. » Hæc ad illum.

*Quam firmia perseveransque Francorum fides.*  
— Fateor vero et omnibus credibile est huic tanto  
gentem istam Deum reservasse negotio, præ-  
sertim cum pro certo noverimus quia ex quo fidei si-  
gnum, beato Remigio tradente, sumpserunt, nullius  
unquam perfidiæ suscipere contagium vel ad horam  
acquieverunt, quo vix, aut nullo modo, nationes

A aliquæ mundæ manserunt. Hii sunt qui, dum adhuc  
sub errore gentili positi, Gallorum, sed Christiano-  
rum arva pugnaci intentione subigerent, nemini  
unquam pro Christi fide aut pœnas intulerunt aut  
mortem; sed eos quos Romana severitas ferro igni-  
que punierat, auro argentoque recondidit, gemmis  
electroque contextit ingenta liberalitas gentis. Nec  
solum intra se passos, his honoribus contendit am-  
bire; sed et Hispaniis aut Italia seu quibuslibet  
gentibus advectos, tantæ desiderio affectionis exco-  
luit, ut martyrum seu confessorum, quos tantopere  
servat, amor et celebrem reddiderit et illustrem,  
fideique irremisso tenore donaverit; ad extremum  
hujus Jerosolymitanæ victoriæ triumphis extulerit.  
Quia enim portavit jugum ab adolescentia, sedebit  
solitaria, inter omnium videlicet gentium proprie-  
tates, gens nobilis, prudens, bellicosa, dapsilis ac  
nitida. Quibus proprium cum sit nomen, quarum-  
cunque nationum homines, mutuato imo præstito  
ipsorum agnomine honorantur. Quos enim Britones,  
Anglos, Ligures, si bonis eos moribus videamus, non  
illico Francos homines appellemus? Sed jam ad pro-  
posita redeamus.

## CAPUT II.

[II.] *Papa venit in Galliam convocatque Claromonti  
concilium. Quot inibi antistites. Papæ facundia et  
æquitas.* — Papa igitur Urbanus, regni nostri fines  
ingrediens, tanta urbium, oppidorum, villarumque  
lætitia et concursione excipitur quanto omnium qui  
adviverent memoriis incomptum fuerat, quod ali-  
quando apostolicæ sedis antistes in regiones has  
venisse videretur. Annus itaque incarnati Verbi  
millesimus nonagesimus quintus properabat evolvi,  
cum præsul idem, valde frequens acceleravit convo-  
care concilium, cui tandem in urbe Arvernica, scho-  
lasticissimo omnium præsulum Sidonio gloriosa, de-  
dit locum, cui tamen immutatæ Claromonti constat  
esse vocabulum. Quod fuit tanto celebrius quanto  
excellens et inusitatæ personæ ora cernere, verba  
audire erat desiderabilius. Illic, præter episcoporum  
et abbatum examina, quos circiter quadringentos  
per prominentes ferulas fuisse aliqui numeraverant,  
totius Franciæ et appendicium comitatum littera-  
tura confluit. Erat ibi spectare quam serena gra-  
D vitate, ponderosa comitate præsideret, et ut præfati  
Sidonii verbis utar, quam « piperata facundia, » ad  
objecta quælibet papa disertissimus detonaret. No-  
tabatur quanta vir clarissimus modestiâ tolerabat  
suas tumultuose causas ingerentium, loquacitatem;  
quam parum appretiabatur, nisi secundum Deum  
cujuspiam personalitatem.

[III.] *Philippum regem a piorum cœtu ejicit.* — Inde  
Philippum regem Francorum, cujus trigesimus se-  
ptimus tunc regni recensebatur annus, qui propria,  
Bertha nomine, uxore relicta, Andegavensis comitis  
uxorem sibi, Bertradam vocabulo, devinxerat, tanta  
auctoritate excommunicavit ut intercessionés specta-  
bilibus personarum, et multiplicium munerum illa-  
tiones contempserit, et quod intra regni ipsius de-

morabatur limites non extinuerit. In hoc ipso concilio, sicuti antequam ab urbe digrederetur proposuerat, hæcque de causa Francos expetiverat, maximam ad sibi assistentes concionem habuit, et inter cætera, quæ excessere memorias auditorum, hac intentione disseruit. Ejus enim scientiæ litterali eloquentiæ cooperabatur agilitas, non enim minor ei videbatur in Latine prosecutione locutionis ubertas quam forensi cuilibet potest esse in materno sermone pernicitas. Nec altercantium multitudo obtundebat concionantis ingenium, sed licet prædicabilium grammaticorum elegantis ambiretur, et causarum emergentium nebulis offundi videretur, et oratorum superexundare copias, ac sermonum quorumcumque facias superequitare litterali luentia putabatur. His ergo, etsi non verbis, tamen intentionibus usus est.

*Urbani pontificis oratio habita in concilio.* — « Si inter Ecclesias toto orbe diffusas aliæ præ aliis reverentiam pro personis locisque merentur: pro personis, inquam, dum apostolicis sedibus privilegia majora traduntur; pro locis vero, dum regis urbibus eadem quæ personis dignitas, uti est civitas Constantinopolitana, præbetur: [IV] illi potissimum Ecclesiæ deberemus, ex qua gratiam redemptionis, et totius originem Christianitatis accepimus. Si enim verum constat quod a Domino dicitur, quia videlicet *salus ex Judæis est* (Joan. iv, 22), et Dominum Sabbath **378** semen nobis reliquisse constat, ne sicut Sodoma simus et Gomorrhæ similes stamus (Rom. ix, 29), et semen nostrum Christus est, in quo salus et omnium gentium benedictio est: ipsa terra et civitas in qua habitavit et passus est, Scripturarum testimonio sancta vocatur. Si enim hæc terra, Dei hæreditas et templum sanctum, antequam ibi obambulare ac pateretur Dominus, in sacris et prophetis paginis legitur, quid sanctitatis, quid reverentiæ obtinuisse tunc creditur, cum Deus majestatis ibidem incorporatur, nutritur, adolescit, et corporali vegetatione hac illacque perambulat aut gestatur? et, ut cuncta quæ longo verborum gyro narrari possunt, digna brevitate constringam, ubi Filii Dei sanguis, cælo terraque sanctior, effusus est, ubi corpus, parentibus elementis, mortuum in sepulcro quievit, quid putamus venerationis emeruit? Si, ipso Domino nostro recens interfecto, et a Judæis adhuc civitate possessa, sancta civitas ab evangelista vocatur, cum dicitur: *Multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt, et venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis* (Matth. xxvii, 53); et a propheta Isaia dicitur: *Erit sepulcrum ejus gloriosum* (Isa. xi, 10); cum ipsa sanctitas, civitati semel Deo ipso sanctificatore per seipsum indita, nullo malo superveniente exinaniri valeat, et eodem modo indivisibiliter sepulcri gloria constet: summis studiis, fratres charissimi, vobis elaborandum est, ut sanctitas civitatis, ac sepulcri gloria, quæ gentilium frequentatione quantum in ipsis est crebro polluitur; si ad Auctorem illius sanctitatis et gloriæ aspiratis, si ea

quæ in terra sunt vestigiorum ejus signa diligitis, si expetitis, Deo vos præeunte, Deo pro vobis præliante, mundetur.

*Rationes quibus Christianos ad expeditionem Jerosolymitanam arma induere adhortatur pontifex.* — « Si Machabæis olim ad maximam profuit pietatis laudem, quia pro cæremoniis et templo pugnarunt, et vobis, o milites Christiani, legitime conceditur ut armorum studio libertatem patriæ defendatis. Si limina etiam apostolorum, vel sanctorum quorumlibet, tanto sudore petendâ putatis, quid crucem, quid sanguinem, quid monumentum erære, quid visitare, quid pro his eruendis animarum pretia impendere detrectatis? Indebita hæcenus bella gessistis, in mutuas cædes, vesana aliquoties tela solius cupiditatis aut superbiæ causa torsistis; ex quo perpetuos interitus, et certa damnationis exitia meruistis. Nunc vobis bella proponimus quæ in se habent gloriosum martyrii munus, quibus restat præsentis et æternæ laudis titulus. Ponamus modo in Jerusalem Christum neque mortuum, nec sepultum, nec ibidem vixisse aliquando. Certe, si hæc decescent omnia, solum illud, ad subveniendum terræ et civitati vos excitare debuerat, quia de Sion exierit lex, et verbum Domini de Jerusalem (Isa. ii, 5). Si enim ex Jerosolymitano, quidquid Christianæ prædicationis est fonte manavit, rivuli, quaquaversum toto terrarum orbe dispersi, catholicæ multitudinis corda retorqueant, ut solerter attendant quid fonti tam irriguo debeant. Si ad locum unde exeunt, flumina revertuntur, ut iterum fluant, juxta dictum Salomonis (Eccl. i, 7), gloriosum vobis videri debet, si ei loco repurgium possitis impendere, unde Baptismatis purgamentum, et fidei documentum vos constitit accepisse.

« Et est vobis præterea summa deliberatione pensandum; si ipsam matrem ecclesiarum Ecclesiam, vobis elaborantibus, ad Christianitatis cultum refluere, Deo per vos agente, contigerit, ne forte contra propinqua Antichristi tempora ad fidem partes Orientis aliquas restitui velit. Perspicuum namque est Antichristum non contra Judæos, non contra gentiles bella facturum, sed, juxta etymologiam sui nominis, Christianos pervasurum. Et, si Antichristus ibidem Christianum neminem sicuti hodie vix aliquis habetur, inveniat, non erit qui sibi refragetur, aut quem jure pervadat. Juxta enim Danielelem, et Hieronymum Danielis interpretem, fixurus est in Oliveti monte tentoria, et Jerosolymis, *In Dei templo, tanquam sit Deus*, certum est, Apostolo dicente, quod sedeat (II Thes. ii, 4), et juxta eundem prophetam, tres reges (Dan. vii, 24), Ægypti videlicet, Africae ac Æthiopiæ, haud dubium quin pro Christiana fide primos interficiat. Quod quidem nullatenus fieri poterit, nisi, ubi nunc paganismus est, Christianitas fiat. Si ergo piorum præliorum exercitio studeatis, ut sicut ab Jerosolymis Dei notitiæ seminarium accepistis, ita illic mutuatæ redhibitionem gratiæ restituatis, ut per vos nomen catholicum

propagetur, quod Antichristi Antichristianorumque perfidiæ refragetur. Quis non conicere potest quod Deus, qui universorum spem exuberantia virtutis exsuperat, per scintillam vestram tantæ paganitatis arundineta consumat, ut Ægyptum, Africam Æthiopiæque, quæ a nostræ credulitatis communione desciscunt, intra hujus rudimenta legis includat, et homo peccator, filius perditionis aliquos rebelles inveniat?

« Et ecce Evangelium clamat *Jerusalem calcandam a gentibus, donec impleantur nationum tempora* (Luc. xxi, 24). Bifariam intelligi possunt *tempora nationum*, aut quia Christianis dominatæ sunt ad placitum, et pro suis libidinibus turpitudinum omnium volutabra sectatæ sunt, et in cunctis his nullum obicem habuerunt, tempus enim suum habere dicuntur quibus ad votum cuncta suppetunt, ut est illud: *Tempus meum nondum advenit; tempus autem vestrum semper paratum est* (Joan. vii, 6), unde et voluptuosus solet dici; vos habetis tempus vestrum. Aut rursus, *Tempora nationum sunt plenitudines Gentium*, quæ antequam Israel salvus fiat, subintraturæ sunt. Hæc tempora, fratres charissimi, modo forsitan implebuntur, dum per vos, **379** Deo cooperante, paganorum potentia repellentur, et sine sæculi jam propinquo, et si gentes desinent converti ad Dominum, quia, juxta Apostolum, *oportet fieri a fide discessionem* (II Thess. ii, 5). Primum tamen necesse est, juxta prophetas, ante adventum Antichristi, in illis partibus, aut per vos, aut per quos Deo placuerit, renovari Christianitatis imperium, ut omnium malorum caput, qui ibidem regni thronum habiturus est, fidei aliquid contra quod pugnet reperiat nutrimentum.

« Cogitate itaque apud vos quod vos Omnipotens ad hoc fortasse provideat, quatenus Jerusalem per vos a tanta conculcatione restituat. Rogo, perpendite quibus cordibus gaudia illa poterunt concipi, cum sanctam civitatem vestro adminiculo viderimus suscitari, et prophetica nostris temporibus, imo oracula divina, compleri. Moveat memoriam vestram quod voce ipsius Domini ad Ecclesiam dicitur: « Ab Oriente adducam semen tuum, et ab Occidente congregabo te (Isa. xliii, 5). » Semen nostrum Deus adduxit ab Oriente, quia duplici modo orientalis illa provincia edidit primitiva incrementa nobis Ecclesie. Sed ab Occidente eam congregat, dum per eos qui ultimi, fidei documenta cœperunt, occidentales scilicet (quod per vos, præstante Deo, fieri posse putamus), Jerosolymitana damna restaurat.

« Si Scripturarum vos non excitant dicta, nec nostra vestros animos penetrant monita, excitet saltem vos eorum qui sancta loca adire desiderant magna miseria. Perpendite eos qui peregrinantur, et per Mediterranea illuc vadunt, siquidem opulentiores sunt, quantis redhibitionibus, quantis violentiis subjacent, dum pene per singula milliaria

A pensiones coguntur et tributa dependere, per quasque civitatis portas, per ecclesiarum et templorum ingressus redemptiones exsolvere; ad quasque de locis ad loca demigrationes, inflictæ qualibet accusatione, ad redemptionem compellere? dare vero munera detrectantes, quomodo gentilium præfecti consueverint, verberibus truculenter urgere? Quid de his dicturi sumus, qui nihil prorsus habentes nudæ fiducia paupertatis, dum nil præter corpora videntur habere quod perdant, iter illud arripiunt? Dum ab eis pecunia, quæ non est, suppliciis intolerandis exigitur, dum callos talorum, ne forte quidpiam ibi insuerint, dissecando ac revellendo rimantur, crudelitas nefandorum ad hoc usque perducitur ut aurum vel argentum miseros absorbuisset putantes, aut data in potum scamonia usque ad vomitum, vel etiam eruptionem eos vitalium urgent, vel ferro, quod dici nefas est, discissis ventribus, intestinorum quorumcunque involucra distendentes, quidquid habet natura secreti, horribili concisione aperiant. Recolite, precor, eorum millia qui detestabiliter perierunt, et pro sanctis locis agite, unde vobis pietatis rudimenta venerunt, ante vos, in sua bella mittendos, Christum fore signiferum indubitanter credite, et præcursorem individuum. »

[V.] *Cruce militum vestimentis affigitur.* — Peroraverat vir excellentissimus, et omnes qui se ituros voverant, beati Petri potestate absolvit, eadem, ipsa apostolica aucteritate firmavit, et signum satis conveniens hujus tam honestæ professionis instituit, et veluti cingulum militiæ, vel potius militaturis Deo passionis Dominicæ stigma tradens, crucis figuram, ex cujuslibet materiæ panni, tunicis, byrriis et palliis iturorum, assui mandavit. Quod si quis, post hujus signi acceptionem, aut post evidentis voti pollicitationem, ab ista benevolentia, prava pœnitudo, aut aliquorum [al., aliqua] suorum affectione resiliat, ut exlex perpetuo haberetur omnino præcepit, nisi resipisceret; idemque quod omiserat sæde repeteret. Præterea omnes illos atroci damnavit anathemate, qui eorum uxoribus, filiis, aut possessionibus, qui hoc Dei iter aggredierentur, per integrum triennii tempus, molestiam auderent inferre. Ad extremum, cuidam viro omnimodis laudibus efferendo, Podiensis urbis episcopo, cujus nomen doleo quia neque usquam reperi (31\*), nec audivi, curam super eadem expeditione regenda contulit, et vices suas ipsi, super Christiani populi quocumque venirent institutione, commisit. Unde et manus ei, more apostolorum, data pariter benedictione, imposuit. Quod ille quam sagaciter sit exsecutus, docet mirabilis operis tanti exitus.

### CAPUT III.

[VI.] *Expeditio Jerosolymitana.* — Terminato itaque concilio, quod Claromonti habitum, circa Beati Martini octavas, Novembri mense consederat, magnus per universas Franciæ partes rumor emanat.

(31\*) Ademarum sive Aymarum nuncupabatur.

et quisque ad quem primo pontificis præceptum, A prævolans fama detulerat, de proponenda Via Dei (sic enim antonomasice vocabatur), contiguos sibi ac familiares quosque sollicitat. Jam Palatinorum comitum pruriebat intentio, et mediocritas equestrium virorum parturire jam cœperat, cum ecce, pauperum animositas tantis ad hoc ipsum desideriis aspiravit, ut eorum nemo de censuum parvitate tractaret, de domorum, vinearum et agrorum congruenti distractione curaret, sed optimos possessionum quæstus, multo pauciori pretio venditaret, quam si eorum quemque ferocissimæ captivitatis carcer includeret, qui necessitatem celerrimæ redemptionis indiceret. Erat ea tempestate; pro generali defectione, frugum etiam apud ditiores magna **380** penuria, cum, etsi aliquibus passim emenda B suppeterent, nulla tamen aut vix aliqua unde emerentur haberent. Jam inopum greges addiderant herbarum sponte nascentium vicitare radicibus, dum panis rarissimi parcitatem, quæsitæ unde-cunque escarum edulio propensiore compensant. Imminabat plane etiam potentiorum obtutibus omnium æstimatione conclamata miseria, et dum singulus quilibet, vulgi minimi per crudelem inediam considerat torsiones, indicta sibi parcimonia magnis elaborare sudoribus metuit, ne sumptu facili dilapidentur opes. Avarorum sitibunda præcordia, qui tempora lætabantur cruentis arridere fœnoribus, dum modios diu servatæ frugis intendunt, crebris annorum numerare recursibus pensant, quid superaddere possint, ea vendita, cumulandis pecuniarum C montibus.

Interea dum illi cruciantur, hii ambiunt, repente : « in spiritu vehementi contereas naves Tharsis (Psal. XLVII, 6). » per omnium pene animorum aures Christus intonuit, et is qui educit victos in fortitudine (Psal. LXXII, 7) adamantina, quibus irretiebantur desperatorum hominum corda, cupiditatis vincla dirupit. Cum enim, ut superius dixi, illud minus fertile tempus omnium substantias coarctaret, dum ad spontaneum innumerabiles animasset exsilium, diversæ plurimorum copię deferuntur in medium et quæ chara videbantur, dum nullus movetur hominum, commotis ad hoc iter omnibus, vili pretio traduntur venum. Cumque multi negotium hujus profectionis accelerant; ut unicæ rei D exemplo eorum quæ vendebantur subitas et insperatas vilitates exprimam, quod insolitum dictu est, quinque denariorum pretio, septem distrahebantur oves. Frumentorum illa defectio, vertebatur in copiam, et dummodo suppetat cuique quantulamcunque quoquo pacto congregare pecuniam, dat quidquid habere videtur, non pro sua, sed pro taxatione ementis, ne Dei posterior aggrediatur viam. Erat itaque ibi videre miraculum caro omnes emere, et vili vendere, caro quidem, quæ ad usum deferrentur itineris, dum præproperant; vili vero, dum sumptuum impendia coaggerant, et quæ paulo ante nec carceres nec tormenta ab eis extorquere poterant, brevi nummorum numero cuncta constabant.

Nec illud minus ridiculum quod hii plerumque, quos nulla adhuc eundi voluntas attigerat, dum hodie super omnimoda aliorum venditione cachinnant, dum eos misere ituros miseriusque redituros affirmant; in crastinum repentino instinctu pro paucis nummulis sua tota tradentes, cum eis proficiscebantur quos riserant.

Quis pueros, quis dicat anus ad bella moveri?

Quis quit virgineas annumerare manus?

Quis referat senium trepida gravitate fatiscens?

Bella canunt omnes, nec se pugnare fatentur.

Martyrium spondent, gladiis vel colla duros.

Vos juvenes, aiunt, manibus tractabitis enses

At nos hic liceat Christum tolerando mereri.

Licet enim æmulationem Dei habere viderentur, sed non secundum scientiam, tamen Deus qui multa vane coepta ad pium intorquere consuevit finem, simplicibus illorum animis comparavit, ex sua ipsorum bona intentione, salutem. Videres mirum quiddam, et plane joco aptissimum, pauperes videlicet quosdam bobus birotis applicitis, eisdemque in modum equorum ferratis, substantiolas cum parvulis in carruca convehere; et ipsos infantulos, dum obviam habent quælibet castella vel urbes, si hæc esset Jerusalem, ad quam tenderent regitare.

[VII.] Cum cuncta bello arderent, actutum, indicta a summo pontifice expeditione Jerosolymitana, fuere extincta. — Erat eo tempore antequam gentium fieret tanta profectio, maximis ad invicem hostilitatibus totius Francorum regni facta turbatio, crebra ubique latrocinia, viarum obsessio. Passim audiebantur, imo fiebant incendia infinita, nullis præter sola et indomita cupiditate existentibus causis exstruebantur prælia, et ut brevi totum claudam, quidquid obtutibus cupidorum subjacebat, nusquam attendendo cujus esset, prædæ patebat. Mox ergo et mira et incredibili ob insperabilitatem, animorum immutatione commoti, signum pontificis prædicti præceptione indictum, cruces videlicet, ab episcopis et presbyteris sibi precantur imponi. Et sicuti rapidissimi venti impetus solet non magna pluvie unda restringi, ita illico contigit ad invicem similitates universorum et bella sopiri, per inditam sibi aspirationem, haud dubium quin Christi.

#### CAPUT IV.

Petrus eremita, dux exercitus. Per Galliam verbum Dei disseminat. Ipsius vite genus. Pili ex ejus mulo pro reliquiis extrahebantur. — Principibus igitur, qui multis expeasis et magnis obsequentium ministeriis indigebant, sua morose ac dispensative tractantibus, tenue illud quidem substantia, sed numero frequentissimum vulgus, Petro cuidam Eremitæ cohæsit, eique interim, dum adhuc res intra nos agitur, ac si magistro paruit. Quem ex urbe, nisi fallor, Ambianensi ortum, in superiori nescio qua Galliarum parte, solitariam sub habitu monachico vitam duxisse, comperimus. Unde digressum, qua nescio intentione, urbes et municipia prædica-

tionis obtentu circumire **381** vidimus, tantis populorum multitudinibus vallari, tantis muneribus donari, tanto sanctitatis præconio conclamari ut neminem meminerim similem honore haberi. Multa enim fuerat, ex his quæ sibi dabantur, dilargitione erga pauperes liberalis, prostitutas mulieres non sine suo munere maritis honestans, in discordibus ubique paces et fœdera, mira auctoritate, restituens. Quidquid agebat namque, seu loquebatur, quasi quiddam subdivinum videbatur, præsertim cum etiam de ejus mulo pili pro reliquiis raperentur, quod nos non ad veritatem, sed vulgo referimus amanti novitatem. Lanea tunica ad purum, cucullo super utrisque talaribus, byrro desuper induebatur; braccis minime, nudipes autem; pane, vix pisce, nunquam vino alebatur.

[VIII.] *Militum dissolutiones per Hungaria proficiscentium.*— Is itaque vir, partim opinione, partim suo monitu cum immanem conflasset exercitum, per Hungarorum terram delegit abire. Quorum regiones cum earum rerum quæ ad alimentum pertinent opulentissimas, idem vulgus indocile reperisset, cœperunt luxuriis enormibus contra indigenarum mansuetudinem debacchari. Cum enim plurimorum annorum segetes triticeas, ut in ea terra moris est, in modum turrium per agros stabilitas cernerent, quas nos *metas* vulgariter vocare solemus; cum carniū diversarum aliorumque victualium, quorum illa feracissima tellus est, copiæ suppeterent, non contenti humanitate eorum, mira dementia, ipsi alienigenæ cœperunt conculcare gentiles, et cum idem, utpote Christiani Christianis venalia cuncta gratanter ingererent, ipsi, libidinis impatientes, piæ hospitalitatis ac beneficentiæ immemores, bello gratis eos aggrediuntur; dum illos opinantur nihil ausuros contra, ac penitus futuros imbelles. Rabie igitur exsecranda, publicis quos diximus horreis per eos ingerebatur incendium, puellis eripiebatur, violentia allata, virginitas, dehonestabantur conjugia crebris raptibus feminarum; vellebant, sive ustulabant suis barbas hospitibus; nec jam de emendis usui necessariis quidpiam tractabatur; sed quisque eorum, prout poterat, rapinis et cædibus nitebatur, sic se acturos mira lascivia contra Turcos libere minabantur.

Castrum quoddam interea habuere pervium, cujus nullo modo poterant evitare transitum, is enim terræ situs est, ut in modum angiporti nequaquam ad dexteram vel sinistram pateat diverticulum. Ipsum solita insolentia obsidere aggressi sunt, sed cum prope capiendum esset, repente, non curo quo eventu, ita obruti sunt ut pars gladiis occumberet, partem fluvialis unda submergeret, pars sine ullis stipendiis, imo turpi pauperie, magis autem pudore, in Franciam consumpta rediret. Et quia idem castrum Moyssonem vocabant, et reversi ad suos ad Moyssonem usque se fuisse dicebant, magna omnium irrisione excepti sunt.

[IX.] Petrus autem cum illud indisciplinatum vul-

gus; utpote mancipia et publica servitia, nullis hortamentis cohibere valeret, cum Alemannorum aliqua frequentia et nostrorum sæce residua, qua potuit inde provisione elapsus, in Kalendis Augustilibus Constantinopolitanam attigit urbem. Sed hunc ejus adventum, Itatorum, Ligurum, Longobardorum, cum Transalpinarum videlicet partium hominibus magnum præcesserat agmen, qui ejus et cæterorum Franciæ principum ibidem decreverant præstolari comitiam: non enim eam arbitrabantur se habere militiæ frequentiam, ut Græcorum auderent, contra Turcos exituri, præterire provinciam. Imperatoris autem edicto jussi sunt omnium quæ vendebantur in urbe, uti vellent, habere commercia; sed Brachium Sancti Georgii, quod a Turcorum partibus limitaneum erat mare, ipsius principis consilio vetiti sunt transmeare, quia paucos innumeris perniciosum dixerat obviare.

*Francorum insolentia.*— At ipsi nec provinciarum sunt humanitate detenti, nec imperatoria ullatenus affabilitate molliti; sed nimis insolenter agebant, urbis palatia devolvebant, publicis ædibus ignes subiciebant, et detectis ecclesiis, quæ plumbo operiebantur, plumbum idem Græcis venale præbebant. Hac imperator tam fœda præsumptione turbatus, præcepit, procrastinatione remota, ut memorati Brachii æquora transmearent. Cui freto transpositi, eadem, quæ citra egerant, nequaquam ultra iterare cessabant, et qui contra paganos voto certamen insumperant, passim ecclesiarum excidiis, Christianorum involando substantiis, contra nostræ fidei homines factorum immanitate pugnabant. Dum enim nullius experiuntur severitatem regis, qui judiciali devios vigore retorqueat, nec divinæ reverentiam concipiunt legis, quæ mentium levitatem matura recogitatione deprimat, repentino prolabuntur interitu, quia *indisciplinatis mors obviat, et quidquid pensi moderatique nihil habet, parum durat.*

#### CAPUT V.

[X.] Tandem Nicomediam attingentes Itali, Longobardi, et Alemanni Francorum impatientes superbix divelluntur ab ipsis. *Franci* namque, juxta naturam nominis, magnæ quidem sunt titulo vivacitatis **D:382** insignes, sed, nisi rigido frenentur dominio, inter aliarum gentium turbas, sunt justius æquo feroces. Transalpini itaque, quos prædiximus diremptos a Francis, Rainaldo quodam sibi duce creato, eam quæ dicitur Romania provincia, intraverunt, et quatuor dierum itinere Nicomediam prætergressi, inter eundem castrum offendere quoddam, quod auctori placito nomine vocatur Exorogorgum, quod habitatorum suorum omnium vacuatum præsidio, sine mora turbæ patuit influenti. Incolæ autem profugerant, supervenientium timore extrusi, et dum de sua ipsi salute desperant, de substantiarumque suarum copiis, quæ plurimæ erant, transponendis omnino non curant. Unde, multam victualium opulentiam ibidem reperientes, ad plenum fuere refecti

*Conflictus cum Turcis, qui plures e Christianis interficiunt. Aquæ penuria in castris ipsorum.* — At Turci comperientes Christianos obtinuisse castellum, magna illud obsidione cinxerunt. Antè municipii portam puteus, et subter idem, non longe a mœnibus, profluebat alter, ubi positus ipse dux eorum Rainaldus insidiis, Turcos quasi callidus observabat. Nec mora, qui observabantur occurrunt, eaque die, qua beati Michaelis memoria celebratur, pervasum cum suis comitibus duce, plurimos ex eis qui sibi insidiabantur interimunt, alios castri munimenta turpiter subintrare compellunt. Quod illic Turci circumvallantes tanta incursione presserunt ut hauriendarum facultate, penitus obsessi, privarentur aquarum. Sibi fuit tanta sitis ariditas ut, flebotomo equis suis asinisque illato, animalium cogerentur haurire cruorem. Alii, in piscinam zonas demittentes atque panniculos, eaque in os exprimendo suum, remedia sibi aliquid contrahere videbantur. Alii, quod horrori est dicere, idipsum quod minxere bibebant. Alii fodiebant, et se intra id quod foderant immergentes, aëria pectora terra ipsa recens fossa operiebant, sic interiorem æstum suum temperare aliquantulo humore se posse credebant. Sed episcoporum presbyterorumque presentium, idemque patientium, non ibi desuere solatia, qui quanto videbant atrociora pericula, et humana negari auxilia, tanto magis eis, ne deficerent, satagebant spondere coelestia.

[XI] *Dux Rainaldus, abjecta fide cum Turcis fœdus init, eisdemque suum tradit exercitum.* — Hæc octidierum spatium apud illos perseveravit angustia. Interea dum uni pariter videntur subjacere miseriæ, non uni tamen omnes pariter suspirant Dei misericordiæ; sed potius machinantur sibi; hii qui duces exstiterant, præsidium perfidiæ. Rainaldus etenim, qui eis in prosperitate præfuerat, clam sibi Turcos fœde conciliat, pactus eisdem quod totius militiæ comitatum sibi proderet quem regebat. Egreditur itaque ad illos quasi pugnaturus; sed in ipsa dirigendæ aciei affectata specie, cum multis suorum profugit ad ipsos, perpetuo remansurus. Residuos est captivitas consecuta. Quibusdam eorum captis de sua fide est facta discussio, Christumque negare jubentur; sed Christum inflexibili amore, animo et voce latentibus capita amputantur.

Et veterum similes modo Christus habebit honores,

Martyribus decorans sæcula nostra novis.

Quam redolente ferunt insignia tempora lauro,

Qui breve quid, secto ferre parant jugulo!

Dixerè felices, qui per momenta tulere

Hos tenet æternum vivere certa fides.

Jam facès nostras non desperare licebit,

Ausas quod cuiquam vix imitabile sit.

Captivorum alios, data vivendi, imo morosius moriendi, indulgentia, sed magis violentia, inter se dividunt, funesta sub cruentis dominis exhibituros servitia. Quosdam alicubi prostituentes, quasi ad signum, sagittis jaculantur, alii quasi pro donativo

dabantur, alii vendebantur. Quibus dati fuerant, in proprias abducebant eos sedes; alios in eam quam Corozaniam dicunt regionem: alios ad Antiochenam pertrahunt urbem, miseram pro qualitatibus sceleratissimorum dominorum passuros servitutem.

Hos in supplicium fateor diuturnius isse;

Quam quibus ad subitum mucro caput tulerit.

Hunc agitat crudelis herus, duroque labori

Mancipat, ingrato servit ubique pius.

Vapulat officiosus nec tormenta fidei

Desunt, quo studio commodiore gerit.

Quod videt aut audit, quem transigit in dies actum,

Quod cælebs est ad turpia sit sibi erux

Hos ego non dubitem satis acrius excruciar, .

Quam queat equuleus per spatium fridui.

Hos primos novitati nostræ, et desperato prope hujus vitæ nostræ statui martyres fecit Deus.

Petrus ille interea qui a nobis supra expositus est, ac multa comitum suorum vecordia sæpe vexatus, et crebra strage confusus, tandem cuidam Transequano, et cogniti generis viro, armis quantum ad se strenuo, nomine Gualterio [al., Gualtero]; primatum suæ gentis dederat, ut quos documentis distingere non poterat, ille saltem militari auctoritate restringeret. Is itaque Civizum [al., Cizicum], civitatem quandam, quæ Niceæ urbi, secundum positionem loci, præminere dicitur, cum suo illo dementi exercitu properabat attingere. 333 Quod Turci,

nostrorum vestigia aucupantes ubi comperiunt, illic cum multa pessimæ voluntatis aviditate contendunt.

Ecce igitur præfatum Gualterium cum sua frequentia, medio itinere offendunt, eumque cum suorum plurima parte interimunt. Petrus vero, quem Eremitam agnominant; dum vesaniam ejus, quam cõglomeraverat, gentis compescere non valerèt, Constantinopolim provide secesserat, quia ipsorum effreni et incircumspecta levitate involvi metuerat. Turci ergo in eos inopinate effusi, quosdam dormientes reperiunt; alios non modo armis, verum etiam nudos vestimentis inveniunt, quos pariter continuo neci tradunt. Inter eos presbyterum quemdam reperiri contigit missas agentem, quem in ipsa sacrorum statim confectione mortificant; et dum immolat Deo, ipsum eundem coram ejus altari sacrificant.

Quæ ferri potuit gratior hostia,

Quam cujus Domino sit caro victima?

Quid tunc corde precum fudit ab intimo,

Cum grandi streperent prælia classico?

Victores lacerant, arma relinunt:

Mœrens exululat turba fugacium.

Aras ambierat presbyter optimus,

Complectensque Dei sacra medullitus:

Jesu, dixit, ades præsidium, bone;

Cum te jam teneam spes pereat fugæ:

Jungam perpetuo jam tibi fœdera,

Occidor: perages cœpta, Deus, sacra.

At vero si qui evadere potuerunt, Civizene urbi

sese fugientes inferunt. Alios, quos tueri fuga non valuit, præcipitium maris absorbit, dum satius eis est mortem eligere, quam inferenti succumbere. Alii montana petentes fovebantur in rupibus; alii delituere per silvas. Nec mora, Turci, correptis his aut punitis quos extra repererant, eos aggrediuntur, et obsidione concludunt qui in castrum confugerant, in tantum, ut ad succendendum idem castellum signa convehent. Quibus deinceps hii qui obsidebantur ignem subjiciunt et, Deo iudice, dum eos qui intus erant Turci æstimant concremandos, tota vis ignium concessit in Turcos, et ex eis consumpsit aliquos; nullatenus autem nostrorum attingit ullos. Instantibus deinde illis, municipium capitur; vivi, quos quærebant, comprehenduntur; idemque, uti pridem de aliis egerant, dispersuntur, et ad eas, unde hostes venerant, provincias, perpetuo futuri exsules, destinantur. Hæc ut dicta sunt, mense peraguntur Octobri.

At perfidus imperator, comperto fidelium infortunio, nequam elatus lætitia, facultatem residuis jubet attribui, transitu videlicet Sancti Georgii Brachio, in ceterioris Græciæ partes regredi. Retrogressos cum in suæ ditionis terrâ vidisset, arma ut sibi eorundem venderentur, jure jam necessitatis, exigit. Comitæ Petri Eremitæ talis fuit exitus; cujus historiam ideo sine alterius materiæ interstitio prosecuti sumus, ut eam aliis nullam impendisse opem, sed Turcis addidisse audaciâ monstrarem. Nunc itaque ad eos quos omiseramus, qui eadem, qua Petrus præcesserat, subsequi sunt via, sed longe feliciori modestia, revertamur.

#### CAPUT VI.

[XII.] *De Godefrido, qui duobus cum fratribus, Jerosolymam valido exercitu conflato pergit.* — Dux Godefridus, Eustachii Bononiensium comitis filius, duos habuit fratres, Balduinum, qui Edessenæ urbi præfuit, et post ipsum fratrem, rex effectus Hierosolymæ, nunc usque regnat; et Eustachium qui paterno comitatu præest. Hi patrem habuerunt potentem, et sæcularis ingenii virum; sed et matrem litteris quidem, nisi fallor, eruditam, et ex Lotharingis ingenue admodum oriundam, sed potissimum ingenita serenitate, et magna erga Deum animi devotione præstantem; cujus diutiænæ religioni tam spectabilium debebantur, ut credimus, gaudia filiorum. Illi plane, de quo loqui adorimur, Godefrido, ex materna hæreditate apud Lotharingos ducatus accesserat. Hi tres, a matris nequaquam simplicitate degeneres, cum multa armorum gloria, tum modestia non minore floruerunt. Solebat narrare gloriosa mulier, cum hujus profecionis exitum et filiorum suorum miraretur eventum; quoddam se audisse ex ore filii ducis tale præsagium, multo antequam fieret aliquod peregrinationis initium. Dicebat namque se desiderare proficisci Hierosolymam, et hoc non simpliciter, ut alii, sed cum violentia exercitus, si sibi copia suppeteret, magni.

A Cui secundum divinum, a quo intuebatur, instinctum, mirabilis super hoc postmodum opportunitas arrisit.

Tres itaque ii, max mis quos habebant oblitis honoribus, perrexere. Sed quo cæteris fratribus prudentior, eo Godefridus dux exstitit militia numerosiore potentior. Huic adjungitur Balduinus comes de Montibus, Rothberti Flandrensis comitis junioris patris filius. Cum nobili igitur rerum equestrium pompa et spectabili fortissimorum juvenum frequentia, Hungarorum ingrediatur terram; habentes tamen eam, quam Petrus tenere non valuit, erga suos milites disciplinam; et duobus, ante Domini Natale diebus, primi ante omnes Franciæ principes, urbem attingere Constantinopolitanam, **384** sed hospitati sunt extra ipsam.

B At perfidus imperator territus, audito clarissimi ducis adventu, detulit ei reverentiam, sed minis extortitiam, præbens ei pro mœnibus, in burgo videlicet urbis, commanendi licentiam. Hospitio itaque ad imperium imperatoris accepto, ad contrahendas undecunque paleas equisque necessaria, dux et quique suorum, armingeros proprios destinabant. Et cum arbitrarentur licite ac secure se discurrere posse quo vellent, clam princeps ille nequissimus, his qui circa se versabantur imperat, ut ducis ministros, quocumque pervadere possent, indifferenter occiderent. Quod ubi Balduino, ducis fratri compertum est, obtendit insidias; et cum suos reperisset Turcopolarum violentia molestari, acerrime eos, uti decebat, aggreditur: et Deo prosperante tanta victoria potitur, ut ex eis sexaginta comprehensis partim occiderit, partim duci fratri obtulerit. Hæc ad impii imperatoris ubi devenere notitiam, multa animadversione torquetur. Quo ejus motu cautior sibi redditus dux, burgo urbis, quo successerat, cæssit, et extra fines ejus castra figit. At princeps, illati doloris non immemor, cum dies esset acclinis ad vesperum, directo eo quem cogere poterat exercitu, ducem cum sua gente ad bella lacessit. Quos dux vehementi excepit instantia, et in fugam pulsos, persequendo cogit in urbem, septemque peremit eorum. His ita feliciter actis dux ad sua castra rediit, ac per quinque dies resedit ibidem, donec ipse imperatorque confederarentur ad pacem. Sed sibi timidus princeps exegit a duce monitis, ut Sancti Georgii Brachium transiret, spondens quod omnium victualium negotia, uti haberentur Constantinopoli, eis deferri juberet, et pauperibus quoque eorum eleemosynam impenderet. Quod et factum est.

#### CAPUT VII.

[XIII.] *Aimarus Podiensis episcopus pietate et scientia clarissimus.* — Quoniam igitur de duce diximus cujusmodi huc usque comitatum habuerit; restat ut ad interioris Franciæ proceres redeamus; et qui fuerint, quave perrexerint, quos etiam evolutus habuerint, aliqua ex parte tangamus. Podiensis episcopus vir, vita, scientia, documentis et militaris



dispositionis sagacitate mirandus, cum innumera A suarum partium gente per Sclavorum regionem proficisci delegit. Cujus vocabulum, quia superius me ignorare dolueram, nec per eam discere potui, cujus esse videor interpret, historiam : per eos tandem qui in illa expeditione eum noverant, eoque usi sunt, attigimus ejus notitiam : vocabatur autem idem pretiosus vir, Aïmarus.

[XIV.] *Hugo Magnus strenuissimus.* — Inter cæteros principes, initium mihi videtur a Philippi regis Francorum fratre Hugone Magno sumendum : qui, etsi ab aliquibus opulentia ac potestate præceditur, nulli tamen quantum ad originem spectat morumque probitatem secundus habetur. Cujus in armis strenuitas, cum generis majestate serenitas, præter hæc etiam erga omnem sacrum ordinem B humilitas, quam suæ ipsius nihilominus temperantiæ condebat honestas, justissime prædicatur. Huic quidam procerum innitebantur, et si quid bellorum jure evictis gentilibus : eos obtinere contingeret, ipsum sibi regem præficere meditabantur.

[XV.] *Stephanus comes ditissimus ac liberalissimus.* — Post hunc comes Stephanus vir tanta potentia præditus existit, ut fama testetur tot eum pollere dominio castellorum, quot annus constat honore dierum : cujus, dum hic ageret, admodum excellens liberalitas fuit, grata satis personalitas ; consiliorum vero undecunque librata maturitas ; in rerum equestrium industria, tanta nobilitate [ *al.*, mobilitate ] præeminuit, ut eum tota illa sancta militia, cum in procinctu contra Turcos existeret, C dictatorem sibi ac magistrum efficeret [ *al.*, effecerit ]. Huic sagacissima feminarum uxor accesserat, quæ Guilielmi senioris regis, qui Anglorum Scotorumque sibi regna subegit, filia fuerat : cujus prudentiam, munificentiam, dapsilitatem, opulentiamque si laudare velimus, vereor ne viro magnifico nubem ex feminea, quam et in viduitate meruit, laude feramus.

*De Roberto Flandrensi. Principes illi uxores, possessiones, etc., derelinquunt.* — Ad horum cumulas vires, Robertus junior senioris, ad quem imperatoris missa est epistola, filius, tota animi vivacitate dirigitur : et Flandrensi comitatum, cui multa armorum magnanimitate præfuerat, ad hoc D ut eorum qui pro Christo exsules fieri delegerunt, commilito vocetur, immutat. Qui huic quod cœperat negotio quam perseveranter insiterit, gestorum præsentium prosecutio declarabit. Hii uxores clarissimas, cum filiis gratissimis relinquentes, quidquid in affectionibus majus est, proposito postposuerunt exsilio. De honoribus possessionibusque reticeo, quæ quidem extra nos sunt. Sed illa stuporem nobis generant : quomodo maritorum uxorumque, sobole mediante imo agglutinante charitates, sine alterutrorum periculo ab invicem divelli poterant.

[XVI.] *Roberti Northmanniæ comitis laudes.* — Denique Robertum Northmanniæ comitem tacere mi-

nime convenit : qui quidem corporis pondus, lenitatem [ *al.*, levitatem ] quam hic habuerat 385 voluntatis, nimiamque effusionem pecuniæ animi esculentioris, non sine majori somnolentia, celebriori petulantia, fluxum, ea qua in Dominico viguit exercitu perseverantia et virtute piavit. Isti adeo naturaliter insita clementia fuit, ut in eos qui penes se reatum proditionis ac judicium mortis inciderant, ulcisci non sineret ; quin etiam si qua accidissent, eorum infortuniis illacrymaret. Cujus quidem in rebus bellicis audacia, et quantum ad pravas machinationes, quibus multos fœdari cernimus, nulla versutia, merito laudaretur, nisi quibusdam tacenda indignitatibus urgeretur ; quod totum jam tamen ei condonari debet, quia pro his horumque similibus, Deo ei temporaliter retribuente, carceralem, amisso omni comitatus honore, custodiam fovet

#### CAPUT VIII.

[XVII.] Cum istorum quos de sua quisque provincia secum traxerat inclytis ordinibus, mediocrium principum exiit multitudo. Quorum numerositas, quia nostram videtur obnubilare notitiam, in præsentem suprimimus, habituri meliorem, processu historiæ, quosdam forsitan exprimendi causam. Unius enim, duum, trium, seu quatuor oppidorum dominos quis numeret ? quorum tanta fuerit copia ut vix totidem coegisse putetur obsidio Trojana.

Eo tempore cum inter regni primates super hac expeditione res fieret, et colloquium ab eis, cum Hugone Magno, sub Philippi regis præsentia, Parisiis haberetur, mense Febuario, tertio Idus ejusdem, luna eclipsim patiens, ante noctis medium, sanguineo paulatim cœpit colore velari, donec in cruentissimum tota horribiliter est conversa ruborem. At ubi auroræ crepusculo naturæ rediit, circa ipsum lunarem circulum insolitus splendor emicuit. Quadam autem æstivi diei vespertina irruente hora, tanta ab aquilonis plaga efflagratio apparuit ut plurimi e domibus suis sese proriperent, quærentes quinam hostes provincias suas adeo gravi ambustione vastarent. Visæ sunt præterea non multo post tempore, mense Aprili stellæ noctu, ac si pluvia dense de cœlestibus labi. Quod in tantum apud plerasque Ecclesias portento simile, quod et fuit, habitum est, ut litanias pro hoc ipso quod significatur damno avertendo instituerent, et scriptis tempus et eventum traderent. Mense rursus Augusto, sexto Idus ejusdem, ante solis pene occubitum, lunæ pars propè media est in nigredinem, multis intuentibus, versa, ubi dicendum, quod licet luna in pleniluniis naturaliter patiatur defectiones, sunt tamen aliquæ in ipsis colorum ejus mutationibus portensiones. Unde et in pontificabilibus et regum gestis exinde solent fieri adnotationes. Visa sunt et alia pleraque quæ narrare supersedimus.

[XVIII.] *Raimundus comes S. Ægidii proficiscitur cum aliis.* — Ad extremum Sancti Ægidii comes Raimundus, non ad sui vilitatem, sed pro summa ponitur. Qui, quia in supremo Franciæ limbo

morabatur, quanto minorem operum suorum notitiam nobis præbuerat, tanto hujus seriem historiarum, a principiis usque ad finem, maximæ suæ virtutis et constantiæ monumento nobilitat. Qui quidem naturali cuidam suo filio comitatu quem regebat relicto, propriam conjugem, cum filio quem ab ea exegerat unico, secum duxit. Erat autem præfatis nostris principibus ætate maturior, et exercitu, nisi quantum ad garrulos hominum Provincialium mores spectat, nulli inferior. Cum ergo copiosissima fortissimorum militum manus, ea qua Romam proficisci solemus via, usque in Appuliam devenissent, ex calore insolito, quæ tunc erat æstatis, ex corruptione aeris, de escarum insolentia, innumeri perniciem nimiam contraxerunt infirmitatis et mortis. Ad diversos itaque sese contulerunt, transituri mare, portus.

Brundisium plures, hos suscipit avius Ydrons,

Illis piscosi patuerunt æquora Bari.

[XIX.] At Hugo Magnus, non expectata suorum et militum principumque comitia, nimis inconsulte, nimis præprovocare adito Bari portu, naviga-

lione prospera devchitur Dyrrachium. Considerandum namque sibi fuerat, quia ad tantarum expectationem personarum, ad tantas equitum pedumque copias, totius Græciæ, ut ita dixerim, fundamenta tremuerant. Et licet aliorum procerum multo major, quam ipsius, apud nos reputaretur auctoritas, apud exteros tamen, præsertim apud inertissimos hominum Græcos, de regis Francorum fratre prævolarat infinita celebritas. Cum ergo dux imperatoris, qui ibidem commanebat, non magna hominem spectabilem attendisset cinctum manu, subripuit [l. subrepsit., E. P. lillius animo ex tantæ solitudinis oppòrtunitate nequitia, illumque comprehendens, præcepit Constantinopolim ad imperatorem cum multa provisione ac reverentia duci; ob hoc solum ut fidem timido principi daret quod per eum vitæ suæ et honoris prorsus indemnus existeret. Is ergo illustris viri casus, maximam sequentium procerum fortitudini enervationem intulit. Idem namque facere quod ab isto exigebat, seu vi, seu clam, seu precario cæteros coegit principis fraudulentæ astutia. Sed jam finis huic libello accedat.

## LIBER TERTIUS

### CAPUT PRIMUM.

**386** [I.] *De Boemundo Roberti seu Wiscardi filio.* — Ex cunctis fere occidentalium partium regionibus, cum innumerabilis exercitus appulisset Apuliam, ad Boemundum Roberti, qui Wiscardus vocabatur, filium, singularis magnificentiæ virum, adventantis multitudinis pervenit verbum; is tunc temporis Amalfitanos obsidione compresserat. Cui cum nuntius de ea quæ confluebat gente supervenisset, sciscitatus itineris causas, audit quia Jerusalem a gentibus, imo Dominicum sepulcrum et sacra ibidem loca ignominiose habita, ab eorum dominio eximere properarent. Nec ei demum tacitum est quot ejusque generis, quantæque excellentiæ viri, relictis, ut sic dicam, honorum majestibus, ad hæc peragenda quam inaudita aviditate contenderent. At ille interrogat an arma deferant, utrum peras, an aliqua hujus novæ peregrinationis insignia præferant, quæ ad ultimum in bellis signa conclament. Respondetur: Arma plane Francisco usu gestant. Crucis autem figuram, aut in humeris, seu ubilibet, ex qua volunt materia vel panno præceptum est ut vestibis assuant. Remota autem arroganti, varietate signorum, humiliter in bellis fideliterque conclamabunt, DEUS ID VULT. Ad hæc ille cordis excitatus a fundo, Deo inspirante, compungitur, et pallium pretiosissimum jussit afferri. Idemque, per cruciculas fecit incidî, suaque sibi imposita, suis, qui idipsum quod voverat affectabant, cruces apponendas expendit; nam milites qui ei in illa obsidione obsequabantur animo repente

mutato, ipsum, quod suus ipsorum Dominus, iter aggrediebantur. Tanta autem ad id voti tunc militum multitudo confluit ut frater ejus, Siciliæ comes, Rogerius, admodum doleret quia in ea obsidione omni pene suorum fidelium solatio fraudaretur.

[II.] *Boemundi Northmanni res gestæ.* — Sed paucis expediendum est, quo sanguine cretus; quibus idem Boemundus ad hoc honoris sit promotus accessibus. Robertus quem agnominari Wiscardum diximus, ex Northmannia exstitit oriundus, et tenui satis loco natus. Is a nativa quam præmisimus regione utrum sponte egressus nescio, an pulsus, pedes in Apuliam abiit; ibi equos et arma, quibus eques fieret, qua potuit arte, commeruit. Inde castella quædam, contractis jam undecunque qui sibi auxiliarentur prædonibus, non absque nævo tamen proditiõnis usurpans, aliaque perinde crebris incursionibus fatigata occupans, etiam urbes præditas obsedit, et ad necessitatem deditiõnis impulit. Et, ut paucis absolvam, tantopere novus homo suæ loca dominationis extendit, in tantum quæ voluit quæque perdomuit, ut sicut in epitaphicis ejus versibus dicitur:

*Urbe expulerit eum,*

*Quem Ligures regem, Roma Lemannus habet:*

Henricum videlicet Augustum, virum utique innumeris, imo fere jugibus victoriis fortunatum.

*Parthus, Arabs, Macedumque phalanx non texit*

[*Alexim*

*Græcorum, qui nobiscum sæpe agit, principem.*

Sed sæpenumero eum subigens, nisi veneni haustus ei subito vitam præripuisset, caput coronatum infra paucos, ut dicitur, dies, Constantinopolitanis sedibus intulisset. Videat qui vult hodie filii ejus Boemundi potentiam, qui veterum obliterata vilitate parentum, Philippi regis Francorum filiam duxit in conjugium, et prædicti Alexis aggressus est obtinere violenter imperium. Rogerio igitur fratre ejus remeante Siciliam; et prope omnimodam gentis suæ amissionem, quæ tota Jerusalem videbatur itura, dolente,

*De Tancredo Boemundi nepote.* — Idem Boemundus contractis, quæ ad tantam profectionem necessariæ erant, copiis, conscensis cum suo exercitu navibus, aurafamulante secunda, littori Bulgarico, feliciter evectus, exponitur. In cujus comitatu cum multa equestrium virorum probitas, tum principium non parva sublimitas exstitit. Inter quos, Tancredum, marchionis cujusdam ex Boemundi, nisi fallor, sorore filium; cujus frater cum Hugone Magno præcesserat, cui Guillelmus erat vocabulum, et quemdam qui dicebatur de prima civitate Richardum nominatiores agnovimus, virum sane pulchra corporis habitudine spectandum, quem pro Constantia, Boemundi conjuge, ad Franciæ regem vidimus legatione perfunctum. Ingressus igitur cum suis Bulgariæ regionem, multam opulentiam eorum quæ ad victualia pertinent repererunt. Et cum ad Andropolitānam devenissent vallem; ibidem donec tota eorum classis perenatasset et allaberetur, exspectaverunt. Tota igitur **387** gente coacta; collectis proceribus consilium cum eis communicat, pari omnium indictione præcipiens ut, per Christianas transitum habituri gentes, benigne innocenterque se agerent, nec eorum patriam depopularentur, pro quorum suffragio venisse debuerant; ea solum, et quam pacifice, dato tamen pretio, acciperent, quæ ad victualia sufficere possent. Processerunt inde, et dum de urbe in urbem, de rure in rus, de oppido transierunt in oppidum, uberrimum ubique reperere commercium, donec in eam quæ vocatur Castoria devenere provinciam; ubi et Dominicum solemniter celebravere, Natalem, commorati que sunt aliquot diebus ibidem.

Quæsierunt igitur a provinciali gente negotium, sed ipsi noluerunt eis præbere consensum eo scilicet quod vererentur eos, militares illos æstimantes, non peregrinos, et quia vellent exterminio terram tradere ac perimere illos. At illi modestia, quam habuerant, in furorem versa, diripiebant equos, boves, asinos, ac quælibet sibi utilia. Egressis tandem de Castoria occurrit Pelagonia, ubi quoddam hæreticorum castrum reperiunt, quod undique aggressi, ad suum subdi coegerunt imperium, et igne subjecto, combusserunt cum suis habitatoribus castrum. Inde ad fluvium perveniunt qui dicebatur Baudarum [*al.*, Bandarum]. Progressus est ergo Boemundus cum aliqua suorum militum parte, in manu autem cujusdam sui comitis partem dimisit

residuam. Quod imperatoris, qui inde non procul aberat, dum comperisset exercitus, comitem, ducis qui præcesserat destitutum præsidio, aggreditur, et comitis socii repentina hostium incursione turbantur. Perveniunt hæc ad aures Tancredi fortissimi, et dicto citius retrogradum sumens iter, seque in flumen præfatum projiciens, ad eos qui impetebantur tranando pervenit: et duo pene millia secum auxiliariarum, qui post ipsum enatuere [*al.*, enataverunt], contraxit. Hostes reperit, et contra suos acriter confligentes, acriori, ut par erat, animositate pervasit: nec mora, subegit. Apprehensi itaque ex eis plurimi, ante Boemundi præsentiam deducuntur, et in vincula conjiciuntur. Ad quos idem princeps: « Cur, inquit, et Christi et meam insequimini gentem? Ego imperatori vestro nihil eversionis molior. » E contra illi: « Ex nostra deliberatione nil agimus, togam [*al.*, rogam] principis emerituri, militiam professi sumus; et quidquid nobis præceperit, necessario prosequemur. » Quod vir egregius cum audisset, impunitos ac irredemptos, illico laxavit abire. Quarta feria, quæ apud Christianos est Caput vocata jejunii, bellum istud factum constat.

#### CAPUT II.

[III.] *Fœdus cum Boemundo fraudulenter init imperator.* — Alexis imperator comperti viri eximii facinore, uni ex suis necessariis, cujus potissimum innitebatur consilio, tunc mandavit ut magnanimum cum suo exercitu ducem per terram suam honorifice deduceret, donec ad sui præsentiam Constantinopolim deveniret. Cumque per ipsius imperii municipia et urbes transiret exercitus, regionum quarumque incolis imperiale jubeat edictum, quatenus ei satagerent comportare copiam rerum undicunque venalium. Sic autem militiæ illi per provincias properare dabatur ut nullus eorum qui Boemundo cohæserant, intra cujuslibet civitatis muros ingredi permetteretur. Nisi sunt autem iidem milites irrumperere quoddam castrum, bonis quæ tunc videbantur competere opulentum. At vir ille illustris id vetuit, partim ne terræ jurā turbaret, partim ne imperatoris tenerum adhuc animum offenderet, imo ne pacta cum eo per internuntios recens facta cassaret. Unde coeptam ineptiam, ægre ferens, iratus suis qui coeperant, et specialiter Tancredo, repressit. Id vespere contigerat. Mane autem facto, procedunt castrenses, et præ se crucis vexilla ferentes, ad Boemundi conspectum cum multiplici humilitate et religione contendunt. Ipse vero affabiliter eos ac mansuete admittens, indulta eisdem sua gratia, a se lætabundos emisit.

Denique ad quamdam deveniunt urbem, quæ Serra vocatur, ubi sua fixere tentoria; nec illis diebus congrua sibi defuere commercia. Ibi Boemundus cum duobus præfectis palatinis in concordiam rediit. Unde pro eorum novo fœdere, et pro jure servando provinciæ, jussit restitui quidquid incolis sublatum fuerat prædæ. Exinde alterius, quæ dicitur Rusa, civitatis fines attingerant, et ecce, Græcorum

promiscuum vulgus, illi nobili obviam viro concurrans, quælibet venalia pro tempore conferebat: ibique, triduo ante cœnæ Dominicæ diem, castra posuere. Boemundus autem proprio illic comitatû dimisso, Constantinopolin proficiscitur, paucis secum militibus eductis, cum imperatore colloquium habiturus. Interim Tancredus procurabat exercitum, et dum videt quousque, jam exhausto marsupio, victui necessaria difficulter emere, proposuit apud se, quod tritam viam desereret; et ad partes minus frequentatas itinèrantium assiduitate, suos deflecteret, ubi largior emendorum affluentia cunctis suppeteret. Divertit igitur eos a strata publica, vallemque diversorum alimentorum ubertate confertam, **388** pauperioribus suorum consulendo, subintrat; in qua et Pascha Dominicum debita populus cum ipso affectione concelebrat. At Alexis Boemundum ad se venire comperiens, plurimam adventanti reverentiam jussit impendi, et hospitalia in ipsius civitatis burgo præberi. Quo recepto, ad colloquium accersitur, veniensque apud ipsum secreto acturus excipitur.

[IV.] Interea dux Godefridus, cum fratre Balduino, ac deinde Sancti Egidii comes, utriusque cum manu non exigua, attingere Constantinopolitana suburbia. Tunc Alexis perfidus, qui olim contra Turcos auxiliorum putabatur avidus, acerbitate rancoris infrendit, et qua fraude tot militias, sibi, ut putabat, ingruentes, turpi præcipitaret exitio sæpe revolvit. Sed Deus, cujus illa pia agmina ducebantur instinctu, ita eos est tuitus ut nullus ad eorum læsionem nequissimo pateret locus, imo, omni possibilitate succisa, gravis misero incuteretur metus. Denique visis confluentium cuneis, Constantinopolitani turbantur; consiliumque quæsitura, glomerantur. Dum enim timent ne civitas supervenientium numerositate prematur, et eorum provinciæ depopulationi tradantur, in consilii habiti eventilatione reperiunt, quatenus sacramentum exigat tyrannus a Francis « quod nunquam sint sibi nocituri vel suis. » Quod ubi fuit nostrorum primoribus agnitum, magna est illico subsannatione contemptum. Perpenderant plane quia si quo pacto primos exercitus a cœpto exerrare contingeret, tot tantosque milites stipendiorum inopes factos, contra ea quæ

Ad hæc imperator, fortissimum Boemundum aggreditur, et muneribus parat allicere quem plurimum verebatur. Bello enim eum sæpe vicerat; et ideo illi potius quam cæteris imminerebat quem suum specialiter æmulum agnoscebat. Spondet ergo ei quindecim dierum itinere terram eidem se daturum, citra Antiochiam, in longitudine, octo nihilominus

A in latitudine. Frangitur illustris hominis hac pollicitatione severitas; nec differt sacramenta tyranno, et quod Hugo Magnus cum necessitate, tum pecunia lenocinante juraverat, hoc is eo consensit tenore jurare, ut « si Alexis ea qua jurando [*al.*, viro] pasciscebantur [*al.*, pasciscebatur] infringeret, ille ab his, quæ jurejurando firmaverat, liber esset. » Sed si quis percunctetur quare is et alii a suo sint rigore, ad deferenda tyranno sacramenta, deflexi; sciat proceres suorum in Domino commilitonum subvenisse necessitati, quibus erat multa penuria, si mercatum euntibus negaretur stipendii. Alexis quoque nihilo secius et ipse nostris fidem sacramento præstiterat, quia « ipse cum eis, suo pariter comitante exercitu, deveniret, terraque marique juvaret, ac utrobique convehi victui emenda juberet; si qua etiam illis evenire damna contingeret, sine imminutione restitueret ad supplementum [*al.*, supremum]; neminem in hac expeditione vexari, lædi, occidi, aut vellet aut sineret, quantum sibi facultas suppeteret. »

### CAPUT III.

[V.] Comes præterea Sancti Egidii, cum castris suis occupasset Byzantia suburbia, pars vero militiæ necdum ad integrum convenisset, cœpit tyrannus comitem sollicitare per nuntium, ut, uti alii fecerant, facere et ipse sibi pateretur hominum. Mandabat hæc tyranni insolentis astutia, sed e contra, quomodo nequissimi ulcisceretur invidiam, comitis gloriosi cœperat jam secum ruminare prudentia. At principes, dux utique Godefridus, Hugo Magnus, Robertusque Flandrensis, et cæteri dixerunt quia nunquam contra aliquem qui Christiano censeatur agnomine, arma portabunt. Insuper et Boemundus intulit quia si bellum imperatori moveret, et sacramenta securitatis abnueret, imperatoriæ ipse adminiculum partis existeret. Itaque comes, communicato cum suorum quoque necessariorum consilio [*al.*, cum suis consilio], « vitæ ac honoris indemnitate, » jurat Alexi impio, quod « nec per se videlicet, neque opitulando alii, illius faveret exitio. » Cumque ei verbum de hominio replicassent, dixit se capitis malle subire periculum quam tali modo se ei fore obnoxium.

D Interea Boemundi exercitus Constantinopolitanis arcibus propinquabat. Tancredus itaque, sacramentis quæ exigebantur ab imperatore compertis, cum ea quam ductabat omni pene Boemundi frequentia, Sancti Georgii celeriter Brachium prætergreditur. Ad hæc, Sancti Egidii comitis exercitus, per ejusdem urbis confinia castra ponendo dispergitur. Qui comes ibidem cum suis copiis aliquantis per desiderare disposuit. Boemundus etiam cum imperatore remansit, ut cum eo valeret tractare licentius, quatenus imperiali edicto, pro convehendo victualium undique negotio, gentibus trans Nicæam positis denuntiaret. Godefridus autem dux, qui præcesserat, cum Tancredo **389** pervenit Nicomediam, Nicomede auctore, qui subegisse Cæsarem, et non

triumphasse; in triumpho cantatur insignem, et A triduo cum suis uterque copiis mansit ibidem. Perpendens itaque dux quibusdam vias præpediri obicibus; nec facultatem suppetere, qua tanti numerositas exercitus Nicæam valeret adire; quoniam eam, qua Petri eremitæ homines transierant semitam, tanta non posset ullatenus multitudo prætergredi, direxit antè se tria hominum millia cum ascjis atque securibus; qui callium præpedimenta dirimerent, iterque fieret liberum, aperiendo angustias usque Nicæam. Erat autem via incredibiliter ardua pernicis scrupæ, et minacis proceritatis montana procedens: quam, qui præmissi fuerant, excisis cautibus dilatantes; cruces ferreas ligneasque stipitibus imponebant; altis: ut nostri non exorbitarent a tramite; signis eminus stipitum visis. Tandem venere Nicæam, quæ totius Romanicæ metropolis est civitas, Bithynicæque caput; trecentorum decem et octo Patrum synodo clara; sed Omousii assertionem, et Arii damnationem præclarior: pridieque Maii Nonas, circa urbis territorium castra sedere, tertio ex quo a Nicomedia recesserant die. Antequam autem Boemundi adventaret exercitus, tanta panis ibi dicitur existisse penuria, ut unus panis aut vicenis aut tricenis denariis venderetur. At Boemundus ut adfuit, maximas quorumque venalium copias, terraque marique evexit [al.; convexit, contraxit], statimque omnium usui aptorum opulentia repentina confluit.

#### CAPUT IV.

[V.] *Nicæa obsidetur a Francis et capitur.* — Dominica ergo die Ascensionis, cœpere pro muris urbem undecunque pervadere, et machinas instruere, phalax erigere, instaurare phalaricas, murorum ac turrium gyros frequentibus per ambitum pulsare balistis. Tanta autem animorum acrimonia obsessio urbis incipitur, ut solius bidui infra spatium, muros effoderent. Verum Turci, qui civitatem obtinebant, ad alias nuntios civitates dirigunt, quo ad eos, scilicet opem laturi, conveniant: eo utique modo, ut indubitanter per meridianam portam introeant, quoniam ea pars ab obsidione sit libera, nec opitulari volentibus illic ipsis ullus obsistet. Unde contigit ut ea ipsa die, cum Sabbatum post Domini Ascensionem esset, a comite Sancti Egidii, et a Podiense episcopo portæ aditus muniretur. Accidit ibi res clari nomine digna facinoris. Egregius namque comes isdem, cum fidens ad Deum, tum fortis et aptus ad armæ, nec minus instructissimo cinctus exercitu obvios habuit auxiliatorum cuneos properantes in urbem. Qui animo divinæ subsidio virtutis innixi, aggreditur Turcos et superat, compellit in fugam; partemque eorum maximam truncat. Sed læde repulsi, novas intendunt constare copias: quarum fisi adminiculo cum multa exultatione iterare bella decernunt, adveclis pariter secum funibus: quibus nostros ligatos Corozaniam abductare proponunt. Hac ergo spè dum extolluntur inani, ex supremo montis, qui urbi prominebat,

pedetentim alter post alterum cœpere progredi. Qui a nostris gratanter, ut decebat, excepti, cæsa sua capita, pro testimonio nostrorum victoriæ, reliquerunt. Quæ post eorum fugam balistis ac fundis ad terrorem gentilium, projiciebantur in urbem.

At beatae memoriæ Podiense episcopus, et Sancti Egidii comes Raymundus, infirmo urbis statui insistentes, turrim quandam, quæ erat ipsorum contigua castris, factis subter ad ejus fundamenta enervanda cuniculis, destituere aggressi sunt. Fossoribus igitur ab hac efficienda locatis, cum arcibalistis, et arcibus, et balearis habenæ tortoribus, pariter suffodientium defensores adduntur. Itaque usque ad soli subsidentis extremitates arcæ succisa, notandum interim parietem tignis asseribusque sustentant, et penitus ædificii calcem jam diruto, sic ignem subjectis trabibus inde subjiciunt:

Ast ubi nubila nox indixit utrinque quietem;

Lapsa facit subitam turris castrata ruinam:

Tempora sed noctis quia sunt minus apta duellis,  
Francigenæ cessant, ne Turcos nocte lacessant.

Illico tamen Turci, pro suæ salutis tuitione solliciti, tota sagacitate consurgunt: et murum tantæ ibidem fortitudinis, tanta celeritate restituant, ut postridie nullum eos lædendi valerent nostri reperire locum. Interea loci, recens adveniunt viri, armorum gloria celeberrimi, comitesque ditissimi, de quibus supra egimus, cum frequentis quæ sibi collaesserant militaribus; ad quorum adventum omnis ille Domini conjubilavit exercitus: Northmannorum scilicet comes Robertus, et Carnotensis comes Stephanus.

[VI.] Igitur Boemundus, urbem obsedit a fronte, et Tancredus a latere; tertio loco, dux Godefridus; quarto, Flandrensium comes; quinto comes Northmannicus; sexto Sancti Egidii comes, et Podiense episcopus. Ita vero eam obsidere intendunt, ut nullum introeundi exeundique obsessi reperire quirent aditum. Erat ergo ibi considerare collectum totius Francorum militiæ, nobilitatis, prudentiæ, armorumque claritudinis **390** florem; quos in equestri loricatorum galeatorumque decore, ii qui exercituum quantitates pensitare didicerant, centum circiter millia putavere. Porro pedestris populositatem turbæ, et illorum numerum qui assectabantur equestribus, posse ab aliquo supputari non æstimo penitus. Plane, non modo quæ a clientibus sive mancipiis solent præberi officia militaribus personis, deferbantur a talibus; sed ad obsidiones, ad prælia, adeo eorum fuerat virtus, et instar leonis audacia necessaria majoribus, uti solent arma vel utensilia quælibet, bello seu opere exercendis, opportuna aliquoties esse manibus.

[VII.] Dicere nullus

Sermo valebit,

Quanta per ipsum

Tempus ibidem

Armipotentum

Fulsit honestas.

Tam generosi

Germinis agmen

Nulla coisse

Terra per orbem;

Viderit usquam.

Singula si vis

Regna retexam,  
Prælia dicam;  
Qui queat horum,  
Æquiparare.  
Sede parentum,  
Conjugiorum;  
Pœna domus sunt;  
Milite cura  
Cumque cruoris  
Turba trahatur,  
Possit inertem?  
Pectore fertur.  
Mœnia cingi,  
Campus equorum  
Et phalerarum  
Cuique placebat:  
Pulchrior haustis  
Æreque flavo  
Limbus eodem  
Hosce videres,  
Ariete crebro  
Reperit arcus [al., artus]  
Francica duros.  
Crebrius ossis  
Comparat illos  
Cedere Turcos,  
Cominus illis [al., illic]  
Mutua quique  
Missilium vis  
Mors inopina  
Gloria nostros  
Reddiderat: tunc  
Exhibuere.  
Præmia morte.  
Acer et audax  
Quem melioris  
Rite probarit.  
Crimina mentis  
Credidit omnis  
Si sibi digni  
Bella pararent.  
Quisquis honesti  
Arrogat actum,  
In Darium Scythicos non his conferre triumphos  
Quibimus; aut sciri poterunt molimina Cyri  
Digna viro Thameris, quæ clauserat utre cruoris.  
Luxeris eventum, bone Pyrræ, tuendo Tarentum.  
In vacuum garris nova sumere prælia barris.  
Hannibalis comites semel et bis, terque Quirites  
Ut segetem cædunt: victi tamen urbe recedunt.  
Si fuit indemnis sub Cæsare pugna decennis.  
Sit pro jactura per Gallica mansio rura.  
Tempus huic operæ breve, prospera cuncta fuere  
Cum Deus esset in his; probat optimus omnia finis  
Obtigerit cui mors cum martyre gloria sit fors,  
Quisquis eget, taxat, quia crimina pœna relaxat.

[VIII.] Quamdam ejusdem urbis partem objectio  
laci, longe lateque stagnantis, ambierat: unde ho-  
stes submissis ratibus, liberum exeundi intrandique

Factaque passim  
Aut genus, aut vim  
Non erit ille [al., illic]  
Ecce, relicta  
Fœdera vitant  
Pignora sordent,  
Fervet in omni  
Martyriorum.  
Omne fusi  
Quis reperire  
Quisque leonis  
Ergo Nicææ  
Cernere gratum.  
Flore nitebat,  
Forma sonusque  
Lux thoracarum  
Solibus ibat:  
Cassis et umbo,  
Fulgidus exstat.  
Turbinis instar,  
Volvere muros.  
Cuspis eorum  
Obtudit enses  
Vulnus acutos.  
Mœnibus altis  
Lignea turris.  
Prælia feryent:  
Spicula torquent.  
Jactus inanis.  
Quosque supinat.  
Cœlica fortes  
Corpora fatis  
Quærere gaudent  
Marcidus omnis,  
Redditur istic:  
Optio vitæ  
Laudis avaræ  
Inde procul sunt.  
Iddare Christum,  
Nominis auram,  
Nec sibi quisquam,  
Quidlibet egit,

A videbantur habere meatum: ex quo etiam ligno-  
rum pabulique fiebant eis, et quorumcunque deve-  
ctiones utilium. Quamobrem proceres, coacto con-  
cilio, sua omnium assertione decernunt, ut ad prin-  
cipem Constantinopolitanum legatio destinetur, quæ  
suggerat naves quamplurimas Civizenam [al., Cizi-  
cenam] usque urbem debere perducî, ubi portum  
constat haberi; ac deinde boum sine numero paria  
conglobari, qui eas per montanas silvasque con-  
vectent, donec prædicto inserantur lacui. Nec mora,  
velox operis exsecutio deliberata ac expostulata,  
principe maturante, prosequitur: pariterque ii qui  
vocantur Turcopoli, quos non alios quam familiares  
ejus militias intelligimus, diriguntur. Adductis ergo  
prout principis urgebat imperium, puppibus, ipsa,  
B qua deportatæ sunt illuc siluerunt die, at noctu eas  
intruserunt lacui, et cum eis Turcopolos armis in-  
structissimos. Mane itaque classe composita, cum  
multa modestia, ac si ex eorum vectigalibus essent,  
proficiscebantur ad urbem. Turci quibus erant ista  
spectaculo mirabantur, ambigentes, an sua ipso-  
rum, vel imperatoris hæc eadem esset evectio. Post-  
quam vero ea quæ viderant hostilia fore noverunt,  
timore lethali extabuerunt, sed quantum illi lamen-  
tis et fletibus, tantum nostri indulserunt gaudiis,  
gratiarumque Deo repensarunt plausibus.

Reddidit igitur id ipsorum infortunium **391** ho-  
stes usquequaque defectos, jamque de suis et au-  
xiliariorum viribus desperantes, imperatori missa  
legatione promittunt quia deditionem facerent urbis,  
C si eos cum uxoribus et filiis abire licere, apud Fran-  
cos impetraret, permissis una substantiis. Quorum  
tyrannus petitioni gratantissime favens, non solum  
impunitate donavit, sed etiam summo sibi sarcien-  
dos amore, Constantinopolim usque contraxit. Cujus  
infidæ per omnia menti, principalis in hoc opere sub-  
jacebat intentio, quod si Francorum discrimini lo-  
cus forte ullus aliquando pateret, penes se ipsos  
haberet quos eisdem opportune objiceret. Septem  
hæbdomadis tribusque diebus hæc sunt obsidione  
detenti, et ex nostris plurimi munus ibidem rece-  
pere martyrii. De quibus indubie sententia profe-  
retur quod qui mortis exitio sese pro fidei objecere  
justitia, inter eos profecto apud Deum censeantur, qui,  
D sanguine in pretium dato, præmia meruere coele-  
stia, nec eos illis impares dixerim qui famis occu-  
buere miseria. Hoc enim ibi modo periit multitudo  
perplurima. Si namque juxta prophetam, quod hi-  
storialiter dicere liceat, « Melius fuit occisis gladio  
quam interfectis fame (Jerem. iv, 4), » qui procul du-  
bio cruciatu diuturniore sunt moriendo torti, non  
erunt, ut credi fas est, absque corona nobiliore  
martyrii.

#### CAPUT V.

[IX.] Civitate itaque reddita, et Turcis Constans-  
tinopolim ductis, tyrannicus ille princeps, nimium  
de urbis restitutione gavisus, nostrorum primoribus  
munera infinita largitur; et quibusque pauperrimis  
elemosyna copiosa tribuitur. Ex quo mediocribus

exercitus personis, quas munificentia illa est visa prætergredi, multa fuit invidentia contra principes ac similtas ingenita. Nec, juxta quemdam modum, id prorsus injuria. Hii nempe exercere prælia; ad hos attinuit totius obsidionis effectus, molium vectiones, machinarum balistarumque impactio. Hii, inquam, ut breviter claudam, portaverunt pondus diei et æstus. Prima igitur die qua ab urbe recepta digressum est, pontem quemdam pervium habuerunt, circa quem biduo continuato manserunt. Tertia autem die cum exprimeret jam tenuis aurora crepusculum, surrexerunt nostri, et dum adhuc dubia sub luce cæcutiunt, bivio scinduntur in uno, et biduo integro sub duobus disparati proficiscuntur agminibus. In altero agminum Boemundus erat, Robertus ex Northmannia, Tancredus quoque cum plurima militia; a comite Sancti Egidii, duce Godofrido, Podiensi episcopo, Hugone Magno, comite Flandrensi, per avia quædam adducebatur alterum.

*Turci Francos impugnant.* — Tertia denique die in Boemundum, comitesque ejus, fit Turcorum infinitæ multitudinis, cum repentina, tum terribilis, et prope non ferenda collisio. Videres eos scenice super nostrorum, qui putabatur, timore garrere, æstimantes eos ex inopinata incursione terreri, et bellicum, quod consueverant, signum terrificis suæ linguæ vocibus inclamare. Licet ergo vir eximius, manu impeteretur enormi, non amisit timore consilium; sed confestim sistere gradum præcipit omnibus, et papilionibus devolutis, jussit celeriter castra consterni. Priusquam vero ea quæ præceperat explicarentur, propriis militibus infit: « Si vos meministis militiæ quam professi estis, considerata necessitate quæ urget, ite: viriliter eis occurrite, honorem, pariterque vobis vitam defendite. At, vos pedites, tentoria diligenter extendite. » Quo dicto citius expleto, ecce eos Turci subita prævolatione obambiant, spicula jaciunt, pugnaque, pro more, fugaci, pectoribus sagittas incussere sequentium. Franci vero propositi fidelis memores, nec semper celebris suæ virtutis ignari, licet evidenter agnoscerent tantæ numerositati se impares, tamen obviare furentibus vivaci animositate contendunt. Illic comes Northmanniæ, recordatus, uti decuit, paternæ bellicositatis et nobilitatis avitæ magna illico armorum exercitatione, hostiumque repulsione; defensionis exempla exercitui nostro, aliquantisper exterrito, præbuit.

Adfuit etiam Deus ut feminarum quæ comitabantur non illic quoque illis deesset instantia; ipsæ enim aquas recreandis militibus, quam sedulo deferebant; sed multo vigilantiores instigationibus eos suis ac monitis, solertioresque reddebant quam illata fierent unda recentes. At ubi Boemundus moneri cœpit tanti inæqualitate congressus, iis qui devia sequebantur, illico nuntio mediante, notificat comiti Sancti Egidii Raimundo, duci Godofrido, Hugoni Magno, Podiensi episcopo, aliisque eorum comitiæ ut celerius advenire præproperent, non ob

aliud, sed ad bella quæ imminent. « Si inquit, prima penes Turcos pugnæ rudimenta videre colibeat, jam sunt quæ vultis, præsto venite. » Ducis itaque nomine dignus, specimen militiæ Godofridus, et ab ea quæ regi competit, fortitudine non degener, imo pardalica, ut sic dicam, animositate patrisans, Hugo Magnus, cum suis primicopiis, quadam epulari alacritate concurrunt. Deinde Podiensis episcopus, non modo multis quibus emicat armis, sed monitis precibusque **392** sacris communiit ipsum:

*Sique foret tepidum, fervescere compulit agmen.*

Ad extremum sicut erat ætate gravior, experientiaque instructior, et consiliis idcirco securior, comes Sancti Egidii Raimundus Provincialium suorum manipulis succenturiatus erupit. Superinspecto igitur hostili exercitu tanta nostris admiratio increvit, ut nil aliud mirarentur, nisi ubi gentium ubique terrarum tam infinita coaluerit multitudo. Erant autem Turci, Arabes, ac Sarraceni, quorum inter hostes et numerus et dignitas eminebat; copia minus patens, de auxiliariis et minus celebribus populis erat. Videres montium juga de hac collectione profana, et collium convexa densescere, innumerabilibus frequentis omnia operiri campestria.

*Suos milites hortantur duces ad pugnam.* — Primores itaque cum sibi subditis commonitorium habuere sermonem: « Si Deo, inquit, hanc quam exercetis militiam devovistis; si patrias, si domos, si conjuges, si liberos, si denique corpora contempistis, et ipsa quinetiam sola resederunt gloriosis exponenda martyriis, quid vos ad istorum considerationem, precor, exterreat? cum unius vestrum ex Deo fida sagacitas, totius hujus vilissimi vulgi superstitione prævaleat. Si hic vobis fuerit obeundum, regnum vos cœleste manet, felici obituros exitio: si vivendum, exspectat vos, si de fide præsumitis, certa victoria; post victoriam, gloria; post gloriam, major audacia. Ad hæc ex hostium divitiis opulentia copiosa. Utrumlibet ergo accidat, inest vobis utrobique securitas; et ubique neutiquam quid timeatis habetur, nulla vos jam retractatio vel dubietas remoretur. Ergo mentes et corpora fidei Dominicæ crucis addicite, et contra hunc aggestum palearum, tantillos videlicet ac pene nullos homines, arma cape site. »

Præterea, ordinatim acies disponuntur. In sinistro cornu magnanimus Boemundus, comesque Northmannorum, miles acerrimus Tancredus, et qui dicitur de prima civitate Ricardus. Podiensis autem episcopus altrinsecus e regione hostium per montana progrediens, Turcorum exercitus ambiebat. Sinistræ etiam illi parti Raimundus comes adæquitat. In dextro autem dux Godofridus, Flandrensisque Robertus, Hugo Magnus, et reliqua præpotens, utpote Christo pugnatorum, manus. O bone, internorum cognitor, Deus, quid in tanto lacrymarum tibi fusum est apparatus? Quid in illo

procinctu, ex omnium animo, piæ compunctionis ac confessionis emerit? Et digna, ut par est, consideratione quis penset, quanta mentium teneritudine, ex tui solius spe, cunctorum generaliter corda pependunt? quantis ad te, Christe, mœroribus singulorum quorumque justitiæ aut peccata clamaverint? Fleverant, Christumque adhuc piis piissimum suspiriis irritabant, cum ecce crucis frontes cunctas præeunte sigillo, non dico leonum, sed quod magis competit, martyrum animositate, confertissimos vexilla feruntur in hostes.

Mox abeunt Arabes, Persæ, Turcique feroces:

Ante pios populi, terga dedere truces.

Fit fuga, disperse miserum protenditur agmen;

Non secus ac lepores diffugiunt Arabes.

Quanta fugax acies! fit eorum prodiga cædes;

Nostrorum gladii vix potuere neces.

Damna ferens membris, cujusque retunditur ensis.

Falcem velut segetes, sic resecant homines.

Hic caput, hic nares, hic guttura truncat, hic aures.

Scinditur alvus [huic, obuius omnis abit [al.,  
obit].

Obstupuere manus, riguerunt brachia cæde.

Nemo repellit eos, quoque ferente mori.

Nempe subinduerat sensus hebitudo profanos.

Excipiunt veniens pectora cæca malum.

[X.] *Potiantur victoria Franci.* — Fuisse autem eorum hostium qui victi fuerant numerum quadringenta sexaginta millia traditur, præter Arabes; quorum adeo enormis exstitit pluralitas ut omnis eorum hebetarit nosstras quantitas. Primum quidem, conclamata desperatione salutis, ad sua quam propere trepidi tentoria tendunt; ibique quæ præ manibus habuere correptis, diffugiunt; totaque una die nostri eos instantissime persequuntur. Spoliis itaque illis recedentibus farciuntur ereptis, et post innumeras sanguinum fusiones, copiosæ pecuniæ, pretiosarum vestium, pecuariorum plurium, quæ tulerant fugacibus, solatio potiuntur. Ab hora autem tertia usque in horam nonam hujus pugnæ, imo internecionis Arabicæ, flagrayit incendium. Duo vero ex nostris reverendi nominis proceres, Jofredus quidam de Monte Scabioso agnomen habens, et Guillelmus, de quo supra diximus, Tancredi frater, alique quam plurimi, quorum nomina solius Dei notitiæ sunt credita, ibidem occubuerunt. Hic plane, hic experimur virtutis Christianæ insignia, et dum hæc paucorum cum innumeris bella miramur imparia; totum necessario referre cogimur ad Christi solius auxilia. Si enim de his qui nondum a Deo desciverant Judæis, dicitur in veteri pagina: quia «persequabatur unus mille et duo fugabant decem millia (Deut. xxxii, 30);» non minus de hac mihi videtur sentiendum victoria, ubi hominis prorsus ingenium, qua arte a tantillis innumera-biles evinci valerent, spes et æstimatio defecit humana.

Sed forsitan quis objectat: Rustica manus erat, et gregariorum militum peripsema, 393 passim

A undecunque coierat. Certe ipsi Franci, qui se tanto obtulere discrimini, pleno ore fatentur nusquam Turcis illis genus hominum comparabile posse cognosci, adeo argutos animis, ac strenuos armis, qui etiam cum in initiis cum eis bello configere cœpissent eorundem novitate armorum prope sunt desperati. Nostris enim inexperta erat tanta eorum in equitando agilitas, in evitandis nostrorum incursibus vel ictibus mira pernicitas, præsertim cum non soleant ipsas emittere nisi fugaciter pugnando sagittas. Est autem eorum opinio quod Francorum contribules existant, et præ cæteris gentibus solis specialiter Turcis et Francis deberi militare fastigium.

#### CAPUT VI.

B [XI.] Igitur eis hoc modo repulsis, et die noctuque a Francorum facie fugitantibus, contigit ducem qui Nicææ præerat, cum multa amentia timoris post finem obsidionis elapsus, decem millibus occurrere Arabum, cui inquit: «Minime gentium, quamobrem ita misere exterritus fugis? Francos, ait, me penitus dispersisse ac interemisse putaveram; totamque eorum summam rebar jam sempiternæ captivitati traditam, et dum eos paulatim per manipulos adventantes et turmas, subacturum me æstimo, et in exteris ligatos terras abducere, tunc subito tam numerosi apparuere exercitus ut campis et montibus eorum multitudinis enormitate repletis, nusquam ab eorum frequentis nostrarum videretur regionum terra vacare.» Captivitatem quam asserit factam, ad exercitum convenit Petri eremitæ referre, sequentem vero multitudinem ad eos qui urbem nuper subegere Nicææ. «Cum ergo, inquit, tot populorum examina vidissemus et instar segutum cuneos crebrescentes, qui armorum nequaquam defensione præsumpsimus, nec enim tutum fuerat mortem contiguam evadendam, vel pede adminiculante censuimus. Unde, fateor, etsi remoti, ex eorum, quos vidimus, dira recordatione concutimur, adhucque de experta, licet ad momentum, ipsorum ferocitate timemus. Quod si et vos meæ experientiae fidem præbere velletis, huic quam propere loco cederetis: quia si vos eorum manus contingat incidere, multiplices sine dubio vestræ improvidentiæ constabit poenas vos luere.» Hæc illi audientes, et credendum judicantes expertis, verterunt celeres cuncta retrorsum, et per universam sese diffudere Romaniam.

[XII.] *Simulant Turci Francos devicisse, unde intra urbes admissi grassantur, diripiuntque ecclesias.* — Interea e vestigio fugitivos Turcos subsequi curabant nostri; præcedentes autem illi, dum urbes et castra pertranseunt, sese Francos vicisse passim jactitando efferunt, sicque terræ habitatores, quæ ibant, mendacibus verbis eludunt: «Nos, aiunt, agmina Christiana repulimus, eisque totius deinceps ausum congressionis abstulimus. Itaque nos intra urbes vestras admittite, et gratanter eos qui tantopere vos tuentur excipite.» Civitates ergo ingressi,



ecclesiarum diripiebant ornatus, publicarum ædium spoliabant copias, aurum argentumque, diversi generis animalia, et si qua suppeterent, eripere moliebantur utilia. Ad hoc etiam quosque Christianorum filios pro mancipiis abducebant, cætera quæ minus prædæ patebant, incendiis absumentes, adventum nostratum semper præeundo verentes. Hos denique profanos per solitudinum nostri avia disquirentes, terram desertam inviam et inaquosam intraverunt (*Psal. LXII, 3*), de qua vix miserandi emergerunt. Hinc famis, inde sitis agitabantur inopia, nihilque pertinens esui poterat reperiri, nisi quod spicarum confricatione aliquoties videbatur crudelis inedia temperari. Ibidem plures equestris viros dignitatis constat obisse, dum desertorum insolentia vitam equis adimeret, itinerumque impatientia delicatos perimeret. Unde boves, capros, arietes, et, quod mirum magis est, canes sagmarios tunc fieri, equorum vehiculorumque grandis coegit egestas; his enim omnibus pro modulo impertiebantur vel qualescunque sarcinulas.

*Turcis expulsis Iconium ingrediuntur Franci.* — Exinde opulentam ex his quæ usui prosunt, eos contigit introire provinciam; attigeruntque Iconium civitatem, Pauli apostoli tolerantia et scriptis insignem. Ast provinciales admonebant præmuniendo nostros, ut aquas utribus impositas secum deferrent, quia diei unius itinere, nihil aquarum penitus reperiretur. Ita ergo fecere, donec ad cujusdam oram fluminis devenere. Ibi per biduum hospitium sumpsere. Præeuntes itaque qui præcursorum officio fungebantur, pervenere Erachiam, ubi Turcorum plurima phalanx agglomerata coierat, id solum præstolans, quomodo Christi valerent perturbare militiam; quos nostri invenere, et solita audacia intrepidi pervasere. Hostes vero celeri elabuntur fuga.

Non secus ac missa jactu Baleare sagitta.

*Lapsis in fugam Turcis Tarsum ultro cives Tancredus dedunt. Item Athenam et Mamistram.* — In urbem ergo, jam libero patente aditu, nostri infrant, quatuorque mansere diebus ibidem. Ibi Tancredus Boemundi nepos, et Balduinus ducis Godofridi frater, non diffugio militiæ, sed animorum acredine, ab exercitus contubernio digressi, vallem quamdam, quam Botentroh vocitant ea lingua, sunt ingressi. Tancredus itaque, uti erat consortis impatiens, a præfato etiam ducis fratre dividitur, Tarsumque specialis apostoli nostri adoranda nativitate præcluam, cum 394 suis aggreditur. Turci ex urbe obvii adventantibus ad bella prosiliunt; sed imminente concursu, ad urbis de qua prodierant munimenta refugiunt. Tancredus vero, admissis post hostes equo, portam urbis castrorum suorum positione conclusit. Nec mora, Balduinus adveniens, ad obsidionem civitatis ipsius altrinsecus et ipse cõcedit; et Tancredum exoptulat ut capiendæ civitatis participium indulgeat, quam suo secum exercitu collaborante capessat. Quod Tancredus multa animi

A indignatione refutat, dum sibi et civitatis domi et victoriæ insignia arrogare desiderat.

Nox itaque supervenit, et Turcorum vulgus sidionis impatiens, nec ejus qui obsederat paciæ et virtutis ignarum, universum prorsus atque Quibus ita extrusis, hii qui in urbe comman ipsius profecto terræ gentiles, Christianæ hominis conditionis, in ipsa egressi ad nostros conclamant: « Franci, inquit, mature civitatem, quia alienigenæ diffugiunt. In vestræ fortitudinis concepere timorem! » A eluxit, loci ipsius primores urbem ultro dedis, quos super ejus dominio jurgia motari pererant, aiunt: « Illum nobis præsidere deliquem cum Turcis adeo acriter hesterno egisse vimus. » Verum Balduinus, Tancredo perveniens, civitatem secum pariter cohortabatur, et prout cuique facultas inesset, spoliandis insistere. At Tancredus non inconsultus fert: « Id se habere propositi, impugnare Turcos, non spoliare Christianos, præsertim sponte elegerint, nec alterum quam se velint hæc diceret, considerans tamen eum præeminere copiosioris exercitus, vellet nolle illi pro tempore cessit. Cui inde recedenti deditioem optimæ se ei subdiderunt cum Athena videlicet, et Mamistra, et castella plurima.

*Actus breviter perstringuntur Balduini.* quoniam de hoc ipso Balduino nullus forsitan cepit referendi sese aperiet locus, paucis in velim quam fortuniosus ejus fuerit exitus Edessam Mesopotamiæ urbem, sicut ab his dem versati sunt, accepimus, vir quidam honore præfuerat, qui Christianam provinciam regebat, non tam armis a gentiliū incquam pecuniaria redemptione protexerat. I gravescente jam squalidus, cum esset ei ux liberis, identidem anus, dum Francos agrum Mesopotamiæ contiguos finibus, multo æstuarabat quempiam, quem sibi adoptaret, ex eorum habere nobilibus, qui, quod ipse preti ille defensaret armis ac viribus. Contigit quemdam familiarem illi militem, hujusque siderii conscium, cum hoc ipso Balduino colloquium. Cui cum ille adipiscendi ducatu indidisset, si a præfato seniore se adoptari peteret, comes credidit, et milite comitante E adit. A quo affectu nimio, præterquam sper exceptus, ab utrisque est in filium adoptatus. A tionis autem talis pro gentis consuetudine fuisse modus. Intra lineam interulam, qua vocamus camisiam, nudum intrare eum fas sibi astrinxit; et hæc omnia osculo libato firmidem et mulier post modum fecit. His exp cum civitatenses eum ab honoris pristini cõexpositum, privatam jam cernerent, conjur clam facta, eam, in qua cum Balduino mora obsedere repente curiam. Recordabantur enim

rumdam quæ eis intulerat malorum. Obsesso itaque eo, cum adoptivus eorum novus resistere Francica animositate pararet, senior eum mira fide cohibuit, dicens pro certo scire se ab eorum manibus nullatenus erui, ipsum vero, pro sua defensione facillime posse periclitari. In finitis ergo ab eo extorsit precibus, ut repugnare desisteret, et cum ille illacrymans miserabiliter, malle se cum eo mori diceret, repulit hominem, et cum obsidente se populo egit, quatenus novo illi principi parceret, seipsum vero prout vellet occideret. Quod et actum est.

Interempto itaque eo, Balduinus, ducatum sibi ex adoptione delatum, strenue obtinuit, et ex Francis equites ac famulos ad sui custodiam, memor expertæ nuper proditiōis, adhibuit. Non multo post autem tempore, cum Dominicus Natalis adesset, novi ducis necem in ipso solemnī die iterata conspiratione, definiunt. Qui eorum tractatus ducem minime latuit. Insinuat igitur et ipse his qui in suo asseclatu erant Francis, ut festis Ecclesiæ loricati ac galeati, imò ac si ad bella parati, equites assisterent, pedites lanceis, gladiis, bipennibus se iunirent, et sic ubique procederent. Quo facto,

A urbani se a duce præventos intelligunt; ipse enim cum multa armatorum ad ecclesiam constipatione processit, ac sacro officio interfuit. Ipsa tamen die siluit. Postridie autem convocat Edessenos, et de proditiōe causatur, et cum legibus eos ad confessionem cogeret, diffiteri quæ proposuerant minime permittuntur. Convictis itaque totius urbis primoribus, his quidem pedes incidi, illis manus, aliis cum naribus aures, quibusdam linguas cum labiis, generandi vero officialia cunctis; omnibus nihilominus diversa **395** per exsilia longe lateque distractis. Et cum denique nullus resedisset qui turbam denno sibi concitare quivisset, tum demum secure experitur quis tanti ducatus fructus ac felicitas esset. Vitam ergo cum multis opibus et prosperitate ducebat, plurimis urbibus imperabat, inter quas Seleucia ab antiquo celebris eminebat, donec post fratrem Godefridum, qui Hierosolymæ regnaverat, ex ducatu quidem pervenit ad regnum; sed exinde, nullius excepit terrenæ felicitatis augmentum, imo pro Deo beati laboris exercitium, utpote cui iuge est cum gentilibus prælium.

## INCIPIIT LIBER QUARTUS.

### CAPUT PRIMUM.

[I.] *Objectionibus, quod quæ narrat minime audierit, occurrit auctor.* — Nemo iuste, ut æstimo, me id operis deridet aggressum. Etsi enim neque Hierosolymam isse, et plerasque personas, loca nihilominus ipsa mihi hactenus contigerit non novisse, in nullo generali utilitati reor obesse, siquidem ea quæ scripsi vel scripsero, a viris veritatis testimonio præditis constat audisse. Si mihi plane id objicitur quia non viderim, id objici non potest quod non audierim, cum visui auditum quodammodo supparem profecto crediderim. Quamvis enim

Segnius irritent animos demissa per aurem,  
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus,

Tamen quis historiographos, quis eos qui sanctorum Vitas edidere ambigat, non solum quæ obtulibus, sed ea scripsisse quæ aliorum hauserant intellecta relatibus? Si namque verax, ut legitur quidam, et quod vidit et audivit, hoc testatur (*Joan. III, 32*), authentica procul dubio vera dicentium narratio, ubi videre non suppetit, comprobatur. Si sit itaque qui carpat, qui coepta despiciat, habet utique liberam optionem, si velit ut corrigat, et cui nostra displicent, sua scribat.

*Introeunt Armeniam Raimundus, Boemundus et Godefridus. Deinde Cæsaream Cappadociæ.* — Igitur Dominicus exercitus cum ducibus suis, Raymundo, Sancti Egidii comite, Boemundo atque Godefrido, aliisque quampluribus Armeniam ingreditur, de

C Turcorum incursibus, si acciderint forte, lætatur. Inter eundem itaque pervium habuere castellum, cui adeo difficilis esset accessus ut cassum videretur ibidem cujuslibet molimen assultus. Erat autem illic Simeon quidam, Christiano insignis agnomine, provinciæ gentilis ejusdem, qui a proceribus nostris dominium hujus regionis expetiit, quo eam a Turcorum irruptionibus deberet tueri. Nec dare ei munus distulere petiit; ipse vero desedit ibidem, laturus terræ præsidium. Denique nostri progredientes, Cæsaream Cappadociam attigere. Postquam autem Cæsariensium excessere provinciam, ad quamdam multæ pulchritudinis et situs uberrimi civitatem pervenere, quam trium spatio hebdomadarum Turcorum obsedit exercitus, antequam ad eos pertingeret nostræ expeditionis adventus; sed nullus eis obsidendo provenit effectus. Nostris ergo adventibus, sua ipsorum deditiōe civium, urbs eadem suscepta est. Hanc eques quidam, qui Petrus de Alpibus vocabatur, a principibus precario exegit quatenus quantum ad imperatoris Græci, ac procerum fidem nostrorum spectat, defenderet regionem, cui, cum nimio affectu, uti fidelitas interpellantis emerebatur, indulta est. Nox diei illi accesserat, Boemundo auditum est, quod hostes, qui pridem urbem illam obsederant, crebris, sed non magnis promotionibus subsequentes, nostros præcederent. Contentus itaque sola sibi pertinentium militum comitia, præcessit; sed eos qui quærebantur, non reperit. Urbem quoque, quæ Coxon apud eos dicitur,

attingunt; ubi earum, quæ usui habilia erant, rerum plurimam opulentiam reppererunt. Loci ergo illius indigenæ, intra civitatis portas, nostris gratanter admissis; trium illos dierum opportuna satis refectione confortant.

[II.] Audit præterea Sancti Egidii comes Turcos, qui Antiochenæ urbi consueverant præstare custodiam, ab ejus decessisse præsidio; partemque sui præmittit exercitus, qui eam obtineant et dominio servant ejus. Electis igitur de propriæ militiæ primoribus quatuor, quorum tribus idem inerat, scilicet Petri, vocabulum, quartus Guillelmus de Monte Pislerii dicebatur, qui et apud nos armis celebrior habebatur, dirigit, eos illo cum quingentis equitibus. Haud procul itaque ab urbe prædicta, vallem intrant, et in ipsa valle castrum reperiunt, et ibidem civitati Antiochenæ, Turcos cum manu copiosa præsidere audiunt. Quos etiam maximo apparatu et armorum et hominum sese instruere contra Francos, si quando sibi ingruerint, addiscunt. Petrus ergo, unus ex his quos superius Petros **396** vocari diximus, cui etiam agnomen a loco, qui Roasa dicitur, fuerat, a sociorum coetu se dividens, urbis cujusdam quæ Rugia dicitur, vallem ingreditur, et inventis Turcis Saracenisque, cum eis congreditur, et, interemptis eorum quamplurimis, alios persequitur. Hoc Armenii attendentes, et de viri fortitudine jucundati, propter insolitam adversum Turcos audaciam, ditioni illius se mancipant. Nec mora, cuidam Rusæ nomine civitati, habitatorum deditio, præcitur; in plerisque itidem castellis excipitur.

Exercitus autem residuus, a Coxon, illa quam diximus urbe, digressus, per angustam ac confragosam incredibiliter quorundam processit montanorum semitam, adeo arduorum, ut nemo eum qui præibat ullatenus præcedere posset, sed alios post alios sigillatim pedetentimque procedere necesse foret. Arcto namque et nimis scrupeo calli prærupti maximi [*al.*, maxima] vorago subtererat, ubi, si equum equo offendi contingeret, desperabili statim præcipitio deperiret. Videres cuneum militarem, qui pridem insolentia itinerum, inediaque de equestribus pedites facti erant, feralibus affici tristitiis, pugnos collidere, vellicare capillos, et, mortis sibi imprecato exitu, loricas et galeas, quælibet arma, sine ullius pretii respectu, denariis tribus aut quatuor seu quinque distrahere, et dum non suppetit emptor, clypeos, aliaque peroptima in profunda disjicere, dummodo valerent tanto discrimine corpora vix sibi sufficientia expedire. Ex his tandem scopulis ac rupibus postquam cum intolerandis emersere laboribus, urbem quamdam Marasim dictam introeunt, cujus cives eis obviam lætabundi prodeunt, et abunde exercitibus venalia convehunt. Recreavitque exhaustos tellus uberrima, quousque restitueretur eis domini Boemundi, qui subsequetur, quemque præstolabantur ibidem, præsentia.

#### CAPUT II.

[III.] *Antiochiam tandem perveniunt Franci, quam*

*et expugnant.* — Denique perveniunt in illa campestris, ubi Syrorum prædicatissima metropolis sita dignoscitur Antiochia, cujus titulorum sunt specialia, præter ea quibus ad sæculum floruit privilegia, quod Christiani nominis inde pullularunt insignia. Pharphar ipsius civitatis fluvius nuncupatur. Ad ejus cum nostri pervenissent contigua loca pontis, quidam ex eis quibus præcedendi castra officium fuerat, maximam Turcorum offendere manum, qui plurimis suffarcinati copiis, suggerere properabant obsidendis auxilium. Quos nostri ubi perspexerunt, Francica in eos ferocitate concurrunt, et pene sine ullo temporis interstitio subigentes, hæc illacque dispergunt. Laniant miseros instar arietum, et, quæ paulo ante terrere potuerant arma, projiciunt; fugit per cuneos turba gregaria, vulnerant et obruunt, dum mistim properant, sociæ agmina; pridem superba rabies sentit humilia, et quæ nostrorum æstimabat se gavisuram stragibus, lætatur si possit eruere, vel cum pudore, corpora. Hi qui venerant expugnandis ferre suffragium, fiunt continuo congeries fæda cadaverum, et quas deferebant obsidendis copias, destinavit Omnipotens obsessoribus, consilio misericordiore, præbendas. His igitur non aliter quam segetes grandine comminuuntur, oppressis multa nostris resederunt spolia, innumera frumenti vinique relinquuntur impendia; equorum, camelorum, asinorumque pedestribus cessere subsidia. Itaque nostri super præfati fluminis oram castra constituunt.

At Boemundus, junctis sibi lectissimorum militum millibus quatuor, portæ civitatis sese opposuit, et ne quis ab ea exiret vel ingrederetur in ipsam, vigiliis ea ibi nocte continuavit. Postridie ad ipsam usque Antiochiam, duodecim Kal. Novembris, cum quarta esset feria, et media jam ageretur dies, deveniens consedit exercitus, trium civitatis portarum, obsidentium diligenti instantia præpeditis aditibus, sed quarto vacante, quoniam nullus ei obsidendæ patere poterat locus, montanorum contiguorum altitudine plurima angustiaque obstantibus. Tantus autem non modo civibus, verum Turcis præstantibus, nostrorum metus incutitur, ut eorum contra nostros nemo procederet, nemo, ac si nudinas acturi venissent, ulla eis hostilitatis molimina intentaret, et hæc fucatæ superficies pacis quindecim ferme diebus, veluti conclamata, perstiterit. Circa urbem autem ipsam fertilissima hujus obsidionis existere primordia; omnium usui convenientium, tempore novorum inibi recens acto, fervebat opulentia; vineas, sed quo tempore miror, vindemia dependente refertas, frumenta non horreis, sed foveis atque cuniculis immersa ubique reperiebant, cum nec arboribus pomâ deessent, et quælibet vitæ ipsorum commoda solo uberrimo suppetitante confluere.

Armenii autem et Syri, ex quibus præter, ut sic dixerim, Turcos epibatas, tota urbs illa constabat, cum urbem ipsam incolerent, et Christianæ sese

titulo conditionis efferrent, crebro nostros invisere; A et esse eorum universum addiscere, et suis quæ apud nostros aucupati fuerant nuntiare. Cum enim Francos suæ assiduæ confabulationis visco allicerent, et se a Turcorum facie fugitare, multæ adulationis lenocinio, nostrorum auribus **397** mussitassent, uxores tamen proprias excedere, nullatenus ab urbe sinebant, et ad ipsas, digressi a Francis, postliminium facientes, quæ istinc subintelligere poterant, ad Turcos Christianorum partium infirmiora ferebant. Proposito igitur eorum cognitio, ac essentia Syris interpretibus sita [f., scita], Turci de civitate aliquoties erumpere, aliqua nostris subripere, dum victualibus quæritandis oberrant, calles consuetos obtexere, plagam montanorum marisque petentibus ex insperato prouere, nihil ab insidiis B et irruptionibus vacare permittere.

Haud procul autem inde Castrum habebatur quod vocabatur Areg, in quo præcipuæ ferocitatis Turcos pro præsidii ipsius tuitione locaverant, qui Francis, aliquoties inconsiderationibus, frequentium incursum turbas incutiebant. At principes, tantæ impatientes injuriæ, non parva equitum peditumque conflata manu, mittunt qui explorent ubinam delitescere soleant qui tot suis mala irrogant. Repertoque eorundem latibulo, obvios quidem primo se illis præbent, sed postmodum, fuga callide simulata, eo se ab insequentibus duci sinunt, ubi indubie noverant latere in insidiis Boemundum. Ibidem, Turcis insectantibus, duo ex nostris occubuerunt. At de latebris sese Boemundus excutiens, hostibus cum C debita animadversione occurrit; eos qui videbantur terga vertisse reduxit, et confertissima armorum consertione confligit. Ex eis itaque plurimos interimit, alios captivos abducit; ad urbis portam quos cœperat pertrahit, ibique, ad terrorem spectantium civium, capitibus cædi præcipit. Ast aliqui civitatis, cujusdam conscendentes portæ suprema, quaquaversum fatigabant nostros suarum jactibus sagittarum: in tantum ut intra ambitum castrorum Boemundi, missilium nimbus influeret, et mulier ibidem ictu sagittæ occumberet.

Denique principes consilium communicant, constituuntque et ordinant ut castrum fieri deberet in cujusdam vertice montis, quod Malreguard appellarunt, cujus præsidium formidinem sibi valeret sub D movere Turcorum. Fiebat itaque oppidum, sed præcipue illic videres, in lapidum comportatione, primorum manus elaborare principum. Non istic egena manus conqueri poterat, aliquas sese per majorum potentiam angarias tolerare, cum eos qui sibi dominabantur attenderet, in extremi etiam executione operis, nullo modo sibimet otium indulgere. Sciebant namque piæ naturæ instinctu, etsi non legerant, quod Marius ille secundum Salustium ait: « Si tu te, inquit, molliter agas, exercitum autem imperio cogas, hoc est dominum non imperatorem esse. » Peracto itaque castro, principes illud custodiere vicissim.

Appropinquabat Natale Dominicum, et frumentum, cæteraque corporum alimenta cœperant vehementer imminui, et caro constiterat in toto exercitu omnia vendi. Victualium quærendorum causa nulla patebat facultas vel longiuscule evagari; intra Christiani quoque nominis fines, nihil pene jam ad usum [at., esum] pertinens poterat reperiri. Porro in Sarracenorum regionem nonnisi cum expeditione plurima quisquam valebat progredi. Igitur urgente inedia, coacto proceres concilio sese discutiunt qualiter consuli debeat tantæ frequentiæ hominum, famis atrocissimæ, nisi ei subveniatur, subitura periculum. Tandem vicaria consultatione reperiunt, uti aliqua pars exercitus stipendiis undecunque contrahendis insisteret, altera cœptæ obsidioni vacaret. Ad hæc itaque Boemundus intulit: « Si vobis, inquit, o strenui milites, tutum videtur, ego Flandrensium comitis suffultus comitia, victualium procuratori operam dabo. » Quod a quibusque junioribus tanta est gratulatione susceptum, quanto majori extabuerant, non modo ariditate, verum omnimoda necessitate ciborum. Celebrata itaque, affectu et alacritate qua poterant, Nativitate Dominica, postridie, cum esset secunda feria, duo illi prædicti principes, allectis sibi viginti peditum militumque millibus, Sarracenorum provincias depopulari aggrediuntur.

### CAPUT III.

[IV.] Interea Turci et Arabes, Sarraceni aliique gentiles, qui coierant ab Hierusalem et Damasco, et Alep, aliisque gentibus, pari animo conglomerati, præsidium eidem laturo, cum infinito agmine Antiochiam properabant. Ii jam compererant Christianos in suos fines, pro frugum cæterorumque utilium collectione, cursuros; et crepusculo adhuc dubio, contra nostros acie præparata, ubi eos expectare didicerant, cum alacritate in tristitiam mox vertenda, contendunt. Dispertiuntur itaque sese per duarum acierum turmas, alteram a nostrorum frontibus præmittentes; altera retrograda omnem eorum ambire exercitum molientes. At Flandrensium comes, de divina nullatenus virtute diffidens, præfixo cordi ac corpori suo signo crucis, fretus insigni comite Boemundo, ea, qua tantos decebat viros, hostibus magnanimitate occurrit. Pugna conseritur, sed in ipsa primi attentatione congressus, fugax hostis avertitur. **398** Mutantur bella trophæis, atque terga vertentium illisa corporibus, multipliciter rasilis hasta confringitur. Fraxinos creberrime longas hostilis excipit umbo, et magnis impactæ viribus, per nimietates ictuum in hastulas minutantur. Galea mucronibus operta, occipitium non defendit a vulnere; loricarum, ut putabant, impenetrabilium prætextiones, tenuitatis accusant. Nullis corporum partibus munimenta profuerant quidquid tutum Barbari judicant infirmatur; quidquid Franci tetigere conscinditur. Sternitur campestris superficies numerositate cadaverum; et crebra

mortuorum congeries, graminosi pridem ruris exasperat æquor; inviso ubique terra gentilium cruore respersa nigrescit. Qui nostrorum cædi fuere superstites, vitam sibi gressuum celeritate lucrantur, et spoliis propriis, non ad horum charitatem sed ob sui agilitatem exonerari lætantur. In alterum itaque statum, sese animi nostrorum habitudo commulat, dum metus in audaciam, pugna in victoriam, moeror in lætitiã, fames in opulentiam suscitatur; nudus induviis, pedes vehiculis, pauper pecuniis, erutus gratiis, victor tripudiis ampliatur.

[V.] Interim dum ista geruntur, Turcos, qui Antiochiæ præerant, Boemundum cum Flandrensi comite obsidioni deesse non latuit. Tanta ergo tutiores absentia, sæpius ad bella læsere nostros exhibant sollicitè, quæ pars obsidentium haberetur infirmior, aucupantes. Tandem aptum diem, cum esset tertia quædam feria, suæ fortitudini exerendæ videntes, subito minus providis ingruunt, et ex pedibus militibusque quamplurimos, dum nihil verentur, occidunt. Magnificus quoque Podiensis episcopus suæ curiæ majorem, eundemque signiferum suum, inter eos qui perimebantur, amisit. Et nisi fluminis alveus, cujus crepidini castra considerant, interjacens obstitisset, nostrorum interneccio non parva et quam crebra fuisset. Ad hæc egregium Boemundum regredi contigerat, direptis Sarracenorum provinciis, et ea in quibus Tancredus morabatur montana revisere, dum æstimat aliquid quod prodesset obsessoribus civitatis se posse ibidem reperire. Cum enim quidquid præ oculis haberant quique nostrorum diripuissent, multi tamen ex eis nihil invenere, vacique redire, eorum scilicet quæ victui necessaria forent.

At nusquam expers consilii Boemundus, dum eos inepte oberrare conspiceret, adoritur, dicens: « Si commoda vitæ vestræ disquiritis, si vestris rite, prout urget inedia, corporibus providetis, ita agite, quatenus, dum victus quæritur, victum quærentium nullo modo vita necetur. Desinite discurrere montanorum per avia, cum sciatis hostes vestros incognita vobis horridarum solitudinum fovere latibula. Junctus pariter (alter enim ex altero fit fortior) procedat exercitus, ut si parti inferatur violentia, partis alterius valeat experiri præsidia. Sic enim, si ovis a manu vel præsentia pastoris exerrat, rictibus dignoscitur patere lupinis; sic miles si a commilitonum contubernio solivagus exeat, quibuslibet procul dubio ludibrium prædonibus exstat. Satius itaque vobis sit apud vos et cum vestris, vel tenui cibo pasci, quam inextricabili captivitate addictos lautiori edulio vesci. Itaque una ire, pariterque redire, coetibus delectari, præsumptive nil agere, quorumque est censura honorum; libere evagari perire volentium. » Dixit, et ad socios repedans, in nullo obsessores reditu suo opulentiores reddidit.

Verum Armeniorum Syriorumque calliditas, cum videret in exercitu extenuari cibaria, exinaniri venalia, per quælibet sibi cognita obambulantes loca,

coemptas circumquaque fruges ad exercitum inopia laborantem deferunt; et adeo immoderata charitudine vendunt, ut asini unius ex frumento sarcina octo eorum Bysanteriorum pretio distraheretur, quos ibidem purpuratos vocitant, qui centum viginti nummorum solidis æstimabantur. Ibi pensari potest, quam horrendo famis succubere discrimini, quibus nulla suppeditabat facultas pretii. Et ubi principes coangustare jam cœperat pecuniæ difficultas, quid ageret ille, quem, omnibus pridem opulentis, jam extrema premebat egestas?

[VI.] Torserat grandis cruciatus illos,  
Victus arcebat tenuis supremos,  
Viribus fuis rabies famei  
Reddidit imos.

Copiæ panum fuerant remotæ  
Non boum carnes, nec erant suillæ:  
Vulserat passim manus indigentum  
Gramina quæque.  
Quidquid escarum poterat fuisse  
Suppetit tandem reperire nulli.  
Solyerant artus, tulerant et ausum  
Pectora laxi.

Tenditur dirum cutis in tumorem  
Qui tibi nullum tenere morem.  
Esca defecit, periit facultas:  
Dant ea mortem.

Solvit occisos brevis angor omnes,  
At fame tactos agitant dolores:  
Unde protractæ meliora gestant  
Præmia mortes.

Hos fovet plane cibus angelorum,  
Optimo gaudent bravio laborum,  
Quo magis pondus tolerasse constat  
Suppliciorum.

Cæteri pugnant, variosque casus  
399 Ferre concertant, gravibus secunda  
Ulla vix præstant, meliora lætis  
Tristia censent.

Jam cruces Christum geminas ferendo  
Prosequi curant, potiora jussis  
Aggredi gaudent quibus auctor unam  
Jusserit isdem.

Huic fames atrox cor inane carpit,  
Aridus dudum stomachus fatiscit.  
Viscerum strages, cerebri ruinas  
Passio fecit.

Intus hæc tabes animum fatigat,  
Inde bellorum feritas molestat,  
Et dies et nox ibi plena curis  
Cædibus instat.

Acris exstat mens, tenuesque vires,  
Ægræ sed mentis reparant vigores  
Inque fundendos minimum verentur  
Ire cruores.

#### CAPUT IV.

[VII.] *Guillelmus, qui se inaniter prædicabat, clam aufugit.* — Guillelmus interea quidam, qui Carpentarius, non quia faber lignarius esset, sed quia in

bellis cædendo more carpentarii insisteret, dicebatur, homo Transsequanus; dictis-potens, sed opere parcus, magui nominis umbra, vir majora se aggrediens, et qui nihil relinquebat explicitum: Qui etiam cum Hierosolymitanum esset aggressurus iter, direptis contiguorum sibi pauperum substantiis, profanum viaticum præparavit; is, inquam, inedia, quam multo egentiores summa cernebat tolerare fide, impatiens, silenter aufugit. Cujus quidem in armis gloria, in jactantia verborum solummodo habebatur, nullatenus in re gesta. Is in Hispaniis, cum expeditio Francica ad avertendos, qui ex Africa ibidem confluerant, paganos, moraretur, iste, cujus universa erat in verbis audacia, foede recessit, et innumeros sua aversione fefellit.

Nec sine evidenti Dei creditur accidisse judicio, ut, quos popularis celebrior fama reddiderat, deterrimos omnium, laborumque impatientissimos, ostentaret divina sententia. Nec in hujus solum personam id portentum patuit, verum de aliis, quorum supersedebo nominibus, id ipsum claruit, ut quorum hic inter nos armorum terribilis admodum fuerat et famosa ferocitas, eorum in illo Dominico exercitu, melior fieret etiam leporibus miseranda tranquillitas. Quod quanto a recto diversius fuit, tanto magis contemptibile haberi debuit. Si enim hic positi, dum sine jure pugnarent, dum scelere pauperes præda eisdem fierent, non immerito plane inter ista, pro animarum suarum damnatione, timidi fuissent. At vero, ubi omnimoda salutis erat æternæ [al., internæ] securitas, ibi profecto fuit criminosa timiditas.

[VIII.] *Petrus Eremita in insipientiam versus, excessit.* — Ad hoc, ut stellæ quoque juxta Apocalypsim de cælo cadere viderentur: Petrus idem, de quo supra actum est, celeberrimus Eremita, et ipse in desipientiam versus, excessit:

Quo geris hæc, Petre consilio? cur nominis immem-  
[mor exstas?

Si Petra constat origo Petri, solidum quid denique  
[signat?

Quid tibi vis meminisse fugæ? faciles nescit petra  
[motus.

Siste gradum: veterem recolas eremum, jejunia  
[prisca.

Junxeris hactenus ossa cuti, tenui radice ruentem  
[tem

Tendere debueras stomachum, pecuali gramine  
[vesci.

Quid dapis immodicæ memor es? nil tale monasticus  
[ordo;

Nil tua te genitura docet; vel te tua dogmata pul-  
[sent.

Ceu populos ad id angis iter, fieri quoque cogis  
[egenos.

Sic præiens modo jura feras, quæ quosque docendo  
[tulisti.

Hic aliquando fugax Cereris, pisces ac vina tere-  
[bat.

A Sanctior esca foret monacho, porri nastureia,  
[napi,  
Cárdamus; atque nuces, coryli, tysanæ frux, lentis  
[et herbæ,  
Pisce meroque procul posito, frusto tamen addita  
[panis.

[IX.] *Guillelmum et Petrum Tancredus redire cogit.* — Hos itaque piæ obsidionis, imo sanctæ passionis refugas, Tancredus vir pertinacis in hoc Christi negotio constantiæ, persequitur, comprehendit, et ut par erat, non sine plurima eos contumeliarum illatione, reduxit. Quibus tamen reditum sermone spondentibus, credulitatem distulit, donec fide media uterque pepigit, quod ad exercitus communionem redirent, et principum judicio pro militiæ desertione satagerent. Guillelmus igitur, vellet nollet, remeare compellitur, et pro curia magnifici Boemundi, tota nocte ibidem exeubaturus, exponitur. Postero vero die, ubi auroræ fibra recanduit, ante illius viri spectabilis ora inducitur. Cui eo quomerebatur pudore suffuso, ita senior illè proloquitur: « Cum, inquit, ubique gentium Franciæ nomen regni, inter omnia regna, majestate præemineat, cum virtutis atque constantiæ, post Deum Genitrix integerrimos hucusque viros emittat, te, garrule nequam, et omnium impurissime, te suo dedecori ac infamiæ tulerat, te amodo ac si portentum **400** habeat. O bone rerum Pater, cujus modi Carpentarium habebamus, qui, sicut architectus dolabro lignum, ita lanceis et ensibus triverit terga gentilium? Ecce ictuum assiduitate faber idem mille interdiu spathas obtuderat, et populos ethnicorum solus ipse, feriatis nobis exciderat. Ubi est illa fastuosa rigiditas, et circa Ligerim ac Sequanam innutrita loquacitas, ubi constare dignoscitur parcimonia actus, et crepitat indesinens loquacitatis tonitrus? Solus iste laboranti poterat succurrere lunæ, (Juv. Sat. 6) cum tamen nil efficax, foede torpens, prætendat in opere. Et certe competeat illi tuæ tantæ fortitudini ut qui gentis Dominicæ exististi proditor in Hispania, idem cœpti honoris hic habiturus cumulum, molireris in Syria. Esto. Plane tibi conveniebat nil aliud agere, et ideo super reatu adeo turpi, largissima venia donabere.»

D Jam hujus tam irrisoriæ declamationis Francos circumstantes pudere cœperat, vixque a viro substomachante impetrant ut sileat. Pepercit improbo illustris viri severitas, non ignara modestiæ, eo quidem contenta tenore ut dato polliceretur sacramento, nunquam se ab Hierosolymitano resiliere itinere, sive prospera occurrerent, vel tempus obviaret inopia, spondet et ipse Tancredum, qui eum a subterfugio cohibuerat, amicum deinceps fore, si eum viriliter constiterit permanere. His dictis utrobique assensum est. At non multo post tempore Carpentarius ille mirabilis, qui quondam, in tuto positus, carnificium se exercere minabatur in Turcos, sacramenti incontinens, fideique prodigus, furtivus fugam iterare non distulit.

Has autem exercitui ipsi, licet pio, penurias obtigisse nulli mirum habeatur, cum indubie credi possit quia divinæ quæ eis si bene agerent non deesset, prosperitati maximis criminibus oblectabantur. Cum enim tanta ens urgeret egestas, et quique negatis atrociter profligarentur eduliis, si quempiam ab exercitu remotius ire contingeret, pro pretio exiguo aliquis, non alius tamen quam nostrorum, eum si solum reperiret, occideret. Inde igitur ea per omnes infelicitas bacchabatur, ut vix in tanto hoste mille equi reperirentur. Hinc panis universos feraliter excruciat angustia; quæ tamen non arcebat, sed aliquos acrius instigabat ad crimina. His verum sibi divinitus accedentibus flagellis, non dubium est multos eorundem ad sui recordationem poenitendo reductos, et de suis desperantes viribus, ad Dei solius subsidium, sub tanta miseria, unice præstolandum, spei instinctu melioris, appulsos. Fiebant plane his jam eruditiores eventibus, ut quo magis suas attenderent aut copias extenuari, aut fortitudines enervari, eo amplius ad Deum, cui omnia possible crederent, docerentur debita humilitate subijci.

[X.] Præterea, quidam quoque ex legalis, nisi fallor, tyrannici imperatoris, qui Tetigus vocabatur, et illi obsidioni intererat, vir siquidem gravis ævo, sed naso, qua nescio occasione, deciso, et ob id utens aureo. Hinc timore Turcorum coactus, illinc famis periculo coarctatus, multa mendaciorum conatione politus, seniores adoritur: « Vestram, o optimi duces, excellentiam grandis cogit scire necessitas quantis intra nos anxietatibus deprimamur, quantis etiam extra terroribus stimulemur. Et cum foris habeantur pugnae, intus famis non desistant nos excruciare dolores, nullum usquequaque patere videtur effugium, nullum adjacet quod nos faciat respirare solatium. At, si prudentæ vestræ fore credatur idoneum, detur mihi facultas in Romaniae partes eundi, et faciam istinc frumentum, vinum, hordeum, carnem, farinam, caseumque et cætera diversis usibus commoda cum plurima ac frequenti classe deduci, ac indesinentem quorumque venalium per maria com meatum, imperatorio passim præeunte edicto procurabo institui. Equorum, et si quæ sunt aliæ animalium atque vectigalium utilitates, omnis vobis per terram, Græcorum provincia deportabit. Imperator ipse quem vestra latuit hucusque penuria, ad deferenda indigentiae tantæ subsidia summopere ubi compererit properabit. Et vobis sacramento astruam quod hæc, ut dixi, omnia fide perseveranti compleam. Quæ etiam cum explicuero, coeptæ hujus obsidionis laboribus me nullatenus representare timebo. Quod si vestrum contubernium, famisque participium me detrectare veremini, ecce tentoria mea, ecce remansuri sunt apud vos necessarii mei, quos etsi ad tempus reliquero, in finem contempsisse non potero. » Dixit, et procerum aures multæ lenocinio circumlocutionis illexit. Igitur ille recessit omnino non veritus crimen quod in eum,

A turpiter dum pejeraret, incessit, nec unquam deinceps ad id quod sponderat, cuncta mentitus, accessit.

[XI.] *Ingenti fame cruciantur oppugnantes urbem.* — Itaque in tantum eos ceperat instantia hostium visque constringere ut nostrorum nullus, pro quocunque negotio, præsumeret papiliones suos aut communia castra excedere. Ad hoc omnino miserabilius eos inquietabat domestica, et rabiei simillima, pestis inediae. Si enim, ut ait quidam, *Nihil illa fame molestius quæ extorquetur invito*, quas torsiones æstimamus passos, quibus continue crucibus addictos, qui nulla spe ad modicum, vel falsa, relevati, illis vere inexpugnabilibus muris quotidie assidebant? Vulgus autem, pauperie omnimoda exesum, per diversas oberrabat provincias. Alii Cyprum, **401** Romaniam aliqui, quidam per montana vagari, victus insufficientia coangustante, jam ceperant. Porro viam maris, occursum ubique Turcorum creber occluserat. Nusquam denique patebat nostris exitus.

[XII.] Audiens interea Boemundus innumera Turcorum agmina nostrorum supervenientia castris, principes alios aggreditur, dicens: « Cum tanta jam nostri paucitas exercitus habeatur, ut uni conficiendo certamini tenuis jam ac insufficiens videatur, nedum ad duo exercenda prælia bifariam disparetur, retractandum nobis est, si a nobis, cum quocunque exercitu, Turcis obviam ingredientibus itur, quis huic civitati obsideri coeptæ impugnationi interim, quis tabernaculorum nostrorum defensor relinquitur? Si ergo vestro ratum videtur arbitrio, delectam optimorum partem peditum, ad custodiam urbis destinemus obsessæ; equites vero, quasi fortiores, Turcorum insaniam comparari debere censemus. » Dixerat, et nulli principum ab ejus dissensere consilio.

#### CAPUT V.

[XIII.] *Boemundus Turcos aggreditur. Milites adhortatur.* — Jam hostium examina juxta castellum urbi contiguum, quod vocabatur Areg, castra posuerant, transpontem Pharthareum. Dies erat proclivis ad vespereum, et omni Boemundus citata militia de castris egreditur, et prosperans inter flumen adjacentemque lacum castrametatur. Ubi mane inclaruit, celerrime exploratores dirigit, ut Turcorum quantitate perpensa, qualiter se agant et ubi commaneant, festinent renuntiare maturius. Paulo processerant, hostesque, quorum personabat adventus, quærere ceperant, cum ecce infinita eorum cernunt emergere examina, per duarum acierum legiones disparata; retro vero eorum pedetentim multitudo subsequebatur maxima. Quibus prospectis quantocius regrediuntur: « Hostes, aiunt, jam imminent, videte ut fortes vos et paratos inveniant. » Ad hæc Boemundus, suis in Christo fratribus ac commilitonibus excitandis, eloquitur: « Victoriarum vestrarum, o optimi milites, creber eventus non parvæ vobis ministrat occasiones audaciæ. Fidei hactenus

contra perfidiam bella gessistis, et inter omnia discrimina felices exitus habuistis. Delectare vos profecto jam debuit Christi fortitudinis sæpissime evidens experimentum, præsertim cum certo certius noveritis, in illis quæ potissimum urgebant præliis non vos pugnasse, sed Christum. Quæ ergo valeat vestræ menti, pro incursu aliquo, desipientia desperationis irrepere, quos mala nulli hactenus attentata, Deo sublevante, evadere, quibus triumphos homini impossibiles contigit provenisse? in tantum jam precor, apud vos fides experta proficiat ut nulla vobis humana deinceps fortitudo resistat. Hac itaque animos tutiores efficite, caute procedite, et Christum vestra, ut assolet, vexilla ferentem, tota mentium acrimonia consecrari nunc et conclamare curate.

Quibus fideliter ac vivide circumspicteque se acturos acclamantibus, et acierum quoque suarum eidem distributionem, utpote bellorum expertissimo credentibus, jubet idem Boemundus quemque principum appendices suas sibi colligere, et propriam singulos aciem ordinare. Sex igitur, uti dixerat, aciebus expositis, ad pervadendos hostes factis singillatim cuneis, cum summa cautela quinque procedunt. At Boemundus cum suo agmine, ad ferendum, si necessitas incubisset, subsidium, posterior sequebatur. Nostris itaque hoc modo distinctis, dum animis spirantibus stipati confertissime gradiuntur ad prælium, alter alterius latere tacto sollicitabat socium, ut nullus, quantum spectaret ad cujusque personam, pateretur claudicare conflictum. At ubi res manibus agi cœpit.

Nec mora, curvatis adeunt hastilibus hostes,  
Cumque calent animis, et equos calcaribus urgent,  
Ac utrobique feris quatitur clamoribus æther,  
Concurrunt acies, torserunt spicula Turci.  
Francigenæ impactis terebrarunt pectora telis.  
Ictibus ensis hebes fuerat, fecere fragorem  
Collisi chalybes, molitur vulnera ferro,  
Quæ sitit obscenum rapidissima dextra cruorem.  
Ac si cornicum videas examina mota,  
Et velut immodico processerit agmine turdus:  
Sic cœleste jubar tunc protexere sagittæ,  
Aerea densantes jaculorum grandine cæcum.  
Arma crepant et equos rapit impetus, æsque retinnit.  
Cæsa dolent, victricia gaudent; dissona vox it.

Ubi vero totum pondus exercitus quod primas subsequebatur acies, atrocissimo illi certamini se infudit, cœpit nostrorum gravi hostium impetu acumen obtundi, et eorum proficiente numero, a proposita virtute parumper inflecti. Quod Boemundus attendens, qui custodias retro auxilium laturus observat, multæ animadversionis motu infrendit. Comitum stabuli ergo accersit suum Robertum scilicet Girardi filium, illoque dirigit: «Vade, inquit, utere jam nunc magnanimitate qua debes, et quæ tanto negotio competit, et assumpti hujus intentionem tibi propone laboris, dum causam nobis et tibi fore noveris totius Christianitatis auxilium, Hiero-

A solymam Deo redimere ac ejus liberare sepulcrum. Nec minus tibi constat divinis potius adjumentis id operis administrari, quam humanis. 402 Age itaque et tuam patienti Christo jam defer audaciam, nec tam opportunus te segnem locus inveniat, quem tuo forsitan Deus honori præparat. His concitus ille sermonibus, tota Deo mente innisus:

Exsilit, et densas dirimit mucrone catervas:  
Signa ducis præfert, quæ sic diversa veretur,  
Ut sibi dum præeunt pars nostra vigore levetur.  
Non igitur secus ille furit quam fetibus orba  
Assolet ereptis, objecta necare læna.  
Mucro vias aperit, confertum discidit agmen:  
Obvia contuderat, cuneum docet ire sequentem.

B Tandem victoriam referunt Christiani. — Hinc itaque nostri, dum Boemundi non incognitum signum sibi in nullo vacillare conspiciunt, et prædicum stabuli comitem tanta in Turcos animositate bacchari, resipere simul, tantaque hostes violentia propulere, ut solius fugæ cogere sperare præsidia. Nostri denique fugientibus instant, et dum sine ordine properant, præcipientes actos usque ad Pharpharici pontis angustias cedere ac detruncare non cessant. Qua Turci cæde suscepta, castrum, quod Areg superius nominavi, subintrant, omnimodis spoliant, ignem municipio eidem subjiciunt, nunquamque deinceps ad id redituri diffugiunt. Armeniorum autem Syrorumque gens perfida, qui inter utrosque populos medii, præliorum aucupabantur exitus, ut cui cessisset victoria, illi potissimum inhærent; dum Turcos inferiores attendunt, agrediuntur quasi semitas obsidere, et Turcos prætereuntes perimere. Igitur ex hiis quæ hostibus detracta sunt victis, crudelis nostrorum indigentia illa convaluit, equis et sumptibus sublevatur, ab ipsis insuper, eventu triumphorum crebrescente secundo, Turcorum feritas contemnitur. Unde et post victoriam, centum eorum qui bello occubuerant capita præciduntur, et ad Turcorum, qui obsidebantur, exanimationem, ante muros Antiochiæ suspenduntur. Est autem consuetudo gentilium ut cæsorum capita, ad indicium victoriæ, reservare ac ostentare soleant.

D Fidem amplexurum se imperator spondet, si a Turcis ablata ipsi restituantur. — Interea dum hæc peraguntur a nostris, Babylonius imperator legationem ad principes nostri exercitus direxerat, per quos de his quæ erga Turcos egerant eis gratulabundus exstiterat, pariter quoque, etsi falso, sponderat quod Christianus fieret, si gens nostra Turcis ea quæ de ejus imperio diripuerant, ademisset sibi restitueret. Diximus plane superius Babylonium imperium longe potentius regnis Orientalibus exstitisse; sed Turcos armis animisque ferociores multa ejus usurpasse. At hii qui urbi obsidendæ relictæ fuerant, et ipsi quoque cum civitatensibus acerrime conflixerunt, non modo uno in loco, sed ante portas fere omnis ejus urbis. Dies autem triumphus hujus quinto Idus Februarii, pridie ante



jejunii caput. Nec id injuria, ut qua die ante ipsa A  
jejunia debentur Christianis epulæ, ea quam potissi-  
mum affectabant hostium iniquorum saginarentur  
cæde. Franci igitur, tantæ victoriæ fervente tripu-  
dio, votorum multitudine Deo cooperatori gratulan-  
tes, non sine plurimo prædarum fructu, ad castra  
recedunt; Turci vero impatientes præ pudore videri,  
cuniculis et caveis, si valerent, regrederentur in  
patrias.

#### CAPUT VI.

[XIV.] *Castrum prope urbis obsessæ portam consti-*  
*tuatur.* — Denique majores exercitus, dum crebro  
perpendunt plurimas se perpeti ab his qui obside-  
bantur incursum indignitates, coacto concilio diffi-  
niunt ut, antequam aliquam quovis casu suæ militiæ B  
minorationem patiantur, ad portam urbis, ubi eorum  
fanum habebatur, ubi quoque pontem constat haberi,  
castrum instituant, unde aliquantisper hostium ten-  
tamenta restringant, Cui eorum sententiæ, cuncti  
sunt juniores assensi. Ad hæc Sancti Egidii comes  
primus intulit; « Ego, inquit, stipendiis fulciam:  
idemque servabo castellum: tantum mihi opitula-  
mini ad ædificandum. » Cui refert Boemundus:  
« Si libitum vobis sit, spondeo me iturum cum co-  
mite isto, qui se præobtulit, ad portam Sancti Si-  
meonis, ubi pariter eos tuebimur qui huic insistent  
operi. Residui obsidioni operam dent, nec hostes  
urbis portas excedere sinant. » Comes itaque ac  
Boemundus ad Sancti Simeonis, uti proposuerant,  
processere portam. Hii vero qui remanserant, castel- C  
lum instituere fuerant aggressi, sed Turci hujus  
ædificii principia vehementissimo impetu turbave-  
runt. Repentino ergo nostros pervadentes incursum,  
terga eos vertere coegerunt, plurimos occiderunt,  
diem Francis lugubrem intulerunt.

*Turci, irruptione facta, e Christianis nonnullos*  
*interficiunt.* — Comperiunt postridie Turci aliquos  
principum obsidioni deesse, et quod ad portam  
Sancti Simeonis abissent; multo apparatu se in-  
struunt atque a portu redeuntibus subito occurrunt.  
Cumque comitem ac Boemundum cum militari fre-  
quentia adventare conspicerent, cœpere stridores et  
garritus fœde nimis conclamando emittere, unde-  
cunque nostros ambire, jaculari, sagittare, vulneri- D  
bus etiam inflictis truculenter occidere. Tanta nam-  
que fuit eorum irruptionis acerbitas, ut nostri vix  
elaberentur per contiguam montana præcipites, et  
quaqua versum patere potuisset excessus. Qui po-  
tuit aliqua volucres, ut sic dixerim, equos celeritate  
403 prætergredi, evasit; si quem gentilis alacritas  
reperit segniorem, occubuit. In hac tanta, quæ puta-  
batur, calamitate, nostrorum millenarium mortui  
superavere numerum. Quos fidei testimonio proba-  
biles, juxta Apostolum, inventos (II Tim. II, 15);  
gloriosa post necem exceperunt præmia passionum,  
quibus, si quas necesse fuerit peccatorum luere  
pœnas, sola sanguinis effusio omnem fuit potentis-  
sima purgare reatum.

*Illôs persequitur Boemundus, morteque afficit*  
*quamplurimos.* — At Boemundus infinita super tali  
infortunio anxietate detritus, via compendiosiore  
digressus a sociis, cum paucis ad obsidionem per-  
venit equitibus, quos et reperit congregatos insimul.  
Efferatis itaque omnium super suorum internecone  
animis, et Christo amarissimis fidelium singulibus  
provocato, eos qui tanta sibi incommoda intulerant  
unanimitè invasuri, ad prælii loca perveniunt. Sta-  
bant hostium cohortes, de recens acta victoria, e  
regione securæ, æstimantes istic se itidem effecturos  
quæ cum comite et Boemundo se egisse jactabant.  
Verum malignis de nequitia proponentibus, benignus  
Deus pie disponit quæ debeat remedia præstare mœ-  
rentibus. Insignes ergo viri, dolore fratrum inter-  
fectorum compassionis adacti, signo crucis Dominicæ  
frontibus animisque præfixo, universa in illos virium  
suarum collatione funduntur. Quorum illi unanimi-  
tate perpensa continuo cedunt, et ad Pharpharicum  
pontem per ejus angustias transituri contendunt.  
Angustabatur transeuntium multitudo, dum fuga  
præproperat, et cum peditum equitumque cuneus,  
spatio sese breviorè coaggetat, suum quisque com-  
parem, dum nititur prætervolare, præcipitat. Nec  
nostris super isto [al., istos] vigilantia deerat, ut  
ubi vulgi fugientis frequentia densescere videbatur,  
ibi non de vulneribus, sed de præcipitio ageretur.  
Quod si quis aquis immersus, aut per pontis colum-  
nas rependo, aut manibus enatando ad aridam co-  
narentur emergere, illico a nostris, ripam fluminis  
ambientibus, medias undas cogebatur absorptus in-  
sumere.

Tanta autem hujus redhibitio cædis exstitisse co-  
gnoscitur, ut Pharpharis unda potius cruoris quam  
laticis putaretur. Tantis ibidem victi victoresque  
concrepuere clamoribus, tanta pereuntium et perire  
cogentium, tamque terribilis vocalitas ferebatur u-  
pulsari strepitibus cœlorum supremitas crederetur.  
Crebris telorum jactibus, cæterisque missilibus fie-  
bat nubilus aer, globique solaris claritas, jaculorum  
errantium interstitio tegebatur. Mulieres urbis indi-  
genæ, Christianæ quidem, circa muri propugnaculâ  
spectaculo hujusmodi pascebantur, et dum Turcos  
perimi, totque ærumnis addici prospiciunt, a facie  
ingemunt: sed aversis vultibus Francorum prosperis  
eventibus latenter applaudunt. Cogebantur autem  
Armenii ac Syri, cum essent Christiani, sagittas ad  
nostros emittere, quidam autem ex ipsis, et id ipsum  
faciebant sponte. Occubuerunt siquidem istic duode-  
cim de eorum primoribus viri, quos verbo Chaldaico  
satrapas, secundum eorum barbariem admiravisos  
dicunt, aliique quamplures de magis præditis ac  
solertioribus ipsorum personis, quibus tota incum-  
bebat defensio civitatis. Qui ferebantur mille exsti-  
tisse quingenti. Qui vero huic residui fuere exitio,  
nostris, uti ante consueverant, insultare desierunt,  
nulla eorum garrulitas, nil deinceps scurrile appa-  
ruit, dies ista diuturnum illorum gaudium mœrore  
mutavit.

Ergo superveniens nox, vulgus utrumque diremit, Destiterantque manus, animis agitantibus arma.

In tantum autem hæc nostris profuit victoria ut nunquam ulterius tantum roboris ac virium viderentur habere, eorumque vox conticesceret irrisoria. Porro etiam de multis, quorum nostros necessitate constabat urgeri, affatim refecta est, Deo propitio, indigentia.

Postero igitur die cum diluxisset, Turcorum aliqui de urbe prodeunt, mortuorum suorum cadavera colligunt, quædam quidem reperere; alia vero, intra fluminis alveum enecta disperiere, et quæ invenire contigit, ad fanum suum quod Mathomariam vocant, ultra pontem Pharpharicum sepeliere, ad portam Antiochiæ. In quorum tumulis reposuere pallia, Byzanteos aureos, sagittas et arcus, pluraque alia utensilia, quæ exprimere supersedimus. Quarum inferiarum cum ad nostros devenisset notitia, funestum cœmeterium illud, multo armorum freti apparatu, adeunt, fractisque sepulcris erui corpora exinde præcipiunt, factaque congerie in cujusdam foveæ ima devolvunt. Quorum capitibus tamen amputatis, ad sua ea deportari fecere tentoria, quatenus eorum qui occubuerant, supputatio haberetur certa, exceptis quatuor equorum oneribus, quæ asportaverant imperatoris Babylonici legati, patratae scilicet contra Turcos victoriæ testimonia. Quæ Turci attendentes, multo ægrius tulere de expositione cadaverum quam tulerant super interfectione ipsorum. Non enim jam mœstitiam modestis fletibus temperabant, sed pudore recusso, ejulatibus prædicabant.

Tertia abhinc die castrum præfatum ædificare cœperunt, ex his videlicet lapidibus 404 quos fractis gentilium sarcophagis tulerunt. Castro denique explicito, cœpit jam civitas quæ obsidebatur arctari, in tantum ut is, quem pridem habuerant, jam inciperet tumor omnino reflari. Nostris autem libera quovis eundi aperiēbatur facultas, montanorum etiam, quondam difficiles, opportunas deinceps habuere ad quærenda victualia semitas. Igitur omnibus quaquaversum viis Turcorum utilitati præclusis, quædam pars a flumine, ubi castrum, et juxta castrum sita erat Ecclesia, possibilitatem exitus sive introitus adhuc præstare videbatur. Quod si quidem castrum, cum nostræ esset partis, si fuisset a nostris integre communitum, frustra jam hostium aliquis prodeundi libertatem præsumeret attentare. Concilio itaque procères coacto, id reperere consilii, ut unum e suis eligant, qui castri custodiæ præficiatur, sollicite muniatur, fideliter tueatur, quatenus omnis paganorum oberrantium per montes et campos excursus omnimodis absterneatur, aditus vero vel exitus urbis nihilominus abscindatur.

Cumque persona tanto negotio passim per principes disquireretur idonea, Tancredus illé, qui in bellis Dominicis titulum sagacissimæ juventutis nunc usque meretur et meruit, propriæ vivacitatis impatientis, illico erupit, dicens: Si scirem pro tanti

laboris instantia quid mihi imposterum utilitatis obtingeret, ego sollicitudine competenti, domesticorum meorum contubernio fultus, idem castrum satagerem roborare, et vias per quas hostes nostri procedendi solent habere licentiam, Deo auxiliante, conabor occludere. Cujus principes benevola illatione gavisi, spondent continuo se eidem præbituros quadringentas marchas argenti. Ægré tali promisso, quia ad quantitatem studii videretur exiguum, Tancredus assensit. Attamen, si desisteret ne deputaretur inertiae, equitibus atque clientibus, qui sibi familiariter adhærebant, confestim et indubitanter assumptis, dominium castelli obtinuit, facultatem egrediendi extra urbis portas hostibus abstulit, maximamque eorum quæ ad equorum pabula pertinent penuriam, lignorum etiam cæterorumque utilium, plurimam raritatem indixit.

Itaque vir egregius, perseveranter commanere delegit ibidem, et subtractis commealibus cœpit circumcingere, imo obstruere omni vigilantia civitatem. Ipsa autem die qua idem castrum subierat, magna frequentia Armeniorum atque Syrorum per montana veniebat, quæ obsessæ civitati diversorum alimentorum stipendia convehebat. Quibus optimus ille eques, ut officii cœpti prosperos haberet eventus, non tam sorte quam Deo ingerente, sit obviam, et apprehensis, multam frumenti, vini atque olei, aliorumque non minus necessariorum diripuit copiam. Nec jam vir bonus conqueri potuit, cum tam pio exerceretur negotio divinitus sese oblitum, sed in hac quamprimum fortuna edidit quod neque unquam nimie corporalibus indigeret, et deinde fructus æternitatis, post ipsa carnis subsidia, sibi non deesset ad Deum. Erat itaque Turcis, quolibet extra muros eundi, sive gerendi, penitus circumclusa potentia, hisque quæ infra urbis moenia reperiri poterant, cogebantur esse contenti, donec caperetur Antiochia.

#### CAPUT VII.

[XV.] *Christiana pietas in castris vigeat.* — In hac ipsa obsidione magnus Christianæ legis existit vigor, ut si aliquem quibuslibet convinci criminibus constitisset, acerrimæ sententiæ principum exercitus judiciali censura succumberet. Præter hæc autem, specialiter corporalis impudicitiae flagitia jubebantur ulcisci; nec id immerito. Qui enim penuriis ambiebantur atrocibus, qui quotidie hostium, nisi Deus protegeret, videbantur patere mucronibus, his profecto nullus rationabiliter debuerat ingeri petulantiae cogitatus. Et quis ibi esse poterat aditus voluptatis, ubi erat indesinens suspicio mortis? Unde fiebat ut ibi nec mentio scorti, nec nomen prostibuli tolleretur haberi, præsertim cum pro hoc ipso scelere, gladiis, gentilium Deo iudice, vererentur addici. Quod si gravidam inveniri constitisset aliquam earum mulierum, quæ probabantur carere maritis, atrocibus tradebatur cum suo lenone supplicii. Contigit interea quemdam prædicatissimi omnium cœnobii monachum, qui monasterii sui claustra fugaciter

excesserat, et Jerosolymitanam expeditionem, non pietate, sed levitate provocatus, inierat, cum aliqua femina ibi deprehendi; igniti, ni fallor, ferri iudicio convinci, ac demum, Podiensis episcopi caeterorumque praeepto, per omnes castrorum vicos miseram illam cum suo amasio circumduci, et flagris nudos ad terrorem intuentium dirissime verberari.

[XVI.] Adhaec etiam ut patientiores ad penurias, circumspicientes ad vitia fierent, praefatus Podiensis episcopus multifariam exhortationi vacabat, nec ullus dies Dominicus, aut festa apud Christianos transigebatur celebritas, qua non per quosque castrorum angulos divinatorum verborum praedicaretur auctoritas. Injungebatur autem id, si qui forte interfuissent, ab eodem praesule, episcopis, 405 abbatibus, aut clericalibus, quae videbantur eruditiores, personis.

[XVII.] *Fraus abbatis cujusdam. Qui tamen multum profuit Christianis. Factus Caesareae archiepiscopus.* — Dignum autem relatu mihi videtur, quoniam se operi nostro abbatum nomen immersit, quemdam ibi exstitisse abbatem, qui cum hujus viae adhuc inter nos tractaretur initium, et se competens tanto itineri non habere comperisset pretium, illud Crucis signum, quod vestimentis ex aliqua materia factum apponi consueverat, ipse nescio sibi quo artificio media in fronte praesculpsit, ut non modo pictum, sed militaris stigmatis instar ferro esset inflicto. Quo facto, ut fraus mendacio firmaretur, ab angelo sibi per visionem illud celebravit impressum. Nec spei hujus qualiscunque defuit fructus, nam id cum subintellexisset indocile et novarum rerum cupidum vulgus, plurimis hominem in sua et extra suam regionem persecutum est muneribus. Nec tamen poterat argutiam solerter inspicientium talis latere fallacia, cum patenter virus exstillare videretur crucis ipsius violenter inscripta lineola. Is tandem profectus, cum Antiochenae obsidioni interesset, quae mendose confinxerat, licet ab aliis jam dudum deprehensa, aperuit, et lucri intentionem non tacuit. Qui quidem honeste ibidem se habuit, et Dominico exercitui multa documentorum gratia profuit. Aemulationem quippe Dei habuerat, sed non secundum scientiam prorsus id egerat (*Rom. x, 2*); in tantum autem eminebat ut, capta Hierusalem, Beatae Mariae ecclesiae, in valle Josaphat positae, abbas praeficeretur, ac tempore succedenti, Caesareae Palaesthinorum metropoli archiepiscopus crearetur.

*Martyrii palmam plures adepti.* — Illud autem constat esse indubium quod, nisi divini verbi creberrima eis ministrarentur solatia, nunquam inter tanta famis bellorumque discrimina adeo perseverans eorum exstitisset patientia. Unde quoslibet vita probos, scientia praeditos, non minus, imo magis, inter eos valuisse dicimus, quam eos qui arma ipsa propriis contra hostes tractavere manibus. Qui enim animi defectum admonitione consolidat, et major profecto eo, est cui vires suo hortatu pra-

stat, praesertim cum hi qui commonitores erant, eidem tolerantiae in omnibus communicarent. Quid de illis ad ultimum dicam, qui in hac ipsa expeditione diversis in locis martyrii professione sanciti sunt? Quid, quod non modo sacerdotes, non litterati quilibet, sed viri militares, et quique plebei, de quibus nulla poterat fore confessionis spes, ad hujus sortem gloriae asciti sunt? Multos etenim captos ex his a paganis audivimus, qui, cum juberentur fidei sacramenta negare, maluerunt capita gladiis exponere quam fidem, qua semel imbuti fuerant, Christianam prodere.

*Quid nobilis, Matthaeus nomine, gloriose egerit.* — Inter quos specialiter quem referam elegi unum, militarem equidem virum, genere nobilem, sed praee omnibus suae cognationis et ordinis hominibus quos noverim moribus magis insignem. Hunc, a puero mihi cognitum, sancto vidi adolevisse ingenio, praesertim cum ex eodem quo et ego municipio oriundus exstiterit, et tam ipse quam parentes ejus, parentum meorum beneficia tenuerit, eisque hominum debuerit, una mecum creverit mihi que ad integrum vita ejus studiumque patuerit. Cum enim equestri jam praeminuisset officio, armorum fuit singularis titulo; sed omnis petulantiae immunis a vitio, in Constantinopolitani imperatoris, scilicet Alexis, celeberrimus palatio, nam in ejus obsequiis consueverat peregrinari sedulo. Qui quidem, quantum ad suum spectabat modulum, cum esset in exteriori bene fortunatus copia, adeo largus habebatur in eleemosyna, in tantum frequens circa divina mysteria, ut non videatur militis, sed potius antistitis ejus vita. Cum enim ejus recolo jugitatem in oratione, pietatem in verbo, benignitatem in munere, sanctae ejus nimium aggratulor intentioni; sed non minus ingemo meae. Talem enim ipsius sum expertus actionem, quae meruerit, non alium quam martyrii finem. Glorior certe, et gloriari possunt quicumque illius consequi potuere notitiam, non praesumo dicere amicitiam, quia quisquis eum vidit, procul dubio martyrem vidisse se noverit.

*Dempto-capite illustre fidei testimonium Christo dedit.* — Is plane a paganis captus, cum cogeret Christum negare fidem, inducias expetiit a perfidis usque ad proximum sextae seriae diem. Cui cum libentissime annuissent, aestimantes eum morosiori retractatione mutandum, accidit demum ut dies praefixus adesset, eumque furor gentilium urgeret, quatenus eorum sententiae cederet, dixisse fertur: « Si idcirco gladium me impendentem distulisse putatis, ut horum dierum mihi lumina parva lucrarer, et non potius ut ea ipsa die, qua Dominus meus Jesus Christus crucifixus est, mori mihi contingeret, dignum est ut evidens fiat, quid mens Christiana cogitat. Insurgite ergo, inquit, et quod vultis me exemplo occidite, tantum ut ei pro ipso interemptus, animam meam restituam, qui pro generali omnium vita hodie impenderit suam. » His dictis, gladio imminente subjectum protendit

jugulum, et cæso capite, transmittitur ad eum, A vocabatur Matthæus, vere, juxta interpretationem ejus similitudini mortis inhiaverat, dominum. Is sui nominis non alii quam Deo donatus.

## INCIPIT LIBER QUINTUS.

### CAPUT PRIMUM.

[I.] **406** *Qua mente auctor scribat historiam.* — Opusculi hujus mei, præter spiritualem, si quis tamen futurus est, fructum, ea intentio est ita me velle dicere uti ab alio, si eadem scriberet, mihi referre voluerim. Talis namque animo meo voluntas adjacet ut sit magis subobscurorum appetens, rudium vero et impolite dictorum fugitans. Ea quippe quæ meum exercere queant animum pluris appetior quam ea quæ captu facilia; nihil memorabile auido semper novitatis largiuntur ingenio. Ego plane cum plura scripserim et scriptitem, ita omnes extrusi ab animo ut mihi soli profutura putem, nulli alii placitura curem. Opinionibus itaque omnium supersedi, ideoque mei securus aut negligens, præstolor me quorumlibet verborum verbere cædi. Prosequamur igitur cœpta, æquanimiterque toleremus hominum nos dilatrare judicia.

[II.] *Antiochenam obsidionem prosequitur.* — Quæ facta sunt in Antiochena obsidione, nemini relatu possibilis existimamus, quia, inter eos qui ibidem interfuerunt, nullus profecto potuit reperiri, qui cuncta, quæ circa eandem urbem agi potuerunt, C valisset pervidere, et ita ad integrum comprehendere, sicut se habet ordo gestæ rei. At quoniam ea quæ passi sunt in penuriis, bellorumque diversorum casibus summatim perstricta sunt, amodo videtur idoneum ut, ad quem finem obsidendo devenerint quemque fructum tanti laboris habuerint, utcunque carpamus. His diebus, nocte quadam rutilum in modum ignis super exercitum nostrorum emicuit, et speciem, haud ambigua forma, pariter exhibuit crucis. Quod quique illic sapientium incendium ad bella retulere futura, ubi tamen esset, quod crux videretur innuere, certa salus et successura victoria.

[III.] *Pyrrus, Turcorum dux, urbem tradit Boemundo.* — Quidam de primoribus qui urbi præsidebant Turcis vocabatur Pyrrus. Qui, familiaritatem Boemundo quo nescio pacto nactus, cœpit intercurrentibus nuntiis crebrius ejus usitare colloquium, et mutuo super his quæ et hinc et inde gerebantur communicabant sæpius ambo consilium. Interea soliditati amoris, per assiduitatem colloquii, gliscente fiducia, paulatim Boemundus suggerere ei aggreditur quatenus Christianæ ditioni subjiceret urbem, cui dominari ei plurima ex parte constabat, suadens etiam ut Christianismum susciperet, spondens nihilominus, si hæc duo fieri acquiesceret, quod multum ipsi quæstum cum potiori honore quam ibi hæctenus obtinuerat impenderet. His promissionibus ille non se-

mel, sed multoties sibi ingestis, tandem lenocinante emolumento, consensit, eique hujusmodi mandata direxit: « Trium, inquit, turrium custodia præsum. Ipsas tuo tradam dominio, quaque hora tibi collibuerit et opportunum fuerit, te in ipsas, vel quos volueris, gratanter admittam. » Hæc spes quam maxime attollere cœperat Boemundum, et dum securius præstolatur civitatis introitum, conceptam mente lætitiâ vultu præferebat eximio. Verens igitur ne, cum ille proderet civitatem, aliquis nostrorum sibi principum totius principatum civitatis eriperet, callide exercitus seniores adoritur.

« Non latet, ait, vos, o excellentissimi comites, quas inedia, quos algores, quamque truces excubias hanc urbem obsidendo tulerimus, cunctisque personis magnorum, minorum atque mediocrum incumbere æqualiter dignoscitur ferale fastidium, nullumque patere remedium. Consilio itaque apud vos habito, quæso, perpendite an hujus urbis dominium unicuilibet nostrum obtinere sinatis, si alicui contingat istius prodicionem fieri civitatis. Mihi autem videtur non incongruum, ut si seu vi, seu clam, seu precario quisquam ejus obtinebit ingressum, illi procul dubio ab omnibus concedi urbis debere dominium. » Ad hæc principum sententia longe diversa exstitit; et ejus opinioni severa fronte restitit, dicens: « Non satis esse conveniens ut, ubi par labor atque metus, non sine pretii majestate, petita sunt, et ubi periculum æqua omnibus lance pependerit, ibi unicuilibet, tot tantorumque dolore quæsitus, debeat magistratus attribui. Quis enim non justum esse censeat ut, in quo universorum certamen exæstuat, illic generalis omnibus requies et pars post victoriam jure perveniat? »

His Boemundus ægrè susceptis, et gravi audita trutinans animo, abcessit. Nec mora, pervenit ad principes quod ab hostibus eorum innumerabilis barbararum nationum **407** ad subveniendum Antiochiæ conflaretur exercitus, et mutato repente quisque animo, ad alterutros, coacto concilio, fabulantur: « Si, inquit, Boemundus qualibet techna occupaverit civitatem, nos sibi redditam eum patienter habere feramus, ea sibi conditione indita ut si imperator quod pollicitus est præstiterit auxilium nobis, et ea quæ pariter spondit ac juravit congrua largitione prosequitur, civitas ipsa, nobis tradentibus, juri imperatoris cedat; si vero sefellerit, in partes Boemundi, sicuti ipse expetit, tota concedat. » Quo cognito, vir ipse clarissimus jam preces ad Pyrrum quotidie securus ingeminat, et multa hujusmodi promissorum adulatione circumvenit: « Ecce optime, inquit, Pyrre, vides, ad hæc nobis

efficienda quid opportunitatis arrideat. Ne ergo, quæso, differas, ne, quidquid communiter utile molimur, si per aliquem, quod absit! delegatur, amittas. » Pyrrus, Boemundi legationi congratulans, opem suam non se dilaturum ullo modo renuntiat. Et, ne virum illustrem redderet diuturna effectus mora suspensum, Pyrrus idem proprium filium latentem Boemundo dirigit, et de urbis deditioe ut fidenter speraret admonuit: « In crastinum, ait, cum primo diluxerit, universam Franciæ militiæ manum tubis insonantibus in unum coge, et quasi depredaturos Sarracenorum terras, ut assolent, longiusculè a castris progredi jube. Continuo tamen dextrorsum per montana revertere. Ego vero intra civitatem tuam præstolabor adventum, tuos absque dubio quos immittere libuerit, in eas quæ meo juri parere videntur turres utique recepturus. »

[IV.] Ad hæc Boemundus quæ audierat non segniter exsequi properat, et accito quodam cliente suo ei præcipit ut, quasi præconis functus officio, Francorum castra circumbeat, quibusque denuntiatis quatenus summa se cuncti diligentia præpararent ac si in terram Sarracenorum procedere debeant. Nec mora, principis imperio famuli sagacitas irrefragabiliter obsecundat, nec Francorum expeditioni obtemperare detrectat. Quid apud se lætæ spei concipiat Boemundus duci Godefrido, Flandriensium comiti, itidemque et illi de Sancto Egidio, necnon et Podiensi episcopo denuntiat, jamque tutior ex sponsionibus Pyrrus fatetur sibi Antiochiam ea nocte tradi. Ea igitur exercitu, qua diximus ordinatione disposito, militares equidem viri per campestria obambulare jubentur; peditum frequentia per montana processit. Tota itaque nocte proprium iter expediunt, et antequam pareret aurora crepusculum, pro turribus, quas ille felix proditor pervigil excubans observabat, assistunt.

[V.] Ibi Boemundus de equo desiliit, et Francis insolita jam auctoritate intonuit, dicens: « Procedite, et ab ea quam dudum passi esis inquietudine respirate, præerectam vobis scalam conscendite, et ne diu vos morer, diu exoptatam vobis Antiochiam capite, quia quæ pridem Turcis subjacuit, vestræ in proximo, si Deus annuerit, cedet custodiæ. » Ad scalam Franci perveniunt, quæ, mœnibus civitatis innixa et ad eadem fortiter illigata, sexaginta illico hominibus ascensum præbuit, quibus, intra turres exceptis, earum ipsis homo custodias delegavit. At ipse Pyrrus, attendens quod adeo pauci ex Francis ascenderent, non tam nostris, ut postmodum claruit, quam sibi timidus, verens ne ad sui ipsius perniciem cœptæ proditiōis trepidaret eventus, severissime ad præsentem Græca lingua infremuit: « Parum, inquit, Francos habemus. » Hisque dictis Boemundum vehementer inclamitat, negotium nimirum accelerans quod gerebatur, ne civibus, antequam Franci conveniant, innotescat. At Longobardus quidam ex famulis, Pyrrum intelligens de Boemundi absentia conqueri, quam cele-

riter ad virum qui petebatur properat: « Quid, inquit, adeo stupide agis? Quid cum tanto languore tam ardua cœpta prosequeris? Ecce jam nos triumphum custodias obtinemus, et tu, hujus rei eventus adhuc dubios quasi contemplaris eminus? Expergiscere, manus admove, mediæ te ipsum actioni intersere. » Ocior ille festinat cum suis ad scalam, et tam proditoris boni quam eorum qui ascenderant erigit intentionem.

Confestim qui subierant illas Pyrrus turres, attendentes Francos undecunque confluere, proprium cœperunt cum multo inclamare júbilo signum: DEUS ID VULT, DEUS ID VULT. Idem autem magnis acclamant vocibus, qui ascensuri pro mœnibus stabant. Prævenire tunc alter alterum in subeundo scalam infinita contentione certabat, et quisque subvectus, uti prius poterat, turres et alias occupabat. Quicumque his obvius exstitisset, tradebatur neci. Inter quos etiam occiditur frater Pyrrus. Interea scala dirumpitur, et tota nostrorum multitudo subterjacens, et quæ præcesserat, gravi animorum ægritudine sauciatur, dum superiores differri sibi verentur auxilium; et infra positi his qui ascenderant timent detrectare suffragium. Sed industria reperit cito locum. Porta namque ibidem clausa atque contigua a sinistra parte latebat; nocte nimirum præpediente reperiri non poterat, quæ etiam interdum, loco infrequenti constituta, minus patebat. Palpando tamen, urgente cura, sentitur. Ab omnibus statim ad eam curritur, fractis repagulis serisque panditur, **408** Francis irruentibus pervia efficitur.

[VI.] Audires horribili universam civitatem fragore confundi, et dum isti de tanti laboris fine conjubulant, illi insperata omnino sui omnium subversione collacrymant. Nihil moderati usquam penes victores victosque constabat. Illico Boemundus, ut intentam sibi redderet urbem, illud Turcis omnino notabile cognitumque vexillum, coram prospectu castelli, quod adhuc captioni restiterat (suum utique), jubet in cujusdam montis supremitate præstitui. Erat in urbe pervasa ejulatum enormis immensitas, et, dum per omnia fugitantium fit angustia occursus incitantium victorum ad cædem, feralis ferebatur ac truculenta vocalitas. Et, dum recordantur quas pertulerant in eorum obsidione miseras, quas ipsis mortibus acerbiores inedia, omnes quas inferre potuerint insufficientes arbitrantur eorum reatui poenas. Puniebatur Armeniorum Syrorumque paganorum cohortibus omni merite exæquata perfidia, quia, quos ad suam ipsorum internecionem, Turcorum adminiculo haud segniter invigilasse compererant, tandem a supplicii pensionem disparare nolebant. Et certe tamen fateor quia ipsorum innumeris pepercissent, si, inter ethnicos ac nostræ fidei homines, aliquam habere discrepantiam scissent. In tanta plane confusione temporis atque negotii, nox quippe fuerat, et populandæ cunctos civitatis aviditas, et morarum impatientia

perturbarat; nihil forsitan vestium qualitates discernere, nihil barbarum, incrementa permiserant.

Nostris, autem in assiduo positis procinctu fatigantium genarum maciem horribilis primum situs ambierat, et Francico more, incuria diutinae peregrinationis, omisso, barbulam quisque rasisse distulerat. Quod Podiensis episcopus attendens, et ne in mutuas ruerent cedes, si quando uspiam præliari eos contingeret, pro barbarum similitudine Turcos alterutrum se putantes, verens, et crebro eos radi, et cruces argenteas, vel cujuslibet materiei alias, cujusque collo præcepit appendi, ne alter ab altero quasi alienigena possit intercipi. At hi, qui in tentoriis resederant, dum mane civitatenses audiunt vehementissima tumultuatione moveri, e papilionibus prodeunt. Boemundi vexillum ante moenia castelli, nondum capti, celso in monte conspexere præfixum. Currunt propere, portasque civitatis irrumpunt, Turcos Sarracenosque quos reperere percutiunt, illis tamen a cæde salvatis qui subintrare castellum. Turcorum vero aliqui, Francos intelligentes civitate politos, per alias urbis portas elapsi sunt. Intra urbem autem sexuum diversitas indiscrete perimitur, exiguae spes ætatis exciditur, et, dum seniori effeto non parcitur, ambigi non potest quanta ferocitate juvenus bellis apta conciditur.

[VII.] Interea Cassianus, qui Antiochenæ præsederat urbi, dum Francorum metuit manus incurere, fugæ subsidio vitam sibi lucrari desiderans, cum plurimis comitibus, haud procul ab Antiochia in Tancredi confinia devenit. Sane dum fugere præproperant, equos suos omnimodis defectos reddiderant, jamque nequaquam progressius ire valentes, in domicilium quoddam diverterant montanorum. Itaque habitatores, Armenii videlicet atque Syri, ubi suum immanissimum hostem paupere delituisse tugurio, fortuna eum jam adversante, cognoscunt, comprehensum capite truncant: succisamque cervicem ad Boemundi præsentiam deportant, ut exinde penes eum, pro insoliti oblatione muneris, libertatis gratiam obtineant. Cujus balteo vaginaque cultelli sublatis, sexaginta Byzantium pretio vendenda taxarunt. Gesta sunt hæc Nonas Junii, cum quinta haberetur feria. Cerneret civitatem cædibus explicitis, intolerandis exundare fetoribus; fora, plateas, atria, vestibulaque ædium, quæ pridem, multa æquoris gratitudine, marmoreæ crustulæ distinxerant, teterrimo jam uniformiter cruore sordebant infinitorumque cadaverum passim decumbente congerie, truculenta spectacula, aurarumque corruptarum feralitas, oculorum ac narium miserabiliter sensus infecerant. Sternebantur vicorum angustiae corporum strage putentium, et dum nec efferendi tot funera facultas aliqua subjacet, nec tutum a fetoribus diverticulum usquam patet, assiduitas visionis ac spiritus, præ sensibus constitutum decutiebat horrorem. Unde jam per ipsa cadavera, quibus stratae erant semitæ, nemo, usu præbente audaciam, verebatur incedere.

## CAPUT II.

[VIII.] *Curbaran Persa militiæ princeps contra Francos progreditur cum maximo exercitu.* — Igitur Curbaran quidam dictus, regis Persarum, quem veteri Sogdeanum nomine, ut Romani Cæsares, vocare solent, major domus, vel potius militiæ princeps, cum adhuc infra regnum Persidis, in illa quam Corozaniam vocant provincia moraretur (dicunt autem quidam terram circa Caucasum Corozaniam, corrupto a rudibus nomine, appellari) a præfato Cassiano, Antiochenæ urbis principe, crebris compellabatur **409** nuntiis quo sibi sub tanta obsidionis angustia posito concurreret, pollicens quia, si Francos averteret, aut urbem liberatam ipsius dominio contraderet, aut subventionis laborem maxima impensione munerum exæquaret. Cumque admodum grandem jam idem militiæ princeps, hujus spe pollicitationis illectus, conflasset exercitum, et a summo sui erroris pontifice (habent enim et papam suum, ad instar nostri) licentiam Christianos perimendi poposcisset ac accepisset, ad eruendam Antiochiam properare, infinito agmine succenturiatus intendit. Hierosolymorum præfectus (quos barbarica illi lingua Admiravisos vocant) plurimo confestim exercitu, ipsius adventantis copias auxit. Idem Damascenum regem, cum expeditione non minima, suis contraxit auxiliis. Gentes autem illæ, quas profanus evocaverat princeps præter Turcos, Sarracenos, Arabes ac Persas, cogniti videlicet apud historiographos nominis homines, novitiis censebantur vocabulis, Publicani scilicet, Curti, Azimitæ, et Agulani, cum aliis innumerabilibus nequaquam gentibus, sed portentis. Eorum siquidem quos Agulanos appellant tria numero millia extitisse feruntur. Qui neque gladios, neque lanceas, aut sagittas, nulla penitus arma formidant, quia omni ex parte cum ipsi, tum equi eorum ferro adoperiuntur. Hi nihil armorum prorsus in bellis præter enses usui habent.

Curbaran igitur cum tanto gentium fastu ad Francos ab Antiochia divertendos contendebat. Cumque jam fieret urbi contiguus, ecce Cassiani defuncti filius, Sensadulus vocabulo, obvius eidem principi adfuit, et cum multa ad eum moestitudine dixit: « Cum magna tuæ fortitudinis habeatur celebritas, et tuarum victoriarum ubique gentium incomparabilis procedat opinio, de tuis, ut spero, præsidis nequitiam, vir invictissime, mihi desperare licebit. Dum enim tua nemini videam non valere suffragia, tuaque passim constet ob facinorum claritatem reverenda potentia, non nisi pudori est coram te mea deplorare infortunia, cum certum teneam, ea quæ exoravero in cassum nullo modo prorsus itura. Meminit gloria tua quot a patre Cassiano, dum in Antiochia obsideretur, legationes habueris, et quod, dum ei subvenire deliberas, captam a Francis urbem audieris, nunc interempto parente intra præsidium ejusdem civitatis obsideor, eadem procul dubio mihi ipsi præstolans eventura, quæ patri cognoverim facta. Si Antiochiam serva-

serunt, idemque plurimis Romaniae ac Syriae municipiis urbibusque fecerunt, indubium profecto est quod et vobis et aliis nostrae hominibus gentis atque locis, identidem facere proposuerunt. Excellentia itaque tua, admotis contra tam rabidos ausus viribus, excitetur, et, omnia occupare volentibus hominum pauperrimis, coepta possibilitas abscindatur. Mihi nempe in meis infortuniis, tuorum auxiliorum spes suprema restiterat. » Cui querimonias exaggeranti me refert : « Si, inquit, vis ut his tuis instantibus periculis obstem tuisque utilitatibus attentius operam dem, oppidum, quod defendis et pro quo supplicas, meae ditioni contrade, et postquam meis castelli custodiam delegavero, tunc experieris quantum pro tuo exercear commodo. » Ad haec Sensadulus : « Si Francos, ait, mihi prorsus interimas, mihique eorum desecta capita tradas, admitte te in oppidum, factoque tibi hominio, tuo juri idem servabo castellum. » Cui Curbaran ait : « Non ita mecum acturus es : sed continuo castrum trades. » Quid plura? Profani principis vicit exactio, et se juvenis a dominio castelli exponens, illum qui extorquebat, non diu inde gavisurum, induxit.

[IX.] *Antiochiam obsidet Curbaran.*—Tertia, postquam Antiochiam Franci irruperant, dies agebatur, cum ecce Turcorum praebuli ante urbis moenia cucurrerunt; reliqua vero exercitus frequentia ad Pharpbaricum fixit tentoria pontem. Aggrediuntur ergo quamprimum turrinam ponti contiguam, qua magnis expugnata nisibus, omnes interimunt quos reperere intrinsecus, nec cuiquam illorum vita indulta est, praeter soli eorum domino, quem tamen, exacto postmodum contra hos bello, nostri invenerunt compeditum ferro. Postridie exercitus properavit ad urbem; ac in medio duorum fluminum, castrorum sibi loca legentes, duos ibidem egere dies. Capto itaque castro, cujus praesidem in vincula coniectum praediximus, Curbaran unum de suis proceribus evocat, quem sagacem sibi fidum noverat, eique imperat : « Vade, et hoc mihi oppidum, ea qua debes et de te spero fidelitate defende. » Cui ille : « Imperio, ait, super hac re tuo difficulter obediam; id tamen ejus rationis conditione perficiam ut, si Francis cesserit victoria, detur mihi victoribus castrum tradendi licentia. » Curbaran vero : « Ejus, ait, consilii constantiaeque te noverim ut, quidquid tibi exinde agere libuerit, securus assentiam. »

Castri ergo illius munitione explicita, princeps ille funestus ad sua regreditur castra. Cui Turcorum suorum aliqui, raptis recens cujusdam pauperis perditis armis, ad nostrorum ludibrium praeculis ea ingesserunt, ense scilicet, diutina rubigine scabrum, nigrum ad instar fuliginis arcum, et lanceam impolitam, multorum annorum fumo infectam, eique garriendo dicunt : « Ecce arma, quibus nos Francorum expugnabit exercitus. » Et Curbaran arri-dens eis : « Hisne lucidis adeo ac fortibus armis,

A Orientem depopulabuntur? his viribus Caucasi extrema subdentur? easque **LEO** fortassis quas-antiquitus obtinere terras Amazones, ac nostri quondam sibi vindicavere parentes, poterunt adimere nobis Franci prorsus inermes? » Dixit, et accito confestim notario, ait : « Scribe quantocius eosdem apices per diversa pitacia, quae per provincias Persidis dirigantur, ad papam videlicet nostrum, ad dominum etiam nostrum regem Persarum, ad praefectos quoque et commilitones diversarum regionum. Quorum haec quidem habeatur sententia :

[X.] « Domino regi magnifico Persarum, papaeque beatissimo, et omnibus adversus Christianos sanctam professis militiam, Curbaran suae militiae princeps, salutem atque victoriam.

B « Gratulor summæ divinitati, patres ac domini, quod tempora nobis gaudiis semper opportuna supeditat, et victorias de hostibus gentium ubique ministrat. Tria haec vobis arma transmittimus, quae quidem Francis tulimus, ut videatis quo munimine polleant, qui nos a patria exturbare desiderant. Sciri autem a vobis volo quia Francos, qui nobis omnibus minabantur exitium, intra ipsam quam coeperant Antiochiam obsessos teneo, castrum vero quod praeminet urbi altrinsecus, e regione obsessorum, possideo. Et cum meae adiaceat ad libitum voluntati aut conclusos trucidare, aut extremæ captivitati addicere; vos interim, dum redeam, nulla volo nostri causa sollicitudine cruciari; sed scire indubitanter nos eorum omnino dominari. Solito ergo tutius vacate deliciis, lautiora epularum obsonia celebrate, multiplicatis conjugum scortorumque gynaciis, generi propagando insistite et succrescens filiorum numerus, Christiano, quod jam tum et nomini, valeat obviare. Testor verumtamen summum, beatissimo Mathomo patrocinate, Tonantem, quoniam non ante vestrae oculos majestatis intuear, donec regiam urbem, scilicet Antiochiam, appendicemque Syriam, Graecos atque Epirotas, quos dicunt Bulgaros, meo sub jure coerceam; Apulos quoque et Calabros ad vestrae gloriae incrementum meae ditioni subjungam. Valet. »

[XI.] *Mater Curbaran filium deterrere conatur ab Christianorum internecone.*—At mater Curbaran ipsius, quae in Aleph manebat civitate, per idem tempus accessit ad ipsum, eique moesta suggestit : « Velim, inquit, nosse, si constant, ut dicitur, quae de te celebravit opinio? » Cui filius : « Quae illa? — Bellum, inquit, Francis te illaturum aestimant. — Nihil, inquit, verius. — Fili, ait, virorum optime, per ingenitos tibi liberalissimos mores, quaeso, contestari te audeam, ne eis pugnam inferas, ne tuae detrimentum laudis incurras. Cum enim usque in ulteriorem superioris Indiae Oceanum armorum tuorum claritudo refulgeat, tuisque praeconiis respondeat ultima Tyle, quare pauperum hominum sanguinibus tuos obducere mucrones affectas, quos impetere inanis est poena, et superasse, nulla sit gloria? Et cum reges

valeas terrere remotos, quid tibi cordi est laces-  
sere advenas miseros? Personas eorum, fili, fateor,  
merito contemptibiles ducas; sed pro certo noveris,  
quia Christianæ religionis admodum præcellit au-  
ctoritas. Ideo precor ne velis attentare quod te post-  
modum cœpisse sero doleas. »

*Renuit ille matris assurgere monitis.* — Hæc ille cum  
audisset, lumine ad eam torvo respectans: « Quid,  
inquit, tibi aniles texere fabulas? Desipis, ut conji-  
cio, et in amentiam versa, sine intellectu verba pro-  
sequeris. Plane plures urbium domini mihi militant  
quam ipsi in tota sui exercitus universitate homines  
exhibere prævaleant, et tu, mente delira, æstimas  
quia Christianæ præsumptiones testimonia meæ  
virtutis obtexunt? — Fili, ait, amantissime, eorum  
de quibus loquimur hominum nomina floccipendo; B  
sed eorum auctorem Christum, omnimodis ne ab-  
horrescas exoro. Nulla forsitan eis tecum pugnare  
potentia, sed Dei ipsorum est, si præstare velit,  
certa victoria; ipse suos, etsi segnes et ignavos,  
pro sui solius gloria solet defendere et eorum custo-  
diæ, quorum pastorem se novit [*al.*, meministi], imo  
Redemptorem, invigilare. Putasne quod is qui fidei  
sue curvavit imperia, qui huc usque contra nos  
dedit eis potiri victoria, non possit etiam modo,  
vestranisuperfacili amoliri molimina? Ipsi namque,  
ac si Deo a mortuis resurrecturo, a Patre dicitur:

Surge, inquit, Deus, judica terram, quoniam tu  
hæreditabis in omnibus gentibus (*Psal.* LXXXI, 8). »

« Si igitur ipse terram judicat, quosdam videlicet a  
massa perditorum discernit et segregat, alios vero C  
reprobat, et non omnes gentes, sed in omnibus gen-  
tibus, partem de toto assumens, hæreditat. Audiat  
providentia tua, fili, quam severus eos punit, quos  
a sui notitia exsortes sinit. Ait propheta David:  
« Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt,  
et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt  
(*Psal.* LXXVIII, 6). »

« Vos Francos istos, non ideo quia advenæ sunt,  
vosque gentiles contemnitis, non armorum obscu-  
ritatem non vitæ mendicitatem abjicitis, sed in eis  
solum potius Christianum nomen horretis. Et certe  
is, qui in eis despicitur, pro eis, cum necesse existi-  
terit, effusa ira præliabitur. Si his prophético ore  
promittitur, quod a solis ortu usque ad occasum D  
laudabile nomen Domini habeatur, dum non super  
Judæos sed super omnes gentes excelsus prædicatur  
(*Psal.* cxii, 5, 4), et Dei ipsius ore, quæ plebs sua  
non fuerat, jam plebs sua; et quæ non dilecta dilecta  
vocatur (*Rom.* ix, 25), dum quæ exstiterat in Judæis,  
in nationes adoptionis gratia transfertur, et in reli-  
quiis Dei vultus eorum Judæorum utique præpara-  
tur, quis nisi demens filios Dei impugnare molitur?  
Prænantio tibi plane, quia si eos bello aggredieris,  
ingens tibi incommodum infamiamque parabis; certa  
militiæ tuæ damna subibis; ipsos etiam spoliatorum  
sublacione ditabis; tu quoque turpi fuga  
excedendo laberis. **¶** Non te hoc siquidem in  
prælio manet interitus; sed certum tamen habe

quia tibi vita comite præsens nequaquam transiet  
annus. Deus enim ipsorum perpetratum non illico  
scelus ulciscitur, sed usque dum ipsum permaturue-  
rit crimen, criminosi aliquoties poena differtur.  
Ideoque vereor, fili, ne tuæ, quod absit! trucu-  
lencia mortis accrescat, dum protelatur. »

[XII.] Ad hæc Curbaran ex materni miraculo ser-  
monis redditur hebes, et de propinquæ nomine  
mortis exsanguis et tabidus, inquit: « Et tu, horum  
velim scire, quomodo sis consecuta notitiam, gen-  
tem videlicet Christianam vires hujusmodi contra  
nos exerturam, nosque in hoc ipso quod imminet  
prælio devicturam, nostra eos spolia direpturos, et  
quod præsentis anno mortis repentinæ incidam la-  
queos. »

« Fili, ait, centum prope annorum tempora decursa  
noscuntur, ex quo in abditis quibusdam sectæ gen-  
tilis voluminibus repertum constat, quod populus  
Christianus bellum nobis illaturus insurgat, nosque  
ad plenum subigat, et quo nunc dominium exerce-  
mus, ibi sibi prorsus regna constituat, gentilitasque  
fidelibus subdita fiat. Sed in hoc scientia nostra  
fuscatur quia nescimus utrum modo, an in longa  
tempora compleatur. Ego etiam astronomicam di-  
sciplinam diligentiori intentione disquirens, innu-  
merarumque sortium conjecturas attendens, æquæ  
omnium collatione edidici quia a Christianis homi-  
nibus nos esset omnino necesse devinci. Ideoque  
præcordialiter tibi indoleo quia indubium mihi  
constat quod ex te jam propemodum orbata rema-  
neo. »

« Mater, inquit, velim mihi disseras aliqua, de  
quibus hæsito. — Consule, ait, ne dubites, namque  
quæ sciero, præsto habes. — Boemundus, et Tan-  
credus dii habeantur, an homines, quæso, inquit,  
mater, edoceas, et si ipsi Francos in præliis victores  
efficiant, precor, edicas. — Fili, Boemundus et  
Tancredus, communi uti et nos mortalitati obnoxii  
sunt, sed quia pro fide sua agunt, gloriam clari no-  
minis, Deo eis cooperante, meruerunt. Deum au-  
tem Patrem profitentur, cujus Filium pro se huma-  
natum itidem venerantur; qui tamen idem esse in  
Spiritus sancti unitate creduntur. — Quoniam,  
inquit, non Deos, mater, sed puros homines no-  
strique simillimos attestaris, nil aliud procul dubio  
restat nisi ut facto prælio comparemur collatis viri-  
bus illis. »

[XIII.] Igitur mater intelligens filium ad bella cum  
Francis agenda proclivem, et suis nolle consiliis  
animos adhibere, collectis quæ circa se reperiri  
poterant copiis, ad memoratam superius urbem  
Aleph, de filio suo nimium suspecta, concessit. Ter-  
tia posthac die Curbaran arma sumit, et Turcorum  
plurima cum eo frequentia civitatem adeunt, ex ea  
parte qua illud, quod nuper cœperant captumque  
sibi communierant, erat castrum. Nostri autem se æs-  
timantes eisdem posse resistere, aciem adversus illos  
instaurant. Sed tanta eorum copia exstitit ut nostris  
obsistendi virtus aut audacia nulla foret. Coacti



igitur regrediuntur in urbem. Quibus agmine glomerato fugaciter portam intrantibus, adeo fuit angustus introitus ut pluribus accideret lethalis, ex mutua compressione, defectus. Quinta erat tunc feria, et quidam extra urbis præliabantur portam; aliquos, intrinsecus adversus oppidanos confligentes, totum constitit in præliis continuasse. donec vesperasceret, diem.

## CAPUT III.

[XIV.] *E Christianis timore perterriti aufugiunt nonnulli.* — Sed quia Christus, qui quondam, etiam nunc quos elegerat novit, ea nocte quidam, qui, ut ita dicam, de eorum genere non erant, per quos salus in Israel veniret, dum se Turcorum exercitu ambiri, dum

Bella diurna vident vix noctis limite claudi,  
Intremuere, timor penetravit pectora cassus,  
Atque sub obtutu mors sola paventibus astat.  
Funditus ante viros sua vita pependit inertes,  
Non nisi jam Turcos trepida sub mente tuentur.  
Hostili reputant jam se mucrone feriri.  
Quisque suis ibi subsidium desperat ab armis.  
Cogitat ergo fugam; qui contempserunt Dei spem,  
Turpiter obscenas profugi subiere cloacas.  
Dignus eis fuit exitus, qui tale verendis  
Exemplum dedit agminibus. Reptando fugaces  
Ad mare perveniunt, manuumque pedumque revulsas  
Amisere cutes, exesis carnibus ossa;  
Abradunt cautes. Pauli doctoris ad instar,  
Cui fuga per murum dederat vitare Damascum,  
Hi sibi concinnas insignivere latrinas.

[XV.] Fuere autem hi qui recesserant, Guillelmus quidam ex Northmannia, nobiliter omnino progenitus, cum Alberico fratre, qui a primævo scholis datus clericum fecerat, et postmodum a clero apostatice ac turpiter, militiæ amore, desciverat. Municipium quoque eorum, ex quo agnominabantur, exprimerem, nisi generis eorum amica mihi contiguitate devictus, pudori ipsorum parcere definissem. Guido etiam quidam, qui Trossellus cognominabatur, qui trans Sequanam oppidorum dominio potentiaque clarissimus, genere vero Franciæ universæ conspicuus habebatur, fugæ illius insignia vexit. Exstiteret et alii hujus sanctæ militiæ desertores, qui cum in patriam repedassent probro et execrationi habiti, ubique conclamabantur infames. Quorum quidem aliquos ignoramus; quibusdam vero, quorum 412 in promptu notitia est, derogare nolimus.

[XVI.] Ad portum itaque qui dicitur Sancti Simeonis deveniunt, naves nautasque reperiunt, nautis inquirunt: « Quid hic vobis præstolari infelices? Illos omnes quibus victualia convehere solebatis, morti noveritis destinatos; urbem enim ipsosque intra urbem Turcorum obsedit exercitus, et nos propria corpora ab eorum pernitie vix nuda excerpimus. » Qui tristis nuntii jaculo terebrati, postquam apud

A se diutius stupentes hæserunt, salutem ad ultimum in fuga ponentes,

Conscensis ratibus petierunt æquoris alta.

Nec mora, illis volumina marina sulcantibus, Turci adsunt. Quos ibidem invenere, perimunt, naves quas in ipso sali vado reperere, comburunt, exuvias illorum quos enecuerunt, diripiunt. Porro, postquam illi degenere, et superni juvaminis refugæ, per obscenissima, ut ferunt, loca recesserant, residui qui perseverare delegerant, jam tolerare hostilia sine ullo interstitio arma nequibant. Murum ergo inter se hostesque construunt, quem, continuatis excubiis, nocte dieque custodiunt. Ibi nostrorum oppressio adeo miseranda suboritur ut ad infames cibos, equorum asinorumque carnes, compellerentur.

[XVII.] *Per visum Christus presbytero apparuit asseruitque Christianis fore præsto.* — Interea die quadam, principibus exercitus ante castrum quod intra urbem obsidebatur positus, et pro omnimoda quam patiebantur miseria animo atrocissimè consternatis, ecce quidam presbyter astitit coram eis, et ait: « Patroni et seniores, visionem excellentiæ vestræ refero, quæ consolationi vestræ, si ei credideritis, proderit, ut spero. Cum in ecclesia Beata Dei Genitricis quadam nocte dormirem, Dominus Jesus Christus, cum ipsa Matre piissima, et beato apostolorum principe Petro, mihi apparuit, et assistens, dixit: Scisne qui sum? Minime, inquam. Dixerat, et ecce in ipso capitis ejus nimbo, uti solet, in picturis fieri, crucis species apparuit. Interrogatione ergo iterata Salvatoris imago repetiit. Necdum nosti quem videas? Non alias, Domine, aio, tuam reviso notitiam, nisi quia tuis modo conspicio cervicibus imminere crucis effigiem, quod tuam specialiter, quocumque pingitur, insignire consuevit imaginem. Haud, inquit, erras; ipse ego sum. Confestim, non immemor ejus quam pariter patiebamur angustiae, pedibus me illius advolvi, et deprecabar obnixè quatenus communi pro fide certantium calamitati succurreret. Optime, inquit, quæ tolerastis attendi, amodo vobis opitulari non differam. Meo instinctu hujus expeditionis vota sumpsistis, Nicæam civitatem me expugnante cœpistis, multiplices sub meo ducatu D victorias habuistis, et cum vos huc usque perduxerim, ærumnis quas in obsidendo urbem Antiochiam passi estis indolui, quæque intra urbem modo etiam toleratis. Sed cum vos tot beneficiis tantisque triumphis extulerim, ubique victores induxerim, sanos incolumesque servaverim, vos meo munere abutentes, et cum Christianis male egistis, et cum paganis mulieribus foediissime cohæsisistis, fetorem nimii clamoris in coelum emisistis.

« Ad hæc pietatis invincibilis Virgo, et humani generis Maria ad Deum semper interpres, et claviger æthereus Antiochenorum specialis episcopus Petrus, ad vestigia misericordissimi Domini provolvuntur, deprecantur et rogant ut populo laboranti suum impendat solatium. Ubi etiam ipse mirabilis

Petrus per se intulit : « Meminit, Domine, majestas tua, quam pudendis domum meam in hac urbe altaminarunt pagani sordibus, redundat ad tuæ divinitatis injuriam, quod tua sacraria flagitiis compleverè et cædibus. Cum ergo eos tandem, miseratus, expuleris, gaudiumque super hac re coelotuleris; tu tam pii facti pœnitens, eorum superbiam regredi in statum pristinum adversus temetipsum patieris?

« Motus ergo his dictis, Dominus mihi dixit : « Vade, et dic populo meo, ut ad me præcordialiter convertatur, et ego me ad ipsos totis polliceor visceribus reversurum, et intra quinque dies maximum vobis præbebo subsidium. Litanias itaque instituant, istudque Responsorium Ecclesiastici quique decantent : « Congregati sunt inimici nostri, et gloriantur in virtute sua. Contere fortitudinem illorum, Domine, et disperge illos, ut cognoscant, quia non est alius qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus noster. Disperge illos in virtute tua, et destrue eos, protector noster Domine. » Quibus peroratis adjecit presbyter : « Si de his quæ dicta sunt, aliqua vestris animis irrepit ambiguitas, ego in hujus nomine veritatis, cuicumque volueritis me examini vel iudicio, seu ignis seu præcipitii, plena fide submittam, et si lædi me contigerit, læsione meæ atrociorè quam potestis addite pœnam. » At vir undecunque canonicus Podiensis episcopus, Evangelia jubet crucemque deferri, quatenus verba ejus fides astrueret sacramenti.

[XVIII.] *Obsessione cincti forti animo futuros mutuo jurant duces.* — His peractis extemplo principes, communicato consilio, mutuo sibi sacramenta dederunt, quod scilicet : « Neque mors, neque vita a coepta eos defensione suffugere cogeret, quantacunque vel ipsos urgeri necessitate contingeret. » Primo igitur Boemundus, secundo Sancti Egidii comes, Hugo Magnus, Robertus Northmannicus, dux Godefridus, comesque Flandrensis, pari se nunquam quod coeperant deserturos, animositate jurarunt. At Tancredus ea conditione juravit quia, quandiu quadraginta militum suffragio niti posset, non solum ex ea quam patiebantur tunc, obsidione **413** sese nequaquam subduceret, sed nec ab Hierosolymorum itinere abduci, nisi obvia morte valeret. Quæ res audita minoribus, magnam in totius subjectæ multitudinis pectoribus fortitudinem parturivit.

#### CAPUT IV.

[XIX.] *Cuidam per visum lanceam, quæ Christi latus perforatum est, in Antiochena ecclesia absconsam ostendit B. Andreas (52).* — Antequam quoque Antiochena civitas caperetur, cuidam de exercitu, Petro nomine, beati Andreae apostoli species apparuit, dicens : « Quid tecum agitur? » Cui ille stupidus non ad interrogata respondit, sed, quis esset, quæsivit. Ille Andream apostolum se esse non tacuit. « Noverisque, ait, fili, quia cum urbem, Deo aperiente, Francorum virtus intraverit, ad beati Petri coapostoli mei ac fratris Ecclesiam ibis, ibique tali

(52) V. infra lib. vi, cap. 1.

A in loco lanceam, qua Salvatoris nostri Jesu Christi perforatum legitur latus, invenire poteris. » Dixit, nec addens plura, recessit. Cujus visionis conscium neminem homo isdem facere tunc voluit; nec eam apud se tanti pendit ut ludibriis somniorum, quibus pene indesinenter afficimur, majus in ullo æstimaret valere aliquid. Et tamen non sui, dum cum apostolo loqueretur, penitus immemor ei intulerat : « Domine, inquit, si hoc quod a te præcipitur nostris edicerem quod fidei indicium dubiis adhiberem, unde ad credendum cogi possent? » Ad hæc verba gloriosus apostolus hominem corripuit, et ad beati fratris basilicam, in eum quo erat reposita lancea locum spiritaliter asportavit.

B Capta postmodum civitate, cum Dei populus his, quas prælibavimus, subjiceretur exitiis, idem iterum memorabilis apostolus, qui juste omnimodis earum rerum procurator fieri coeperat, quas ad charissimi fratris ornatum domus pertinere cognoverat, homini illi Petro rursus apparuit : « Quare, inquit, distulisti manifestare quod jusseram? Cum videas tuos hinc in ediarum periclitari incommodo, illinc Turcis insistentibus, foveæ jam propemodum desperationis illabi, ea quæ me prænuntiante didiceras, ipsis notificare debueras, cum procul dubio eos scire conveniat, quia quocunque lanceam eandem pertulerint, victoria sibi certa proveniat. » Qua apostoli admonitione secundo habita, nostris coepit verborum quæ in visione audierat seriem prædicare. Populus autem hominis dicta reverberans, mendacii simile quid putabant, undique enim eos circumcingentibus malis, spem aliquam ejus concipere rei nullatenus poterant. At ille pertinax, et ex apostolici sermonis auctoritate solidior, asseverabat sibi apparuisse apostolum et bis in visione dixisse : « Propera, et dicere quantocius militiæ Domini periclitanti ne differas, quatenus timore recusso Deo adjutorium pollicenti indubia fide cohæreat; citra enim quinque dierum spatium tale quid Dominus revelabit, per quod multo gaudio sua pectora revelabit; et si prælium eis ingruerit, hoc sacro præeunte signo, omnis sibi hostilitas devicta mox suberit. » Coepere interea ad dictorum illius credulitatem sedula hominis illius suasionè vocari et vicaria jam commonitione, spei qualiscunque respiratione juvari : « Non ita, inquiunt, nobis est desipiendum ut nos pro fidei defensione conclusos, Deus tot hactenus victoriarum præstitor, de se sperantes, et ad se gemebundis animis inhiantes, Turcorum gladiis concidendos exponat; sed pro certo credi debet quia post tristia tempora, lucem nobis suæ miserationis ostendat; timoremque suum super eas quæ se non exquisierunt gentes immittat. »

#### CAPUT V.

[XX.] Igitur qui tuebantur castrum Turci, tanta circumfuderant nostros instantia ut intra quamdam, quæ in prospectu castelli erat arcem, tres eorum milites obstruserint. Prodeuntes etenim e

castello pagani tanto in nostros bacchabantur incursu ut penitus tolerare nequirent. Duo itaque ex his quos incluserant militibus, vulnerati aufugiunt; tertius diem adversus hostes, in sui defensione, continuat, adeo ut duos ex eis super muri deambulacra, sectis ipsorum hastilibus, occiderit. Ipsi etenim tres hastas Turci præ manibus concidendo minuerant. Erat autem militi illi nomen Hugo, et agnominabatur Insanus, de domesticis cujusdam Josfredi, qui de Montescabioso prænomen habebat.

[XXI.] *Qua Boemundus arte milites excitat ad pugnam.* — Memorabilis autem Boemundus, cum ad castrum expugnandum vix aliquos suadere valeret, nam qui domi delitescabant, panis aliqui penuria arctabantur, alii gentilium rabie ac numero terrebantur, gravi animadversione citatis, ex ea civitatis jubet ignem parte supponi qua situm fuerat nuper defuncti palatium Cassiani. Quod quique videntes, derelictis quæ cremabantur omnibus, alii ab incendio confugiebant ad castrum; alii ad comitis Sancti Egidii confluxere portam, quidam ad Godefridum coiere ducem, quisque ad eam cujus indigena putabatur gentem. Mox ad cœptæ destitutionis augmentum vehementissimæ nimietas tempestatis incessit, ita ut fieret tanta validudo ventorum, quo neminem pene liceret incedere rectum. Boemundus interea, dum conflagratione horribili abradi funditus conspicit urbem, cœpit pro ecclesia Beati Petri et Sanctæ Mariæ, aliisque ecclesiis anxie **414** nimis æstuarè. Ab hora tamen tertia usque ad noctis medium, flamma desæviens, ecclesiarum domorumque duo millia redegit in cinerem. Circa medietatem ergo noctis, pyræ furentis conquievit acerbitas.

[XXII.] *Ignis de cœlo cadens Turcorum exitium prænuntiat.* — Præterea castellani atrocissime vexabant nostros, qui versabantur in urbe, assiduo ipsos molimine inedia fatigatos, interdum ac nocte pulsantes, nihilque utrorumque exercitus nisi lanceæ et gladii disparabant. Videntes itaque nostri indesinenti se duellione teneri, nec sibi si omnis victualium copia suppeteret, aut edendi, aut bibendi opportunitatem ulla ex parte concedi, inter se et hostes, cæmento ac lapide castrum ædificant, machinis frequentibus ambire festinant, ut vel de cætero aliquantisper securiores existant. Pars aliqua Turcorum commanebat in castro, quæ momentis prope singulis nostros consueverat irritare bello, alia propter castellum quodam hospitabatur in campo. Nocte ergo sequenti ignis species a plaga occidentali de cœlo prolabitur, ac intra hostilia castra cadendo demittitur. Utrisque partibus spectabile plurimum præbuit casus iste miraculum. At ubi mane inclaruit, quo citius potuerit Turci a loco, in quo descenderat cœlestis flamma, recedunt et ante Boemundi, quam occupaverat portam, castra reponunt. Quod portentum, illud quod sibi imminebat

A patenter, si intellexissent, enuntiare videbatur exitium.

Porro oppidani, qui crebris nostro exercitui irruptionibus incumbabant, pene sine ullo temporis interstitio intentis arcibus, nostrorum vulneribus aut necibus insistebant. Qui autem exterius civitatem vallaverant, et mœnibus adjacens territorium longe lateque contexerant, custodia adeo vigilantia universæ introitus urbis obstruserant, ut nusquam exire vel ingredi, nisi noctu, et hoc clam omnino valerent. Cum tanto namque numero idem hostes luxuriaque convenerant ut passim nihil aliud quam homines ac tentoria viderentur, pretiosa suppellex, variarum vestium claritates, armentorum ac pecuariorum ad victualia greges. Ad hæc in similitudinem, ut ita dicam, templi, ornatae uxores, tum præterea ad libidinis cumulum, pharétratae cum arcibus advenere virgines, ut veteris in eis Dianæ novæ cerneretur species, ut non causa bellandi, sed potius sub obtentu putarentur convenisse gestiendi. Prælio plane majori exacto, ab his, qui interfuere asseritur, quod etiam recens nati infantuli, quos in ipso prociectu expeditionis enixæ mulieres fuerant, dum pro urgentium Francorum insecutione præprope-rant, seque morarum ac oneris impatientes exoccupant, medio projecti reperirentur in gramine, uti eos, dum sibi quam illis plus metuunt, negligenter effuderant.

[XXIII.] *Quam maximam ciborum penuriam patiuntur obsessi.* — In hunc itaque, quo diximus, modum, Turcis undique nostros prodire vetantibus, et exteriori prorsus sibi necessariorum procuratione negata, famis per omnem pene exercitum succedere pericula, et atroci inedia insolentia, pauperiorum quorumque præcordia pulsabantur. Cum enim Franci, Antiochiam obsidentes, universam civibus contrahendarum escarum copiam ademissent, tanto in urbe capta arctiorem reperere substantiam, quanto diligentem, ne contra se muniretur a Turcis, ipsi obsessores habuerit custodiam. Externatis denique quæ ad usum pertinebant omnibus, panis exiguus uno Byzanteo emebatur. Annonæ ergo raritas et condimenti parcitas, cum plurimam ubique peperisset angustiam, multis, præ inopia tumescentibus, extorsit animam. De vini portione tacendum, quod ab omnium generaliter ore perierat. Et plane malum biberet, cui nihil suppetebat ut ederet. Jam deficiente legitimi victus obsonio, equinæ carnis quisquam vix reverebatur edulium, contristabatque plurimos frequentibus quæsitâ macellis, et carius empta paucitas asinorum. Pullus quindecim solidis vendebatur et duobus ovum, nuxque denario. Ubi enim hominum frequentia, cibique totius penuria, necesse constitit cara ibidem haberi omnia. Ficorum, carduorum, atque vitium frondes in pulmenta transierant. Jamque in arboribus fructus quæri cessaverat. Olerum vices, quorumlibet foliorum concoctæ diversitates agebant. Equorum, camelorum, asinorum, boum, bubalo-

rumque carnes, personarum opulentiorum deferebantur ad esum; sed sicca eorundem tergora, in morem sepiarum concisa, dum diuturno igne coquerentur elixa, accuratissimam pauperioribus præbuere coquinam.

[XXIV.] Legantur ubique gentium urbes obsessæ, historiarumque veterum universitas relexatur, quosnam populos valebimus invenire, qui a paterna regione exsules, erga tantas indigentias pertinaces atque duri, adeo potuerint perseveranter existere? Plane si Trojana decennio suo illustris obijciatur obsidio, datas profecto vicariæ securitatis sæpenu-mero hinc indeque profitemur inducias, in quibus et hebetatarum virium resciebantur acumina, et stipendiorum affluentia terræ ac pelagi cooperatione successit. Et si aliquos aliquando obsessos, aliqua **B** uspiam inedia contigit pertulisse discrimina, nimirum id tulerunt pro libertate tuenda, cum « corporum et patriæ defensio præ omnibus omnino sit rebus habenda. » Hi nulla libidine plus habendi, imo **415** sub obtentu pro Deo egendi, a naturali diduci sunt solo, hi ut divinas ab Ecclesiis amolirentur injurias, eas ciborum, accubituum, excubi-  
**C** arum, frigorum, pluviarumque sustinere miseras indeficientisque timoris angustias, quas a sæculo nequaquam passas quis audierit vel legerit gentes ullas. Et quod majus dignoscitur præstare miraculum, cum intra proprios adhuc tenerentur fines, vix in sui regis exercitu tridui spatio patiebantur tentoria, etiam cum non excedere cogentur a provincia. Nullus, ut æstimo, eorum qui illi subjacere **C** periculo existit, qui anxietates valeat animorum corporumque tormenta recolere quæ eos ibidem contigerit tolerare. Hæc animadversio, viginti sex diebus continuis perduravit.

#### CAPUT VI.

[XXV.] *Stephanus comes Blesensis extra urbem Antiochenam quid gesserit.* — Eo tempore Stephanus Blesensis comes, vir multæ quondam modestiæ, magnique consilii, quem universus sibi exercitus delegerat præceptorem, acri se perhibens morbo detentum, antequam Antiochiæ nostris patuisset introitus, in quoddam concesserat oppidulum, quod constat Alexandriolam vocitatum. Capta vero urbe, et rursus obsessa, cum comites Christianos intra **D** urbem diris calamitatibus comperisset urgeri, necessitate nescio an voluntate huc usque distulit auxilium ipsius præstolantes. Ipse vero, ubi edidit Turcorum examina civitatis pro mœnibus con-  
**D** disse, callide ad montana processit, et quænam hostium copiæ haberentur attendit. Cum ergo papilionibus rura operta conspexisset innumeris, humana tactus cogitatione, recessit, dum æstimat quod in urbe conclusis succurrere vis mortalium nulla possit. Vir namque expers totius levitatis, fugax ignaviæ, et amore præstantissimus veritatis, dum se nequaquam eis subvenire posse æstimat, et illos morituros, sicut circumstantia testabatur, non dubitat, si sibi interim provideat, nihil infamiae dignum se fa-

cere putat, dum se opportuniori tempori reservat.

Et certe multo meliorem ejus fugam arbitror, quæ indecens factum martyrii repensione correxit, quam eorum perseverantiam; quorum reditus se in totius spurcitiæ et sceleris profunda deflexit; si tamen fuga dici debuit ubi certa, ut dicitur, ægritudo prætendi potuit. Quis comitem Stephanum et Hugonem magnum, quibusdam eorum qui perseveraverunt, ob hoc utique quia redisse visi sunt, comparabiles dixerit, quorum tanta honestas semper existit? Finis ad hujus rei, de qua criminantur, executionem adeo claruit ut de his jam segura laus cantari possit; illorum vero vita, omnium bonorum pudor sit. Attendamus illos, qui de Hierosolymitana, quia ibi interfuerunt, captivitate superbiunt, et videbimus quia in flagitiis, proditiis, perjuriis, nemo eorum alicui se patitur esse secundum. Horum anteriora ac posteriora redolere probantur honestum. Illi, « quia Hierusalem viderint et sepulcrum, putant de cætero sibi secure criminibus insistendum, » et sanctis ad sui comparisonem hominibus impropere reditum, nec, sese per scelera infinita putentibus, eorum finem considerant prædicandum. Sed his omissis, cœptæ seriei intendamus articulum.

[XXVI.] Digrediens ergo ab Alexandriola municipio suo, comes isdem, ad eam urbem, quæ appellatur Philomena, pervenit. Jam imperatori tyrannico captam Antiochiam fuerat nuntiatum, quo ipse cum multis copiis accelerabat iter, æstimans se a Francis eam sine dubio recepturum.

*Imperator odio Francos persequi dignoscitur.* — Comes itaque cum principem cupidissimum obviam habuisset, et ille de statu Christianæ militiæ ac civitatis proditiæ eum requisisset, comes utique captam urbem minime reticuit, castrum vero Turcos adhuc retinere perhibuit. « Sed, proh dolor! ait, gaudium civitatis obtentæ, iterata turbavit obsidio, dum qui Turcos pridem obsederant, vice miserabiliter commutata, circumcinguntur a Turcis. Qualiter autem postquam inde recesserim se egerunt, incertum habeo. » Hæc quidem secreto principi a comite sunt suggesta. At imperator hæc audiens, et ab specui innitebatur decidens, Guidonem Boemundi germanum, virum militari vivacitate conspicuum, quosdamque alios evocat, remque multo deterius quam comes ei dixerat, manifestat. « Quid, inquit, facto opus esse decernitis? Franci atrocissima Turcorum obsidione premuntur, aut fortasse, jam eorum occubere mucronibus, seu etiam per diversas sunt provincias jugo æternæ captivitatis addicti. Quia ergo deferendo eis præsidio nihil nobis potentiæ, aut opportunitatis arridet, præsertim cum si progressius eamus, verendum nobis sit, ne nos Turcis occurrentibus pereamus; si vestræ prudentiæ videtur idoneum, revertamur. » Hæc dicens, perfidissimus ipse, sine dubio jucundabatur, quia perisse audierat, quos non minori quam Turcos invidentiæ exsecratur.

[XXVII.] At Guido audito fratris Boemundi Francorumque discrimine, tam ipse quam familiares ac necessarii ejus vehementissimis ejulatioibus complorantes, etiam adversus ipsum Dominum, sumpta jam merito, ut putabant, jurgandi audacia, conque- rebantur, dicentes: « Deus omnipotens, judicium cuius **416** a recto nunquam exorbitat, qui super sortem justorum nullo modo peccatorum sceptrum relinquit, cur populum, qui parentes, uxores, filios, honores eximios, solum naturale reliquerat, imo pro tui desiderio sese quotidianis crucibus mortique tradiderat, nefandorum hominum gladiis ferendum, absque subsidio tuæ protectionis objeceris? Plane si verum fore constiterit ut ita eos siveris profanis manibus internecionis exitio tradi, quem deinceps reperies tuis mandatis obtemperare volentem, cum te ad tuos defendendum universi amodo judicare debeant impotentem? Sed esto. Pro te occidi voveris, gloria et honore eos coronaveris. Certe etsi illis regna centuplicata contuleris, fidei tamen tuæ hominem, et capitis commotionem opprobriumque sempiternum in gentibus feceris. Universum Christiani nominis orbem extremæ desperationis ac incredulitatis foveæ intrusisti, nequissimis vero hominum irrefragabilem contra tuos audaciam perpetuo contulisti. Non erit denique ulterius jam, qui magnum quid de te præsumat, cum eos, qui cunctis mortalibus specialius tibi obsequi putabant, tam indigno subruere sine conspiciat. Die ergo, piissime, qua te deinceps tui fronte vocabunt [*al.*, invocabunt], cum tui tales tuorum exitus exspectabunt? » Has C

A et alias in eis anxietatis et diræ quærimoniæ voces, ferocissimus dolor expresserat in tantum, ut in toto quem tyrannus ille ductabat exercitu, nulli pene episcoporum, abbatum, clericorum, laicorum, nimietate stuporis absorpti, auderent per aliquos Deum invocare dies. Guido autem fratris unanimi- tatem, tantique principis magnanimitatem ad memoriam reducens, replicatis miserabiliter optimis viri qualitatibus, moerorem intimum multis ululati- bus personabat.

Præterea in reditu positus imperator, dum, rupto Francorum obstaculo, Turcos liberius passim ober- raturus jam jamque formidat, his qui sibi militabant hominibus imperat: « Ite, inquit, et imperiali edicto totius regionis hujus homines cogite, universa Bul- gariæ loca vastate, ut cum Turci provincias nostras depopulaturi discurrerint, nihil ad usum pertinens istis valeant reperire. » Vellent itaque nollent, ii qui nostris concurrere festinabant, Christiani vide- licet, reverti cum imperatore coguntur. Et milites quidem præceptum properabant implere tyranni- cum, pedites per angariam sequebantur exercitum, et dum celeritatem equitum assequi affectant, inex- tricabili sese infirmitatis impedimento præcipitant. Passim ergo tanti impatientes laboris deficiunt, et inter eundem innumeri eorum languoribus apprehensi occumbunt. In urbem denique Constantinopo- litanam repedante tyranno, quique per Græcias, in sua unde venerant, remearunt. Hic itaque huic li- bello finis accedat.

## LIBER SEXTUS.

### CAPUT PRIMUM.

Cum in authenticis historiis sanctorum Patrum, Deo auctore, patrata bella relegimus, et pro tantil- lorum hominum pene nulla fide tanta evenisse perpendimus, (non quod beatissimos Josue, David, Samuelem, tantillos appellemus, sed quod excepto eorum merito, cæterorumque quorum nunc usque Dei Ecclesiæ prædicat claritatem), plebis Judaicæ D despiciendam ducimus vanitatem infelicissimos ho- minum, pro solis Deo ventribus servientes, nisi ratio obviaret, placentiores Deo putare possemus quam istos quorum tota spiritualis fuerat servitus. Illis namque a sola idololatria tutis, prospere pro- veniebant omnia, crebræ victoriæ, multa copia, istis vero difficulter vincere, inter vincendum damna frequentia, raræ opulentiae, continuæ quidem, et tunc crudelissimæ egestates, cum ii non militarem, sed monachalem quantum ad parcimoniam sancti- moniamque pertinet, vitam ducerent. Quod totum ratio gratissima nobis exponit, dum attendimus, quia « Deus flagellat omnem filium quem diligit (Hebr. XII, 6), » et quibus temporalia disciplinæ

rigore subducit, his spiritualia sempiternæ dulcè- dinis affectione disponit.

[I.] *Lancea, de qua prioris libri cap. 4 reperitur. Petrus Eremita dirigitur ad Turcos.* — Igitur post verba Petri illius, cui beato Andrea interprete reve- lationem Dominicæ lanceæ diximus factam, multa populus exsultatione Christianus invaluit, et tanti quem præstolabatur eventus spectaculo de profundo desperationis emersit. Indice itaque illo, ad locum, quem designaverat, ab omnibus curritur, et in Ec- clesiæ Beati Petri secus altare Dominicum fieri fossa jubetur. Tredecim ergo hominibus, a luce prima in vesperum, haustam efferentibus terram, homo ipse invenit lanceam. Videntes autem auditæ visioni omnimodis concinuisse rem gestam, magnam cuncti concepere lætitiā, nec minorem lætitiā, jam contra omnis hostis audaciam. Acceptam hoc modo **417** lanceam cum ingenti extulere gloria, e- ab illa die, de bello agendo cœpere fidenter iniri- consilia. Denique dum primores Christiani agminis, coacto consilio, quid facto opus esset pari sensu eventilant, id antequam prælientur faciendum cen- sent quatenus Turcos primum directa legatione

convenient, ut a Christianorum finium occupatione desistant, nec Christi facere servos extorres, aut mortibus addicere velint, sed se, suo contenti termino, sub propria regione contineant. Accito igitur illo Petro, hujus operis initiis non incognito eremita, et adhibito illi quodam Herluino, utriusque linguae perito interprete, pariter ambos ad profanum principem dirigunt, eisque materiam sermonis imponunt. Qui cum ad gentilis illius tabernaculum devenissent, et admissi horrendo diabolici hominis conspectui astitissent, hujus modi serie peroraverunt.

[II.] « Plurimum principum nostrorum animis miraculum intulisse noveritis quod terram nomini antiquitus Christiano, solida libertate, possessam, adeo irreverenter et improbe introire ac usurpare coeperitis. Cum enim indubie sciveritis, ex nostrarum, quas audistis, assiduitate contra vos victoriarum, Christi nullatenus descivisse potentiam, vestramque adversus ipsum experti sitis parum posse valentiam, nullo modo aestimant quod toties bello pulsati, praeliandi contra Deum audeatis ulterius iterare demeritam. Unde jam unanimiter arbitratur quod prudentia vestra non ob aliud hucusque convenerit, nisi ut per Christianos, qui nobiscum versantur pontifices, fidei nostrae dogmate imbuatur possit. Procul dubio namque scimus, quia nequaquam de vestra salute curatis, sed [at., si] contra catholicam credulitatem bella tentatis. Petimus ergo pariter, vestrae consulentes inscientiae, ut ab hac praesumptione cessetis, scientes quia beatus Petrus apostolus, Deo praebente, eam sibi arrogat, cujus primum minime antistitem se ignorat, et quam nostro, licet peccatorum, officio, restituere ad Dei cultum, quam illam imbuatur, cogitat. A principibus etiam vobis substantiam, quam detulistis, universam referre, summa liberalitate conceditur; nec si pacifice recedatis, aliquis nostrorum vobis laesionem quamlibet molietur. »

At Curbaran dictorum Petri magnificentia praecordialiter laesus, jam Turcorum, qui astiterant, his auditis, immaniter ferociente superbia, ait :

[III.] « Terram, quam dicitis vestrae ab antiquo Christianitati exstitisse subjectam, nostram, nobisque omnimodo jure debitam probabimus, praesertim cum eam nationi, vix feminas aequiparanti, mirifica virtute tulerimus. Porro ingenti desipientiae deputamus quod vos, venientes a finibus terrae supremis de nostris nos nimiamini, imo tota virium collatione conamini propulsare sedibus, cum vobis ad id explendum suppetant non opes, non arma, non numerus. Christianum vero nomen, non modo non excipimus, sed abruptissima despectione respicimus. Et, ut ea quae intulistis brevi clausula finiamus, vos qui legatione fungimini, ad vestros principes ocius revertimini; eisque dicite: Quia si nostrae conditioni fieri desiderant consimiles, et Christum diffiteri, cui videntur acclines, nos non hanc eis tantum provinciam, sed et majoris opu-

lentiae et amplitudinis dabimus terram, hisque castellis ac urbibus gratuito dilargitis, nullos ipsorum patiemur pedites, sed generaliter cunctos instituemus equites, et ubi ritus pariter indifferentes habebimus, de mutua pariter amicitia, et contiguitate gaudebimus. Quod si a proposita deliberaverint exorbitare sententia, incident, sine dubio, in visceribus mortis exitia, aut aeternae subibunt captivitatis exsilia, servituri utique tam nobis quam posteritati nostrae per saecula. » Dixerat, ac celeriter legatione reversa, militiae Christianae ducibus notificata sunt omnia.

## CAPUT II.

[IV.] *Ad Deum piis exercitiis confugiunt Christiani.*

— Exercitus itaque, in arcto admodum constitutus, dum istinc crudeli vexaretur inedia, illinc dira gentilium, qui se prorsus ambierant, formidine roderetur, tandem ad divina sese subsidia refundentes, jejunia tridua Podiensi magnifico institutore celebrant. Litanias supplices ab ecclesia in ecclesiam explicant, confessione peccatorum sincera se mundant, et episcopali vel sacerdotali consequenter absolute promerita, corporis ac sanguinis Domini sacramento plena fide communicant, elemosynas, prout potest, quisque largitur, sacrificia ubique divina pro se offerri exorant. Denique sumpta jam ex his securitate, de bello proponitur, ac intra civitatem sena illico acies ordinatur.

[V.] *Ordinantur acies ad pugnam.* — In prima acie in his videlicet, qui primas vires ictusque Turcorum exciperent, exstitit Hugo, juxta sui nominis qualitatem vere magnus, adjuncto manui ejus universo Francorum agmine, et praeter caeteros Flandrensi comite. Audivi de hoc ipso regio homine, quia, antequam de praelio ageretur, suus eidera dispensator, non parvo pretio pedem cameli emerat, hoc nempe magis ejus esui competens reperire non potuerat. Quem dominicum hominem victualium insolentia adeo extenuayerat ut vix equitare sufficeret, et cum suggereretur ei quatenus non ad bella procederet, sed vel cum castelli obsessoribus in urbe maneret: « Absit, inquit alacriter, plane vadam, et utinam cum morituris funera illic beata contingam! »

[VI.] Porro in secunda acie, dux eximius Godofridus **418** cum suo locatur exercitu. Tertiam Northmannorum comes Robertus, cum suo cuneo fecit. Quartae praefuit vir spectabilis Podiensis episcopus, ferens secum lanceam, quae recens inventa fuerat Salvatoris. Haec constitit ex suo ipsius et Raimundi Sancti Egidii comitis comitatu. Ipsius autem ad expugnandum castrum, ne in civitatem oppidani desilirent, praesentia desedit in turbe. In quinta acie fuit Tancredus cum suo agmine. In sexta, Boemundus cum sua postremus incessit militia.

[VII.] *Præcedunt viri ecclesiastici sacris vestibus induti.* — At episcopi, presbyteri, clerici, ac monachi, ecclesiasticis ornati induviis, praemissis pari-

ter processere crucibus, decertaturos votis studentes adjuvare flebilibus, et ipsi quoque præstolantes, si suos cædi contingeret, martyrii munus. Quidam certaminis exitum de mœniorum eminentia prospectabant, Dominicæ crucis signa præ manibus exhibentes, et exinde procedentem exercitum consignantes. Eo ergo quem præmisimus ordine, per eam, quæ erat ante eorum fanum, quod Mathomariam nostri dicunt, portam, adeo pedetentim lenteque prodeunt, ut etiam cuilibet aniculæ infirmanti, necesse nullatenus videretur temperatiorem habere gradum. Deus omnipotens, quantis illic animorum rugitibus clamabaris, et famè diutina fatiscentibus quorumque corpusculis, rapidissimus, ex timoris instantia, in tuas altissime aures miserorum cordium dolor ascenderat! Quantis anxietatibus mens corpori tunc residua agebatur! Et cum cogeret imbecillitas desperare victoriam, sola Deus in mentibus omnium, pia pro te sufferentia tractabatur. Mœrore præcordia quatiuntur, et exsuccatum longa inedia caput lacrymarum concutiebat ariditas. Jam exterioris hominis deficiente materie, spiritualium desideriorum violentiæ concrepabant. Bone Deus, quidnam rei hujusmodi devotionibus poteras denegare, quos tantis æstibus conspiciebas, imo faciebas ardere? Dum namque considero in illis, a facie, militarem ferociam, ab intimis, martyrii præponderare modestiam, reor et censeo a sæculis ullis exercitibus parem in utraque parte non fuisse constantiam. Hos revera dixerim tunc clamasse in cœlum, hos sacris fateor insonuisse tubis, qui non virium robore, sed singulari exercebantur ausu mentis.

[VIII.] *Christianos irridet Curbaran: qui nihilo minus timore percussus fugam meditatur.* — Interea Curbaran conspicit exeuntes, et dum alterum alteri succedere lentis attendit egressibus, eorum paucitate quam putabat irrisa: « Sinite, inquit, egredientes progredi, ut magis valeant cum fugerint a regressu civitatis excludi. » At ubi universus exercitus portas excessit, Curbaran intuitus Francorum gentem ordine numeroque pollentem, tum demum intremuit. Illico suæ majori domus, jam de fuga nutabundus, imperat ut, si a prima castrorum parte succendi cerneret ignem, emisso præconio statim edici faceret, per diffusum ubilibet hostem, Francorum cuneum captare trophea victorem. Cœpit interim Curbaran sensim vestigia ferre retrorsum, ad montana contendens; nostrique illorum prosecutioni irrefragabiliter imminebant. Præterea Turci, supervacua calliditate, se dividunt, parsque eorum circa plagam maris inambulat; pars Francos immobilis supervenientes expectat, tali nostros æstimantes ambitu concludi posse. Quod nostri attendentes, ausu quodam præsumptivo, sese itidem, intensa in eos acie, a cæteris divisere. Sed hac sua insolentia, ipsi ea die sese solos nostrò exercitui damnium ferere, dum vix, præter aliquos equites, peditem ulli vivi evasere. Hujus temeritatis motor,

A cum quibusdam aliis exstitit quidam nostras, Clarendaldus de Vendoilo nomine, qui in his quidem celeberrimus, in illis provinciis nihil gessit utile.

*Prælium committunt Christiani.* — Interea septima acies, contra illos maritimos, ex duabus aciebus, ducis scilicet Godefridi, et comitis Northmanniæ sumpta, contextitur, et Rainaldus quidam comes eidem præficitur. Ibi tota acrimonia, eo die, exstitit præliorum, nostrorum enim plurimos sagittarum ictibus exstinxerunt. A Pharphari autem, flumine scilicet, hostium equitatus usque ad montana porrigitur, quæ a se duorum millium spatio disparantur. Gentilium ergo phalanges parte ab utraque prosiliunt, et Francorum cuneum, quos nostri Turcorum primis incursibus, quasi fortiores objecerant, sagittis jaculisque configunt. At qui præerat regiæ mentis Hugo magnificus, a paterna magnanimitate non degener, inter hostium jactus ad subjectos exclamat: « Patimini, inquit, et secundos ac tertios audacter præstolamini ictus, quia isti sunt recessuri dicto citius. »

[IX.] *Pro his pugnat Christus.* — Et ecce, copiarum innumerabiles cœperunt de montanis emergere, quorum et equi et signa multo candore nitebant; nostris autem maximus ad eorum contuitum stupor increvit, verentibus utique ne contrariæ venirent adminiculum ferre parti, donec comperiunt id fore, etiam visibiliter, sibi præstitum adiutorium Christi. Quorum specialiter fuisse duces opinati sunt gloriosos post militiam martyres, Georgium, Mercurium atque Denietrium. Hæc a nostrorum plurimis visa, et cum aliis quæ viderant retulissent, plena, ut par erat, fide sunt credita. Et si Machabæis, olim pro circumcissione et carne porcina pugnantibus, evidens apparuisse legitur cœleste suffragium, quanto amplius his debuit, qui pro repurgio Ecclesiis adhibendo, et statu fidei propagando, fusi sanguinis Christo detulere servitium. Primi ergo illi hostes, qui a maris parte constiterant, tanto nostræ gentis obstaculo sese repercuti **419** non ferentes, focos herbæ subjiciunt, hoc videlicet fugam signo illis innuentes, qui, dum prælium fieret, tentoria servaverunt. At illi signo moti, pretiosioribus quibusque direptis, fugam ineunt. Franci vero, ubi potiores eorum vires agnoverant, ad eorum scilicet tentoria contendebant.

*Dimicantes quid soleant Turci.* — Porro dux Godefridus, Flandrensisque comes, Hugo denique Magnus his qui crepidini fluminis adequitabant junctis nisibus ingruiebant. Hi plane tres cum suis, Dei Filium pro se crucifixum præ oculis appendentes, universæ eorum frequentiæ fortiter immerguntur. Ubi vero et alia nostrâ agmina id viderunt, totum in adversas acies animositate se ingerunt. E regione, hostium etiam multitudo, rabie intoleranda conclamans, et ipsa concurrat. Est autem hujusmodi eorum mos in acie positorum ut canis æreis, quibus pro hastilibus utuntur, et cymbalorum sinuitibus

terrificisque vocibus infinitos fragores emittant, ut vix equi hominesque a tanti sonitus terrore subsistant. Sed nihil eorum tunc valere conatus, penitus eorum sunt exinanita molimina. Cœpto etenim nostri bello, primò hostes profligavere conflictu, et ad eam, quam præ mentibus dudum habuerant, fugam, celeri expediuntur effectum. Quos tamen nostri, irremissa instantia, per castrorum suorum medium prosequuntur. Nec spoliolum hinc inde jacentium cupidine raptabantur, Christi inimicorum solo pasci cruore malentes. Persequuntur illos itaque ad pontem usque Pharphareum, et Tancredi usque castellum. Occupaverat ergo, illis recedentibus, campum spoliolum gloria grandis. Stabant ibi, ab hominibus quidem inania, auri autem et argenti ornamentorumque quamplurimum, non egena tentoria, ovium, caprarum, bovum fusa ubique pecuaria, equorum, mulorum, asinorum copiosa subsidia, frumenti, vini ac farinae, collata sine discretione obsonia.

*Prælium adversum fecerunt Turci. — Christiani grates Christo rependant urbemque ingrediuntur cum triumpho.* — At Syriæ Armeniæque coloni, qui in illis versabantur partibus, comperientes Francis insperatam cessisse victoriam, obvios fugientibus Turcis se ubique præbentes, ad montana concurrunt et quoscunque comprehendunt, interimunt. Nostri præterea redeunt, et immenso cordis jubilo, incomprehensibilia præconia rependentes suo cooperatori Christo, cum triumpho cœlestis honore civitatem introeunt. Ille autem, qui urbis præerat præsidio, videns militiæ principem, nostris insistentibus terga vertentem, omnino intremuit. Et perpendens minus tutam amodo castelli fore sibi custodiam, signum cuiuspiam nostrorum principum, postposita dilatione, exostulat. Comes Sancti Egidii contiguus loco, ubi hæc petebantur existens, signum proprium petitori exporrigi celeriter mandat. Quo ille castrensibus excepto, turri præfixit. At Longobardi, Boemundi favore omnium æmuli aliorum; ipsius enim atrocitudo nitebantur, principi castrum illius inclamant. « Hoc signum, inquiunt, non est Boemundi. » At ille cuius esset rogatus, cum didicisset, quia Sancti Egidii comitis, deposuit illud, comitique restituit. Petitque Boemundi et accepto, securitatem pariter accepit, ut de his qui in oppido secum erant, si qui nostræ fidei jungi vellent, cum ipso Boemundo copiam remanendi haberent; sin alias, absque ullo sui ipsorum incommodo recederent. Ad jura itaque Boemundi concedente castello, et ex ejus officio ad oppidi custodiam hominibus inductis, post paucos dies baptismum suscepit is, qui castrum reddiderat, et cum eo si quis Christiano nomini communicare maluerat. Si qui suis hæere legibus voluerunt, et propria super isto libertate potiti sunt; et usque in Sarracenorum terram, ipsius Boemundi comite, educti sunt.

[X.] Hoc bellum, quarto Kal. Julii, in suæ passionis vigilia Petrus et Paulus egerunt, ejus urbis miseræ condolentes, et novorum civium exitia non

ferentes, qui eas eliminaverant quæ templum Dei Sanctum attaminaverant gentes. Ipsi namque miserescere jure debuerant quam utrique prædicando docuerant. In ecclesiis plane stabula constituebantur equorum, et in parte ipsius majoris basilicæ Beati Petri, Mathomi sui erexerant domum. Victi denique hostes cum hac illacque diffugerent, montes ac valles, rura ac nemora, calles et avia quibusdam semivivis, aliis mortuis, sauciis innumeris opplebantur. Repentiña ergo Dei miseratione respecti, diuturnæ famis calamitatem celeri felicitate mutarunt, ut ubi duobus pridem solidis ovum vendebatur, hos vix denariis duodecim distraheretur, et ut brevi omnia fine claudam, ubi inediae rabies incesserat, ibi tanta pecuniarum omniumque victualium ubertas accessit ut subita emersione passim exoriri videretur omnis plenitudo rei, et aperuisse putaretur Dominus cataractas cœli. Tanta tentoriorum numerositas exstitit, ut cum quique nostrorum tabernacula diripissent, ditatis omnibus, jamque prædaram sarcinas fastidientibus, vix invenirentur qui raperent. Nec paupere occupante rem quamlibet ditior ullus superveniens violentiam inferebat, sed alter alteri sine contentione cedebat.

### CAPUT III.

420 [XI.] *Antiochiam imperatori offerunt duces Christiani.* — Post hæc principes nostri, dux Godfridus Sancti Egidii comes, Boemundus, Northmanniæ comes, Robertusque Flandrensium, et cæteri omnes, acto pariter consilio, Hugonem Magnum, et Balduinum comitem de Montibus, pluresque alios illustris nominis viros, ad imperatorem dirigunt, ut urbem Antiochenam reciperet, et quæ nostris fuerat pactus expleret. Iere siquidem, sed postmodum ad eos a quibus missi fuerant reditum distulere. Quodam enim in loco consecuti a Turcis, quibus equi ad manum fuere, elapsi sunt, quibus procul, aut captivi abducti, aut ferro finem sortiti sunt. Comes de Montibus, cui infortunio succubuerit, adhuc nobis minime certum est. Hugo autem Magnus, quare reditum suum detrectare voluerit hæc aliquibus videtur occasio. Cum esset alias strenuitatis immensæ, in procurandis tamen his, quæ usibus tanti hominis sufficientia crederentur, minus se sollicitum exhibebat, et ideo vir honestissime delicatus, inter eos, qui aut tenaciores erant, aut in his contrahendis acriores, quibus aut major erat vel in nullo secundus, egere timebat. Sed de ejus reditu, juste nemo queri debuit, qui postmodum, ad hoc idem postliminium faciens, martyr et optimi semper militis nomine insigniendus, occubuit.

[XII.] *Agunt de Hierosolimitano itinere. — Diversæ Raimundi incursiones in Turcos.* — Denique non multo post, tractatum est quomodo Hierosolymitanum itineris, pro quo tanta tulerant intentio consequeretur effectum, idemque populus, qui ad id desiderantissime aspirabat, qualiter interim regeretur, donec ad rem esset ventum. Perpenderant plane proceres, quia inter eundem multa æstivo tempore



inaquositas habeatur: et idcirco, ad Kal. usque Novembris differenda profectio iudicatur. Interim ergo assentientibus huic consilio cunctis, seniores exercitus per urbes et oppida, sibi ad invicem distributa et acquisita, se dividunt, et ubique per subjectos sibi populos, a præconibus celebrari præcipiunt, quatenus si quis eorum egeret, sub donativipactione potentioribus adhæreret. Fuit inter alios vir equestris ordinis, armorumque exercitio summo-pere præminens, de primoribus comitis Sancti Egidii necessarijs existens, Raimundus nomine, cognomento Pilitus, cui et militum et peditum plurimi sese contule. Huic itaque, et pro sui munificentia, et pro ingenita industria, multis applicitis, conflato non exiguo exercitu, itur in Sarracenorum terram, castrumque aggrediuntur quod dicunt Talamaniam. Oppidani vero idem, cum essent Syri, a præfato sunt viro propria statim deditioe recepti. Quo intra idipsum municipium octo commorante diebus, nuntiatur eidem haud procul inde haberi castrum Sarracenorum, innumerabili vulgo frequentissimum. Ad hoc irrumpendum dum rapidissimo ferrentur assultu, Deo penetrante, subigitur. Habitatoribus ergo correptis, qui Christiana sacramenta suscipere acieverunt, servati sunt incolomes: qui detrectavere, necantur.

His explicitis, Deo gratias redhibentes Talamaniam revertuntur, et tertia die inde digressi, ferocissimam munimentis, ac variarum gentium coactione superbam civitatem, vocabulo Marram expectunt. Hæc prælibato contigua erat præsidio, inquam a circumjacentibus castris ac urbibus præcipue ab Alephi, Sarracenorum Turcorumque sentina confluxerat. Quibus phalanga gentilium obviam dimicatura processit; nostrique se æstimantes cum eis posse pro more bello decernere, cita illorum sunt tergiversatione decepti. Attamen hostes idem, creberrime prodeuntes, non desistebant lacessere nostros. Tota itaque dies, utrarumque partium vicariis incursibus recursibusque occupata subducitur. Acerrimus ergo nostros cum decoqueret æstus; et inusitata ariditate sitis quorumque interiora fatiscerent, remedio nullatenus suppetente, voluerunt ea nocte juxta eandem urbem tentoria ponere. Civitatenses autem cum subintellexissent nostros aliqua ex parte nutare, Syri enim primi de fuga cœperunt agere, acrius eis ex eorum facti propensa pusillanimitate feroces, jam non verentur insistere. Qua irruptione vexati, animas Deo, studio pietatis extrusas quam plurimi reddiderunt. Hæc finalis eorumdem dies, quinto Julii mensis die facta dignoscitur. Residui autem Franci Talamaniam regressi, cum suo duce Raimundo plurimis desedere diebus ibidem. Antiochiæ vero commanentes, multa se tranquillitate opulentiaque gerebant.

[XIII.] *Aimarus Podiensis episcopus migrat e vita.* — Sed hanc eorum serenitatem, occulta, qua nescimus, dispensatione, obscurissimo confestim turba-

(33) Desunt in ms. Remensi Aimari dicta.

vit nubilo Deus. Is enim qui eos rexerat, qui interiorius exteriusque eos piissime foverat, vir Deo sæculoque spectabilis, Podiensis episcopus Aimarus, ægritudinem incidit, piique sudoris labores, perpetuæ requietionis sabbatismo detergere ei Omnipotens largissima miseratione disposuit. In ea itaque, quæ vocatur ad Vincula sancti Petri, festivitate decessit, eumque cui regni cœlorum claves, ac solutionum pertinent potestates, et absolutorem reperit, 421 januarumque cœlestium introductorem commeruit. Oboritur illico in Christi universo exercitu, acerbissimi doloris tristitiæque nimietas, et dum frequentes misericordissimi hominis beneficentias, cujuslibet ordinis sexus et ætatis quisque recenset, inconsolabiliter, dum nulla præstolatur remedia, moeret. Tanta ad ejus funus, tamque præcordialis ipsorum principum conclamatio fuit ac si generalis interitus denuntiaretur illis. Tantum ad ejus nec dum sepulti feretrum, ab omni illa, cui paterne præfuerat, gente pecuniarum oblatum est, quantum uspiam gentium ad altaria qualibet, sub tantumdem spatio temporis deferri, non vidit, ut arbitror, ullus. Quæ quidem pauperibus statim pro ipsius anima tota sunt dilargiti. Horum namque, dum adviveret, gesserat, tanta sollicitudine curam ut divitibus id præ omnibus in dies duceret inculcandum, quatenus egenos diligenter, eorumque misericordiis insisterent, ipsos asserens suæ ipsorum vitæ custodiam.

*De egenorum sublevandis miseris egregia Aimari dicta.* — (33) Judicium, inquit, sine misericordia ei qui non fecerit misericordiam. Nisi enim minoribus vestris, tamen naturæ consortio comparandis, humanitatis sinum præstiteritis, ea quæ vobis et illis non dispariter a Deo creata, a vobis tamen inæqualiter correpta noscuntur, non eis communicaveritis, divinæ procul dubio vobis ostium misericordiæ percludetis. Hos, inquam, quorum reficimini gratia, aliquibus honorum vestrorum particulis refovete, certi, quia sicut ipsi temporaliter sine vobis, ita vos sine illis non potestis in sempiternum vivere.

Hæc hisque similia vir mirabilis, crebris orationibus eis ingerens, memorabat.

#### CAPUT IV.

[XIV.] *Raymundus S. Egidii comes Albaram urbem occupavit, cui episcopum præfici curavit.* — Igitur Raimundus Sancti Egidii comes Sarracenorum provincias intrat, et ad quamdam urbem quæ appellatur Albara exercitum ductat, quam, ubi ei manus admovit, continuo eam cœpit, et omnes, quos ibidem reperit, Sarracenos mulieresque peremit. Quam continuo subactam, fidelibus, ut potuit, colonis instaurat, consultisque prudentibus viris, episcopum eidem urbi censuit ordinandum, qui paulatim ethnicos, Christi fidei documentis imbueret, et in fanis ipsorum, repurgio primum adhibito, pietatis mi-

nisteria ac regenerationis mysteria dispensaret. Virum igitur ætateabilem, scientia prædicabilem eligunt; eumque Antiöchiam consecrationis gratia ducunt. Qui institutus antistes, Hierosolymitanæ profectionis persecutionem non idcirco neglexit; sed instituto quodam, qui se ad id officii ultro obtulerat, ad custodiam præsidii urbis præfecto, cum aliis perrexit. Is, valde insolita ibi usus audacia, paucissimis, quia censuum ita tenuitas exigebat, sibi eomitibus ascitis, civitatis asservare cœperat arcem. Et quia Sarracenis idem locus jam fiebat infrequens, rarissimi qui remanserant gentiles ejus juri se mancipant, eique reditus, tantum ut vitam sibi concederet, de proprio labore ministrant.

[XV.] *Disceptatio de Antiöchenæ urbis dominio Boemundum inter et Raymundum.* — Præterea Antiöchenis plurima fortuna undecunque florentibus, Omnium Sanctorum dies festivitatis instabat, quo terminus iterandæ expeditionis præstitutus fuerat, cum ecce principes, sui non immemores propositi, apud Antiöchiam pariter coiere, consiliumque ab alterutris quærere cœpere, quatenus, cujus causa venerant, iter quirent ocus expedire. At Boemundus, antequam Dominica militia motum faceret, super ea quam sibi pacti fuerant civitatis habuit redditione tractatum; sed Sancti Egidii comes nullatenus Boemundo præbebat assensum, dum veretur illud quod imperatori fecerat sacramentum. Quapropter proceres, inter utrosque mediis incedentes, in Beati Petri ecclesia sæpius glomerantur. Referebat Boemundus urbe sibi a Pyrro prodita, omnium ex ea partes, ipsorum principum sibi largitione, concessas. Sancti Egidii contra refert quia jurejurando astruxerat Constantinopolitano principi restituendam civitatem, salva persolutione pactorum sibi, et hoc totum factum ex consilio Boemundi. Interea pontifices, qui altercationi dirimendæ institerant, cum Godefrido duce Flandrensi atque Northmannico comitibus advocatis, cæterisque senibus additis, seorsum oratione cujusque audita, se segregant, ut ventilata, ex collatione causarum, sententia, judicium proferre deberent. Sed perpensis queritantium dictis, quasi neutri super isto faverent, cum ad conventus frequentiam revertissent; dum ad invicem tantos viros irritare verentur, judicium distulerunt.

Quod ex industria factum comes ipse comperiens, «Ne, inquit, contentio præsens Christi fidelibus generet turbam, sepulcrique Dominici videatur protelata libertas, ne cupiditatis nævo, parte ex aliqua notabiles æstimemur, parium meorum, præsentium principum, sententiæ me faurum profiteor; salvo eo quod me Constantinopolitano principi spondisse invitum vos, qui adestis, fratres et domini, scitis. Nec mora, Boemundus et ipse hujusmodi dictis assensit. Ambo ergo, omni jam lite submota, dextras, fide media, episcoporum in manibus præbent, constantissime asseverantes quod nullo modo Dei militia eorum deinceps jurgiis turbaretur. Boemundus itaque sumpto consilio castrum de montanis, viris

victualibusque communit. Comes itidem S. Egidii cum suis consilium communicat, quatenus palatium Cassiani quem patrio vocabulo Admiravim vocitant, et turrim quæ portæ præeminebat pontis, ex parte videlicet portus Sancti Simeonis, stipendiis largioribus inferciat.

## CAPUT V.

[XVI.] *Antiöchenæ civitatis descriptio. Pontifex patriarchatus honore insignis. Sub se centum quinquaginta tres episcopos habet. — Spatio octo mensium et diei unius obsessa fuerat Antiöchia. De infelici Pyrri nece.* — Antiöchena civitas incomparabiliter est decora, nulli ædificiorum majestate secunda, situ placens, aere impassibili, vinearum fertilis, territorii ubertate secunda. Ab oriente, quatuor montanorum proceritate procingitur, ab occidentali plaga, fluminis cujusdam, sacræ paginæ non incogniti (*IV Reg. v, 12*), quod Pharphar dicitur, piscium feracissimis undis propter muros alluitur. In altiori montium, castellum miraculo dignum præeminet; sed impenetrabili securitate præstantius; inferius, civitas plenissima gloriarum, et veteris pompæ monumentis adhuc superba nobilibus, trecentas et sexaginta ecclesias suis cingens ambitibus. Pontifex urbis, ex apostolica successione, patriarchii honore insignis, centum quinquaginta trium episcoporum sibi appendicium privilegio promovetur. Gemino est civitas circumdata muro, altero quidem mediocri, altero autem incredibiliter lato, et præter solitum procero, saxisque exstructo majestate enormibus circumpositis eidem quadringentis quinquaginta turribus. Refert Hieronymus in quinto explanationis in Isaiam libro, urbem Reblata, in qua rex Nabuchodonosor regis Sedechiæ oculos eruit, et filios ejus occidit, hanc esse Antiöchiam. Fertur vero eam ab illo antiquiore Antiöcho, cujus potentia plurima monimenta supersunt, suscitatum, et quinquaginta subjectorum regum, quos et municipales ejus astruunt, cooperationibus, tanta præsidiorum eminentia, tanta ædium varietate compositam. Quod quidem falsum est, cum ipse Pompcius Troguus verissime a Seleuco referat rege, sub paterno nomine institutam, et ab ipso deinde vel sequentibus regibus auctam, sicut sub matris Laodices nomine, condidit et Laodiciam, ex proprio, Seleuciam. Huic obsidendæ quarumcunque machinarum balistarumve tormenta nil poterant, et nisi proditio Pyrri obsessores adfuisset, imo Deus per quos voluit adjuvisset, incassum Francica magnanimitas famem cæterarumque miseriarum ibidem detrimenta tulisset. Istic desederunt nostri civitatem urgentes obsessam per octo menses unumque diem. [XVII.] Postmodum vero et ipsi fuere conclusi per tres hebdomadas, innumerabilium gentilium conflante frequentia, et superatis demum ipsis, item illic deguerunt per quinque mensium octoque dierum spatia, cum plebs eadem a suis principibus Hierosolymam sollicitatur itura. Sed quia præfati Pyrri memoria mihi videtur deinceps non habitura locum,

quem finem habuerit intimandum. Christianitatem plane susceptis sacramentis professus fuerat Boemundus, sacro in lavacro, ex suscipiente nomen acceperat, Hierosolymitanæ obsidioni comes nostris ac cooperatores extiterat, eaque capta Antiochiam redierat. Ubi cum præconium emisisset, quatenus, quicumque in urbe urbisque vicinia, Christianus egeret, secum in patriam remotiorem, ubi multas haberet possessiones, veniret, pollicens quod præclaris muneribus quemque ditaret, hac spe vulgus conflavit sibi immodicum, et in suam, uti dixerat, regionem fertur abduxisse deceptum. Qui cum ad sua oppida devenisset, partem militiæ sese comitantis hos exsilio, illos morti prodidit, et nisi ad alios, quorum numerositas extra castrum fuerat hospitata, verbum de prodicione venisset, fugaque miserabili aut elabi, aut delitescere licuisset, universorum libertas, aut gladio aut captivitate periisset. Ibi prorsus, Christianitatem deserta, veteris luxuriæ et gentilitatis inquinamenta resumpsit. Nec id injuria. Si enim Pyrrus Græce, rufus est Latine, et infidelitatis nota rufis inuritur; isdem ergo a sua minime linea exorbitasse probatur.

#### CAPUT VI.

[XVIII.] *Marram oppugnat Boemundus.* — igitur Raimundus Sancti Egidii comes suum ab Antiochiâ exegit exercitum, cum jam properaret November ad exitum, et duabus civitatibus inter eundem, Rugia videlicet et Albara transmissis, quarto demum die, finem faciente Novembri, Marram pervenit ad urbem. In quam copia ingens Sarracenorum, Turcorum Arabumque confluerat, quam comes postridie quam venerat, exertis omnino viribus aggredi parat. Nec morâ, Boemundus cum exercitu comitem persecutus, quadam die Dominica propter castra deposuit [al., posuit]. In crastinum tanta ad urbis muros animositate concurrunt, ut hærent parietibus scalæ, murosque sub ipsos niterentur gradibus. At civitatenses, penitus expertes ignaviæ, tanta instantia restitere ut nihil nostrorum ea die valeret molimen efficere. Tum Sancti Egidii comes, suos cassum laborem cernens **423** insumere, castrum quoddam ligneum, multi laboris ac procèritatis, suis mandat erigere, quæ machina quatuor vehebatur rotis, in cujus summitate militum multitudo constitit, subter vero, armata militia muro eam civitatis, juxta quamdam turrim, magnis impulsibus admovebat. Econtra urbani haleare celeriter ædificant instrumentum, quo jactis ingentibus saxis nitebantur debilitare castellum, in tantum ut frequens lapidum ictus, et machinæ damnum, et nostris minaretur interitum. Injectis quoque Græcis ignibus, super phalam moliebantur incendium; sed eorum Deus super isto fefellit animum.

*Acerrimus conflictus.* — Eminebat ergo ædificium muro urbis; et inter has partium collisiones, animos pugnantium ululantis tubæ tumultus exciverat. Interea milites ex nostris quidam superius phalæ

A ejusdem obtinentes solarium, Guilelmus videlicet de Montepislerio, aliique quamplurimi, maximis illos, qui in mœnibus propugnabant, concutiebant saxis, in tantum ut clypeo plerumque percusso, et clypeus et clypei dominus jam inutiles prorsus devolverentur a muro. Quidam autem hamos in hastilibus ferreos habentes, Sarracenos propugnacula defensantes obuncare et ad se corripere nitebantur. Is hinc et inde conflictus vix vespertinis ad tempus omittitur horis. A tergo itaque castrum, presbyteri, clerici ac monachi sacris, pro suo quisque gradu, vestibus adornati, pro instanti negotio Deum attentissime precabantur, quatenus gentilitati vires adimeret, fidei propagatoribus adaugeret. Altrinsecus e regione machinæ alii milites, scalis positos mœnibus imminabant. Nec paganos detinebat inertia, quin eos rabidissima ferocitate depellerent. At Guilferius quidam, eorum rebellionis impatiens, murum primus cum manu quidem, sed valde parva, conscendit. Illico civitatenses tanto ejus præsumptores audaciæ furore pervadunt, spiculis eos ac sagittis urgendo, ut aliqui, ipsorum irruptione perterriti, sese de muro demitterent. Pars vero quæ remanserat tandiu inter hostium jacula constitit, tandiu, cedere dedignata, eorum violentias armorum industria retudit, donec qui subter erant murum suffoderent. Mox itaque ut urbani muri se conspiciunt suffossione damnatos, solius fugæ jam præsidio innitentes, ad urbis interiora concedunt. Dies erat, quo hæc geri contigerat, Sabbathum, cum peteret jam sol declivis occiduum, explicato Decembri undecim promotione dierum.

Confestim per interpretem Boemundus Sarracenorum primores aggreditur, quatenus cum propriis militibus, parvulis ac mulieribus, omni pariter contracta substantia, intra quoddam sese palatium, quod erat supra urbis portam, cohiberent, spondens quod eis vitam omnino protegeret, sua suosque defenderet. Hoc modo civitate obtenta, quidquid in foveis reperere, vel domibus, hoc suis quique proprietatibus asciverunt. Facto denique, exacta nocte, crepusculo, si quem gentilium reperiri contigerat, discurrens ubique nostrorum turba maclabat. Nulla civitatis portio vel minima fuerat, quæ Sarracenorum cæde vacaret, nec angiporta urbis jam pervia esse quibant, quia cadavera paganorum publicos calles opplebant. At Boemundus eos qui se memorato palatio, uti ipse jussit, intruserant, pervasit, quæ habebant abstulit; alios mori addixit, alios Antiochiam ductos vendi jussit. Mense autem integro, quaternisque diebus, hic Franci fecere moram.

Ac ibi difficilem gens tulit esuriam.

Ibi quidam ex nostris, dum aliquibus, imo omnibus necessariis indigent, nullis quæ direptioni suæ forent apta adjacentibus, mortuorum Sarracenorum ventribus temeratis, ausi sunt ipsorum intestina rimari, quia audierant aurum argentumque, ab eis in arcto positum, ob custodiam solere glutiri. Alii carni frusta cædentes, ex ipsis coxisse et comedisse feruntur. Quod tamen tam rarum adeoque

latens exstiterit ut omnibus utrum idem fieri ullo modo potuisset pene dubium sit.

## CAPUT VII.

[XIX.] *Boemundi et Raymundi simultas recalescit.*

— Interea Boemundus eam, quæ inter se et comitem Sancti Egidii fuerat oborta simultas, penitus non omittens, dum sibi comes nullatenus cedit, iratus Antiochiam redit. Nec morâ, comes directis ad præfatam urbem legatis, duci Godefrido, comiti Flandrensium, itidem et Northmannorum, denique Boemundo, Rugiæ (civitas autem est memorata superius) colloquium indicit. Quibus suum accelerantibus adventum consilio generali tractatur, quatenus sic sibi concordibus animis unirentur, ut nequaquam ulterius expeditio Hierosolymitana moraretur. Reperitur omnimodis concordia Boemundus agenda acer et insolens, nisi suæ faveat voluntati comes, Antiochiæ parti cui dominabatur cedens; invenitur comes ad ista rigidior, obtendens quod imperatori præhuerat sacramentum. Hac ergo mentium in sese acerbitate divisi, Sancti Egidiiensis ille Boemundus ac dux pariter, Antiochiam sunt reversi. Isdem rursus de palatii et castelli, quod portæ pontis ~~424~~ urbis præminebat, custodia, militibus suis mandans, ad Marram, quam pridem ceperat remeavit. Atamen, non penitus rationis expers, et in sua pervicacia communia damna perpendens, dum pertinaciæ ejus causa Domini sepulcri cogitur differri libertas, tertio decimo infra Januarium die, vir egregius, nudipes, a Marra civitate progreditur, pervenitque Caphardam, ibique triduo mansit. Illic Northmanniæ comes, simultate deserta, illi conjungitur.

[XX.] *Cæsariensium rex cum nostris iniri fœdus rogat.* — Præterea rex Cæsariensium Sancti Egidiiensi illi comiti frequenti legatione suaserat, quatenus secum solidæ pactionem pacis iniret, spondens quod ubique imperii sui Christianis adjumenta præberet, negotia ciborum, vestium et equorum, omniumque usui pertinentium non negaret. Hac nostri pollicitatione gavisus, juxta urbem eligunt tabernaculorum loca sortiri, Pharthar namque fluvius a civitatis mœnibus haud longe præterfluit; at rex urbis, prospecto tanto exercitu, non multum de talis contubernii propinquitate lætatus, ægre tulit, et nisi ocius inde recederent, mercatum vetuit. In crastinum, duos cum nostris ex suis misit, qui eis vadum fluminis demonstrarent, eosque perducerent quo prædæ aliquid diripere possent. Itaque ab eisdem, quædam subter quoddam nostris oppidum vallis ostenditur, ubi animalium numerositate repleta, quinque ferme millia rapiuntur, frumenti, cæterorumque utilium plurima copia reperitur, e quibus ad integrum equitatus ille reficitur. Castrum quoque idem in jus comitis, sua ipsius deditio, trajicitur; aurum ex eo non modicum cum equis præbetur; nostrisque per omnia, quia nunquam eos læderent, securitas certa promittitur. Sedērunt quinque diebus ibidem. Inde digressi, ad aliud devenere oppidum, quod a gente incolebatur Arabum,

A circa quod ubi disposuere tentoria, dominus oppidi obviam processit, cum comite facta concordia.

*Plures Christiani cepere urbēs.* — Denique prope-rata deinceps motione castrorum, quamdam pulcherrimam civitatem, vocabulo Kephaliam, omnibus opulentam bonis attingunt, in quadam valle positam. At habitatores, Francos ubi advenisse comperiunt, urbem deserunt, alimentorum plenitudine refertis domibus; cum et horti passim exuberarent fructibus; solas sibi salutes subterfugio tueri eligunt. Tertio a præfata discesserunt urbe die, ardua que nimis, et scrupea montana conscendunt, et ad aliam deinceps vallem, non minori, quam ubi Kephalia erat, fertilitate vividam, iterato descendunt; ibique quindecim ferme diebus, substantia jucundati uberiore, sese reficiunt. His quoque contiguum locis quoddam Francis nuntiatur fore castellum; ad id confluxerat multa nimis frequentia paganorum. Quod nostri cum rapidissima obsidione cinxissent; præsto erat ut subigerent, cum ecce oppidani non paucas armentorum copias illis objiciunt; talique lenocinio ut ab obsidione desistant eos ad tempus illiciunt. At summo diluculo admoventes nostri tentoria castris, illud obsidere proponunt. Quem eorum conatum ubi gens pagana persensit, celeri fuga recedunt, vacuumque oppidum derelinquunt. Ingreditur Christiana militia, proflua inibi frumenti, vini, farinae ac olei inesse deprehenditur exuberantia, et si quæ fuissent necessaria.

*Regi Tripolitano pacem negant Christiani nisi Christo det nomen.* — Illic tota affectione, Purificationis beatæ Mariæ festa coluerunt. Illic etiam Camelæ civitatis regis legatos exceperunt. Rex plane idem comiti equos; aurum, argentumque sequēstra legatione paciscitur, pollicitus quod Christianos in nullo offenderet, sed debitam eis reverentiam exhiberet. Rex etiam Tripolitanus comiti mandat, quod grātanter, si velit, cum eo pactum ineat, directis eisdem decem equis, quatuor mulis, et auro non modico. Comes vero ait, nullatenus se cum eo pacifice acturum, nisi fidei nostræ sacramenta susciperet.

Egrediuntur de valle, quam superius memoravi, uberrima; et ad præsidium natura munitissimum in rupis supremo positum, quod dicitur Arhas, D Februariis Idibus, cum esset secunda feria venerunt, viciniamque municipii tensis papilonibus occupaverunt. Quod quidem innumerabilis infercierat multitudo paganorum, Turcorum videlicet, Saracenorum et Arabum, qui præter originis munimentum, fortius illud omnimodis sua pluralitate reddiderant. Contigit ibidem, quatuordecim ex Christiano exercitu viros equites contra Tripolim urbem, quæ fuerat illi propinqua castello procedere non ob aliud, si non fallor, nisi ut valerent quidpiam esui commodum sibi contrahere. Hi, inquam, quatuordecim cum essent, sexaginta circiter Turcos, aliis etiam comitantibus reperere. Qui præ se homines ac animalia, quæ prædati fuerant, plusquam mille quinquaginta deducerent. Qui, sponsionis Domi-

nicæ ipsis exsecutores effectibus, quod « duo fugerent decem millia, et unus mille (*Deut.* xxxii, 30), » exsculpto piis in mentibus crucis signo, Deo annitente, incredibili eos audacia subigunt, senos ex his perimunt, equos totidem comprehendunt.

*Tortosa urbe potiuntur Christiani.* — Porro de Sancti Egidiani comitis equitatu, Raimundus ille, cujus probitas in hoc opusculo crebram exigit mentionem, quem Pilitum cognominari diximus, vir animi acrimonia et armorum industria vehementer **425** egregius, cum alio quodam cognomine viro, qui erat vicecomes officio, Tortosam civitatem expetunt; et primo eam assultu, quem ferocissime intulerunt, non minimum ejus loci indigenas terruerunt. Hic, pro sui munimento, quod plurimum videbatur, gentilium incredibilis populositas, muscarum ad instar, influxerat. Nocte sequenti in quamdam civitatis plagam hospitaturi, imo tentoria fixuri divertunt; focos sine numero per excubias, ac si universus Francorum adforet hostis, instituunt. Expavit et concidit extrema desperatione gentilitas, perpendensque se non posse scuto propriam tueri salutem, censet ad ultimum evitandam quoquo modo vel pedibus mortem. Noctu itaque silenter elapsi, civitatem, totius opulentiae fortunae inferatam, vacuum omnibus habitatore relinquunt, pii, inquam, Scripturae illius imitatores: « Quia pellem pro pelle, et cuncta quae habet homo dabit pro anima sua (*Job* ii, 4). » Hæc civitas quam optimum suo in suburbio, utpote secus mare constituta, habet portum. Postridie conveniunt nostri, totis pervasuri viribus urbem; sed in ipso congregandi molimine prorsus inanem repererunt ab homine. Introeuntes igitur eam, tandiu ibidem deguerunt, donec ad obsidendum municipium, quod supra intulimus, Archas, exinde processerunt. Est autem alia quaedam urbi isti contigua civitas, quae Maraclea vocatur. At ille, qui ei præerat, quem et Admiravsum appellant, nec mora, cum nostris foedus inire parat.

Hos simul, ac horum mox signa recepit in urbem.

#### CAPUT VIII.

[XXI]. *Castellum Archas obsidetur.* — Interea dux Godefridus, Boemundus, comesque Flandrensis, Laodiciam pariter attingere. Sed Boemundus, amicæ sibi Antiochiæ divisionis impatiens, a præfatorum contubernio disparatus, remeavit ad illam. Ipsi vero pari animo contendunt civitatem quamdam obsidere Gibellum, sic enim vocabatur. Ad Sancti autem Egidii comitem Raimundum hujusmodi rumor accessit quod gentilitatis adauctæ vulgus enormiter ingens, contra se prælia destinassent. Qui, propere compellatis militiæ quam habebat universæ proceribus, eos quidnam opus esset facio consuluit. Cui senatus ille intulit nil se utilius huic negotio æstimare quam consortes Dominici itineris, et alios sibi comites in adiutorium convocare. Consuluit denique consilium, mox opus explicuit. Principibus itaque, duci videlicet Godefrido, Flandrensi que Ro-

berto, postquam sui comparis fuit comperta necessitas, cum eo, qui Gibello civitati præerat, acceptis magnificis equorum auri que munèribus, iniere foedera, et adminiculum præstituri, convenerunt ad comitem, quam obsidere cœperant urbe dimissa: Expectationem autem eorundem belli gerendi, rumigera frustravit opinio. Unde pariter conspirati Archas castellum repetere deliberarunt. Ubi cum obstinatis contra idipsum animis desedissent, non multo post Tripolitanos moto exercitu invisere gestierunt, repereruntque, in sui providentia positos, pro moenibus ipsius urbis hostilem manipulum, Turcorum videlicet, Sarracenorum ac Arabum. Quibus nostri debita animadversione pervasis, ad supremum fugæ illico compulere remedium.

Ibi tanta ipsius urbis nobilitas, non modo cædes exstitit, sed ac si e pecoribus, carnificium, ut etiam unda fluminis, quod civitati influit, mistim fuso cruore ruberet, et tali commaculata sanie, quælibet eorum cisterna sorderet. Ex quo eorum mentibus oboriri mox contigit ferale justitium, tantique timoris aculei animos compressere superstitum ut ipsorum nullus, cujuscumque causa negotii, præsumeret extra civitatis muros attentare vel exitum. Postero die progrediuntur nostri ultra quamdam vallem, quæ vocatur Desen, in quam et die tertio post captam Befaliam [*al.*, Cephaliam] venisse eos superius diximus, eamque uberrimam reperisse, et quindecim diebus in illa mansisse, et inventis illic bobus, asinis et ovibus, et multis animalibus, camelorum etiam tribus millibus, rediere cum gaudio, copiosas de his omnibus prædas agentes. Castrum itaque idem tribus mensibus, die minus una, continuis obsedere. Ibi eger Pascha Dominicum quarto Idus Aprilis. Interim ergo dum obsidionis mora hos detinet, classis ipsorum quæ deferendis consueverat victibus inservire, cuidam sibi contiguo portui allabatur, comportans negotia non parva frumenti ac vini, carnis et casei, hordei ac olei, ex quo plurima expeditionem Dominicam opulentia reparavit. Licet autem nullam ibidem penuriam eos pati contigerit, tandiu tamen inutilem, super tantilla re, insumpsisse laborem, sani modum mihi videtur excessisse consilii.

[XXII.] *Lancea Dominica in dubium revocatur.* — Post mortem plane viri admirabilis Podiensis episcopi, qui amore pastoralis ac rigore, omnium sibi invicem animos, concordiae ac unanimatis visco, devinxerat, cœpere inter principes simultates aliquoties ac insolentiae oboriri, apud mediocres præterea et vulgares, licentiæ, quas non omnino deceret haberi, ut veteris historiae **426** dictum: « Quia videlicet rex non esset in Israel, sed quod cuique in oculis suis bonum videretur agebat (*Jud.* xvii, 16); » aliquando putaretur impleri. Etsi enim pontifices illic alii, glorioso illo homine, qui eorum specialis pater et dux fuerat deputatus, obeunte, remanserant, non tanti pendebant tamen illos, præsertim cum meminissent se non eo his, quo illi uni fuerant jure com-

missos. Dum ergo nemini singulariter parent, et A universa inter eos aestimantur æqualia, fiebant sæpius, dum vulgi libido prævalet, apud ipsos minus apta iudicia. Unde accidit ut post Dominicæ revelationem lanceæ, quam defunctus antistes omnimodâ devotione susceperat, fœde nimium incredulitatis murmur emergeret, dicentibus quibusdam, quia non veraciter, sed præstigiose repererat, et non Dominicam sed lanceam qualemcunque præbuerat. Incipit itaque enormis plebeculæ passim mussitare frequentia, et eos, qui crediderant, et venerari delegerant, verborum suorum sedulo corrumpunt fallacia. Rei repertæ probationes exigunt, repertorem iudiciis divinis addicunt. Compellitur ut dubiis vir ille fidem reddat; quæ extorquentur ab ipso, cogitur, solius eorum causa curandæ infidelitatis, B ut subeat. Ipso igitur imperante, rogi duo vix cubiti brevissimi spatio a se distantes instruuntur, multæ a populis, rerum novarum cupidis, materici strues ingeritur, ac utrarumque partium flamine confluentibus globis, inter ardentia ligna semita admodum angusta relinquitur. Deum ergo, qui veritas est, et præter cuius nutum super hac re nil se egisse cognoscit, misericordem, miserabili, ut par erat, oratione compellat, et per opacum pyræ furentis tramitem tota vivacitate prætervolat, et per hunc ipsum callem mox rediit quo venerat.

*Veritas comprobatur.* — Aderat spectaculo huic, quæ in præcinctu morabatur tunc temporis, militiæ occidentalis copia, et pro inusitati operis ausu, du- C bios, diversis quique intentionum statibus, præstolabantur eventus. Facto denique, ut dixi, reditu, prodeuntem ab ignibus populorum ruentium infinitæ phalanges excipiunt, et dum incolumem focus excessisse conspiciunt quasi de ejus aliqua, pro reliquiis retenturi, aut corpore aut vestibus, dum hinc et inde vellicant, hac illacque distendant, ei, in tanto diripientium et impellentium constituto tumultu, animam extorserunt. Cum enim et timore et miraculo, hinc impendentis, nisi Deus propitiaretur, exitii, illinc subitæ ereptionis, ut sic loquar, semianimis prosilisset ab ignibus, et vulgi undecunque pulsantis clauderetur incursibus, jam ex præteritæ anxietatis defatigatione tremulus, præfocari valuerat haud difficulter spiritus. Exstincto D itaque homine, multo deteriori ambage, cœpit de novo lubricum et inconstans agitari vulgus; his ita, illis aliter, ignis iudicium, quod vir ille subierat, evenisse jactantibus: his exustum, illis incolumem de flamma prodisse ferentibus; his adversus alios jurgantibus, et, quia hominem pro nihilo interemissent, improperantibus. Sed quocunque modo se sententia vulgaris egisset, illum gloriosum præsullem, omni sacrosanctam lanceam scimus veneratione complexum, adeo ut in eo ipso, quo reperta

fuerat, loco, sit ejusdem pontificis corpus ipso præcipiente sepultum. De his ita res sese habuit.

[XXIII.] *Ansellus de Ribodimonte.* — Porro, cum apud Archas diutina nostros incassum detineret obsidio, et castro in cujusdam rupis proeminente supremo, procul in imo vallis obsidentis exercitus tentoria considerent, Ansellus, qui de Ribodimonte cognominabatur (ejus enim castri, et aliarum magnarum opum dominus exstiterat), vir liberalis, omnino munificus, et in regenda militia mire industrius, difficultatem capiendi oppidi intuitus, moramque sessionis diuturnæ non passus, ad jaciendos lapides phalaricarum nostros apparare instrumenta commonuit. Cœperant sane, longissimo cuniculorum ductu, turri in excelso positæ suffossionis inferre molimina, et aperta sustentantes tigillis et postibus tantopere aperienda scabendo quotidie insistebant ut etiam mulieres et optimorum quorumque uxores, festis diebus sinuatis vestibis sive palliolis, defossa egestaque conveherent. His qui in præsidio fuere compertis, nostrorum illico conatibus obstitere, non sine eorum discrimine, qui scrobibus efficiendis sese nitebantur ingerere. Et cum de turre subruenda universa opera cessisset frustra, tum Ansellus de balistarum apparatus nostris commonitorium suggerere curavit. Quibus institutis, et crebra lapidum turrem missione vexantibus, ecce et obsessi similia e regione instaurant.

*In obsessione Archas percussus Ansellus obiit in Domino. Quæ gesta fuerant scriptis ad Manassem archiepiscopum misit.* — Machina itaque erecta et ingentia in nostros saxa torquente, ad maximum totius Francorum exercitus damnum Ansellus isdem aut primus aut inter primos ipse percutitur. Qui cum in Dominica militia fidelissime et irretractabiliter se ageret, inter cætera suæ sagacitatis fideique potentis insignia, illud præclarum et omnibus amantissimum litteratis exhibuit, quod cuncta quæ in obsidione Nicææ, et quæ Romaniam Armeniamque peragrando, quæ denique Antiochiam aggrediendo, capiendo, captam defensando nostri egere, qualiter per idem tempus contra Galapiæ regem, contra Damascenum, Hierosolymitanum quoque, quem 427 et adulterum vocitat, conflixere, ad Manassem, Remorum archiepiscopum, piæ memoriæ virum, qui ante hoc decessit ferme biennium, semel ac secundo directis apicibus, clarissime patefecit. Is etiam in testimonium, nobilem erga martyrem quem habebat, pii amoris, diem beati Quintini passionis annum, coactis undecunque clericis, quo poterat honore, ibidem celebrari faciebat, ac celebrantibus xenia digna præbebat. Contigit ibidem et alios quamplurimos felix sumpsisse martyrium, et mortis sacræ compendio regna emeruisse cœlorum.

## LIBER SEPTIMUS.

### CAPUT PRIMUM.

[I.] *Quanta Christianorum in Jerosolymitana expeditione fides et pietas. Obsidione Archas deserta petunt Jerosolymam. Pactionem cum rege Tripolitano conficiunt.* — Fidei nostræ incentivum non minimum præbet quod Occidentalium labore fidelium Orientalis restauratur Ecclesia. Videmus prælia, Dei solius intentione piissima, quorum tota efferbuit martyrii amore militia, sine rege, sine principe, sola eis exstitit suæ ipsorum salutis devotio prævia. Legimus, usque in Orientis suprema commigrasse, ob bellorum studia, Gallos, et Apollinis Delphici secreta rimatos, sacrisque ereptos aditis thesauros novimus paludibus Tolosanæ injectos. Conflatas has omnes copias, principum tunc temporis suorum exactione, comperimus, hic ne unum quidem a quolibet suo domino invitum renitentemque, compulsam abire audivimus. Hic, inter arma lacrymæ, peccatorum confessiones, abrenuntiationes possessionum, uxorum aspernatio, filiorum fuga, præeminet in mentibus omnium pro Dei amore, solius beatæ mortis ambitio: hic, inquam, libet Deum pensare mirabilem, ut qui quondam, ad tormenta ferenda, animos martyrum pro invisibilium dilectione firmaverit, ipse nostris temporibus, quod a nemine sperari poterat, et dictum pro ridiculo habebatur, tantum præsentium contemptum rerum, etiam truculentorum cupidorumque cordibus hominum, indidit, per paucissimos homines tanta perfecit ut, laude eorum qui gessere posthabita, Deum solummodo eam fecisse certum sit. Quod ex eo, evidenti probatione, patescit, quia quoties crebrescentibus victoriis insolentiam parturibant, seu adversus alterutros principes inflarentur, sive aliqua ipsos petulantia commaculati contingeret, illico eos prope nullos, et, ut ita dixerim, pecorum similes gentilitas inveniret, si quando, sui memores, poenitentia ducerentur, confestim solitis fortunis piisque proventibus redderentur. De his itaque spirituali solum desiderio coeptis patratisque præliis, divina, quæ a sæculo nunquam acciderit, tempora moderna insigniri virtute lætemur, nec Israelis carnalis proventium plenitudine, bella miremur. Rex igitur Tripolitanus frequentibus nostros principes pulsare legationibus non cessabat, ut sese a castro amolirentur, ac sibi confederarentur. Quo primores exercitus comperto, dux videlicet Godefridus, Sancti Egidii comes Raimundus, comes uterque Robertus, Flandrensis atque Northmannicus, considerantesque provincias novis jam exuberare fructibus, iduato plane Martio, pridem satæ jam mandibiles erant fabæ, et vix ad medium promoti Aprili, polentas poterat præbere frumentum, per-

A penso pariter terræ habitu, generaliter sibi commodum censent ut quorumque novorum suppetentibus copiis, Hierosolymitanum iter arriperent. Castri ergo obsidione deserta, sub ea, quam diximus, de liberatione Tripolim perveniunt, cum sexta esset feria, et tertiam decimam ageret Martius diem, ibique ternis egerè diebus. Cum proceribus itaque nostris Tripolitanus ille facta pace conveniens, trecentos et his plures viros, quos ex nostris captos in vincla conjecerat, continuo solvit, hisque sic abeuntibus, quindecim Byzanteorum millia, ob commendationem gratiæ, dilargitus, quindecim etiam equos, pretii optimi, pariter attribuit. Præbuit quoque et celeberrimum nostris negotium, equos, asinos, et omnia tantæ militiæ obiter usui futura proponens, unde expeditio Dominica integerrime reficeretur ad præsens. Id denique, facto secum pacto, adjiciens, quia si imperatoris Babilonici bellum, quod frequens et maximum parari ferebatur, evincerent, si Jerosolymam caperent, Christianæ sese confestim conditioni subjiceret, se suamque eis regionem addiceret.

Ab ea ergo urbe digressi, in secunda Maii mensis die transiere per horridam et angustam nocte dieque viam; castrum deinde, quod Bethlon vocabatur, attingunt: ad urbem deinceps juxta mare positam pervenientes, 428 quæ dicitur Jebari, sitis anxietatem nimiam passi sunt, cui flumen, nec mora succedens, opportunum remedium præstitit, cui vocabulum erat Braim. Nocte igitur Ascensionis Dominicæ quemdam subiere montem, angustum omnimodis habentem callem, ubi vehementer extimere, ne obvios hostes in illarum angustiarum exitibus haberent, sed, Deo providente, nemo eorum occursum sese fuit ausus ingerere. Milites plane qui præierant nostri, liberam ab hostili incursu fecere viam. Demum itaque ad civitatem applicuere maritimam, quæ appellatur Baruch: inde ad Sareptam, quondam Sidoniorum, sub muliere vidua Heliae pastione celebrem: dehinc ad aliam, quæ dicitur Sur; postmodum ad Accaron, Palæstinorum aliquando metropolim, devenere.

In Ramatham episcopus constituitur. — Denique procedentes pervium, Caiphaz vocabulo, habuere castellum, donec ad insignem et ipsam Palæstinorum consequenter appulere Cæsaream: ibique ternis diebus citra Maium exeuntem celebravere Pentecosten. Post hæc ad eam, quam quidam Ramatham, origine Samuelis illustrem, aliqui scientiores curiosioresque locorum, Ramothgalaad asseverant, cujus obtinendæ contentiones, Achab scelestissimum Syrorum Benadab rege superante, præcipitant, perveniunt: cujus habitatores, comperto supervenien-

tium Francorum rumore, fugerunt. Hæc civitas, et si ullis vêtustissimæ memoriæ monimentis esset eximia, universa tamen clarissimi martyris Georgii, quem illic sepultum asserunt, mihi videretur obnubilare præsentia. Reperitur ibidem, colonis recedentibus, victualium prope omnium opulentia grandis, et non paucis præbuit diebus generale subsidium exercitibus hospitandis. Ubi proceres, clærum et episcopos qui interesse poterant consulentes, cum favore eorum ipsi civitati eligendum taxavere pontificem. Cui collatis suarum rerum decimis, auro etiam argentoque ditarentur; equis animalibusque suffulciunt, quò sine difficili indigentia, sine summi gradus injuria, sese ageret cum sua familia. Ipse resedit cum omni, in commissa sibi urbe, tripudio, de civitate tuenda, et de basilica potissimum regenda officialibusque Ecclesiæ instituendis, principum qui hoc ob cultum amoremque martyris obnixè fieri petiverant obediturus imperio.

#### CAPUT II.

[II.] *Jerusalem circumsidit Christiani.* — Et ecce ad illam quæ tot penurias eis genuerat, tantam sitim ac famem tandiu et tam crebro pepererat, causa tot nuditatum, vigiliarum ac frigorum; indesinentis metus occasio, subeundæ miseræ voluptuosissimum incentivum; ad appetitum mortis et vulneris illex: ad illam, inquam, mille desideriorum millibus affectatam, tantis, dum prospicitur, mœroribus ac jubilis inclamatam, tandem pervenere Jerusalem. De qua sicut de Domini corporis mansoribus legitur: « Quia manducaverunt et adoraverunt; » ita et de his dici potest, adoraverunt eam et expugnaverunt. Octavo itaque Junii Idus, cum tertia esset feria, mira animositate est obsessa civitas. A septentrionali igitur plaga, comes eam Robertus obsederat Northmannorum, juxta eam beati Stephani ecclesiam, ubi propter Filium hominis, quem a dextris Dei se vidisse clamaverat stantem, a Judæis est obrutus imbre saxorum. Ab occidentali autem opponitur dux Godefridus comes Flandrensis, et Tancredus. A meridie obsedit eam comes Sancti Ægidii, in monte videlicet Sion, circa ecclesiam beatæ Mariæ Genitricis Domini; ubi Dominus cum suis ad cœnam pridie quam pateretur, fertur discubuisse discipulis.

Tertia ad urbem adventus eorum die, Raimundus ille, cujus in expeditione Dominica non minimum opuscula claruerunt, ille, inquam, quem Pilitum agnomabant, cum quodam suo cognomini, illustri itidem viro, aliisque quamplurimis longiuscule ab obsidionis loco processit, si quos forte hostium, uti erant soliti, oberrantes ad nostrorum insidias reperire contingeret. Et ecce, ducentorum ferme Arabum se eis intulit repente manipulus, quos Raimundus ut vidit, leonina feritate aggreditur, et tota eorum audacia, Deo eis insistente, subigitur. Plurimis itaque interemptis, captisque tricenis equis, lætam ad exercitum de claritate facinoris reportavere victoriam. Alterius ergo hebdomadæ secunda illucescente

A feria, tanta vi, tanta unanimitate pervaditur murus urbis exterior, ut si scalarum apparatus non deessent, Francorum continuo ditioni urbs pariter ac suburbana cessissent. Tota igitur antemuralis fortitudo irrumpitur, et per minoris ruinas, plenario jam patiente progressu, ad majoris propugnacula muri, una quæ affuerat scala porrigitur. Qua nostri milites quidam conscensa citissime, coepere prælia jam habere præ manibus: et ubi jactus defecerant, tota fiebat res lanceis et ensibus: defensores civitatis, et eorumdem obsessores ferro decernunt cominus. Occubuerunt itaque multi ex nostris, sed ex illis plures.

[III.] Sciendum autem quoniam hæc ipsa civitas, cum adhuc Antiochia obsideretur, sub 429 regis ditione Persarum detinebatur a Turcis. Porro Babylonius imperator, cum, sicut superius retulimus, ad nostrum legatos exercitum direxisset, explorandi statum nostrorum solummodo id causam effecisse dignoscitur. Cum enim dirissima Christianam militiam indigentia profligari conspicerent, et optimates quosque, deficientibus equis, factos jam pedites comperissent, nostra omnia vilipendere, nec quidquam novarum moliri rerum contra Turcos, quos potissimum patiebantur insensos, nostrorum qui contra eos exercebantur fiducia præsumpsere. Rex planè Persidis de Babylonico, quod usquequaque latissimum perhibebatur, imperio, multam usurpaverat portionem: sagaciorum enim habebat, bellorum industria, gentem. Comperto idem denique Babylonius princeps quod Franci, imo per Francos, Deus Antiochiam subegisset et Antiochiæ pro mœnibus, Curbaran ipsum cum tota Persarum superbia confudisset, sumptâ confestim audacia, Turcis arma intulit; Jerosolymamque cui dominabantur obsedit. Qua, nescio vi aut aliqua confœderatione, recepta, in ipsa turri quæ dicitur David et quam proprie dici putamus Sion, Turcorum plurimos, ad custodiam nescio an ad dominium dimisere: de quibus constat quia nostrorum neminem inter obsidendum penitus nocuere, soli arcis custodiæ cui deputati fuerant pacifice intendere. Contra Sarracenos ergo nostri hujus belli commercium habuerunt.

[IV.] *Summa rerum omnium indigentia affliguntur Christiani.* — Igitur in eâ obsidione, panes qui emerentur reperiri non poterant, et per dies circiter denos hujus passim exstitit difficultas edulii: donec Deus nobis assisteret, allapsa portui Joppe nostri classe navigii. Parque fuit pressura sitis, adeo ut non modo ipsi tali miserabiliter fatiscerent incommodo; sed etiam equos suos cum cæteris jumentis, per sex millium spatia, procul potanda, deducerent, sub hostium circumcursantium timore nimio. Syloa nempe fons, ex Evangelici cæci refectione procognitus, qui a radicibus Sion montis emergit, ipsos alebat: quæ aqua summa siquidem inter eos caritudine vendebatur. Postquam ergo missa legatio Joppen appulisse navigia nuntiavit, communicato seniores consilio, proponunt milites, quos ad tutelam navium ac hominum in navibus



positorum, ad portum debeant destinare. Summo A itaque diluculo cum jam exprimeret tenuis aurora crepusculum, Raimundus, qui crebro a nobis sermone teritur, cum duobus aliis proceribus centum de domini sui Sancti Egidii comitis exercitu equites legit, et ad portum usque solita auctoritate procedit. E quibus triginta illico sese milites exceperunt, et digressi ab aliis, Turcos, Arabes, Sarracenos, septuaginta [*al.*, septingentos] circiter reperere quos nostrorum itus ac reditus direxerat aucupatum rex Babyloniae.

Quorum cuneo nostri, et si nimis impares numero, grandi animorum acrimonia invehuntur: sed tanta hostium virtus ac ferocitas exstitit, ut undique imminerent jam usque ad ipsorum perniciem nostris. Unde et alterum de duobus illis proceribus Achar- B dum vocabulo peremerunt, et aliquos ex pauperibus et ex peditibus honoratiores. Cum ergo ambirent nostros, et armis hinc et inde conclusos urgerent, et pene jam miserabili desperatione conciderent, venit qui Raimundo illi praedicto necessitatem quam sui comites paterentur, ediceret: « Quid tu, inquit, istic detineris, et milites? Ecce tui qui recens a te abierant, Turcorum, Sarracenorum et Arabum atrociter circumcinguntur examine; et nisi eis adminiculum ocus feras, morituros, nisi jam obierint indubie omnes in proximo scias. Vola igitur, propera, quia fateor, erit omnis tarda velocitas. » At Raimundus cum suo universo comitatu expeditius invisere locum quo haec agebantur accelerat, sed in ipso certaminis apparatu non in armis, non in viribus, verum in Salvatoris fide suffragium sperat. At Gentilium, ubi Christi militiam Phalanga conspexit, duarum continuo acierum discrimina fecit; invocato itaque Altissimi praesidio, tanta nostri illis vehementia irruerunt, ut quisque hostem ad se versum properantem prosterneret. Considerantes ergo vires sese diu Christiani impetus non laturus, cessere pagani, et celeri fuga intolerandae consuluere formidini. At nostri eos rapida maturitate sequentes, per quatuor millium remotiora fugarunt: in tantum, ut cum ex eis plurimos peremissent, equos centum tresque pro victoriae signo reducerent. Verum occisis caeteris, cum unum superstitem reliquissent, secum adduxerunt, a quo D quaecumque apud hostes tractabantur, et quae princeps Babyloniorum facere contra nostros proposuerat, didicerunt.

[V.] *Siti cruciantur. Commendatur ipsorum patientia.* — Interea sitis insolentia horribiliter gravabatur exercitus, adeo ut coria bouum bubalorumque snerent, in quibus deferebantur aquae per milliaria sex. Talibus utribus ad convehendas utebantur aquas, quae ex recentium tergorum humore exolidae, maximam miseriam inediae quibusdam intulerant, 430 in usum exercitus transire coactae, cum hordeaceo pane. Quanta tot virorum nobilium fauces et guttura cibarii panis illius rodebantur aspredine! quanta delicatos eorum stomachos putidorum lati-

cum putamus tortos acredine! Bone Deus! quid patientiarum inibi fuisse pensamus, ubi non immemores erant quique habitae quondam in patria dignitatis, quam condire fuerat solita non exiguae requies voluptatis, cum ea quae patiebantur nullius exterioris lenirent aut spes aut solatia quaestus, eosque in dies crudelissimorum laborum decoqueret aestus! Haec mea est sententia, haec unica: nunquam a saeculorum tales exstitisse principiis, qui pro sola expectatione emolumenti spiritualis, tot corpora sua exposuere suppliciis. Urebant animos remota adeo peregrinantium pignorum affectus, delectationes uxoriae, possessionum fastigia; et tamen ac si ibidem permansuri perpetuo, non desistebant a Christi prosequenda militia.

### CAPUT III.

[VI.] *Instat obsidioni sacra militia.* — Sarraceni igitur circa fontes ac flumina jugibus instare insidiis; ubique locorum nostrorum caedibus inhiare; praedari, si qua contigisset occurrere; rapta sive animalia, seu quaelibet alia in cuniculos et spelaea abducere. Circa civitatem per exercitum in procinctu commanentem, famis sitisque atrox bacchabatur acerbitas; et hostium, hinc et inde vagantium rabi-dior detonabat circumquaque malignitas. At principes sacrae militiae, tantum incommodum, a tot tamque diversis hominibus tolerari vix diutius posse videntes, quibus machinis civitas expugnabilior putaretur conjiciunt, quatenus, pro quo tanta pertulerant, passi ac sepulti monumentis Salvatoris adorandis interesse valerent. Praeter alia ergo instrumenta plurima, quibus aut muri per arietum illisiones labefactarentur, aut crebris balistarum jactibus turres concuterentur ac moenia, duo jubentur institui lignea castra, quae nos sumus soliti vocare phalas [*seu falas, hoc est turres ligneas*]. Dux itaque Godefridus suum primus cum aliis convenientibus machinis aedificat castrum, et Sancti Egidii comes Raimundus, qui nulli se patiebatur esse secundum, ipse itidem instituit suum. Tum Sarraceni, dum machinas erigi; dum castra procedere, dum admoventi arcibus tormenta conspiciunt, muros et ipsi provehere, fulcire labentia, turrium summas insolita proceritate porrigere. Quae quidem universa, cum maturarent explicare noctibus, interdum de novitate operum nostris miraculum exhibebant. Ligna autem, de quibus nostri aut castra seu quaeque machinas instruebant, convehantur e remotiore provincia:

Perpendentes itaque exercitus Dominici proceres, cui urbis parti imbecillitas major inesset, cujusdam nocte Sabbati, castrum idem cum aliquibus machinis illo deportant. Ab orientali ergo parte summo ea diluculo eriguntur; primaque ac secunda tertiaque feria, his aptandis stabiliendisque insistunt. Comes etiam Sancti Egidii meridiana plaga suam instaurabat machinam. Dum ergo tanta obsidionis ferveret intentio, sitis tamen intolerandae omnium praecordia torrebat ariditas: in tantum ut pretio

unius nummi vel ad refocillandum, ut sic dixerim, nequaquam aqua sufficiens valeret haberi. Quarta demum ac quinta die, collatis unanimiter viribus, aggredi constituunt civitatem ex omni parte vallatam. At antequam hæc fieret destinata pervasio, subjectis plebibus litanias indicunt pontifices atque presbyteri; jejunia, orationes ac eleemosynas præcipiunt celebrari. Memores igitur idem præsules Jericontini quondam casus, et quod Israelitæ tubis aliquando clangentibus circumitu septeno, et sacræ archæ circumlacione, diruerant perfidæ mœnia civitatis: cum multa spirituum et corporum contritione processiones agendo, sanctorum nomina flebiliter inclamando, nudipedalia exercendo, Jerusalem circumeunt; cum seniores, tum populi, superna implorando subsidia; eidem necessitati concurrunt.

*Christianorum conatus nil efficiunt.* — His denique profundissimæ studio humilitatis explicitis, accidit ut sexta occurreret feria, in qua cum vehementi civitatem impetissent instantiâ, et nulli prorsus effectui molimina communia valuissent; ecce totius militiæ animis tantæ desperationis stupor irrepsit, adeo universorum robur evanuit ut infortuniis elisa frequentibus quorumque generaliter audacissimorum corda conciderent. Audivi, testor Deum, a viris quibusdam veritate præditis, qui illi divino interfuere procinctui, quia cum Christiana militia a civitatis mœnibus expugnandis sine ullis reverterentur effectibus, videres optimos quosque equitum a murorum congressibus resilire, manus complodere, eculatibus diris obstrepere, et quasi a Deo jam omnimodis desererentur, ingemere. Est etiam mihi non inferiori **431** relatione compertum, Robertum Northmanniæ comitem, Robertumque alterum Flandriarum principem junctis pariter convenisse mœroribus, et se cum fleibus uberrimis conclamasse miserrimos, quos suæ adoratione crucis et visione, imo veneratione sepulcri tantopere Jesus Dominus judicaret indignos. At ea propinquantem hora qua verus ille Jesus, qui secundo populum de Ægypti exegit ergastulo, in crucem sublatus creditur, dux Godefridus, et comes Eustachius frater ejus, qui e castro nullatenus propugnare destiterant, et muros inferius creberrima arietis illusione pulsabant; et eos qui superne mœnibus defensandis astabant lapidum jactibus, ac variis missilibus collatis, etiam hinc indeque præsto mucronibus, Sarracenos pro vitæ patriæque tuitione pugnaces urgebant.

#### CAPUT IV.

[VII.] *Demum civitatem Christiani vi et armis ingrediuntur per muros.* — Interea Letaldus, ex equitibus quidam, tanti ausu et opinionem facinoris per temporum succidua celebrandus, primus super muros civitatis insiliit, et maximo circumstantium stupore Gentilium, mentes felici hac ex presumptione concussit. Ut ergo vir ille conscendit, quique juvenum Francicorum, quos pia jam dudum reddiderat illustriores audacia, sese proripiunt; et dum inferiores illi uni qui præcesserat, vidèri refugiant,

A murorum pariter suprema conscendunt. Quos etiam nominatim huic insererem paginæ, nisi scirem post reditum tantorum eòs flagitiorum ac scelerum infamiam incurrisse, ut de eorum expressionibus secundum judicium Dei nomen diligentium, videar non injuria tacuisse. Mox itaque ut Francos Sarraceni muris involasse conspiciunt, per muros ipsos, perque civitatem continuo fugam arripiunt. Illis denique cedentibus universis illico nostrorum ruit exercitus: aliis per foramina arietinis ictibus acta; quibusdam per machinarum influentibus fastigia. Fit introire nitentium admodum tunc perniosa celeritas, et dum quisque primus reperiri desiderat, mutua alter alterum compressione conculcat. Porro etiam circa ipsos quos Sarraceni obstruserant, urbis portarum introitus, fraus adoperta scrobium, Sarracenis eisdem constat auctoribus: ubi multis intulit ipse periculum casus, excepto eo discrimine quod fecerat, dum impatienter influunt, angustus introitus. Paganos itaque fugientes Franci ferociter insequuntur, et obviis omnibus indifferenti cæde mactatis, usque ad ipsum, quod dicebatur Salomonis templum, internecio potius quam pugna, per plateas et compita vicosque protenditur. Ubi et tanta exstitit humani cruoris effusio, ut procedentium prope talos irrigui sanguinis unda submergeret. Istac quidem res ea prosperitate processit.

[VIII.] Raimundus vero, Sanct.-Ægidianus utique ille comes, a meridiana plaga admovit exercitum: ingens pariter machina rotis acta ferebatur ad mæurum, sed inter eam quæ castellum dicebatur, machinam et murum fovea nimis alta patebat. At princeps, accelerato consilio, qualiter præruptum illud valeat sine difficultate longa repleri, per exercitum jubetur præconum voce cantari: quatenus qui in eandem foveam trium esset portitor lapidum, unum se sciret denarium habiturum. Quæ repletio, tridui spatio vix potuit exæquari, cum nec noctibus posset a cœpto cessari. Opplata in hunc modum fovea machinam illam exhibuere mœnibus. Porro illi qui interius urbis defensandæ curas assumpserant, non dico fortitudine, sed pertinacissima nostris rabie obsistebant, Græcorum, quos sic vocabant, ignium saxorumque jactibus machinarum carpenta vexantes; quorum ictus atque molimina miro Franci ingenio multoties fefellerunt. A parte interea orientali civitate, uti prædixi, irrupta, ad prædictum comitem pertulit haud alius quam pugna tumultuans, quod Franci jam in urbe passim cædendo discurrere capta viderentur. « Quid, inquit ad suos; istic moramini? Nonne Francos, civitate obtenta, celebri spoliolum raptu jam triumphare conspicitis? » Irrupit itaque cum suis celerime comes urbem: et quia Francos per urbana palatia quosdam, aliquos ad Dominicam memoriam, nec paucos pro pastoforiis, ut veteri utar nomine, templi Salomonis acerrimo conflictu evagari exercerique didicerat: ne a dominio captæ expers

existeret civitatis, cum eo Admiraviso, sic enim A eum vocant, qui arci David, quæ Sion dicitur, præerat, sermonem habuit; ut arcem sibi facta deditioe contraderet, ab illo exegit. Satrapa itaque, pacto inter eos inito, comiti eidem portam illam aperuit, per quam eatenus Jerusalem introeuntes peregrini, et introire, et pensiones, quas musellas vocare solebant, solvere nimis indebite ac crudeliter cogebantur.

Ingressis igitur Provincialibus, Sancti Ægidiani scilicet comitis exercitu, et cæteris omnibus urbem, fiebat paganorum indiscreta percussio; non teneritudo, non species, non gravitas, non ullæ vires subtrahebantur exitio: cunctis generaliter inevitabiliterque, 432 imminabat dira pernitias. At hi qui ad Salomonis templum sese contulerant, totum adversus nostros configendo detinere diem, sed nostri, eorum semivivam desperatorum indigne ferentes audaciam, conspirata animositate se ingerunt, et templi adita, exertis socialiter viribus penetrantes, tanta miseros intra fani ambitum cæde dilacerant, ut cruores peremptorum sine numero, calceorum pene oras excederent. Promiscui ergo sexus, et indifferentis ætatis, innumerabili per idem templum multitudine fusa, quosdam reliquere superstites, spatio eis vitæ interim ac salutis indulto, donec cæsorum cadavera, quorum dispersa jacbat hac illacque fœda congeries, ipsi amolirentur a templo. Quibus amctis, et ipsi quibus et priores, succubere mucronibus. At qui templi suprema conscenderant, vulgi promiscui infinita frequentia, Tancredi et Gastonis, pro signo sibi interim pacis indultæ, vexilla suscipiunt. Is autem Gaston, vir illustris atque ditissimus, utrum de Gasconia an Basconia foret, non integre memini, quia tamen de alterutro esset ad certum tenui. Exercitu igitur discurrente, civitas universa diripitur; obtentisque palatiis et quibusque ædibus, argenti dives et auri, sericarumque vestium præda corripitur: equorum mulorumque multiplicitas aperitur, in domibus victualium omnium opulentia reperitur. Is autem in Dominica militia modus et exæquatio fuit: « ut quicumque, etiam pauperrimo, sese quælibet optima obtulissent, ejus procul dubio, absque retractatione, fierent, » cujuscunque conditionis videretur, cui ad manum primo venissent. Et ecce, his omissis, ad illud quod tantis desideriorum æstibus sitiverant, mistis pariter gaudio et mœrore concurrunt.

[IX.] Ad sepulcrum Dominicum advolant, ac præ gaudio ac devotione illacrymantur. — Sepulcrum ergo Dominicum adeunt, et de quæsita beatorum locorum libertate, illi summopere gratulantur, qui tanta per eos exercuerat, quanta, nec ab ipsis per quos acta sunt, neque ab ullo hominum poterant æstimari. Recordabantur earum quas ob hæc ipsa passi fuerant anxietatum, hasque ad insperabiles dum contemplantur pervenisse triumphos, dumque sæculis incognita facta considerant per se ipsos com-

prehendi a nemine valet fletus emiserint quam beatos. Deus omnipotens, quid ibi viscerum, quid lætitiæ, quid dolorum fuit, dum pest inauditas, et cunctis a sæculo exercitibus inexpertas, quasi partuum torsiones, ad nova visionis adeo desideratæ gaudia, ac si nati filii, sese pervenisse conspiciunt? Mœrent igitur, et tamen fuis lacrymis, omni sibi dulcioribus pane, conjubilant, Jesumque piissimum suorum diutinorum laborum ac cruciatuum causam, ac si cruci appensum, ac si adhuc sepulcri integumento detentum, per singula memoriarum momenta, uberrimis complectuntur affectibus: auri, argentique magnifica tributa penduntur; sed omni valentior munere devotio interna profertur.

B [X.] Sarraceni, qui ad superna templi confugerant, perimuntur. — Denique crastinum mane recanduit, et ecce Franci, eos adhuc residuos esse dolentes qui templi suprema conscenderant, quibusque Tancredus et Gaston propria, ut supra diximus, vexilla porrexerant, fani acerrime lecta pervadunt: Sarracenos, feminas cum masculis, dilaceratos interimunt. Quidam ex eis electa sibi potius morte, quam sponte ipsimet conscivissent, sese templi fastigio dedere præcipites. Tancredus tamen, pro signi præbitione sui, et sponsione quam Gaston et ipse fecerant, cædem eandem ægre tulit. Præcipiunt itaque nostri Sarracenis aliquibus, ut mortuos efferant, quia eos teterrimo fœtore gravabant: tanta enim cadaverum frequentia civitas opplebatur, ut eundi, nisi super occisorum corpora, Francis facultas nulla daretur: pagani ergo, suorum funera exportantes ab urbe, pro foribus ejus, exstructis de cadaverum congerie montibus acervatim pyra subposita comburebant. Tantas gentilium usquam cædes accidisse raro legimus, nunquam vidimus: Deo eis referente vicem, qui tot, pro se peregrinantium pœnas et mortes, quas tanto fuerant tempore ibidem passi, digna nequissimis retributione restituit. Non enim est quisquam sub Deo intellectus, cui æstimabile habeatur, quanta illic cunctis sancta loca petentibus, a gentilium insolentia tormenta, labores, atque neces illata constant: « quæ magis Deum certa est fide doluisse credendum, quam manu profana captivatam crucem atque sepulcrum. »

Templum Salomonis haudquaquam tunc temporis. — Sed antequam ad alia calamum divertamus, id videtur primitus intimandum, quod Salomonis illud, de quo supra egimus, templum, non vere idem quod Salomon fecerit, est ædificium quod constat Domino, lapidem super lapidem non remansurum, prædicente, dirutum. Sed ejus profecto simulacrum, a nescio quibus, ob testimonia nobilitatis domus antiquæ, constructum. Erat idem plane locus pulchritudinis infinitæ, auro argentoque, incomparabili pretio, nec minus incredibili varietate, compositus, parietibus ac valvis laminarum metalli pretiosi affixione productis. Raimundus 433 vero comes præfectum illum qui arci præerat, cuique sua signa

commiserat, noctu de arce emissum, sospitem tutumque Ascalonem cum omnibus qui comitiæ suæ erant, duci fecit.

CAPUT V.

[XI.] *Regiam dignitatem Sanct.-Ægidianus comes respuit. Godefridus rex Jerusalem eligitur. Ipsius præclara facinora.* — Præterea urbem, sacrisque locis libertati resituta, mox per universam Christi militiam eleemosynæ fieri orationesque jubentur, quatenus eorum animis dignetur unctio superna suggerere, quem sub dignitate regia ad jura debeant regenda sanctæ civitatis eligere. Octavo itaque post ejus receptionem die, cum Sanct.-Ægidiano comiti pro sui magnificentia id muneris obtulissent, et ille usitæ amplitudinis non immemor, tam oneroso negotio se submittere, consilio altiori, refugisset, vir quippe gravis ævo et monoculus erat, armis tamen mirabiliter industriaque claruerat. Godefridum demum ducem aggrediuntur, et ei omnium pariter instantium prece, hujusce laboris potius quam honoris fascis imponitur, habituro, contra gentilium copiosissimas vires, duellionis irremissæ rigorem, et perpetuum cum sibi adiacenti Christianitate favorem. Is autem, cum membris exilibus esset, at nimium proceritatis idoneæ, eloquio quidem lepidus serenitatis immodicæ, armorum in illa expeditione Dominica, se præbuit strenuitate spectabilem, ita ut testimonio veraci probabile id de ipso præclari facinoris cantitetur, Turcum eum illoricatum, equo tamen vectum, apud Antiochiam super pontem Phartharis obvium habuisse, huicque illa tam valide gladio trajecisse, ut corporis truncus decidens terræ procumberet, et crura sedentia pertransiens equus efferret. Solent enim Lotharingi cum longitudine tum acie spatæ habere mirabiles.

[XII.] Cujus aliud non inferioris factum gloriæ, dignum quoque relatu ac omnimodâ celebritate subnectendum censuimus. Nicæam ceperant, et ad Antiochiam obsidendam, quoniam super Nicæa res fortuniose processerat, contendebant, cum inter eundem, aliquoties, dum a procinctu solito opportunitas securitatis adesset, progredientes e viburnis contiguas bestias venarentur: saltus namque ejus regionis, non ea qua nostri grossitie aut proceritate eminent; semel accidit ut immanis admodum corpulentis ursus e frutetis exiret, quem comperiens exercitus circumquaque disquireret. Ursus nempe isdem, persensa frequentia conclamantum, e quibus emergerat silvas extemplo repetiit. Multis ergo undecunque gyranibus, cum nil occurreret, misero cuidam contigit ad bestię lustra pertingere. Quem ubi incautum ursus adoritur, brachiis subigit, hominisque jacentis corripuit mox dente femur. Et ecce dux, dum a suis evagatus oberrat, solus intervenit: quem miser intuitus, et ex circumstantia doloris ac timoris illacrymans, ingenitas viro liberalitates objectans, super opis latione compellat. Nec ille, cui pene omnis constabat ex virtute natura, cunctatur auxilium, sed admissu quo valuit exactum

A a vagina in verticem belluæ illisit protinus gladium; quæ ossis obnifente duritie, potius irritata quam læsa, in ducem se contulit. At illius tamen, primo infelicis, quos trux intruderat dentes a crure remisit; qui celer excedens, et de vicissitudine duci referenda, sui utpote curiosus, jam negligens, in cœpto dimisit utrumque conflictu. Igitur fera, eo ictu efferata

Insilit, ac unco corripit ungue ducem;

Dejicit, ac sub se cohibet crudelibus ulnis;

Et rabido rapuit mordicus ore femur:

Cujus regiâ mens nequaquam subita turbam

Perpressa ruina,

Protractum retinere manu non destitit ensem.

B Cum ergo jaceret elisus, et quam capere cœperat coxam fera torqueret, dux sui necessitate non immemor in ipso confinio cervicis et armis gladium bestię applicat, aciemque mucronis, universæ collatione eidem virtutis inviscerat. Quæ persentiscens ferrum ad interaneorum ima prolabi, tandem quos in femoris pulpa constrinxerat rictus, extulit. Dumque a ferali se ore solutum dux inspicit, sed loco eam non moveri attendit, junctis a se pedibus propulit: sed in ipso repulso, per prominentis, a belluæ pectore, gladii aciem, suras sibi tibiæ lætaliter pene concidit. Ruit itaque multo deterius, quam cum premeretur a bestia, et toto jam corpore invalido ac exsanguis, vix aliquando reperitur a suis. Solitudinum suarum pœnituit tunc sero ducem, dum per id, appendicis sibi exercitus, et totius sacre militię detrimenta contingunt. Usque ad finem plene Antiochenæ obsidionis ægre prorsus nisi lectica devehî potuit: et ideo, quia nec sibi nec ulli providere poterat, quindecim ferme hominum millibus, qui sibi cohæserant, et ab eo pro infirmitate desciverant, brevi caruit.

C [XIII.] *Christianum Balduini regis factum.* — At quia ursum semel adorsi sumus, quid Balduinus etiam ejus frater, qui nunc usque Jerosolymæ regnat, egerit, præoccupare voluimus, quia nullus id referendi forsitan sese alias aptior aperiet locus. Pro ereptione cujusdam sui peditis, cujus admodum sese juvaret audacia, gravissimum similiter in prælio vulnus exceperat. Verebatur providentia 434 illius, quem sibi adhibuerat, medici, inditis cataplasmatibus exterius cicatricem obducere: noverat enim idem vulnus interiora corporis profundius attigisse, ne dum cutis superficies æquaretur, intrinsecus sanici congeries foveretur. Quod ita fieri, miro modo, laudabili conjectura, experientiaque proposuit. Regem petierat ut aliquam, ex his quos custodia detinebat Sarracenis, personam, eo statu, tali in loco quo ipse sauciatus fuerat, vulnerari præciperet (Christianam enim nefas petere erat) et post illationem vulneris occidî juberet: quatenus in interfecti corpore licentius disquireret, imo ex ejus despectione penderet qualiter se in suis plaga regia interius haberet. Horruit, ad hæc nimium pietas principalis Constantini veteris exempla resculpens: « Negat se

cujuspiam hominum, etiam deterrimæ omnium conditionis, causam mortis ullatenus, pro tantilla, cum etiam sit dubia, salute futurum. » Tum medicus: « Si inquit, reparandæ tibi gratia sospitatis nemini vitam adimere definisti, saltem ursum inutilem satis nisi spectaculo bestiam admoveri manda: prioribus pedibus in sublime porrectis erectam, ferro ferri impera, cujus peremptæ postmodum cum pervidero viscera, metiri sane utcunque potero, quorsum intro

A processerit, quantum quoque læsio tua. » Cui rex: « Bestia, ait, non in mora, cum opus fuerit, erit: factum puta. » Facto igitur ad libitum medici ex fera periculo, comperit incommòdum ut prælibavimus regi, si obductio celerius vulnere proveniret, nisi prius exhausta purulentia pars intrinsecus scissa cõiret. Hæc super regum pietate dixisse sufficiat: quorum gloria æque, fateor, incessisset, si non pontificii electio, imo et ipsum pontificium claudicasset.

## LIBER OCTAVUS.

### CAPUT PRIMUM.

Hucusque Musa, per fruteta veprium  
Incessit arcto scrupulosa tramite  
Calles euntis occupante nubilo;  
Aurora seri vix fovere sideris.  
Lues cruoris hactenus cucurrerit,  
Stragi famique nil vacans resederit.  
Fortuna si qua rebus interdum suis  
Arrisit, aura cladium rapax tulit.  
Qui dum Nicæna subruere mœnia,  
Quis urbe capta fructus est Antiõchi?  
Is est profecto qui fit ex suppliciis,  
Cuicumque sancto morte victa martyri.  
Dolenda namque si qua contigit pati,  
Mistisque ferre cædibus penurias,  
Mœror futura parturire gaudia.  
Quo utar ergo vocibus Psalmographi?  
Lætatus sum ex his quæ relata sunt mihi:  
Licet subire presto jam domum Dei.  
Pes ecce noster atriorum Solimæ,  
Calcator exstat, ac ovens obambulat.  
Franci laboris hæc habete præmia:  
Nec vos dolete pertulisse tristia.  
Optata tandem vos sepulcri visio,  
Crucisque tacta fletibus redemptio  
Juvat, fugitque pectus omne passio.  
Urbs, ista sæpe præda facta regibus,  
Pessumdabatur obruenda funditus.  
Hæc, o beata captione civitas,  
Hinc promerens, ut imperare debeas,  
Ad teque regna Christiana contrahas!  
Videbit orbis huc venire glorias;  
Tibique matris exhibere gratias,  
Non Ezras olim, vel Machabæus Judas,  
Post damna, tanto provehunt opes tuas:  
Non Adrianus, unde nomen Helia,  
Te suscitando quæ dedit talia.  
Pro te tuisque mundus iste militat:  
Hæc pene cura sæculum sollicitat.  
Quondam Judæa dum vigeret optime,  
Præbere quibat huic decus parabile.  
Quid carminantur in duella milites?

B Estote, quæso, Persidis perniciës,  
Non vestra: quidquid officit Jerusalem,  
Et Babylonis obserate principem.  
Ut fas adire sit bonis Jesu crucem,  
Pium sepulcro subjugare verticem.  
Clamabo nostra comperisse tempora,  
Quod non docebit ulla fastorum scola.

[XIV.] *Arnulphus quidam patriarchatum Jerosolymitanum ambit atque obtinet.* — At quoniam dum temporalia procurantur, regia administratione tractanda putantur; interiora negligi non debent, quæ sacerdotali officio pertinent. Rege prout potuere creato, de patriarchæ consequenter substitutione pertractant. Erat ibi tunc temporis quidam sub censura clericali agens, sub quo autem gradu nescio, qui vocaretur Arnulfus. Is in dialecticæ eruditione non hebes; cum minime haberetur ad grammaticæ documenta rudis, regis Anglorum filiam monacham, 435 eam quam præmisimus, diu disciplina docuerat: cui Northmannorum comes, mediante sorore, sponderat, quod etiam episcopalem honorem ipsi deferret, si quempiam episcoporum suorum obisse contingeret. Interim Hierosolymitani itineris cum suborta fuisset occasio, episcopus Bajocensis, Odo nomine, vir magnarum opum, hoc ipsum devovit iter. Qui cum senioris Anglorum regis Guillelmi frater esset, et præter pontificii dignitatem apud Anglos comitatum Cantix obtincret, spe incomparandorum thesaurorum, in tantum res visus est audere novas, ut etiam de regni contra fratrem proprium præsumptione tractaret (34). Quem rex præveniens carcerali mancipavit custodiæ, detinuitque virum usque ad sui ipsius exitum vitæ. Quo exacto episcopus idem libertati ac honori rediit; et uti præmissum est, viæ hujus intonante præconio, ipse suæ gentis fretus frequentia, cum opibus innumeris ire perrexit. Cujus Arnulphus idem comitatui sese indidit: et cum huic ipsi episcopo citra, nisi fallor, Romanix fines, finis obtigisset, ex illo maximo censu quem post se reliquerat, hunc legatarium pene ante omnes suppellectilis suæ pretiosæ effecit. Cum enim scientia litterali plurimum posset, et ingenio eloquentia non

(34) Ita scriptores Anglici Guillelmus Malmesb., Matthæus West., Polydor. Virgil.

deesset; uberiorque jam copia cognitionem redderet, cœperat nostros crebris animare sermonibus, famamque suam propagare in talibus. Inopia namque litteratorum, virum fecerat clariorem: et, dum vox magis quam vita curatur, ad hoc ut Hierosolymitanus fieret patriarcha vocatur. Aliquandiu itaque, solo nomine, pontificale ostentum præbuit; declamationibus suis tamen novitati illi profuit.

[XV.] *Arnulpho adversatur, papa, utpote sacerdotis filio. Daibertus in ejus locum subrogatur. Sed conjurazione facta in regem, expellitur.* — Tandem post aliquantulum temporis, cum facta usque ad apostolicam sedem percrebuisset electio, papa Paschalis, post obitum Podiensis episcopi, vices super Dominici exercitus cura, suas archiepiscopo Daiberto Pisano mandavit. Qui jam capta Jerusalem, rege promotus, cum plurima classe advenit; nec multo post, electionem quæ de Arnulpho fuerat facta eventilans, secundum canonum jura refutandam duxit. Discussus nimirum hominis genere, sacerdotis filius reperitur, qui non solum a sacris arceri præcipitur gradibus, sed secundum Toletanæ synodi (ix, cap. 10 et 15) scita, ejus ecclesiæ, ad cujus injuriam constat esse progenitus, servus jubetur fieri sempiternus. Hac exclusus, cum se summo pere ingereret et defensaret, sententia, cum proceres ejus pudori, quia repulsus fuerat, mederi in aliquo voluissent, sciscitantur ab ipso quem eligendum duceret. Ille, cœqualibus junioribusque, ut est pravitas naturæ, mox invidens: « Hunc ipsum, inquit, Pisanum, qui legatione fungitur accipite. » Dictis ejus principes assensere, raptumque archiepiscopum, vix ejus conniventia requisita, in ipsa cui sedebat cathedra, per seipsos idem principes in ecclesiam evexere. Nec mora, hunc eundem, post regis gloriosi Godefridi occubitus, cum regnaret Balduinus frater ejus, qui Edessæ præfuerat, proditoris insimulant; sicque certo damnatum crimine, eum qui metropolitanus fore destiterat patriarchatu privant.

Cumque de instituendo pontifice iterata tractaret electio, providens Arnulphus ut talis fieret, qui nullatenus a suo imperio dissentiret, quemdam de suis contubernalibus, quem sciret sibi per omnia obtemperaturum, utpote virum simplicem et illitteratum, vocabulo Ebremarum, omni favore promovit. Quo postmodum sese religiose agente, et ad ejus ad integrum, ut putamus, nequaquam vota gerente, apud apostolicam sedem eum nuperime accusaverunt; sed in ipsa sua accusatione foedissime defecerunt. Unde tantum cum suis complicibus, qui sibi in accusando adnisi fuerant, apud regem odium incurrit, ut eum a sepulcri custodia arceret, quin etiam ab ipsa urbe extruderet. Regratiatus autem pontifex apostolicæ sedis apicibus, ad plurimum exsecutorum suorum dedecus, Jerosolymam redit. Hæc de illius imaginarii patriarchæ electione ac dejectione dixisse sufficiat. Quæ electio omnium honorum cassanda judiciis, die festivitatis

A sancti Petri ad Vincula erupit, sed cum ei nulla piæ vitæ adjumenta suppeterent, effluxit. Civitas autem eadem capta est a Francis, quinto decimo provecti Julii die, cum sexta esset feria; ipsa fere, qua Christus in crucem sublatus est, hora.

## CAPUT II.

[XVI.] *Imperator Babylonice bellum regi Jerosolymitano denuntiat.* — Non multo post tempore, imo paucissimis post diebus, adsunt Neapolitanæ civitatis legati, quæ Sichem antiquitus, vel Samaria vocabatur [al., quæ, nisi fallor, Emaüs antiquitus vocabatur], Tancredo et Eustachio comiti, ducis pridem regis, modo fratri, viris spectabilibus ac fortissimis suggerentes, ut plurima succenturiati militia, ad præfatam proficiscerentur urbem, eam procul dubio in jus proprium recepturi. Procedunt illi, ductisque secum multis, non sine peditum numerositate, equitibus, civitatis appulere suburbio. Quibus oppidani, reserato præsidio, spontanea fiunt deditione subjecti. Adsunt præterea et alii, qui ad regem Godefridum perferunt imperatorem Babylonicum magnas; bello contra se gerendo, 436 apparare copias. Rex illico, ad ea quæ nuntiabantur redditus acrior, fratri Eustachio et Tancredo sibi nuntiata denuntiat, et ut quantocius Jerosolymam regredi præproperent, missa legatione præcipit ac exorat. Locum autem prælii, apud Ascalonem indictum pariter insinuat. Quo invictissimi idem comperto, dicto celerius montana subeunt. Sarracenos, inter eundem bella moturos æstimantes, minime repertiunt, Cæsareamque Palestinæ perveniunt.

Progressi inde ad urbem, quam supra diximus, Ramothenam, beati Georgii memoria celebrem, circa maritima constitutam, vestigia vertunt, ubi Arabum non paucos offendunt, qui prædicti prælii præcensores [al., præsensores] existunt. In quos nostris sociatis, ubi eos animadvertere, nisibus unanimiter invehuntur, hostes fugaciter cedere compelluntur, plurimi vivi capiuntur, a quibus, quæcunque de instanti bello agere proposuerat pars inimica, discuntur: ubi videlicet eorum jam convenisset exercitus, quotus ipsorum haberetur numerus, quis pugnae eidem præscriberetur locus. His Tancredus agnitis Jerosolymorum regi Godefrido, quæ didicit nuntiis directis insinuat. Arnulpho etiam, patriarchæ nomine insignito, aliisque proceribus mandat: « Bellum, inquit, ingens vos manere noveritis: quod quia jam dignoscitur imminere, Ascalonem properate venire, freti viribus quas poterit solertia vestra potiores conflare. » Rex igitur, quo post Dei fidem nemo sagacior, magna ad id negotii omnium Dei militiam auctoritate sollicitat, Ascalonemque, ubi contra hostium apparatus procedere debeant, designat. Ipse vero patriarcha vocato, Flandrensique comite Roberto, cum esset tertia feria, ab urbe prodivit.

[XVII.] *Rex ad bellum se accingit, proceditque.* — At Sanct-Ægidianus comes, comesque Northmannicus, intulerunt regi se necdum velle procedere,

donec scirent an idem bellum pro certo videretur instare : sese ergo Jerusalem interim reversuros perhibent, asserentes etiam quia non in mora, cum opus fuerit, forent. Rex abiit, et dum conspicit eminus hostes, ocius his qui Jerosolymæ desederant hæc scienda mandavit. Continuo quemdam accivit episcopum, quem destinavit ad urbem, universaliter suos obtestans ut præsentī necessitati submota procrastinatione concurrerent. Quarta itaque feria, quique principes coacta generaliter expeditione Dominica, castra a civitate promoverant, et ipse episcopus, qui Jerusalem commanentibus regia verba detulerat, cum repedaret ad regem, occurrentibus Sarracenis excipitur; nec patet utrum occubuerit, an captivus abductus sit.

*Petrus Eremita publicas supplicationes ordinat in urbe Jerosolymitana.* — At Petrus Eremita, pii hucusque operis exsecutor, cum clericis Græcis ac Latinis in civitate remansit, ordinando processiones, dictando litanias, instituendo orationes, submonendo eleemosynas, ut Deus hac, quasi suprema, dignetur populi sui cumulare victorias. Porro ecclesiastici qui adesse poterant viri, sacris, ac si ad sacra mysteria, induti vestibus, procedentes ad templum usque Dominicum, missas orationesque totis affectibus agendo mares ac feminas conducebant, pro Dei exsulum ereptione poscentes. At nomine patriarcha, si qui etiam pontifices adfuere, cum quibusque conglomerantur principibus ad flumen quod cis Ascalonem esse dignoscitur. Illic fraude gentilium multa sunt animalium exposita millia, boum, camelorum oviumque examina, quæ cum seniores didicissent, ad illiciendos prædæ copias nostros emissa, celebrato per castra præconio, mandant ne in cujuspiam tentorio quidquam prædæ ejusdem reperiatur, nisi quantum dictæ instanti necessarium fore probaretur. Interea trecenti Arabes nostrorum sese conspectibus ingerunt, quos illico nostri tanta facilitate presserunt ut duos ex eis fugaciter actis corripere, cæteros usque ad castra sua persequendo minarent.

[XVIII.] Sero itaque illius ingruente diei, fecit per universum exercitum perfunctorius ille patriarcha cantari, ut discente crastino omnes expedirentur ad prælium : id apposito anathemate inhibens « ne quis inter dimicandum spoliis diripiendis insisteret, » sed belli ad finem colligendi studium quisque differret. Cædendis autem hostibus adeo rogat insistere, ut hac illac nequaquam curent, ob vilia emolumenta divertere, ne alicujus causa cupiditatis incurrant cœptæ detrimenta victoriæ. Sexta illuxerat feria, et ecce progredienti militiæ nostræ pulcherrima vallis occurrit : ibique, in ipsa contigui æquoris planitie, acierum suarum fecere discrimina. Dux jam mutatus in regem, comes Flandrensis, itidemque Northmannicus, Sanct-Ægydiensis comes, Boloniensis Eustachius, una Tancredus et Gaston, aliqui singulares, pares aliqui, compositis agminibus præfuerunt. Peditum sagitta-

arii, lancearii que qui præcedere debeant militias, ordinantur, cum rex Godefridus cum sua frequentia parti sinistræ præponitur; comesque Sanct-Ægidianus juxta maritima sistitur; Flandrensis atque Northmannicus adequitabat dexteræ; Tancredus et cæteri utrarumque partium mediis incedebant.

*Prælium committitur. Fusis cæsisque gentilibus nostri evasere victores.* — Nostri igitur pedetentim in hostilem cuneum promoveri, gentiles ad prælia sese parantes, nequaquam loco moveri. Videre ex humeris vasa pendentia, dum ex modicis gelidas cohibebant utribus undas : e quibus se potaturos crederent, cum nostros prosecuturi in fugam cogere. Sed Deus longe aliter providerat, quam gens inimicaolvebat. Interea Northmanni ac Robertus comes [al., Northmanniæ Robertus comes], prospecto eminus principis exercitus telo, quod opertum multo videbatur fulgere argento, et in sui summitate tereti ornabatur auri pondo, equum continuis celerem calcaribus urgens, principem, cui pro signo quam diximus astitit hasta, rapido impetit impetu; et atroci vulnere sauciat. Altrinsecus Flandrensi comes loro remisso, densum se fudit in hostem. Tancredus denique concursu ruit ad tentoria magno. Agmina cum propriis ducibus bacchantur ubique : fiunt cruenta cædibus æquora planitiesque loci; protinus hæc sua pernicies hostibus intoleranda fuit; sic desperantes mox iniere fugam. Et sicut erat gentilium numerositas enormis, ita consequenter et facta est enormitas cædis. Si enim magnæ fuerant elationes maris, sese tamen multo mirabiliorem ostendit Dominus in altis. Unde ut evidens fieret prælia tanta Deum, non hominis fecisse manum, patentibus oculis cæcos fugitare videres, et dum vitaturos arma se æstimant, sese armatis objiciunt. Et dum non patet effugii locus ulli, ardua non tutum plerisque parabat asylum arbor, nec nostras potuere latere sagittas; præcipites magnas icti fecere ruinas, aut mortui aut fiunt semineces jaculis aut ensibus omnes quos fuga non texit, exercuit gladios nostrorum, velut inter pecuaria, cædes. At Sanct-Ægidii comes, juxta contigui maris arēnas, ubi in hostes proprium absolverat agmen, tanta eos vehementia in morem tempestatis aggreditur, ut ipsorum non parva manus, dum ferri exitium præcavet, ultronea pelago mergeretur.

### CAPUT III.

[XIX.] *Quare Deo ascribenda victoria.* — Explicata itaque Deo auctore victoria, Babylonæ princeps militiæ, quem patria lingua Admiravisum vocitant, confusus, et infortunium quod sibi acciderat satis admirari non prævalens, multa conqueritur. Considerabat nimirum infinitas quas adduxerat copias, lætissimam juventutem; fortitudine ac specie arma nobilia, commilitonum ope, et, ut sic dixerim, cuncta equestria; et quod animis maximam quorumque inertium parere securitatem solet, pro foribus urbis suæ, ad quam certa refugia, in propria pugnasse provinciâ. At Francos inlueba-

tur modis omnibus inferiore militia, profligatam A diutina fame juventam, rubiginosis ensibus, lanceis nigrantibus, exilem destitutis militum viribus armaturam; cunctis qui præ cæteris videbantur insignes, acri egestate torpentibus, equis omnimodo squalore fatiscensibus: et, ut brevi clausula solvam, pauperrimos omnium, exsulem globum innumerabiles superasse mirabatur indigenas, quin potius, per abjectissimos hominum totius Orientis gloriam concidisse. Juvit quoque nostrorum victoriam plurimum, quod conclamata in hostili exercitu fuga; Admiravisus ille qui præerat Ascaloni, ubi conspexit Babylonicum vertere terga ducem, fugitivos omnes a propriæ urbis ingressu mandat arceri. Mirabantur plane etiam iidem plus nimio hostes, quod minime Franci pro mœnibus Jerosolymæ, quasi contigui causa præsidii pugnare delegerant, sed sibi obviam duorum itinere dierum pene processerant.

[XX.] At Francis pro tanta Deo, ut par erat, nimium gratulabundis victoria, Robertus Northmanniæ comes, vir nunquam suæ mirabilis munificentiæ, etiam in illius exsilio paupertatibus, expers, hastam illam, quam argento dixeramus ornatam, quæ Babylonicæ principi, veluti signum, præfixa constiterat, a quodam qui rapuerat eam, viginti argenti marchas emit ipsamque in tantæ testimonium victoriæ ad sepulcrum Domini statuendam Arnulpho, patriarchæ vocato, attribuit. At ense qui ejusdem principis exstiterat, ferunt a quodam septuaginta Byzanteis emptum. Præterea, portui C Ascalonicæ prosecuta exercitum maxima classis appulerat; ea videlicet illuc occasione conveniens ut Francis evictis, et sub captivitatis vincla coniectis, a victoribus eos emerent, ac per ulteriora Orientis regna venundando distraherent. Hi itaque ubi viderunt fœde fugientes Ægyptios, remota continuo delatione velificant, et ad ipsius sali interiora se promovent.

Denique Franci facto ex Sarracenis horribili, præcipue ex Æthiopibus carnificio, ad eorum tentoria jam solitaria revertuntur, ac inæstimabili spoliolum copia reficiuntur. Argenti dives et auri exinde Gaza producit, Assyræ nobilitatis opes, ac quælibet pretiosa suppellex habetur: omnimoda animalium genera, variorum armorum utensilia congeruntur: si qua fuere usibus apta, servarunt; quæ extera, igne cremarunt. Regrediuntur incomprehensibili triumphantes jubilo, Jerosolymam, infinitis gratiarum lacrymarumque millibus cumulantes Dominicæ passionis ac sepulturæ memoriam. Tanta autem Francis, ex hujus fortunæ cœlestis eventibus arrisit ubertas, ut hii, qui prorsus inopes 438 et viatici ipsius egentes, hoc ipsum olim iter inierant, cum multa auri argentique opulentia, ac spectabili equorum mulorumque evectione redirent:

*Lux ea Sextilis quæ proxima prævenit Idus,  
Obtinuit belli tale videre decus.*

## CAPUT IV.

[XXI.] *Diversa prophetarum oracula.* — Sed quoniam in hujus voluminis exordio, quædam exempla præbuimus Scripturarum, quæ huic tanto quod explicuimus negotio convenire putavimus, attendendum nunc etiam an Hierosolymitanæ obsidioni aliquid consonum apud Zachariam prophetam reperire possimus. « Dicit, inquit, Dominus extendens cœlum, et fundans terram; fingens spiritum hominis in eo (Zach. XII, 1). » Extendit cœlum, qui dilatat Ecclesiam, ut sicut, juxta Isaiam, ab Oriente adduxit semen ejus per apostolos, sic ab Occidente eam debeat congregare per istos (Isa. XLIII, 5). Fundat terram, cum permittit gentilium præcordialiter obdurari perfidiam. Fingit spiritum hominis in eo, cum cujusque fidelis animum format, rationis inditæ dono. « Ecce ego ponam Jerusalem superliminare crapulæ, omnibus populis in circuitu (Zach. XII, 2). » Superliminare, præeminet ostio: per ostium introitur in domum; crapula officit stomacho. Si ostium, fidem Domini Jesu dicimus, per quam ad Patrem venimus, Jerosolymitanam ecclesiam, quia de ipsa et lex et verbum Domini exierit, non immerito superliminare, ob ea quibus præbuit exordium documenta, vocemus: ad ipsam enim recurrit post annos quatuordecim Paulus, ut Evangelium cum Petro et aliis conferat, ne forte in vacuum cucurrisset aut currat (Gal. II, 2). Sed hoc superliminare, populis omnibus in circuitu est crapula: quia constat omnes eam nationes propter ea, quæ ibi resederunt, nostræ credulitatis vestigia fastidire et exsecrari in morem nausæ.

Sed et « Juda erit in obsidione contra Jerusalem (Zach. XII, 2). » Non solum, inquit, horrore exteris est, sed et Judas, fidelis scilicet populus, vere confitens eam quæ calcatur a gentibus: Jerusalem obsessurus est: « In die illa ponam Jerusalem lapidem oneris cunctis populis (Zach. XII, 3). » Si partem pro toto secundum Scripturæ usum licet poni, lapis oneris cunctis Jerusalem sit, quia universis Christiani nominis gentibus maximi laboris pondus, in sui liberatione, nuper indixit: « Omnes qui levabunt eam, concisione lacerabuntur, et colligentur adversus eam omnia regna terræ (Ibid.). » Qui sunt, qui Jerusalem levant, nisi qui postquam impleta fuerint tempora nationum, eam a sua conculcatione sublevant? « Jerusalem, inquit Dominus, calcabitur a gentibus, donec impleantur tempora nationum (Luc. XXI, 24). » Hi concisione lacerantur, quia dici, imo cogitari nullatenus potest, quanta famis sitisque miseria, quantis laborum vulnerumque doloribus eos in obsidendo cruciari constiterit. Et, ut juxta Ezechielem loquar: « Omne caput decalvatum est, et omnis humerus depilatus (Ezech. XXIX, 18); » sin alias, vel crebris machinarum impulsibus, seu convehendis oneribus. Sed, levata Jerusalem, « omnia regna terræ adversus eam colligentur (Zach. XII, 3); » quod non ut allegoria subintelligendum,



sed ut historia noviter relata, supernis oculis intuendum proponitur. Quod enim fuit Orientis regnum, de cuius hominibus ad idem non venerint bellum? Qui enim machinarum omnia genera, quod supra omiseram, obsidendæ urbi necessaria secum detulerant: qui etiam præter bellicos viros, negotiatores ad coemptionem Francorum adduxerant, profecto ex nimietate multitudinis victoriam præsumebant, fortasse majori prorsus majestate numeri, quam Curbaran illum habuisse didicerat.

« In illa die, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stupore, et ascensorem ejus in amentia (*Zach. XII, 4*). » Si equus dignitas temporalis accipitur, ascensor equi qui dignitate præeminet procul dubio intelligitur. Dignitas omnis stupet: quia quidquid usquam imperii, quidquid regni est, adversus hanc novæ militiæ Dei manum hebetatum, nil audet. Princeps omnis in amentiam vertitur, quia expers est consilii, nec habet quo se vertat, utpote inops virium, quisquis hujus Domini exercitus fortitudinem experitur. « Et super domum Juda aperiam oculos meos, et omnem equum populorum percutiam in cæcitate (*Ibid.*). » Si Juda, confitens, eos potissimum confessores dicam, qui nunquam a suæ credulitatis initio exorbitasse leguntur a fide, Francos utique, quibus omnis tenor hujus innisus est viæ. Super hos Deus oculos aperit, cum ipsis effectibus gratiam eis propriæ benignitatis ostendit; equum populorum in cæcitate percutit, dum superbiam gentilium, consequente eos reprobo sensu, punit. In sacra plane pagina, equus sæpe pro superbia ponitur. Quid enim magis cæcum, quam sine Dei respectu, Dei filiis inferre bellum? Quid tam reprobum, quam Deum non agnoscere, et ex ipsa ignorantia superbire, et contra fideles bella movere? Sed quo, per verborum lacinias allegoriæ libertas excurrit, cum historialis nos veritas, ne per opiniones passim evagari videamur, astringat? Nonne superius hostes diximus cæcitate percussos, et gladiis imminentibus stupore suffusos? Et miror qualiter equus videns se egerit, cum rector equi evidentem amentiam incurrerit.

439 « Et dicent duces Juda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Jerusalem in Domino exercituum, Deo eorum (*Zach. XII, 5*). » Quos dixerim Juda duces, nisi fideles illius exercitus principes? Qui confortati sibi Jerusalem habitatores imprecantur, dum totis affectibus, Christianæ militiæ sanctam illam civitatem fortitudine desiderant instaurari; qua et Christianitas propagetur, memoria Dominica honoretur, gentilitas circumquaque prematur. Sed hæc eorundem fortitudo in Domino exercituum futura dicitur, quod hodiæque cernitur, dum manus hominum incredibiliter parva, adversum universa paganitatis regna congregitur, quod totum ex ejus qui cæli virtutibus præest, sola virtute præsumitur. Ubi bene additur, Deo eorum,

et ut non quolibet auctore Deo niti putentur; sed Deo sui ipsorum, scilicet Christianorum.

« In die illa, ponam duces Juda sicut caminum ignis in lignis, et sicut facem ignis in feno: et devorabunt ad dexteram et ad sinistram omnes populos in circuitu (*Zach. XII, 6*). » In hac, inquam, vel fidei, seu divinæ prosperitatis die, duces illi, qui vel armis exterius, vel spirituali doctrina interius Christianum populum gubernabunt, erunt caminus: superno, videlicet intrinsecus, amore ferventes, qui peccatorum ligna in gentilitate consumant: et quantum ad exteriora reprobos quosque, ac si fenum, bella succendant. Procul dubio enim scimus Deum ista nequaquam pro unius civitatis liberatione cœpisse, sed contra venturi rabiem Antichristi, hæc semina, longe lateque fructificatura jecisse. Omnes itaque populos ad dextram et sinistram in circuitu devorant, dum hinc electos, quos dextera innuit, ad pietatem Christianitatis incorporant; illinc reprobos, qui sinistrorsum pertinere noscuntur, digna cædis ultione devastant.

« Et habitabitur Jerusalem rursus in loco suo in Jerusalem (*Ibid.*). » Si Jerusalem Ecclesia est, locus ejus Christi fides est: Jerusalem ergo in Jerusalem habitatur, cum civitas illa terrestris, ad hoc, ut supernæ pacis visioni inhiat, instauratur; locumque habet, quia Christo immutabiliter hæret.

« Et salvabit Dominus tabernacula Juda, sicut in principio, ut non magnifice gloriatur domus David; et gloria habitantium Jerusalem contra Judam (*Zach. XII, 7*). » Tabernacula Juda, sicut in principio, Dominus salvat, cum ipse, qui cum patribus nostris mirabilia fecerit, nostris etiam glorificatur adeo temporibus, ut sub ærumnis et calamitatibus majora omnino moderni isti videantur egisse, quam Judæi antiquitus cum uxoribus ac filiis, et continua venturium plenitudine, sub ducatu apparentium angelorum, frequentibusque miraculis æstimantur implese. Hos, inquam, veracius salvat: quia eos revera uti filios recipit quos corporaliter occidi permittit, temporaliterque flagellat. Ut non magnifice, inquit, domus David gloriatur; id est, veteres qui bellorum victoriis præeminuerunt, superbire desistant, cum novos quosque potiora excuisse perpendant. Gloria quoque habitantium Jerusalem, contra Judam elevatur: dum fastus eorum qui ibidem regnare, et aliqua clara fecere, modernis opponitur. Per David namque, qui potissimum potuit, quidquid in superbia magis habent causæ exprimit. Ac si diceret: Etsi David celeberrimus armis exstiterit, et de succedentibus regibus aliquis aliquid gloriæ quæsierit, nihil reperitur per quod his nostris exæquari possint. Habere autem dominari dicimus: unde et a verbo, quod est, *habeo, habes*, frequentative dictum ponimus. Dicitur vero, et David magnifice gloriari contra Judam, et gloria habitantium Jerusalem: quia ipsi materia sunt superbiendi, nostrorum facta humiliare volentium.

« In die illa, proteget Dominus habitatores Jerusalem (Zach. xii, 8). » Et nunquid non hodieque protegit, quos, cuneum nimis exilem, in medietate gentilitatis infinitæ defendit? Audacibus quotidie gentes contiguas armis irritant: et ipsis satis est gentibus si se ab eorum incursione præmunt, nedum obsidere præsumant.

« Et erit, qui offenderit ex eis in die illa, quasi David; et domus David, quasi Dei, sicut angelus Domini, in conspectu ejus (Ibid). » Vix invenitur David quidpiam graviter deliquisse, cujus poenam consequenter non legatur in præsentem recepisse. Quicumque igitur ex nostris offenderit, si quasi David, dum non eorum aut luxurias sive superbias, inter eundem, sicut superius continent gesta, Deus ipse impunita reliquit; sed mox, inter ineuntis peccati successus, quæ meruere, celerius aut famis, aut quarumlibet difficultatum tormenta rependit. Unde et domus David quasi Dei efficitur, quia per divinæ correptionis instantiam ad spiritualis gratiæ conceptum reditur. Quibus enim Deus, uti quondam David, paterne disciplinam irrogat, hos statim a suæ inspirationis complexu non abdicat. Fit quoque in Dei conspectu ut angelus: quia dum per imminetia flagella homo conspicit se a suis, Deo auctore, eximi affectibus, Deum illico diligere intendit ardentius: dum enim se castigari cognoscit ut filium, amat ut angelus. Dei autem conspectus, pius est hominis interioris affectus.

« Et erit in die illa; quæram contere omnes **440** gentes quæ veniunt contra Jerusalem (Zach. xii, 9). » Ea solemus quærere, quæ nos certum est sub oculis non habere. Quid vero Dei est quærere, nisi sub æternæ provisionis vocatione facienda proponere? Quærit ergo Deus contere omnes gentes quæ contra Jerusalem veniunt, et hoc in die illa: quia subtili suo iudicio providet ac ordinat quod eos qui fidei contraria agunt aut perpetua damnatione conterat, aut quantum spectat ad examinationem suæ ipsorum fragilitatis, imminuat. Unde est, « Tanquam, » inquit, « vas figuli confringes eos, quos rexeris in virga ferrea (Psal. ii, 9). » Quod tamen facit Deus illustratione interna, quæ est profecto dies; sed illa, quæ exprimi videlicet non possit rationatione ulla.

« Et effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem, spiritum gratiæ et precum (Luc. xii, 40). Ipsos habitatores Jerusalem dixerim domum David; quos omnipotens Deus, etsi frequentibus victoriis donavit et donat, creberimis tamen infortuniis edomuit et redomuit: et dum eos nec continuatione malorum desperare permittit, nec assiduitate honorum superbiere sinit, Spiritum gratiæ et precum super ipsos, pius necessario jam dispensator effundit; ut dum nulla prosperitas, quæ etiam perfectos quosque resolvit, sine subjecta mox adversitate sibi arridere videtur, semper animus inquietudinum timidus, ad eum qui adiutor est

A in opportunitatibus, in tribulatione suspirare cogatur.

Ecce jam seposito omni mysterio, materialis illa Jerusalem, quanta putamus aliquoties sub dubietate ei timore se habeat, dum, juxta Ezechielem (cap. v, 5), in medio gentium se attendit positam, et in circuitu suo gentes, circumjacentium nationum infinitatem; suæ urbis considerans paucitatem. Et dum barbarum gentium irruptiones indesinenter metuunt, nisi miserabiliter desipiunt, nunquam absque Dei timoris et amoris gratia sunt, quibus nunquam piæ affectionis ac precum materiæ desunt. Solet nimirum Omnipotens, aculeis adversitatum, ad sui recordationem sollicitare suos: solet titillationibus carnis inurere mentes, ut scilicet, dum ruinam metuunt, votis ac orationibus, Dei subsidio semper inveniantur acclives.

#### CAPUT V.

[XXI.] *Christianorum calamitates recoluntur.* — Diximus non semel, sed forte multoties, nec repetere piget: tale quid nusquam gentium a sæculo factum. Si filii Israel, miraculis quæ ante eos egerit Dominus mihi inferuntur objectis, his ego multo mirabilius astruam mare confertissimæ gentilitatis apertum; his interdum ex columna nubem divini timoris, noctu lumen divinæ spei perhibebo præbitum, quibus Christus ipse columna rectitudinis ac fortitudinis inspiravit exempla; quos verbi Dei, ac si manna cœlestis, absque ullius terrenæ spei, solum [al., solatio] confortavit edulium. Illi pabula cœlestis ministrata fastidiunt; Ægyptum derelictam, crebro mentibus et voce revisunt; isti sicut nihil unquam retrogradum moliuntur, ita quidquid penuriæ ac necessitatis ingruerit, vivacibus animis amplectuntur. Certe illa apud Antiochiam celebrata calamitas, quæ frequentibus propinodum inediis oscitabat, non sine quibusdam nobilibus spectaculis traditur exstitisse. Qua putamus, inter illius omnimodæ egestatis exitia, qua nil ægrius apud homines consueverit tolerari, magnanimitate se gesserint, qui Christiana theatra, illi procul dubio tempori ac loco convenientia, non spreverint?

*De parvulis cum patribus Jerosolymam profectis. Eorumdem parvulorum exercitus.* — Plane ab his qui interfuere refertur, cum civitas eadem obsideretur, et crebris congressibus obsessores et urbici miscerentur, fiebat sæpissime ut viris hinc indeque cedentibus, et impetum vicissim consilio ac ratione frenantibus, puerorum examina pars ex urbe procederent, pars ex nostrorum filiis e diverso coirent, pariterque dignissimi expectatione confligerent. Sicut namque in exordio hujus historiæ retulimus, cum apud occidentales regiones percrebruisset Jerosolymitana profectio, patres cum parvulis filiis hoc ipsum aggrediebantur iter. Unde accidit ut mortuis parentibus aliquorum, ipsi pueruli prosequerentur exercitum, labori assuescerent; et, quantum ad inopiæ tolerantiam attinet, majoribus impares nullatenus essent. Hi igitur, per se agmine facto, princi-

pes sui ipsorum ex se craverant, ille Hugonis Magni, ille Boemundi, hic Flandrensis, iste Northmannici vocabula, et aliorum alii præferre personas. Ipsi quoties sibi subjectos alimoniarum penuria vexari conspicerent, ad eos quos prælibavimus principes, victualia rogaturi abibant. Quibus iidem proceres plurima largiebantur, unde eorum convenienter imbecillitas aleretur. Talis ergo tamque spectabilis militia, urbanam pueritiam crebro lacescere, longas arundines pro telis habere, de viminibus scuta contexere, arcillos atque missilia, pro suo quique modo, gestare. His itaque et civitatensibus, grandævus ex utraque parte spectantibus, medio in campo congressis, urbici quidem ex mœnibus, nostri autem pro papilionibus exspectabant. Erat ibi cernere impetus in invicem conclamatos, ictus sine ulla tamen mortium suspitione cruentos. **¶¶¶** Hæc sæpe præludia majorum ad iterandos conflictus præcordia concitabant. Dum enim animos sub membris impotentius [*al.*, impotentibus] fervere viderent, dum illa qualiacunque imbelles conspiciunt alacriter arma movere lacertos, dum alterutrorum læsionibus diversæ prospectantium partes ingemunt, ad solita, dimotis e medio pueris, seniores bella concurrunt. Ita Dominicum exercitum vix inveniri contigerat feriatum, dum hi instituuntur, illi quotidie exercentur.

[XXII.] *Nudipedum exercitus, ac vitæ genus.*—Erat præterea et aliud quoddam in exercitu illo hominum genus quod nudipes quidem incederet, arma nulla portaret, nullam ipsis prorsus pecuniæ quantitatem habere liceret; sed nuditate ac indigentia omnino squalidum, universos præcederet, radicibus herbarum, et vilibus quibusque nascentiis victitarèt. Hos cum quidam ex Northmannia oriundus, haud obscuro, ut fertur, loco natus, ex equite tamen pedes factus, sine dominio oberrare videret, depositis armis et quibus utebatur induviis, eorum se regem profiteri voluit. Inde rex Thafur barbarica cœpit lingua vocari. Thafur autem apud gentiles dicuntur, quos nos, ut nimis literaliter loquar, trudennes [*al.*, trudennes, Gallice *truands*,] vocamus. Qui ex eo sic appellantur quia trudunt, id est leviter transigunt, quaqua versum peragrantes annos [*f.*, agros]. Erat autem isti consuetudo ut, si quando populus sub se agens ad pontis alicujus deveniret transitum, aut aliquas angustias loci cujuspian attigisset, iste eundem præoccupare festinaret ingressum, et perscrutato ad unguem singillatim quoque suorum, si cui duorum pretium solidorum habere contingeret, hunc confestim a sua ditione secluderet, et eum emere arma jubendo, ad armati contubernium exercitus segregaret. Si quos consuetæ tenuitatis amantes, nihil prorsus pecuniæ aut reservasse aut affectasse conspiceret, hos suo collegio peculiare ascisceret. Putaret hos forsitan quilibet generali utilitati prorsus incommodos, et, unde aliis poterat suppetere sumptus, absque proficuo tales consumere cibos. At vero hi in convehendis victualibus, in stipendiis

A contrahendis, in obsessione etiam urbium lapidibus intorquendis, dici non potest quam necessarii forent, cum in portandis oneribus, asinos ac jumenta præcederent; cum balistas et machinas crebris jactibus exæquarent.

Præterea, cum de paganorum corporibus frustra carniū apud Marram, et sicubi alias, cum nimia fames urgeret, reperirentur adempta, quod ab his et furtim, et quam rarissime factum constat, atrox apud gentiles fama percrebuit quod quidam in Francorum exercitu haberentur qui Sarracenorum carnibus avidissime vescerentur. Unde idem homines, ut potissimum apud illos hæc intonisset epinio, Turci cujusdam vecti corpus intusum, ad eorum terrorem palam omnibus, ut dicitur, ac si carnem mandibilem igni appposito torruerunt. Quod illi agnito, et verum penitus quod fingitur autumantes, jam magis insolentiam Thafurum, quam nostrorum quodammodo principum vehementiam formidabant. Turci, plane antiquorum more gentiliū, de cadaveribus tantopere cruciantur insepultis, quanto nemo Christianorum studio de animabus videtur cogitare vel dolere damnatis. Unde, ad eorum rancores dirissime concitandos, in obsidione Antiochena, Podiēnsis facto edicto celebrari per exercitum præcepit episcopus ut, quicumque Turci cujusquam caput sibi deferret abscisum, duodecim denarios referret statim in præmium. Capita enim eorum cum idem suscepisset antistes, super palos ante ipsorum ora pro mœnibus civitatis figi ea jubebat ingentes. Quod eos solebat acerbissime torquere, et exanimare cernentes.

Egit etiam ibi pontifex non reticendum quiddam cum procerum nostrorum consilio, ut, cum victualium inopia urbani nostros laborare sentiscerent, nostri e contrario proponerent quatenus boves aratro jungerent, in conspectu urbis ararent et sererent, ut ex hoc idem urbici subintelligerent quod cœptam obsidionem nulla ratione desererent, qui de futuri anni procuranda fruge tractarent.

Hæc et alia mira miranda in hac ipsa expeditione sunt gesta, quæ posse ab aliquo comprehendere nullo modo putamus universa, sicut sane nemini a sæculo constat auditum ut sine rege, sine principe, uila de locis propriis egrederetur gentium, ut sub solo Deo parvus et magnus par addiscerent portare jugum, ut non respectaret servus ad dominum, nec dominus nisi fraternitatem usurparet in famulum; sicut, inquam, de præteritis super hoc exempla præbere non possumus, ita in posterum similia nunquam futura putamus. Quod ex eo maxima ex parte conjicimus, quia, post captam Hierusalem, tantos Christianarum gentium motus vidimus, tot non imparis dignitatis personas, tot equestres non contemnendi nominis alas, tot pedestres copias pariter commigrasse post eos qui præcessere, et viam secuturis paravere cognovimus, ut pene priorum et divitiis et numero suppare indubie judicemus. Quis enim colligat, eo tempore quo Stephanus comes, de quo

supra egimus, et ille Philippi 442 regis frater Hugo Magnus, sepulcri Domnici viam iterato cœperunt, summe mediocris et infimi generis quanta ex solis Franciæ partibus (de cæteris enim taceo) frequentia processerit? Tacito Burgundiæ duce, quid de Pictavensi comite loquar? qui, præter militiæ grandis, quem secum proposuit ductare, globum, etiam examina contraxerat puellarum? Qui, cum majestatis suæ passim personaret testis ambitio, Constantinopolim venit, cum perfidissime hominum Alexi tyranno colloquium habuit. Cujus proditor ille nequissimus adventum, antequam regia comes isdem digrederetur ab urbe, Turcis per epistolas detulit. « Ecce, inquit, e Franciis pinguissimæ ad vos progrediuntur oves, quæ minus provido tamen pastore reguntur. » Quid plura? comes tyrannici principis fines excesserat, Turcorum ei exercitus repente obvius astat, vires hominis, utpote adventitias incompositasque debilitans, dispergit, prædatur et superat. Ibi Hugo Magnus, genu sagitta percussus, languore protracto, tandem occubuit, apud Tharsum Ciliciæ sortitus jura sepulcri. Hæc intra eam, quam Satyriam dicunt, facta fuisse provinciam tradunt.

## CAPUT VI.

[XXIII.] *Perfidus imperator Francorum duces deludit.* — At Stephanus comes cum quibusdam pontificibus regni nostri, inter quos Hugo Suessionicus, et Parisiorum Guillelmus illustris indolis generisque viri, qui præsulatui suo in primævo flore clarissimis moribus ministrabant, et Engelrannus [*al.*, Ingelrannus] Laudunensis, vir sicut forma et eloquentiâ, utinam sic religione! conspicuus, cum multa ordinum omnium dignitate mœnia Constantinopolitana subintrant. Quos ad se imperator evocat, magnis primores eorum donariis munerat. Consultantibus illis, an prioris exercitus, seu diversa proficiscerentur via, ille veraciter intulit non tantum eos habere equitatum, ut sufficiant a prioribus tramitem tenere diversum. Illi, nova sese putantes et superioribus valentiora facturos, profitentur se per exteras regiones ituros. Pariter vero ab imperatore expostulant quatenus ubique generale universaliſ Græciæ habere mercatum, ipso jubente, debeant. Spondit ille, et sciens eos in propriam hac sua insolentia veluti conspirasse perniciem, eorum quem providebat optime errori lætabundus assensit. Per Paphlagoniam igitur, non dicam modo quibuslibet peregrinantibus, sed ne scripturis quidem, nisi quam rarissime cognitam provinciam, nescio quod momentum intrare desertum. Viaticum portare eos prohibet imperator, nisi quantum diebus quadraginta solis esset necessarium. Præterea pene quodammodo dehortatur viatici lationem, dum magnifice pollicetur totius terræ negotii prosecutionem.

*Internecioni traditur exercitus Francorum.* — Euntibus ergo et jam in profundæ solitudinis ulteriora progressis, vulgus quod sine viatico, spe promissi negotii, incaute processerat, cœperat in dies vehementissima fame urgeri. intumescere ac emori;

A exercitus quoque cadaverum passim decumbentium fetore vexari. Aliquoties plane, cum postremos egenæ multitudinis duces exercitus castigarent, ne equitatum tardius sequerentur præcedentem, ne in eos Turci videlicet involarent, illi famis forsiõibus acti, votis et precibus exoptare ut venirent. Armeniorum jam pene fines attigerant, exesis hominibus, animalibus inedia moribundis, subito ingruunt Turcorum millia numerosa. Sed Franci, qui primas tunc exercitus videbantur acitare custodias, facile eorum, lassabundi licet, illico obtudere molimina. Postridie, cum Turci Francos a prima fronte discessisse vidissent, Langobardis, Liguribus et Italis, priora, proh dolor! occupantibus loca, irruunt, persensa anteriorum ignavia hostes acerrimi; hisque qui præibant et signa ferebant, fœde terga dudentibus, totus non tam fugæ, quæ nimium tenuis ut pote fame tabentium fuerat, sed internecioni miserandæ patet exercitus. Fugientes non qua venerant regrediebantur, nec, ut gregatim saltem fugerent, glomerabantur; sed quorsum quemque ferebat animus, verterat illo gradum, sine dubio moriturus. Quæ eorum cædes et insecutio perseveravit pene continuis octo diebus.

Erant in eo quidam archiepiscopus Mediolanensis exercitu [*al.*, periculo], qui capellam Beati Ambrosii, planetam scilicet et albam, si qua alia nescio, secum tulerat, auro tantique pretii gemmis ornata ut nusquam terrarum reperire quis huic vâleret æquandam. Hanc Turci abduxerunt correptam, Deo fatui illius præsulis, qui rem adeo sacram barbaris terris intulerat, tali damno ulciscente demerentiam. Tanta fuit ibidem promiscui sexus Christianitatis occisio, tanta pecuniarum, vestium, auri argentique repertio, ut, de illo quod expeditio prima intulerat, damno, hæc una victoria sufficienti Turcis potuerit esse solatio. Cum enim ducenta, et, ut aliqui astruunt, his amplius ferme millia Christiani nominis illic essent, vix septem millia resederunt. Comes autem Stephanus, cum plerisque potentibus, inter quos Harpinus Bituricensis vir magnificus, et comes trans Ararim 443 Stephanus, ibidem fuere, pariterque Hierosolymam devenere. Ubi positus, cum imperatoris Babylonici exercitus apud Ramothenam urbem Balduino, nunc regi, bellum obtulisset, Harpinus memoratus regi intulit quatenus prælium differret, donec quidquid virium poterat habere, conferret; rex ait: « Si times, inquit, fuge Biturigas, » hisque dictis, inconsulte confligit, omnesque suas illico copias, in prædictam civitatem compulsus, amisit; ipse solus evasit. Multi tunc in captivitatem acti; multi, quo fine defecerint, hucusque sumus incerti.

*Harpinus Bituricensis monachum induit.* — Harpinus captivus abducitur; deinceps a captivitate solutus, in Franciam rediens monachus efficitur. De Carnotensi Stephano nihil certi habetur, nisi quod interemptus, sine ullis tamen indicis, creditur; intra turrim nimirum quamdam cum aliis innumeris

comprehensus, apud præfatam urbem, utrum captivitas sorti fuerit, an mortis, addictus, certis scire auctoribus hucusque nequivimus, nisi quod ad fidem necis ejus, quia nusquam comparuit, procliviores sumus. Turci plane cæsorū cadavera, post victoriam, desectis solent damnare capitibus, eaque pro signo asportare triumphi. Quibus sublatis, difficile est prorsus cujusque personam ex corpore trunco cognosci. Eadem autem ambiguitas et de quibusdam clarissimis viris aliis hactenus est habita. Interea rex ipse, qui, ut prælibatum est, solus evaserat, et non modo pro communi, quod imminabat, exitio lugebatur a suis, sed etiam cum cachinno interfectus clamabatur ab ethnicis; per horrida quædam et paucis comperta montana procedens, desperatæ tandem Hierosolymæ, et extrema jam pericula cum debitis mœroribus præstolanti, post biduum, nisi fallor, se intulit. Qui collecto celerime quem potuit equitatu, et delectu optimorum peditum pro facultate habito, clementiori jam Domino, cum triumphanti, sed non diu, gentilitate bello decernere parat. Cum ergo regem mortuum sic putarent, reparatis continuo copiis apparuit; longe altera quam pridem auctoritate confligit, et infugam eos agens, novum ipsorum timorem, atrocissimæ cædis punctione reflavit.

[XXIV.] *Godefridi regis obitus.* — At quoniam Godefridum regem, hujus Balduini germanum, nequaquam superius obisse, materia ordinem præoccupante, retulimus, dignum est ut quo sine defecerit, et ubi sepultus sit breviter explicemus. A quodam contiguæ gentilitatis principe eidem transmissa feruntur exenia-lethalibus, ut patuit, venenis infecta, quibus utens improvide, cum eum qui miserat suspicaretur amicum, subita infirmitate decubuit, nec mora, exanimatus occubuit. Sunt et a quibus, hac opinione repulsa, naturaliter feratur obisse diem. Sepelitur autem, in testimonium ejus quam fide vitæque meruerat redemptionis æternæ, circa ipsum Dominicæ passionis locum, in eo jure obtinens omnimodo monumentum, quem eruerat quemque defenderat a conculcatione ac irruptione gentilium. Cujus mira humilitas et monachis etiam imitanda modestia, illo prædicabili admodum regni sui tempora titulo insignivit, ut nunquam intra Hierosolymitanam civitatem regium coronatus diadema tulerit: ea consideratione videlicet, quia generalis universorum salutis auctor Dominus noster Jesus Christus, spineum ibidem sertum humana irrisione gestaverit.

*Godefrido successit germanus frater Balduinus.* — Quo, ut præfati sumus, exacto, a fraterna eum temperantia et sagacitate futurum degenerem nulla ratione credentes, Balduinum ex Edessa transferunt, et sanctæ illius Christianitatis novæ colonie regnare constituunt. Quædam nempe clarissima in eorum virorum natura notaverant, et notata dilexerant, tranquillos utique, et totius nescios jactantiæ mores; irremissam, et plusquam regie compe-

teret majestati, sine ulla pene formidine mortis audaciam, remotam quoque ab omni habitu ipsorum, petulantiam, et supra opum suarum vires liberalitatem omnino munificam. Hujus autem Balduini erga suos fides, erga se contemptus, ex uno conjici valet factis, quod videlicet dum in expeditione contra hostes ageret, pro ereptione cujusdam peditis in tantum sese periculo ingesserit, ut, gravissimum vulnus excipiens, vix discrimina paratæ necis evaserit.

#### CAPUT VII.

[XXV.] *Prognostica de Christianorum expeditione Jerosolymitana.* — Fuit interea quiddam, quod maxime gentium innumerabilitatem circumpositarum, ne contra nostri nominis insurgerent paucitatem, vehementer exterruit, nec minus hodieque terrere dignoscitur: quod scientia scilicet astrorum, quæ apud Occidentales quo tenuior exstat et rarior, et apud Orientales, ubi et originem habuit, continuo usu ac frequenti memoria magis fervere cognoscitur, evidens idem gentiles prognosticum se accepisse testantur, et jamdudum ante infortunia, ipsa præscientia quia a Christiano populo subigerentur; sed artis ipsius peritia ad integrum instrui non poterant quo ista tempore complerentur.

[XXVI.] — Ante duodecennium ferme enim quam proceres nostri Hierosolymitanum aggredierentur iter, Robertus Flandrensium senior *Lelele* comes, de quo in primo hujus operis egimus libro, cum multis opibus Hierusalem, orationis gratia, est profectus. Qui cum eadem moraretur in urbe aliquot, desiderio videndi loca sancta, diebus, et ob sui munificentiam, cognoscendi plurima, etiam quæ apud gentiles fierent, permitteretur habere licentiam, quadam die, uti ab his didici qui familiarem inibi comiti præstiterant comitatum, universi pene urbis ejusdem cives ad templum confluent Salomonis, et per universum diem maxima ibidem habitatione, ad sua tandem in vesperum diverticula sunt regressi. Hospitabatur tunc comes isdem apud aliquem gravioris ævi et expertioris ingenii, vitæque, quantum ad eos, sanctioris Sarracenum, cui servus Dei usitatus erat vocabulum. Qui cum ab eo redeunte domum sciscitaretur quid in illo tantum diu consedere eis collibisset templo, super quibus etiam adeo laciniosa disputatione tractassent? Intulit homo: « Insolita, inquit, signa quædam in ipsis stellarum cursibus recursibusque conspeximus, ex quibus certa admodum conjectura collegimus, Christianæ conditionis has in provincias homines deventuros, nosque per prælia assidua et frequentes victorias devincendos. Quod tamen utrum valde in posterum differatur, an proxime fieri debeat, penitus nobis incertum constat. Ex ipsa tamen astronomica nobis portentione perpatuit quod hii ipsi quibus superno gentem nostram judicio superare, et a natalibus oris amoliri conceditur, idem postremo vincendi a nobis, et ab ea quam usurpabunt patria, bellorum sint jure pellendi. Cui cœlesti indicio, ve-

terum sectæ nostræ oraculorum passim, ex quibusque voluminibus statim lectio recensita concinuit, id ipsum aperta locutione testificans, quod jubar æthereum confectionibus signis innuerat. »

Quibus gentilis hominis verbis illa, quæ superius relata sunt, Curbaran matris dicta concordant; nec apud nos dubium est quia eadem ipsa ratione qua illa adversus Christianos dehortabatur præliari filium, isti etiam frenantur qui Hierosolymitano exitio inhiant, ne bella incant contra id quod sibi ostensum est fatale decretum. Etsi namque primum multiplicibus nostros præliis urgere insistunt, at nunc contra eos tanto remissius agunt, quanto non eos, sed Dominum pro eis exerceri et configere sentiunt. Si autem cuiquam forte incredibile fiat quod futura quis astrologica arte prænoscere valeat, illud nobis evidens argumentum præbeat, quod imperator Eraclius, per hujusmodi disciplinam, gentem circumcisam contra Romanum imperium præscierit surrecturam; nec tamen non Judæos futuros, sed Sarracenos, qui hæc agerent, per eam potuit providere peritiam. Intueamur et magos, qui, cum natum regem, et hunc ipsum Deum et hominem, sideris editi repentina inspectione sensissent, quibus esset regnatorum partibus etiam noverant.

[XXVII.] — In hoc ipso novo Dei adversus homines diabolicos procinctu, hoc etiam videbitur attendendum, quia factum ei omnimodis videatur congruere Gedeonis (*Jud. vii*). Cum enim infinita multitudo nostrorum ad subeunda proposita unanimiter pertinax putaretur, probatur ad aquas, voluptates utique atque delicias, ut qui videlicet Deum sequi deligerent, famis sitisque cruciatibus, mortuumque variarum casibus non cederent; qui autem post corpora Deum projicerent, ad fluxa sese desideria, quod flexus illic poples significat, enerviter inclinarent. Qui autem hiberunt manu ad os projiciente, ipsi sunt qui, Diogenis instar, vacante omni deliciarum cura, inter Deo serviendum, quoquo pacto satisfacere naturæ. Trecenti fuere, qui sub Gedeone probantur, quia sicut exterius, ita interior bajulare crucem, quæ Thau littera significatur, trecentos innuitur, qui hac perseverantia honorantur. Quare enim a Dominica sese multi nostrorum turpiter excepere militia? nisi quia sedulo gravi carpebantur inedia; et, quia *sine Cere et Libero friget Venus* (*Ter. Eun. IV, v, 6*), nulla eisdem, corpusculis flaccescentibus, libidinis inerat perpetranda facultas, quæ etiam si suppeteret, non aliqua pateret opportunitas.

Hi ergo qui probati inventi sunt, « tubas habent » in manibus, quia divinum sermonem, cujus solatio inter tot discrimina recreantur, proferunt in operibus. « Lagenas tenent, » dum in continuo procinctu positi, ab omni carnalitate foeditate se continent. Intra lagenas « lampades habent, » quia in vasis corporum fictilibus piæ intentionis, omni luce clariores thesauri renitent. « In tres eos Gedeon partes dividit, » dum quosdam ex eis Christus ad co-

ronam proprii cruoris effusione contrahit; alios ad custodiam sanctæ civitatis, ac si ad cultum terræ promissionis inducit, per quos hodieque paucissimos totius imperio Orientis obsistit, cæteros in patriam ad testimonium tantæ victoriæ, et pii hujus exilii imitationem redire permisit. « Lagenis ergo fractis, lampades emicant, » quia occisis corporibus, spiritus, divino amore ferventes, recta ad Dominum intentione commigrant. Hostes inde terribiti subiguntur, quia eos non immerito formidant, qui, spe æternitatis audaces, mortem vita ipsa charius amplectuntur. « Quorum enim animalium, ut ait Apostolus, sanguis infertur in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra (*Hebr. xiii, 11*). » Unde Dominus extra portam passus est. Exierunt itaque hii ad eum extra castra, extra ~~445~~ videlicet carnis desideria, dum improprium ejus portant crucis (*Ibid., 13*), mortificationem in vitiis scilicet ac concupiscentis servant.

#### CAPUT VIII.

[XXVIII.] Sed quantum cum bonæ voluntatis affectu valuerit tanti hujus laboris assumptio, hoc uno subjecto exemplo colligi potest. Quod ideo proponendum duximus, ut liquido perpendamus quantum pure peccata confessis et sincere pœnitentibus profuerit istius peregrinationis devota susceptio, si tantopere pœnitentiæ ac confessionis pene prorsus exsortibus, valuisse probatur, terroremque incussisse diabolo.

[XXIX.] *Quidam a diabolica fraude cum iter Jerosol. arripuisset, atque inibi sacerdoti peccata aperuisset, liberatur.* — Vir equestris ordinis quidam maritimarum, nisi fallor, partium, cujusdam fratrem proprium hostilitate perdiderat. Cujus interfectionem adeo homo idem ægre tulerat, ut inconsolabili mœrore tabesceret; majoris enim potentiæ qui eum peremerat videbatur, ut mœrenti ulciscendi defunctum spes ulla suppeteret. Intolerabili ergo dolore defecto, et luctuosa omnibus ubique momentis prosequenti mente germanum, cum novior in dies irreparabilis damni refricaretur acerbitas, et, sine respectu cujuscumque solatii, inevitabilis memoriæ lacrum miseri hominis jecur pœna torqueret, dum angores assiduos ad extremum repetendæ ultionis centuplicat difficultas, diabolus, diutina experientia callens, et spirituali alacritate omni-mortali natura facilius, qui in cunctis tempora aucupatur et causas, hujus nimirum arrisit opportunitati tristitiæ.

Die itaque quadam, cum recordiæ interioris squalidus tabo, et exhausto suspirio profundissimi languoris anhelus, potandum equum, ipsi insidens, duceret ad aquas, e regione altrinsecus in altera fluminis crepidine positum dæmonem conspiciatur. Apparuit autem ei in specie viri cujusdam, quem contractis cruribus existentem sæpenumero videre consueverat. Videbatur etiam et ipse eques, accipitrem manu gestans; lutei, ut præferebat, coloris tunicam habens. Quem cum ille eminus attendisset, et recordatus cogniti, quem fore putabat, hominis

consuetæ debilitatis et formæ, præ vehementia inopinæ novitatis hæsisset, nequam spiritus, procacitatis antiquæ non immemor, primus effert: « Non sum, inquit, quem æstimas. Scias autem me esse diabolum, ad diuturnæ tuæ torsionis præbenda remedia missum. Magister namque meus, qui omnibus in mœrore positus, si sibi assentiant, compassibiliter suffragari dignatur, ad te me dirigit; nec, si ei prout tibi dixero acquiescere velis, solatium morabitur. Cum enim sit liberalis, nec desit opulentia infinita dandorum, affectantibus opes, supra quam valeat æstimari, largus est munèrum subsidio, egentibus, ultra quam sperari id posset, non differt adminiculum. Tu vero, qui vetus infortunium animi ægritudine semper recentiori deploras, si quid est unde queraris, exprime; sciens indubie te multo majora sumpturum, quam præsumas exposcere. Si fratrem intuleris interfectum, ultionis sententiam accelerari cognosces; si quælibet quæsieris incrementa, mirabile factum. »

Ergo velis, jubeas, suberit pro velle facultas.

Attenderat ille insolitum valde pecus, mirabatur diabolum cum maximo stupore loquentem; sed quantum pollicitationis lenocinio trahebatur, tantum pollicitatoris nequitia terrebatur. Vicit tandem ambitio promissorum, et se fatetur oblata gratanter accipere: « Attamen, inquit diabolum, si te hujus mæe sponsonis fructus oblectat, et te principis mei, qui ad te me misit, gratuita benevolentia utcumque pellexit; cum ipsis effectibus, tam de ultione germani quam de successibus fortunarum quæ pronuntiavi, vera probaveris, hoc meus ipse magister a te exigit, quatenus hominum sibi facias, et translata fide Christianitatis, in ipsum indivisibiliter te ei cohæsurum spondeas, ab his etiam quæ vetuerit perseveranter abstinenceas. Sunt autem specialia, a quibus, cum ad ipsum concesseris, cohiberi usquequaque te velit: ne unquam videlicet ullam ingrediaris ecclesiam, ne quem etiam baptizatum sacro de fonte suscipias, » et tertium quiddam pariter vetuit quod exciderat ab ejus qui mihi narravit memoria. Cui homo hæc ait: « Facili a me observantia poterunt sine aliqua procrastinatione teneri, de hominio vero faciendo, aliquas peto inducias dari. » Abhorrebat sane multum homo idem, liberæ adhuc rationis intuitu, quod exsecrabilis adeo a se fidei traductio peteretur; sed tolerabilius judicabat Christianis officiis abstinere, quam ipsius credulitatis fundamento carere.

Denique nec mora, in tantum fraternæ, suggerente maligno, suppeditatur ei opportunitas ultionis, ut crebrescentibus omnino superarentur viri vota fortunis. In huncque modum succedente remedio, ab illius animo obliterabatur sensim mœroris atrocitas, cum tamen interim nullo modo res præsumeret sibi a diabolo attentare prohibitas. Cum interea antiquus humanæ naturæ hostis sedulo eidem homini apparere, nec modo, ut assolet, solitudinem ejus, aut secreta aucupari loca, sed in media etiam vulgi astantis frequentia, improvidum subito convenire,

A beneficia jam experta proponere, potiora in posterum polliceri, de fidei translatione sedulo satis hortari. Ille autem largitati ~~446~~ omnimodo fieri grätulandus expertæ, obsequia tanti principis liberalitati sempiterna promittere, super ejus vero, quod frequens exigebatur, hominii pensione, jugiter inducias obsecrare.

Igitur cum homo isdem creberrimis et inter medias invisibiliter turmas apparitionibus urgeretur, Dei nutu, per Latinum orbem Hierosolymitani itineris fama porrigitur, et quisque, qui aliquo sese crimine persenserat implicitum, illuc, novas Deo penitentias aperiente, dirigitur. Inter quos iste proficisci delegit, sed nefarium, quod cum diabolo magna jam ex parte pepigerat, fœdus nulla confessione re-  
B textit. Profecto itaque et æmulationem Dei habenti, licet non secundum scientiam, dum operum initio bonorum confessio non est præmissa malorum, tanta gratiæ Dei, inter eundem, hominem comitatur ubertas, in tantum Deo placuit labor, quamlibet minus plena pietate præsumptus, ut in ipso expeditionis itinere, nullis eum funestus exactor compellere auderet angariis. Quin potius, ac si nihil cum eodem pactionis habitæ meminisset, nullis vel in visionem eï appareret modis.

Capta postremo Hierusalem, cum in ipsa cum aliis ad tempus diversaretur urbe, et nocte aliqua cum quibusdam putaretur dormire militibus, sollicitus super suis suorumque, qui sub dio, pro regionis consuetudine, commanebant equis, respexit ad illos, et speciem stantis considerans hominis inter eos, furem suspicatus exurgit, et quis esset vocibus turbatus inquit. Cui mox ille, habituine quam consuescet illata, quasi reverens ac pudibundus ait: « Nonne me nosti? » At ille, veluti vetus sibi innovaretur opprobrium, multo severius infert: « Novi, inquit. » Quibus utrobique prolatis, nec ille post interrogationem aliquid percunctationis attexit nec iste quidpiam responsis adjecit. Quæ apparitio, quantum ad hominem quamvis otiosa fuerit, Deo tamen dispensante, quiddam nobis non otiose innuit: diabolum videlicet non obliviose præterisse hominem, sed ex ipsa sui ostensione et effectu enuntiasse quid voluerit, et silentio prodidisse, quia nequiverit.  
D Quid plura? Rediit, sed nec inter redeundum diabolum se illi conspicabilem usquam importunumve præbuit. At eo domi constituto, nefarii confestim consilii miserabili iam personæ resuscitatur assessor, ut vix pauca tempora ab hujusmodi commonitorio feriata forent. « Possunt homines ab his quos verentur interstitiis aliquibus disparari, eosque ab inquietudinibus conclavia sua parietesque distinguunt; spiritualem vero nequitiam nec præsentiae populorum nec munimenta claustrorum a suis excursibus arcent. »

Viro igitur illi adeo individuum perpetenti atque lethaliter fastidienti latronem, die quadam obvium habere contigit quemdam Christi sacerdotem, scientia, benignitate, ac pia hilaritate præcipuum, no-

mine Cononem. Cui cum, secundum temporis quæ tunc erat angustiam (suo enim quisque sollicitabatur itinere), eam quam patiebatur exprompsisset miseriam, data pro loco consolatione vir bonus ille quam potuit, et accepta sponsione de reditu, dimisit. At tamen cruentissima fera non siluit, sed creberrimæ interim lenocinio suasionis irritare non desiit. Nec mora, homo, molestiarum et pene quotidianæ interpellationis impatiens, ad medicum rediit, confessione ad purum facta pœnitentiam omni affectu suscipit, et, suscepta, exsecutorem proprium deinceps nunquam vidit. Ecce pia ista peregrinatio pensemus quantum valuerit puris, quæ tantum attulerit tutelæ ac securitatis impuris.

[XXX.] *Quæ fortiter in Oriente gesta sunt, soli Deo tribuenda.* — Constat quoque consideratione dignissimum, non sine re ab hujus gratia profectionis reges abjectos, ne personæ videlicet spectabilis sublimitas effectus sibi videretur arrogare supernos. Igitur cœlesti Domino referenda laus est, ac hominis tacenda penitus. Non tót militias ducum coegit quilibet, aut meruit triumphos. Pœnos Regulus obtudit rebelles, laus in eum studii refertur. Alexander agens Eoa regna stragibus immodicis fatigans, Magni prævaluit parare nomen. Hic, comes Stephanus, cui indita fuerat sacri exercitus summa curandi, quasi quæ soli competebant Deo temerarius usurpasset, ac si ignaviæ condemnatus abjicitur, et Hugo Magnus, veluti homo regii nominis, sequestratur. Pulsis ergo magni nominis umbris, et cui innitebatur potentia extrusa, uni jam incumbens Dei subsidio, pusillus græx ille remansit, et, ut ad rem ventum est, secundum Scripturæ dictum, non ex genere, sed eligente Deo, « Insuperabilis portavit diadema (Eccli. xi, 5). » Honorem itaque sui nominis Deus, qui facit mirabilia, nolens deferre alteri, ipse solus dux ejus fuit, ipse rexit, ipse corripuit, ipse ad efficientiam cœpta direxit, ipse hucusque regna porrexit. Agnos igitur, ex lupis quos fecerat, in suo non eorum brachio congregavit, sinus sui tuitione levavit, piæ spei gaudio fetos, ad quæ desideraverant videnda portavit

#### CAPUT IX.

[XXXI.] *Fulcherius Carnotensis suggillatur et corrigitur.* 1. *Asserens plures cruce divinitus insignitos, refellitur.* — Presentis historiæ corpori, auctore mundi propitio, posituri calcēs, Fulcherium quemdam, Carnotensem presbyterum, 1147 qui Balduini apud Edessam ducis dudum capellanus existerat, quædam quæ nos latuerant alia, diverse etiam a nobis aliqua, sed pauca, hæcque fallaciter et scabro ut cæteri, sermone, fudisse comperimus. Cujus etsi non omnia, nonnulla tamen detegenda, et huic schedulæ compaginaanda censuimus. Cum enim vir isdem ampullas et sesquipedalia verba projiciat (Hor. A. P. 97), et luridos inanium schematum colorēs exporrigat, nuda mihi rerum gestarum exinde libuit membrâ corripere, meique qualiscunque eloquii sacco, potius quam prætexta contexere. Dicitur in sui, nisi fallor,

A opusculi referre principio, quosdam qui Hierosolymitanum adorsi videbantur iter, illud quod Apulos Epirotasque dirimit, locatis pupibus, æquor ingresses, et, utrum inexplorato sese commiserint mari, seu carinas nimia sui numerositate depresserint, nescio, constat tamen sexcentos pene illic navim fregisse viros. Qui intercipientibus omnes sali turbidi procellis enecti, nec mora, impatientis æstu pelagi ad continentem ejecti, eo ipso quo in birris, palliis ac tunicis uti consueverant universi, in superficie scapularum sunt insignes crucis signo reperti. Quod sacrum stigma divinitus cuti eorum potuisse imprimi, ob ipsorum fidei evidentiam faciendam, nemo licet fidelis ambigat, tamen ei qui hoc scripsit, si advivit, sollicite pensandum est, an res ita se habeat. Viæ enim hujus cum Christianarum ubique gentium percrebuisse initium, et id non sine divina fieri voluntate per Romanum clamaretur imperium, quilibet extremæ vulgaritatis homines, et etiam muliebri indignitas, hoc sibi tot modis, tot partibus usurpavere miraculum. Ille paulisper intextas ex suffusione sanguinis rigas, crucis astruens, ostentabat in oculo: iste pupillarem, qua foede cæcutiebat, maculam, eundi sibi commonitorium perhibens, pro cœlesti exhibebat oraculo. Alius, aut novorum pomorum succis, seu quolibet genere fuci, cuilibet particulæ corporis moliebatur speciem crucis, ut sicut oculorum subsellia pingi solent stibio; ita divini in se spectaculi, vel vireret vel ruberet, fraude facta et commentis ostensio.

C Meminerit lector abbatis illius, quem supra retuli (lib. iv, cap. 7) ferro sibi scalpsisse frontem, et quem postmodum dixerim factum Cæsareæ-Palæstinæ pontificem. Testor Deum, me, Bellovaci per id temporis constitutum, vidisse ad se versum obliquatas aliquantulum die media nubes, ut vix quidpiam majus quam aut gruis, aut speciem viderentur prætulisse ciconiæ, cum ecce, crucem cœlitus sibi missam urbanæ passim voces conclamavere frequentia. Ridiculum est quod dicam, sed non ridiculis auctoribus rem probatam. Muliercula quædam in hoc ipsum promoveri cœperat iter. Quam novis nescio quibus rudimentis imbutus, præter inertis jura naturæ, versabundus prosequeretur anser. Et ecce, famam volans Pegaseis motibus acta, et castrâ replevit et urbes, a Deo ad Hierusalem redimendam etiam anseres destinatos. Nec tantum deferebatur mulieri miseræ, ut ipsa anserem ductitaret, sed eaduci ferebatur ab ansere. Quod ita Cameraci probatum est, ut, stante hinc et inde populo, per mediam ecclesiam mulier ad altare procederet, et anser e vestigio mulieris a tergo, nullo sollicitante, succederet. Qui quidem intra Lotharingiam mox, ut comperimus, obita sibi morte decessit; qui sanè rectius Hierusalem issæt, si, pridie quam proficisceretur, suæ seipsum dominæ festa convivia præbuisset. Quod totum ob hoc a nobis historiæ veraci attextitur, ut se noverint quique commonitos, « quatenus nequaquam, fide vulgi fabulis attributa, Christiana gravitas levigetur. »



[XXXII.] *Secundo Pyrro, ut Antiochiam traderet, Christum apparuisse; falsitatis arguitur.* — Denique rursus idem perhibet auctor, Pyrro Antiochiæ proditori Deum apparuisse; et ut Francis proderet urbem in visione jussisse. Facile hoc ei fuit qui Cain et Agar se audibilem, et conspicabilem asinæ angelum præbuit. Verum omnes qui sancta civitate recepta rediere, et qui super gestis ad nos rebus epistolas direxere, præcipue Ansellus de Ribodimonte, nil tale dixere, imo nec Pyrri vir idem mentionem habuit, sed a tribus eam civibus traditam minime tacuit. In qua etiam refertur quod antequam tres illi proceres de urbis ditione serio tractavissent, fucam nostris obtulerunt pacem, spondentes sese reddituros proxime civitatem. Quæ mutuo data securitas in tantum valuit, ut intra urbis mœnia aliquoties de Francis exciperent, sui que cum nostris conventicula crebra miscerent. Dum ergo exercitus minus inter ista sibi, nimietate securitatis, invigilat, prætensis Turci insidiis quosdam ex Francis interimunt, nec ipsi tamen indemnes existunt. Ibi quemdam nostri egregiæ indolis juvenem qui apud regem Francorum comes stabuli fuerat, nomine Walonem, amittunt.

[XXXIII.] *Tertio lanceam Dominicam respuens.* — Lanceæ Dominicæ inventionem cassare dicitur, et quia falsitati obnoxius erat, hominem damnatum præsumpti ignis adustione testatur. Cui non modo super hac re modernorum testimonia refragantur; sed etiam vetustissimi quique fide plenissima stipulantur quod, cum olim loca sancta expeterent, antequam Turci Orientis ac Syriæ regna pervaderent, eandem in eadem urbe lanceam adorare deoscularique solerent. Nunquid nam Fulcherii presbyteri, qui, ~~448~~ nostris apud Antiochiam fame periclitantibus, feriatu epulabatur Edessæ, tot prudentium, qui interfuere dum reperiretur, ingeniis prævalebit argutia? cum etiam Balduinus, qui post regem Balduinum Edessæ præfatæ præfuit, in sua ad archiepiscopum Manassem profiteatur epistola, cum eam beato revelante Andrea repertam, tum a nostris audaciam, contra Turcos ingruentes præliandi, fiducia ipsius admissam. Siene spectabilis Podiensis ille episcopus desipuisse putabitur, ut incerti nominis lanceam sub tanta reverentia ferret, dum adversus Curbaran congressurus egreditur? Ibi certe constat quiddam memorabile factum, quod scilicet, dum Curbaran idem herbæ ignem jussisset subjici, præsulque idem Francorum ad bella properantium conspiceret ora ac oculos profluentes fumi densitate suffundi, hinc sacram præferens lanceam, inde pia dextera contra emergentes nebulas crucis pingens effigiem, ubi Jesu omnipotentis flebiliter evocavit auxilium, dicto celerius, in eos qui miserant, ejus pietas tetri vaporis retorsit globum. Porro, si de inventoris interitu agitur, qui aliquot post ignis experientiam traditur vixisse diebus, fateor, dicam quomodo iste obierit, de quo incertum est an læsus fuerit, si dicat mihi cur is, qui apud beatum Grego-

rium linguas omnes acceperat, propria dentibus membra disciderit.

[XXXIV.] *Quarto in obsidione Antiochena rutilum jubar crucis in modum apparuisse.* — Præterea dum in obsidione Antiochena morantur, astruit, nisi fallor, noctu rutilum, in modum ignis, super exercitum emicuisse jubar, et speciem, haud ambigua forma, pariter exhibuisse crucis. Quod quique illic sapientum incendium ad bella retulere futura, ubi tamen esset, quod crux videretur innuere, certa salus, et successura victoria. Hoc non refellimus; id plane uberrimis testimoniis approbatur. Hoc, inquam, rimarum plenus poterit tacuisse Parmeno. Nec dissimile quid inter ipsa viæ hujus initia constitit accidisse, quod quidem superius cum, de motibus ægypticis et siderum, qui visus est [f. visi sunt], lapsibus loquerer, me contigit præterisse. Quadam enim æstivi diei vespertina irruente hora, tanta ab aquilonis plaga conflagratio apparuit, ut plurimi e domibus propriis sese proriperent, quærentes quinam hostes provincias suas adeo gravi ambustione vastarent. Quæ omnia futurorum exstitisse portenta bellorum; indubie retinemus. At jam his omissis, quæ carptim delibanda censuimus, relationis seriem prosequamur.

#### CAPUT X

[XXXV.] *Iterum de Hierosolymitanæ civitatis obsidione.* — Hierosolymorum igitur civitas obsessa, exprimi non potest quanta sit civium suorum animositate defensa. Videres contra balœaria instrumenta, quibus compererant saxa torqueri, trabibus obtegere muros, atque psiathiis Græcos ignes injicere machinis, præsertim qui materiei inopiam difficultatem maximam noverant obsidionis; sed quia Francia præminebat ingeniis, furores ignium respersio curat aceti, et præacuta falce reciditur, si quid videretur pependisse pro muris. Uncos ferreos longis hastilibus addunt, quibus nostræ partis e machinis propugnantes loricatedos corripiunt; quæ nostri mucronibus exertis, pro hastilibus fustes reddunt. Sed in eo vel maxime Sarracenorum vehemens probabatur instantia, quia si quem suorum contigisset ictu a nostris obrui, percussi clypeum dicto citius constabat ab alio rari, et in eodem; unde illeruerat, loco constitui [al., restitui], ut nostris daretur ad sui exanimationem intelligi neminem eorum jaectibus lædi.

[XXXVI.] *Ipsa in obsessione Boemundus non aderat. Petit Hierosolymam.* — Feliciter igitur urbe capta, Boemundus qui Antiochiæ, fame, cruoribus, ac frigore Francorum, obtinuerat principari, apud eam, cæteris proficiscentibus, maluit remorari, quam pro Jesu Domini sepulcri liberatione vexari. Et dum contendit inepte pro unius ædis turriculæque custodia, præteriti sui universi laboris fructum visus est amisisse et gaudia. Quid enim sibi profuit curare, ubi consequi noluit comprehendere? At tamen, quia hactenus exercitui Dominico plurimum emolumentum armis contulit atque consilio, non est absur-

dum paucis intexere qualiter illum contigerit illo ire. Ad Balduinum itaque Edessenum legatione directa, sollicitat ut secum pariter ad invisendum Salvatoris sepulcrum veniat. Ipse etenim non avaritiæ obtentu, sed propriæ civitatis tuitione retentus, urbi similiter nequaquam obsidendæ concurrerat. Christianorum plane ipsa erat civitas, et circumpositæ gentilitatis vires crebro patiebatur infestas. Cumque vir isdem se spondisset illorum, conflatis utique equitum peditumque copiis ingentibus, præsertim cum eis incumberet non modo quorumque, sed contiguæ omnino universitatis metus, Hierosolymitanum sunt iter adorsi. Cumque singulorum in simul contubernia convenissent, et viginti hominum millia ferme complessent, inter eundem eos crudelis victualium coangustare cepit egestas, ut nec escarum condimenta pani, neque suppeteret **449** panis ad escas. Provinciarum nempe, diuturna diversarum obsidionum mora, et prolixis longe lateque expeditionibus, opibus exhaustæ, non sufficiebant ullatenus tantæ animalium virorumque frequentiae suppeditare stipendia.

*A Turcis captivus abducitur Boemundus. Libertate concessa redit in Galliam, ducit Constantiam regis filiam, ac veneno extinctus est.* — Arctata igitur miserabilibus inediis multitudo, asinarum carniū equinarumque, quæ alias didicerat, edulia repetivit, nec ab eorum usu, habita etiam in talibus parcitate, calamitas ista desivit, donec Tiberiadem civitatem, quinque hominum millium, sub Domino, pastione celebrem, desideriis affecta subivit. Ibi aliquantulum ea quam patiebatur tæbe [*at.*, rabie] cibo uberiori sopita, tandem Hierosolymam pervenitur, sed ea adeo foelida recens cæsorū cadaverum numerositate reperitur, ut nusquam aura nisi corruptissima narium orisve spiraculo hauriretur. Qui a rege Godefrido gratulanter excepti, Dominico quod imminabat interfuere Natali. Quod, ut rationis censura responderat, Bethleem actum, non modo ex sua mutua qui convenerant visione, sed magis ex sua victoria suo insperabiliter sæculo præstita, Francis supra quam credi potest res tripudiosa fuit. Inde digressis, cum sua quisque repetisset, a Turcorum manu immodica, cum urbem quamdam adiret, Boemundus invaditur, in remotissimas Persidis regiones captivus abducitur. Quod ubi Tancredi illustris attingit notionem, quamprimum occupare Antiochiam properat, Laodicæ Pergama munit; utræque enim Boemundo munia pensitabant. Laodiciam pridem Robertus Northmanniæ comes habuerat, sed cum prodigi hominis exactiones urbici tolerare non possent, pulsus summæ custodibus arcis, ejus abegere dominium, odioque ipsius Rothomagensis abjuravere monetæ usum. At Boemundus cum annis aliquot in carcere resedisset, tandem, cum pacto, tum pecuniaria redemptione resolvitur. Nec multo post tempore exacto, Antiochia Tancredo commissa, navigio in Appulia transvectus venit in Franciam, et Constantia regis Philippi filia multo auro a patre im-

petrata, fecit Carnotum ejus nuptias in magna gloria. Deinde in Appuliam regressus, magnam regni Constantinopolitani imperatoris partem sibi subegit, et susceptis ex filia regis duobus filiis, veneno vitam finivit.

[XXXVII.] *Godefridi regis gesta summatim perstringuntur.* — At Godefridus, cujus in equestri gloria quantitatis exstiterit, pro clausula laudis, quia superius plura relata sunt, ex præfati Balduini verbis accipi poterit. Est autem idem comitis Hugonis ex Reiteste filius. Qui dum Edesseno ducatu a postmodum rege Balduino præficitur, jam dudum Turcorum manus, proh dolor! incidit, et multo tempore clausus, Deo se protegente, vivens ab eorum manibus evasit. Exstat vero ejus hujusmodi de eo, verbis utique meis vestita sententia: « Festum sancti Dionysii agebatur, rexque idem a quadam sua, vocabulo Morocoria, civitate regrediebatur, et ecce centum viginti Turci eidem insidiabantur, cum viginti eum tantummodo equites comitarentur. Quos ubi, inquit, attendimus, remota formidine arma corripimus; ipsi vero, quia repente ingruerant, fugituros nos pro nostra paucitate putabant. At nos, sumpto de expertis Dei adminiculis jugibus ausu, superque ipsum spiritu innitentes, barbaros aggredimur, tanta in eos cæde bacchamur, ut ex illis octoginta cæsis, nonaginta pariter equos caperemus. » Et post aliqua, vir isdem, cum irrisorie meminisset eorum qui ab Antiochia fugerant, et qui Constantinopolim legatione functi reditum distulerant, ad animandos qui in Francia resederant Francos de sua fortuna sic sequitur: « Multum, ait, nos opulenter nos habemus, et ut aliorum supersedeam gazis, decem quibus solus principor castra, et abbatia una, marchas mihi pendunt annuatim mille quingentas. Et si Deus arrideat urbem mihi cepisse Calepiam, centum mox meo habiturus sum sub jure castella. Retrogradis, inquit, nolite credere, qui nos inedia fatiscere celebrant; scriptis potius meis credite. »

#### CAPUT XI.

[XXXVIII.] *De Balduino rege.* — Rex igitur Godefridus, ubi post vitam nobilem beatior futurus excessit, Hierosolymitani nequaquam temperantiæ ejus ac serenitatis obliti, et degenerare verentes ipsius germanum, ducem Edessenum, missis interpretibus, ad regis jura compellant. Qui quidem in ducatu, splendore se habuit, ut clypeum aureum quovis iter agens, præ se ferri faceret, qui aquilam expressam in se haberet. Erat autem schematis Argolici. Morem enim gentilibus gerens, hucusque togatus incesserat, barbam remiserat, sese adorantibus flectebatur, solo tapetibus stratis vescebatur; at si quod municipium vel urbem suæ ditionis intraret, ante ejus gradientis vehiculum, duorum ore equitum gemina tuba perstreperet. Legationi ergo obtemperans, Hierosolymam proficisci aggreditur. Sed ubi contigua gentilitas, profecturi aucupata propositum, contemplatur euntem, conscensis, auram

sibi incassum obsecundante, Liburnis, cum dux per A ejusdem æquoris, satis mediocri comitatu, properaret arenas, ferventibus remis, rostrisque cavantibus undas, obviam se præbere concertans, littori classem appellere maturabat. 450 At dux, omnium quæ fieri dextris quirent mortalibus expers, mœroribus intimis pulsat Altissimum, et proponit ei quod subiturus obedienter erat, pro fide ejus tuenda, regni negotium. Et ecce, quæ mobilitate ferebantur aligera, naves, limacea morositate resistunt, et quo ampliorem tonsis salum verrentibus quisque nititur ad processum, tanto, spei suæ mutatione ridicula, studiosius proræ rotabantur ad puppes. Ita improborum fuso molimine, dux merita libertate potitus, de recipienda purpura, evidens cœlitus sumpsit auspiciam. Illud me præterierat quod Pisanus antistes Daibertus, cum aliqua suæ plebis frequentia, episcopo quodam Apulo comite Hierosolymam jam cum Boemundo, et hoc ipso duce præcesserat.

*Regno capessito Balduinus Arabes coerces.* — Primos suos post regna accepta procinctus, et intra sinus exercuisse perhibetur Arabicos. Ubi dum ad Sinai montis usque devexa procederet, reperit incultum, et Æthiopicis simile hominum genus. Quibus, pro agresti usu ac deformitate insolita, vitæ indulsit munus. Ibi in ecclesia quæ Sancti dicebatur Aaron oravit, ubi sua Deus cum patribus oracula celebravit et exercitus de Contradictionis fonte potavit. Ubi, quia Moyses in labiis distinxerat, nec Deum coram filiis Israel sanctificaverat, a terra eum Deus promissionis absentat. Et istic presbyteri illius mei titubavit opinio; non enim Sinai, sed mons Or dignoscitur esse, Petræ quondam Arabum conterminus urbi, ubi et Aaron hominem exiit, et aqua de intimo percussæ rupis emergit.

[XXXIX.] *Juge miraculum Hierosolymis de lumine divinitus accenso.* — In illa sancta Hierosolymorum civitate vetus quoddam miraculum inoleverat; quod vetus idcirco dixerim quia ex quo idem fieri cœperit, orbis fere Latinus ignorat. At nos conjiciendo perpendimus quia, postquam calcari ante hæc nostra tempora cœpit a gentibus, id pro suorum qui ibi degebant, per idve temporis conveniebant, annuerit Dominus; quod videlicet in ipso paschali Sabbatho, sepulcri lampas Dominici videatur quotannis accensa divinitus. Erat autem id moris in urbe ut, circumitis pagani universorum ædibus, singularum focos usque ad favillas exstinguerent, et tantà id fiebat ab ethnicis indagine, quantum id ipsum putabatur fieri fidelium fraude, non fide. Cum ergo hoc modo Vulcanus eliminaretur ab oppido, ea hora qua nostræ religionis obsequium plebem catholicam solemnem resurrectionis atque baptismatum interesse mandat officio, vidisses per universam gentiles exercitis mucronibus oberrare basilicam, mortemque nostrorum quibusque minari; cerneres fidei nostræ e regione cultores indigenas, gravi penes Deum mœrore torqueri, eos vero nil minus, quos de abditis mundi finibus orationis vota illo contraxerant vel

causa miraculi, luminis omnes munus unimoda intentione precari. Nec tunc erat importuna dilatio quin desiderii æstuata petitio, alacri leniretur effectu. Audivi a personis, quæ illuc iere, senilibus, quod papyrus vel lichinus (nam utro utantur utriusque non novi) gentilis semel cujusdam sit theca sublatus, ferrumque remansit inane; sed, cœlitus labente miraculo, ex ferro lumen emersit. Dumque fraude virtutes cupit enervare supernas, didicit, « contra suam ipsarum naturam, Deo suo militare naturas. »

[XL.] *Ob peccata Christianorum amplius haud expectaret.* — Anno ergo, ex quo rex præfatus suscepit sceptra, sequenti, ejus fuisse traditur difficultas tanta miraculi ut vix imminente nocte orantium silentiumque potuissent vota compleri. Sermo præfati præsulis factus ad populum, de confessione sollicitat peccatorum. Rex et præsul resarciendis pacibus instant, si qua fidei honestatique non congruunt, corrigi promittuntur. Interea, urgente negotio, tam enormium criminum ibi eo die est facta confessio, ut, nisi pœnitudo succederet, digne fieri videretur luminis sancti, ablata dilatione, sublatio. Cujus tamen etiam tunc, post correptionem, non remoratur accensio. At altero posthac anno, ubi ad eam ventum est horam qua sepulcrum gloriosum flamma cœlestis efficeret, universorum pœnitentia vota suscipiunt. Græcis igitur ac Syris, Armeniis pariter ac Latinis, quibusque per suarum linguarum idiomata, Deum ac ejus convocantibus sanctos; rege, proceribus, et populo, pœnitentia cordiumque rûgilibus prosequentibus clericos; misero omnes exulcerabantur affectu, quod ea urbe jam a Christianis obtenta, inibi contingebant quæ nunquam evenisse sub paganis audierant.

Interim Fulcherius Carnotensis, assumpto sibi patriarchæ Daiberti capellano, in montem proficiscitur Oliveti? Ibi enim suboriri Dei lucerna solebat, si quando Hierosolymis non aderat. Sed reversis, et nil gratum ad præstolantis ecclesiæ referentibus aures, orationes a diversis geminantur ad populum, non tamen quæ ægros foveant, sed incentivæ lugentium. Ea dies, re infecta, universos in sua recta remisit; nox gemina irruit, acrisque mœstitia generaliter omnium pectora torsit. In crastino deliberant ut ad templum usque Domini, debito cum mœrore procedant. Ierant, gaudii prorsus Paschalis immemores, dum nullus habitu differt a die Parasceves, cum ecce ab ædituis ecclesiæ post euntium terga concinitur quia sacri monumenti lampas accenditur. Quid 451 immorer? Tanto eo die gratia, aucto suæ ubertatis ex dilatione successu, emicuit, ut illa Dei claritas non quidem simul, sed vicissim, intra sepulcri ecclesiam, lampades ferme quinquaginta tetigerit. Hæc non modo inter sacra contigere mysteria, verum cum peractis officiis rex pranderet in aula, cogitur frequentibus nuntiis ad nova videnda lumina rejecta consurgere mensa. Dicit non potest quibus convaluerit mœror ille solatiis, cum eo die, quod

nunquam præsumpserat, intra eandem urbem, in templo Domini, coronari rex ipse consenserit, ob hujus favorem muneris.

[XLI.] *Franci patriam repetentes a Turcis trucidantur.* — Igitur Franci, qui sacram suis redemerant cruoribus urbem, cum ad dulce solum, visuri parentes, filios ac uxores, redire gestirent, qua venerant, per mediterranea scilicet, fisi forsitan numero ac audacia, repedare deliberant. Cumque per Nicææ quam pridem coeperant fines prætergredi libere cogitant, Turci, quos urbe reddita inibi prædiximus, objiciendos aliquando Francis, ab imperatore repositos, obvios eis acri manu se exhibent, et ut presbyter ille meus, nisi falso, fatetur, immani centum millia digladiatione trucidant. Sed in tanti expressione numeri vereor virum falli, quia eum alias etiam æquo promptiorem in supputationibus constat haberi, verbi gratia, eos qui Hierosolymam profecti sunt, sexagies centena millia audet ipse taxare. Cui sufficientiæ miror si omnium Cisalpinarum partium, imo totius Occidentis regna valerent, cum sciamus indubie quod in primo pro mœnibus Nicææ congressu, vix equestres integre apparatus habentium centum millia fuisse tradantur. Et si de illis plane agat, eosque sub hac forte percenseat, qui motum quidem eundi fecerint, sed per diversas quaquaversum provincias, terra et mari, morbo fameque, defecerint, nec sic profecto tantæ hominum infinitati supplendæ suffecerint. Francis ergo, ut dictum est, ferali cæde prostratis, plerique superstium, rebus Jerusalem revertuntur amissis. Quibus liberalissimus rex et valde condoluit, et beneficia plurima contulit, et reditum ad patriam pelagi evectioe suasit.

#### CAPUT XII.

[XLII.] *Turci debellantur ab Jerosolymorum rege.*

At Babylonius princeps, non tam de Jerosolymorum amissione, quam de Francorum qui inibi desiderant contiguitate confectus, crebris aggreditur expeditionibus regem pulsare novum, et per Accharon civitatis portum frequentiore moliebatur incursum. Accharon autem Robertus Northmannorum comes obsederat, dum Jerosolymæ obsidendæ Domini exercitus properat; sed dux eum Godefrius, fructuosioris negotii contemplatione, diduxerat. Babylonius itaque missis ingentibus copiis, regem Christianum bello laccessit. Qui suo humili grege, cui a Domino dicitur: « Noli timere (Luc. XII, 52), » conflato, et aciebus, ut poterat, distributis, profanos impetiit; et nec mora, veluti pecuaria bruta cædendo, non aliter quam rapidissimus pulverem turbo dispersit. Secundo novem militum millia miserat, quibus Æthiopicorum peditum ad millia fere viginti, manus gregaria, suberat. Quorum occursui rex pius equitum, peditum, vix mille coegerat, et tamen, septem agminibus exinde dispositis, in eorum confertissimas phalanges magnanima securitate se fudit. Ubi princeps idem, quemdam eminens equitem gentilium conspicatus, tanto ad-

nisu virtutis irrupit, ut pectori ipsius telo transposito vexillum quod telo inerat pariter inferret, exemptaque hasta a vulnere vexillum teneretur in pectore. Qua sui suorumque animositate hostes conterriti primo cesserunt; sed pro numero ac viribus, redeunte ipsis audacia, nostris unanimiter ingruunt, et de fuga cogitare compellunt.

Hoc sibi infortunii accidisse ad id non sine prudentia retulere, quod nequaquam huic tanto negotio præsto crucem Dominicam habuere. Crucem autem ipsam, ut ferunt, cum abditis quibusdam lateret, uti pridem lancea, locis, Syro quodam, nescio an Armenio, indice repererunt. Tali ergo castigatiores effecti, non tam damno quam coeptæ victoriæ nævo, cum Babylonici principis prioribus non imparès copiarum sese tertio obtulissent, rex optimus, qua valuit frequentia, sed ex Deo securior, occurrit, et pro facultate locatis ordinibus tanta animorum vehementia hinc indeque concurrunt, tanto, licet valde impari, carnificio pars utraque conciditur, ut ex gentili agmine sex millia, ex Francis centum milites sternerentur. Et quia non aquilarum, non draconum insigniri superbiis curaverunt, sed humilis Crucifixi opprobrium, sibi crucem videlicet prætulere, victores illico laudatissime existentes, terga eos dedere compulerunt.

[XLIII.] *Franci Cæsaream obsident ac expugnant.* — His ita probe, ut decebat, explosis, e vestigio quo numerosiorem potuit conflari exercitum, et Cæsaream Palæstinorum eximiam, non contuitu millium, sed spe potius virium obsidione præcingit. Acceleratur itaque fabrica machinarum, multiplex circum muros ballista porrigitur. Quod arietem vocitant, a fronte ferrata trabes inducitur. Comparata mœnibus castra phalarum, sed 452 non una procedunt, et, murorum propugnaculis assistentes, non solum variorum imbre missilium Sarracenos illapidant, sed etiam collatis mucronibus aliquando trucidant. Fervere ibi cerneret maximis tormenta lapidibus, et non modo parietem muri vexare forasticum, verum procera acrium molibus ictuum civitatis irritare palatia. Pulsare quam sæpius ædes ac mœnia saxis omiserant, et cum liquore plumbeo ferri candentis offulas, ut conflagretur oppidum, amentarecussa dispergunt. Interea aries muris illiditur, et dum inferius foramen affectat, universa circumpositi munimenti soliditas fatiscendo laxatur. Dum ergo Franci nituntur ad intima, et studium læsionis Sarracenos impellit ad extera, cædes agebant mutuas. Ubi etiam machinæ jactura cadentis, plurima de nece nostrorum, animos diversæ partis exsuscitat. Sarraceni namque, cum sint in expositis aciebus inertes, intra præsidia mira sunt sagacitate rebelles.

Igitur die obsidionis viceesima, cum rex fretus juventute lectissima oppidanos graviter urgeret, e machina muro repente insilit. Post ipsum miles irruit, hostem fugacem disjicit. Francis itaque regem tota alacritate sequentibus, per urbem infinita turba pe-

rimitur, nemini parcitur, nisi quod puellaris ad obsequium inventa servatur. Passim gaza disquiritur, et non modo arca, verum Sarraceni tacentis gula discutitur; fauces enim quæ glutierant Byzantea, pugno succutiente, rejiciunt, et quæ officia eis locis indebita usurparant, auri frustra feminarum puerperia fundunt. Nec mora, captæ civitati Francorum colonia, illic habitatura, dimittitur. Non multo post Accharon aggreditur, et diuturnis moliminibus fatigatam, proprio sub jure coerces. Plures etiam postmodum alias cepisse dignoscitur urbes; sed ita medullis rabidæ illius gentilitatis intersitas, ut vix aliquid tutum nostrorum inibi liceat cogitare coloniis [al., colonias]. Sarracenos tamen bella continua crebris adeo victoriis contemptibiles Christianis militibus reddidit, ut anno præterito mirum quiddam cognoverimus evenisse.

### CAPUT XIII.

[XLIV.] Miles quidam protervius quam debuerat contra regem sese habuerat, quem rex ipse Tiberiadi civitati præfecerat. Rex ergo citatus ob insolentiam hominis ira, jussit eum a suæ ditionis terra recedere. Qui cum duobus equitibus, dum abire properaret, armigeris totidem comitatus, maximas subito copias gentilitatis offendit. Qui, suo diffidens numero, ad Deum vero utcumque respectans, concisa camisia, quam subuculam dicunt, hastæ pro vexillo apposuit, itidemque socios facere jussit. Fecerunt, et clamore sublato, sonipedes calcaribus urgent, obviosque feruntur in hostes. Qui territi repentinis ausibus, dum æstimant quod quasi prævios sequerentur multæ cohortes, fugam ineunt, seque tribus illis cædendos exponunt. Plurimi perimuntur, plusquam ferre sufficiant spolia rapiuntur. Quo eventu ille secundo compungitur, Deoque gratulabundus rediens, regi prosternitur, ei obediturum deinceps fideliter pollicetur.

[XLV.] Pecuniæ ad solvenda militibus stipendia mirabiliter reperiuntur. — Aliquando idem rex pecuniæ grandi angustabatur inopia, ut etiam deessent menstrua quæ militibus debebantur stipendia; cum ecce se ei munifica mirabiliter præbuit divina clementia. In tantum namque jam vexabantur, ut eum satellites ac milites deserere meditarentur. Cum ecce, Joppitæ juvenes cum lavandi, imo ludendi gratia haud procul a maris littore mergerentur, reperiunt quadam die in ipso arenarum salique confligio, manticas magnis auri ponderibus plenas, quas amiserant Venetii, quos ibi consiterat fregisse carinas. Quæ regi delatæ, cunctis miraculum ineffabile! regi pene desperato et novæ Christianitati præbuere solatium.

[XLVI.] Cur uxorem rex repudiarit. — Sed quoniam calumniæ patere dignoscitur, quia uxori dicitur dedisse repudium, causa sic traditur. Mulier ipsa ex optimis terræ oriundâ gentilibus, post maritum ipso jubente Hierosolymam tendens, ad portum usque Sancti Simeonis, marina evectio, devenerat. Quæ in celeriore ibi translata carinam, dum cursum suum expedire nititur, in insulam quamdam barba-

A ricam flaminum importunitate defertur. Quam idem insulani corripunt, quemdam ejus comitiæ episcopum cum officialibus cædunt, diu ipsam detentam postmodum abire permittunt. Quæ cum ad virum venisset, incontinentiam ethnicam rex ipse habens non sine ratione suspectam, a toro proprio prorsus abstentam, mutato habitu, posuit eam cum monachus aliis apud beatam Matrem Dei Virginis Matris Annam. Ipse vero gaudet vivere cœlebs, quia non est ei colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed contra mundi rectores (*Ephes.* vi, 12).

[XLVII.] Miles sagittis confossus et capitis abscissione martyrii palmam promeruit. — Circa paschalem anni præteriti festivitatem, miles ille prælibatus, quem præfectum Tiberiadi diximus, cui victoria illa provenerat, in quodam bello nostrorum parti minus accommode facto capitur, et in quamdam ipsorum gentiliam urbem, ab ipsis vivus abducitur. Qui, cum sacrilega 453 inibi nescio quæ festa peragerent, exhibitum præfatum equitem, de propriæ gratia fidei diffidenda abjurandaque compellant. At is, digna sibi admodum animi obfirmatione tantæ nefas abusionis abiciens, penitus vel audire perhorruit. Nec mora, vir ille, cum omni jam nominandus favore, corripitur. Alligatus stipiti, ut ferunt, campo medio sistitur, ac numeroso sagittarum undique grandine terebratur. Inde exempto vertex a capite serra dividitur, idemque, in modum poculi, regi Damasceno, a quo hæc gerebantur, ad terrorem nostrorum quasi exinde bibituro conficitur. Qui, sub infractæ voto confessionis occumbens, ex prædicato militæ prædicandum in sæcula martyrem fecit. Isdem Gervasius vocabatur, apud castrum Basilicas pagi Suesionici nobiliter oriundus.

### CAPUT XIV.

[XLVIII.] Quæ retulit Guibertus, a viris sinceritate fideque præditis accepit. — Hæc hactenus, Deo favente, digesta a viris omnimoda præditis sinceritate comperimus. Qui si uspiam, aliorum secuti opiniones, falsi sumus, studio nequaquam fallendi id fecimus. Gratias agimus Deo, civitatis illius sanctæ, per nostrorum studia, Redemptori. Ipse namque eadem cum obsideri cœpisset, cuidam in Bethania consistenti anachoritæ, uti pro certo nobis relatum est, revelavit civitatem quidem illam instantius obsidendam, solo autem die Parasceves invadendam; hora vero qua Christus cruci illatus est capiendam, ut se esse ostenderet qui eam denuo a suis ærumnis, membrorum suorum dolore, redimeret. Hæc vir isdem, accitis quibusdam nostræ partis principibus, indicavit, quæ omnia modus urbis captæ probavit. Gratias itidem Deo, qui sua facta, suo Spiritu, ore nostro composuit.

Cæterum, si quidpiam ab his minus quæ assolet Julius Cæsar cum Hircio Pansa, in Historia Gallici, Hispanici, Pharsalici, Alexandrini Numidicique belli, diligenter putabitur explicatum, nimirum perpendi debet eosdem ipsos qui fecerint et qui scripserint bellis interfuisse. Unde fit ut ab eorum relatibus

nihil excipiat, quæ generaliter specialiterque sunt acta: quot hinc millia, quot e regione fuerunt, qui prætores, qui legati huic distindendæ manui, qui duces, qui aliunde principes præfuerunt, quid equitatus, quid levis armatura peregerit, quot spiculis scûta trajecta, et ut eorum propriè verbis utar, « postquam cõsules, aut præ cõsulibus cecinere receptui, » quot dirempto prælio sint desiderati, quot saucii. Nos qui hæc scribimus, sicut alia professio delinet, et rerum visio nullam præbet audaciam, in referendo audita censuimus aliquoties etiam parsum iri. Ex Julianorum disciplina quiritum, legionarii milites, turmæ, manipuli et cohortes pro suis quique cogebantur signis assistere, propter opportuna loca, non secus ac oppida vel urbes, castra vallo turribusque præcingere, ubi acierum productio immine-

ret, collum præoccupare vicinias, locorum summo-  
pere iniquitates excedere; ibi calonum lixarumque  
numerosa officia, exercitus impedimenta ditissima.  
At hujus ordinis, imo industriæ, quia pene nil existi-  
tit apud nostros, non dicam Francica temeritate,  
sed fide experrecta et viribus acta res est.

Dicant qui volunt plura me omisisse quam scripse-  
rim, ego malui minor esse quam nimius. Si qua  
facta alia quis noverit, mandet, ubi scribenda libue-  
rit. Gratulemur Deo tantisque victoribus, qui fru-  
mentariæ rei inopia, fossis didicerunt victitare ra-  
dicibus. Si quis de Parthorum, quos Turcos dixi-  
mus, aut Caucasi nomine ambigat, Solinum De me-  
morabilibus, Pompeium Trogum de origine Par-  
thica, Jordanem Gothicum de Bætica retegat.

*Deus ergo tandem pio labori limes assistat. Amen.*

EXPLICIT LIBER VIII GESTORUM DEI PER FRANCOS.

## LIBER NONUS,

AB ALIO EDITUS AUCTORE

*De Balduino rege. Pacem init cum imperatore*  
*Babylonico.* — Anno Dominicæ Incarnationis mille-  
simo centesimo duodecimo, rex Balduinus sæpenu-  
mero hostibus lacessitis multas Ascalonicensium  
strages dederat; sed quoniam, quæ largirentur pe-  
regrinæ militiæ, donativa defecerant, ne rerum præ-  
clare gestarum facies mutaretur nimium vereba-  
tur, de suspendenda necessitudine, sagaci intentione  
pertractat, adhibito propensiori principum ~~454~~  
cõsilio. Non parva namque legatio Sarracenorum,  
causa expostulandæ pacis, ea tempestate Hierosoly-  
mis convenerat. Unde justam ratus, quam a barbaris  
rogabatur, belli omissionem, directæ legationi ut  
utraque pars opportuno conveniat loco indicit,  
« æquum in regnorum finibus tractare de fœdere  
pacis » existimans. Regressi nuntii principem suum  
mandatis instruunt; placent delatæ pactiones, de-  
nuntiata præstolatur dies. Qua adventante, designa-  
tus ab utrisque principibus aditur locus. Nec mo-  
dica nostrarum partium cum Christianissimo rege  
accessit frequentia; Gentis vero profanæ cum suo  
admiraviso immanis emersit populositas. Non valde  
procul, e regione his et illis consistentibus, barba-  
rus regi Hierosolymitano per interpretes mandat ut  
quas velit pactiones edicat, se quoque omnimodis  
exsecuturum. Tum vero Rex: « Pro suo, inquit,  
ritu, virum satis censorium audivimus et malle  
occidi, quam prodere jus datæ securitatis. De com-  
meatibus mercatorumque mercibus terra marique  
tuendis, de lignorum vectatoribus non inquietandis,  
de nocturnis frequentibusque latrociniis vetandis,  
de diffundenda passim pace, fidem ac securitatem  
suo ritu vel more confirmet; et cum ipsis nos eas-

dem sponsiones sacramento firmaverimus, vindic-  
tam cœlestem ei qui fœdus corruerit impre-  
cabimur. » Quo dicto, favor utrobique tollitur,  
statimque principes mutuis sese recepere colloquiis.

*Urbem Hierosolymam imperator ipse fraudulentè*  
*invisit.* — Ubi jam majoris fiduciæ apud regem bar-  
barus aditum invenit: « Quoniam, inquit, armis  
abjectis bellorum causas interdum exemimus, multa  
mihi accessit Hierosolymam videndi libido, quia, ex  
eo tempore quo eam expugnati a Francis amisi-  
mus, meliori statu reformatam audivimus. Cum  
quantislibet sociis infra urbem admitti deposco.  
Illam tantum videam, et vidisse, satis mihi factum  
pensabo. » Nec renuit rex, quippe quem dolosi  
fraudentia hominis latebat. Tota regreditur Asca-  
lonem barbarorum manus. Admiraviso perpaucis  
retentis, regem usque Hierosolymam comitatur. Ea  
interim die siluerunt. In crastinum, sub honoris  
obtentu quibusdam nostrorum proceribus vallatus,  
non modo spectaturus, verum exploraturus urbem  
procedit. Ubi templa vel ecclesiæ fulgentes, eversa  
suorum antiqua delubra, destructas aras, statum  
urbis more Christiano immutatam vidit, felle de  
nimio lacrymasse perhibetur. Nostri quidem, qui  
nihil mali de viro suspicabantur, ejusmodi fletum  
pietatem æstimavere. Demum ad regem: « Non,  
inquit, delatus vestræ gloriæ nos delusit rumor,  
cum potiora quam audieram ipse modo oculis  
usurpaverim. Plane profiteor, quanquam nostræ  
parti derogare videar, multo quam nostris tempori-  
bus, urbem nunc feliciora obtinere incrementa. At  
nos munificentia vestræ respondentem, huic satis  
cooperabimur gloriæ. Opes adnectare Babylonicas

mercatores eis per mare direximus, quas satis tenui A pretio distrahendas huic urbi inferemus; quarum copiosa varietate quo amplius indigetis, eo vobis perpetuo profuturas noveritis. » Dixerat, et regiis munitus stipatoribus, ad sua usque reducitur.

*Regi Hierosolymæ struuntur insidiæ.* — Nec cunctatus, libellis transmissis principem Babylonis per internuntios adoritur: « Cum vestræ sublimitatis nomen, delatum ubique terrarum, tot gentibus terrore incumbat, quod Christiani advenæ regni vestri fines mutilaverint, æterno subjacet pudori. Ecce pars maxima Babylonici imperii, externis subacta legibus, antiquis ritibus numinum sacris, luxu et voluptate qua uti solebamus vacat. Vereor iratos deos, nec Mathomum velle patrocinari. Quod si viribus armisque resumptis Christianos a terra et B urbibus arcere volueritis, et dii vos exaudient, et Mathomus opitulabitur. Ferte opem, armis camelos onerate, armatorum nihilominus quotlibet millia dirigite. Biennales a rege Hierosolymitano inducias obtinuimus, urbem ipsam immunitam, levis viros armaturæ, fusos auxilios vidimus. Opum vestrarum munera mercatumque illi repromissimus, ut erga nos in nullo suspectos eos redderemus. Si pro mercibus, armorum sarcinas illis direxeritis, facilis apud vos erit ipsius jacturâ urbis. » His acceptis, tyrannus spe dictorum animabatur. Mirareris denique militum audaciam, armorum quantitatem variumque fulgorem, armentorum victualiumque infinitatem, auri cæterarumque opum immensitatem; quæ omnia mature parata navibus imponuntur, nec C multo post Ascalonam exponuntur.

*Deteguntur ac dissolvuntur insidiæ regi paratæ.* — Demum cum dies transmittendi negotii repromissus instaret, mittit ad regem tyrannus, et ad conducendas merces, quemlibet a latere regis expostulat. Sed eo tempore rex apud Cavas castrum, in Arabia situm, concesserat. Hoc non valde procul a Sinâ monte ad regionem tuendam construxerat; nam et eo usque regnum dilataverat. Denique procurandorum regalium dum rex abesset, vir quidam fidelissimus, et vigilantis ingenii, Hierosolymis officio fungebatur; cujus purum nomen ignorantes, quâ nescio occasione Mathonium agnominari comperimus. Hic, aliquando a Christianis captus adolescens baptismumque adeptus, ut corporis gratia, ita moralitate susceptæ professionis excreverat. Hunc itaque potissimum cives angariaverunt, eo quod esset barbaræ linguæ peritissimus. Interea apud Sarracenos fraudulentia talis machinabatur, ut non milites eos qui advenerant, 455 sed negotiatores, non arma; sed venalia quis æstimare posset, ex quibus sarcinæ componuntur quingentæ. Quo perveniens Mathonius, officiose suscipitur, et neque conviviis eorum aut conciliis arcetur, utpote qui putabatur quod eorum non intelligeret sermones. Et dum sedulo, minus providis eorum conventiculis sese insuspectus interserit quos deliberarant, facile perpendit dolos.

(35) Hucusque ineditis.

Dissimulata tamen conscientia, mille homines cum quingentis sarcinis Hierosolymam duxit. Distributisque singulis, quæ turri David contigua erant, hospitalibus, Mathonius in Arabiam, ubi rex morabatur, venit: « Sunt, inquit, Hierosolymis funestissimi mercatores, qui nobis non opum, sed armorum sarcinas attulerunt. Et nisi cito subveniatis, futuram timeo eversionem et gentis et urbis. »

Omisso igitur rex negotio, ad urbem festinato regreditur, et commeatoribus evocatis, foro merces exponi jussit. Quod illi nullo modo fieri posse dicebant, donec ii quos præcesserant vel socii vel domini venalium, adventarent, vehementerque resistebant. Mox autem rex, omnibus custodiæ mancipatis, reserari sarcinas fecit. Quid plura? Et fulgore et genere apparuerunt armâ satis spectabilia; inter quæ etiam reperere classicum auro gemmisque et novitate operis insigne. « Hæc, ait rex, mercimonia et periculosa satis sunt et utilia. Periculosa, si præparato malo non resistimus, utilia, quia belli proderunt usibus. Super his igitur vobis ipsis consulite, o viri fortes. » Ad hæc Eustachius Cæsareæ comes, respondit: « His quamprimum productis, omnes damnate capitibus. Unum qui rei seriem declaret, reservate. » Quo facto, uni securitatem vitæ dederunt, si cuncta ex ordine pandat. Qui ait: « Ideo arma sarcinis inclusimus, ut vos specie [al., spe] venalium deciperemus. Et ideo præcessimus, ut arte conscia turrem et portam contiguam exercitui venturo, noctu, vobis soporatis, aperiremus. Qui tamen ingressuri non erant, donec adveniente crepusculo, classicum sibi notum, de supremo turris audirent. Non autem cum impetu, sed sigillatim, ut pote inermes. Turris vero a quibusdam obtinenda, ab aliis quoque ad exitium vestrum statim hæc arma sumenda. » His auditis acceptoque consilio, Eustachius ait: « Hoc solum omni superest meditamento, ut nos illis eandem vicem referamus.

Igitur cum omnis barbarorum convenisset exercitus, irruente nocte circa urbem cum magno consedit silentio. Nostrorum autem pars maxima novis illorum (35) armis munita, portam observabat. At ubi illucescente a custodibus turris classicum illud insonuit, aperuere portam. Tunc lento introibant gradu, nec ab invicem impediabantur. Admisso certa supputatione millenario clausere portam, sublatoque tumultu profani truncabantur. Quod cum audissent forenses suos in nostrorum perniciem grassari credebant. Postquam vero sole fuso dies incanduit, sciens rex non esse tutum innumeris paucos occurrere, cæsorum capita fundis ac balæaribus torqueri, atque jactari jussit in castra, ut suorum territi mortibus ad fugam cogerentur. Quo facto tantus multitudinem invasit horror ut subito ab eis omnium rerum memoria præter fugam recederet, lucrumque putarent si vel equis conscensibus elaberentur. Quibus fugientibus, nostrisque sequentibus, tanta ex-

stitit paganorum mortificatio ut usque Ascalonem persequentes omnibus peremptis vix jam invenirent quem prosternerent. Reversi itaque cum summa jubilationis laude victores, sicut testati sunt qui adfuerunt, jam cor meditari, vel lingua nequit fari,

quantas de tentoriis Babyloniae opes nostri sustulere. Hanc suis Christus inimicis confusionem, hanc suis fidelibus contulit victoriam, cum et illos dejicere voluit in laqueum quem tetenderant, et hos a malis conservare quae non promeruerant.

FINIS.

# VEN. GUIBERTI

## DE VITA SUA SIVE MONODIARUM

### LIBRI TRES

#### LIBER PRIMUS

In quo potissimum de ipsius vita agitur.

##### CAPUT PRIMUM.

**456** *Deflet trium statuum vitae suae peccata.*—Confiteor amplitudini tuae, Deus, infinitorum errorum meorum decursus, et creberrimos ad miserationis internae, quos tamen inspirasti, recursus. Confiteor pueritiae ac juventutis meae mala, adhuc etiam in matura hac aetate aestuantia, et inveterata pravitatum studia, necdum sub defatigati corporis torpore cessantia. Quoties, Domine, perseverantissimarum impunitatum mearum recordor, et qualiter pro eisdem compungi semper donaveris reminiscor, patientissima tua in me viscera, supra quam cogitari possit, admiror. Si compunctio et orationis affectus nequaquam sine tua spiritali infusione habentur, quomodo tam dignanter illabi peccatorum pectoribus pateris, et aversis a te, imo te irritantibus, tantam gratiam dilargiris? Tu scis, paternitas magna nimis, quam obstinata adversus eos qui offensam nostram incidunt, corda gerimus, et iis qui semel aut pluraliter in nos, aut vultus, aut verba tulerunt, quam aegre remittimus.

At tu non modo pius, at vero ipsa pietas, imo ejus origo. Qui cum generalissime progrediaris ad omnes, nonne singulis poteris esse sufficiens? Quidni? Cum mundus in Dei ignorantia positus esset, cum in tenebris ac mortis umbra versaretur, cum nocte suum peragente cursum silentium commune teneret, cujus merito, cujus voce potuit compelli Sermo omnipotens tuus, ut a regali sede veniret? (*Sap. xviii, 14, 15.*) Et qui universae humanitatis negligentia quin misereris tunc obstrui non poteras, mirum non si erga unum quamvis enormiter peccatorem miserabundus existas. Non possum dicere quod facilius singulis miserearis, quam omnibus, cum utrobique tibi constet in nullo claudas [/. clauda] facilitas, facili enim facilius quidpiam apud te non est. Fons cum sis, et (<sup>26</sup>) eum quod

emanas omnibus debeas, plane quod omnium est singulis non praeccludis.

Semper ergo peccans, et inter peccandum semper ad te rediens, an pii fugax, piusve deserens, cum ad pietatem recurrero, perdet pietas quod est, et etiam offensione multiplici obruta, invenietur insolens? Nonne tibi dicitur quia non continebis in ira tua misericordias tuas? (*Psal. lxxvi, 10.*) Has non modo in praesenti, sed in aeternum futuras idem cantat. Tu scis quia non ideo pecco quod te misericordem sentio, sed secure profiteor te ideo misericordem dici, quod sis veniam postulanti praesto. Non te miserante abutor (<sup>26</sup>), quoties per peccandi necessitatem peccare compellor, verum profana nimis esset abusio, si, quia perfacilis post peccatum ad te est reditus, semper me peccandi delectet excessus. Pecco siquidem, sed, ratione **457** recepta, in affectum cordis transisse me poenitet, tanque stercoreosis cophinis mens graviter invita succumbit.

Sed inter has quotidianas aegritudines qualiscunque resurrectionis a lapsu quid facerem? Multo sanius nonne est in te ad tempus eniti, in te vel momentanee respirare, quam prorsus non meminisse remedii et de gratia desperare? Et quid est desperare, nisi in omnis flagitii volutabrum sese ex deliberatione projicere? Ubi enim carni jam nullatenus spiritus reluctatur, et infelicis animae substantia voluptatum dispendio profligatur. Is est qui aquarum tempestate demergitur, profundo sorbetur, ad reprobi cumulum sensus os desuper putei perurgetur.

Dum ergo, Deus bone, post has interioris mei hominis temulentias ad te respisco, sin alias proficio, saltem interim nequaquam a mei cognitione deficio. Quomodo enim ad tui notitiam scintillarem, si ad me videndum caecutirem? Si plane, juxta Jeremiam, vir sum videns paupertatem meam